

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI**

PAVLUS'UN MEKTUPLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Eduart ÇAKA

BURSA 2009

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI**

PAVLUS'UN MEKTUPLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Eduart CAKA

**Danışman
Prof. Dr. Ahmet GÜÇ**

BURSA 2009

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Felsefe ve Din Anabilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı'nda 700721008 numaralı Eduart CAKA'nın hazırladığı "Pavlus'un mektupları" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 31.12.2022 günü 14:00 - 15:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin (başarılı/başarısız) olduğuna (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mefaili Hızlı
Uludağ Üniv.
Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet Aşık
Tez Danışmanı
Uludağ Üniv.
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Aliyaman SAKAR
Uludağ Üniv.
Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

...../...../ 20.....

ÖZET

Yazar	: Eduart CAKA
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı	: Felsefe ve Din Bilimleri
Bilim Dalı	: Dinler Tarihi
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans tezi
Sayfa Sayısı	: xiv+ 173
Mezuniyet Tarihi	: / / 2009
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Ahmet GÜÇ

PAVLUS'UN MEKTUPLARI

Doğuda doğmuş olmasına rağmen Hristiyanlık asıl büyümeyi batıda gerçekleştirmiş ve batı kültürünün temeli olmuştur. Hristiyanlığın merkezinde her ne kadar İsa yatar ise de, onun asıl kurucusu ve mimarı Pavlus'tur. Bu yüzden Pavlus birçok araştırmacı ve okul tarafından araştırılmış ve incelenmiş bir şahsiyettir.

Pavlus'un mirası genel olarak mektuplarında yer alan teolojidir. Dolayısıyla Batıda, Pavlus'un mektupları araştırılmış ve onlar hakkında yüzlerce çalışma yapılmıştır. Bu yüzden Pavlus'un hayatı, yapmış olduğu misyon yolculuklar ve mektuplarında yer alan teoloji Yeni Ahit külliyatında ayrı bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmamızda Pavlus'un asıl mirası olan "Pavlus Külliyatı" içerisinde yer alan mektuplar araştırılmıştır. Mektupların yazılış şatları, zamanı ve muhteviyatı araştırılarak Pavlus'un Hristiyanlık içerisindeki yeri tespit edilmiştir. Bu mektuplar ışığında da Hristiyanlığa geçmiş Pavlus'un en önemli teolojik görüşleri de ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler

Pavlus	Pavlus'un Külliyatı	Mektuplar	Teoloji
--------	---------------------	-----------	---------

ABSTRACT

Yazar	: Eduart CAKA
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı	: Felsefe ve Din Bilimleri
Bilim Dalı	: Dinler Tarihi
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans tezi
Sayfa Sayısı	: xiv + 173
Mezuniyet Tarihi	: / / 2009
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Ahmet GÜÇ

PAUL’S LETTERS

Even Christianity was born in east, it’s real growth has been in west and Christianity has become the basic of the west culture. Christ is in the center of the Christian faith but is Paul he who is the real founder and architect of Christianity. That is why Paul’s figure was studied by many school and scholars.

The real legacy of Paul is the theology inside his letters. Thus in west there have been lots of studies on his letters. That explains the special place of Paul’s life and missionary journeys in the New Testament corpus.

In our study, we have study the letters that take place in the “Pauline Corpus”. By studying the contents, the circumstances and the time of these letters we have tried to identify the place that Paul has inside Christianity. And in the light of these letters we have discuss some theological thoughts of Paul which have been dogma’s of the Christian faith.

Key Words

Paul

Pauline Corpus

Letters

Theology

ÖNSÖZ

İnsanların hayatlarında tecrübe ettikleri ve yaşadıkları her sevinç, üzüntü, heyecan, korku ve diğer her türlü duygu doğrudan inanç ile alakalıdır. Dolayısıyla inanç, insanın hayatına yön veren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden inanç, insanın hayatına yön veren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden ki, yeryüzünde yaşamış ve yaşamakta olan her toplum bir dine sahiptir. Mensupları dünyanın her tarafına yayılmış ve yayılma eğilimi gösteren, çağın ihtiyaçlarına da cevap veren dinler ise evrensel dinlerdir. Bunlar Hristiyanlık, İslam, Budizm gibi dinlerdir. Bu bağlamda dünyanın dört tarafına yayılmış ve en fazla mensubu bulunan Hristiyanlık, Orta Doğu menşeli bir din olup Batı’da gelişmiş ve evrensellik kazanmıştır. Çalışmamızda bu dinin gelişmesinde çok büyük bir rol oynayan Pavlus’u, mektuplarını ve teolojisini ortaya koymaya çalışacağız.

Pavlus’un mektuplarını konu edinen bu çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmamızın amacı, yöntemi ve kullanmış olduğumuz kaynaklar hakkında bilgi vermeye çalıştık. Sonrasında ise Hristiyanlığın kısa bir tarihçesi sunularak gelişim süreci ve evreleri ortaya konulmuştur. Pavlus’un Hristiyanlığa getirmiş olduğu yeni unsurlarını ortaya koymak için Hz. İsa’nın tebliğ etmiş olduğu Hristiyanlığı ortaya koyduk.

Birinci bölümde ise Pavlus’un hayatı ele alınmıştır. Hayatını da “Hristiyanlık Öncesi” ve “Hristiyanlık Sonrası” olmak üzere ikiye ayırdık. Birinci kısımda doğuşunu, ailesini, yetiştiği çevreyi ve eğitimini inceledik. İkinci kısımda ise vizyon olayını, misyon yolculuklarını, ölümünü ve Hristiyanlıktaki önemini ve mirasını ele aldık.

İkinci bölümde tezin ana konusu olan Pavlus’un mektupları incelenmiştir. Öncelikle külliyat ile ilgili bilgiler verilmiş, sonra mektuplar tek tek ele alınmıştır. Her mektup ile ilgili genel bilgiler verildikten sonra mektubun içeriğine girerek taşıdığı ayrıntılar vurgulanmıştır. Her mektubun sonunda ise o mektupta geçen teolojik görüşler tespit edilmiş ve ortaya konulmuştur. Sonuç ve değerlendirme kısmında ise Pavlus’un Hristiyanlığa kattığı iddia edilen ve mektuplarında geçen bazı önemli teolojik unsurlar da aktarılmıştır.

Bu çalışmanın belirlemesinde, planlanmasında ve oluşmasında katkısı olan, kıymetli fikirleriyle bana yardımcı olan ve çalışmamız boyunca her türlü sıkıntımıza katlanan değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Güç Bey’e teşekkürü bir borç biliyorum.

Ayrıca fikirleriyle beni aydınlatan ve her zaman bana zaman ayıran Yard. Doç. Süleyman Sayar Bey’e, kaynak sağlamada bana yardımcı olan Yard. Doç. Muhammet Tarakçı Bey’e ve tavsiyelerle bana yardımcı olan Dr. Mehmet elenk’e de teşekkürlerimi sunuyorum.

Bize maddi destek sağlayan Türkiye Diyanet Vakfı’na, yardımlarıyla her zaman yanımızda bulunan U. Ü. İlahiyat Fakültesi Dekanlığı’na ve özellikle Doç. Dr. Asım Yediyıldız Bey’e, gece gündüz demeden yardımına koşan Doç. Dr. Recep Cici’ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak benim buralara kadar ilerlememi sağlayan ve okumam için her fedakarlığa katlanan değerli aileme ve bu iki yıl boyunca sabırla bana katlanan değerli eşime bu çalışmamı ithaf ediyorum.

Eduart CAKA

Bursa 2009

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ.....	1
I. TEZİN METODOLOJİSİ VE KAYNAKLARI ÜZERİNE	1
II. HİRİSTİYANLIĞIN KISA TARİHÇESİ	2
III. İSA PEYGAMBERİN TEBLİĞ ETTİĞİ HİRİSTİYANLIK.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

PAVLUS'UN HAYATI

I. PAVLUS KİMDİR?	10
A. Pavlus'un Hristiyan Olmadan Önceki Hayatı	13
B. Pavlus'un Hristiyan Olduktan Sonraki Hayatı	18
II. MİSYONERLİK YOLCULUKLARI VE ÖLÜMÜ	24
A. Birinci Misyon Yolculuğu	26
B. İkinci Misyon Yolculuğu	30
C. Pavlus'un Üçüncü Misyon Yolculuğu ve Hayatının Son Yılları.....	33
III. PAVLUS'UN MİRASI VE HİRİSTİYANLIKTAKİ YERİ	38

İKİNCİ BÖLÜM

PAVLUS'UN MEKTUPLARI

I. PAVLUS'UN KÜLLİYATINA GİRİŞ.....	43
A. ROMALILAR'A MEKTUP	46
1. Mektup Hakkında	46
2. Yazarı Hakkında	48
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer.....	49
4. Gönderildiği Yer	50

5. Amaç	50
6. Ana Hatlar	51
7. ÖN OLAYLAR VE KONULAR.....	52
a. Giriş ve Ana Konu (1:1-17).....	52
b. İnsanın Günahı (1:18-3:20)	52
c. Tanrı, Mesih'e İnananları Aklar ve Yeni Yaşam (3:21-8:39)	53
d. Tanrının İsrail İçin Tasarısı (9:1-11:36).....	56
e. Doğru Davranmak (12:1-15:13)	57
f. Ziyaret Dileği ve Son Selamlar (15:14-16:24)	60
8. Sonuç	61
B. 1. KORİNTLİLER'E MEKTUP	62
1. Mektup Hakkında	62
2. Yazar Hakkında	63
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer.....	63
4. Gönderildiği Yer	64
5. Amaç	64
6. Ön Olaylar ve Konular.....	65
7. Ana Hatlar	66
a. Selam ve Teşekkürler (1:1-9)	66
b. Korint Kilisesindeki Karışıklıklar (1:10-6:20).....	66
ba. Anlaşmazlıklar (1:10-4:21).....	66
bb. Cinsel Ahlaksızlıklar ve Toplum İçerisindeki Davalar (5:1-6:20)	68
c. Korintliler'in Sorularına Cevaplar (7:1-16:12)	69
ca. Evlilik (7:1-40).....	69
cb. Putlara Sunulan Kurban Eti (8:1-11:1)	70
cc. Toplantılardaki Düzen (11:2-14:40)	71
d. Diriliş (15:1-58)	73
e. Son Tavsiyeler ve Özel Notlar (16:1-18)	74
8. Sonuç	74
C. 2. KORİNTLİLER'E MEKTUP	76
1. Mektup Hakkında	76
2. Yazar Hakkında	77
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer.....	77
4. Gönderildiği Yer	77
5. Amaç	78
6. Ön Olaylar ve Konular.....	78
7. Ana Hatlar	78
a. Giriş (1:1-11)	78
b. Pavlus'un Korintliler'le Münasebetleri (1:12-2:17).....	79
c. Pavlus'un Görevi (3:1-7:16).....	79

d. Kudüs'teki Fakirler İçin Yardımlar (8:1-9:15)	82
e. Pavlus'un, Kendi Havariliğini Savunuşu (10:1-13:1)	82
8. Sonuç	84
Ç. GALATYALILAR'A MEKTUP	85
1. Mektup Hakkında	85
2. Yazar Hakkında	86
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer	86
4. Gönderildiği Yer	87
5. Amaç	87
6. Ön Olaylar ve Konular	88
7. Ana Hatlar	88
a. Selamlamalar (1:1-5)	88
b. Mektubu Yazma Sebebi (1:6-10)	88
c. Pavlus'un Kendi Havarilik Otoritesinin Savunuşu (1:11-2:10)	89
d. Yayıdığı Mesajının İçeriği (2:11-4:7)	89
e. Mesih'te Özgürlük (4:8-6:10)	91
ea. Özgürlüğün Önemi (4:8-5:1)	91
eb. Gerçek Özgürlük (5:2-6:10)	92
8. Sonuç	93
D. EFESLİLER'E MEKTUP	94
1. Mektup hakkında	94
2. Yazarı Hakkında	94
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer	95
4. Gönderildiği Yer	96
5. Amaç	96
6. Ön Olaylar ve Konular	96
7. Ana Hatlar	97
a. Giriş, Dua ve Şükürler (1:1-2:1)	97
b. Kilisenin Birliği (2:1-3:21)	98
c. Hristiyan Hayatı (4:1-6:20)	99
ca. Hristiyan Ahlakının Esasları (4:1-16)	99
cb. Kişisel Ahlak (4:17-5:20)	100
cc. Hristiyan Ailesi ve Tanrı'ya İnanç (5:21-6:20)	101
8. Sonuç (6:21-24)	102
E. FİLİPİLİLER'E MEKTUP	104
1. Mektup Hakkında	104
2. Yazar Hakkında	104
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer	105
4. Gönderildiği Yer	105
5. Amaç	106

6. Ön Olaylar ve Konular.....	106
7. Ana Hatlar.....	106
a. Selamlar, Teşekkür ve Dua (1:1-11)	106
b. Pavlus'un Durumu (1:12-26)	107
c. Yüreklendirici Sözler (1:27-2:18)	107
d. Timoteus ve Epafroditus'un Görevi (2:19-30).....	108
e. Yasaya Değil, Mesih'e İnanmak (3:1-4:1)	109
f. Son Öğütler ve Teşekkürler (4:2-23)	109
8. Sonuç	110
F. KOLOSELİLER'E MEKTUP.....	111
1. Mektup Hakkında	111
2. Yazar Hakkında	111
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer.....	112
4. Gönderildiği Yer	113
5. Amaç	113
6. Ana Hatlar	113
7. Ön Olaylar ve Konular.....	114
a. Koloseliler'e Selamlar ve Dualar (1:1-14)	114
b. Mesih'in ve Pavlus'un Görevi (1:15-2:5)	114
c. Yanlış Öğretilere Karşı Uyarılar (2:6-23)	115
d. Hristiyan'ca Hayat ile İlgili Öğütler (3:1-4:6)	116
e. Son Selamlar (4:7-18)	117
8. Sonuç	117
G. 1. SELANİKLİLER'E MEKTUP.....	118
1. Mektup Hakkında	118
2. Yazar Hakkında	119
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer.....	120
4. Gönderildiği Yer	120
5. Amaç	121
6. Ana Hatlar	121
7. Ön Olaylar ve Konular.....	121
a. Selanikliler İçin Dua ve Şükranlar (1:1-10)	121
b. Pavlus'un Selanik'teki Etkinlikleri (2:1-16)	122
c. Pavlus'un Endişeleri ve Selanik'te Durumlar (2:17-3:13)	122
8. Sonuç	123
H. 2. SELANİKLİLER'E MEKTUP.....	125
1. Mektup Hakkında	125
2. Yazar Hakkında	126
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer.....	126
4. Gönderildiği Yer	127

5. Amaç	127
6. Ana Hatlar	127
7. Ön Olaylar ve Konular	127
a. Selamlar (1:1-2)	128
b. Yürekendirme ve İsa Mesihin Gelişi (1:3-2:12)	128
c. Dayanmaları ve Geçinmek İçin Çalışmalarını Öğütler (2:13-3:15)	129
8. Sonuç	130
I. 1. TİMOTEUŞ'A MEKTUP	131
1. Mektup Hakkında	131
2. Yazar Hakkında	132
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer	132
4. Gönderildiği Yer	133
5. Ana Hatlar	134
6. Ön Olaylar ve Konular	134
a. Mektub'a Giriş ve Yanlış Öğretilere Karşı Uyarı (1:1-11)	134
b. Gerçeğin Bilinmesi (1:12-2:15)	135
c. Hristiyan Yöneticilerinin Özellikleri (3:1-13)	136
d. Gerçek İnanç (3:14-4:16)	136
e. Gerçek Hristiyanların Görevleri (5:1-6:10)	137
7. Sonuç	137
İ. 2. TİMOTEUŞ'A MEKTUP	139
1. Ana Hatlar	139
2. Ön Olaylar ve Konular	139
a. Selam ve Uyarılar (1:1-18)	139
b. Timoteus'a Teşvik ve Öğretme (2:1-3:9)	140
c. Pavlus'u Örnek Almak (3:10-4:8)	140
3. Sonuç ve Selamlar	141
J. TİTUS'A MEKTUP	142
1. Ana Hatlar	142
2. Ön Olaylar ve Konular	142
a. Giriş (1:1-4)	142
b. Yönetenin Nitelikleri ve Görevleri (1:5-16)	143
c. Titus'un Görevleri (2:1-3:11)	143
3. Sonuç	145
K. FİLİMON'A MEKTUP	146
1. Mektup Hakkında	146
2. Yazarı Hakkında	147
3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer	147
4. Gönderildiği Yer	148
5. Amaç	148

6. Ana Hatlar	149
7. Ön Olaylar ve Konular	149
a. Selamlar (1:1-3)	149
b. Teşekkür ve Dua (1:4-7)	150
c. Pavlus'un Onesimus için Filimon'a Ricaları (1:8-21)	151
8. Sonuç Son Selamlar	152
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	154
BİBLİYOGRAFYA	161
ÖZGEÇMİŞ	173

KISALTMALAR

1 Kor.	; 1 Korint’lilere Mektup
1 Se.	; 1 Selanik’lilere Mektup
1. Ti.	; 1. Timoteus’a Mektup
2 Kor.	; 2 Korint’lilere Mektup
2 Se.	; 2 Selanik’lilere Mektup
2. Ti.	; 2. Timoteus’a Mektup
a.g.e.	; Adı Geçen Eser
a.g. m.	; Adı geçen makale
a.s.	; Aleyhis-Selam
a.y.	; Aynı yer
Bkz.	; Bakınız
Derg.	; Dergi
Ed.	; Edited
Ef.	; Filemon’a Mektup
Flp.	; Filipliler’e Mektup
Gal.	; Galatyalılar’a Mektup
Hız.	; Hazreti
İbran.	; İbraniler’e Mektup
Kol.	; Koloseliler’e Mektup
M. Ö.	; Milattan Önce
M. S.	; Milattan Sonra
Markos	; Markos’a göre İncil
Matta	; Matta’ya göre İncil
Res. İşl.	; Resullerin İşleri
Rev.	; Reverend
Rom.	; Romalılar’a Mektup
Tit.	; Titus’a Mektup
Transl.	; Translated
Vb.	: Ve benzeri
YA.	; Yeni Ahit

Yay. ; Yayınları
Yy. ; Yüzyıl
a.g.Tez. ;Adı Geçen Tez
M.U.S.B.E. ;Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
U.Ü.S.B.E. ; Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
D.İ.B. ;Diyanet İşleri Başkanlığı

GİRİŞ

I. Tezin Metodolojisi ve Kaynakları Üzerine

Dünyanın küçük bir köy haline gelmesi, beraberinde insanlar arasındaki etkileşmeyi de getirmektedir. Dolayısıyla farklı coğrafya, kültür ve dine mensup insanlar bir araya gelip tecrübelerini paylaşmaktadırlar. Bu durumu dinler açısından ele aldığımız zaman ise evrensel dediğimiz dinlerin yayılmaya yönelik planlar ve açılımlar yaptıkları bilinen ve doğal bir şeydir. Bu bağlamda, yaşadığımız asırdaki dinler arası etkileşiminin en önemli ve öne çıkan örneği de “Dinler Arası Diyalog’dur”. Bu süreci başlatan dinin de Hristiyanlık olduğu ifade edilebilir.

Dünyanın en fazla mensubu bulunan ve aynı zamanda diyalog sürecini başlatan Hristiyanlık, iki bin yıllık geçmişiyle Doğu’da doğmuş ama Batı dünyasının ve medeniyetinin yükselmesinde damgasını vurmuş bir dindir. Bu dinin doğuşu, yayılışı ve gelişmesi İsa’dan sonra en büyük sima ve şahsiyet olan Pavlus isimli bir Ferisi Yahudi sayesinde olmuştur.

Hristiyanlığı bir imparatorluk dini haline getiren Pavlus’un yazdığı mektuplar ve bu mektuplardaki teolojik unsurlar bizim çalışmamızın ana çerçevesini oluşturmaktadır. Pavlus hakkında asırlardır yapılan çalışmalar genel olarak hayatını veya teolojik görüşlerini konu edinmiştir. Kaynak olarak da Pavlus tarafından yazıldığı iddia edilen ve İncillerde yer alan on üç mektup kullanılmıştır. Bizim bu çalışmamızdaki amacımız, Pavlus hakkındaki tartışmaları, onun tarafından yazılmış olan mektuplarından incelemek ve ortaya koymaktır. Tezin adından da anlaşılacağı üzere amacımız Pavlus’un yazmış olduğu mektupları incelemek, bundan Pavlus’un gerçek kimliğini araştırmak ve onun Hristiyanlıktaki yerini belirlemektir.

Araştırmamız genel olarak literatür incelenmesine dayanmaktadır. Fakat bazı yerlerde mukayese metodu da kullanılmıştır. Konunun geniş olması literatür bulmamızı kolaylaştırmıştır. Fakat Türkçe’de genel olarak İncil ve özel olarak “Pavlus’un Külliyyatı” üzerine yapılmış araştırma hemen hemen yoktur. Bu yüzden çoğunluk olarak yabancı dillerdeki kaynaklardan faydalanmaya çalıştık. Tezde de görüleceği üzere kullanmış olduğumuz kaynakların çoğu İngilizce, diğerleri ise Türkçedir.

Çalışmamız esnasında mümkün olunca zengin bir literatür kullanmaya ve incelemeye özen gösterilmiştir. Öncelikle Türkiye’de böyle bir çalışmanın olmadığını belirtilmesi gerekmektedir. Fakat araştırmamızın ana çerçevesini oluşturan ve daha fazla kullanmış olduğumuz bazı kaynaklar vardır. Bu bağlamda, birinci bölümde istifade ettiğimiz eserlerden bazıları şunlardır; Şinasi Gündüz, *Pavlus Hristiyanlığın Mimarı* (Ankara, 2004); Cengiz Batuk, *Pavlus’u Düşünmek* (ed., Ankara, 2006); Süleyman Turan, *Misyonerliğin Kurucusu Pavlus* (İstanbul, 2006); Fuat Aydın, *Pavlus ve Din Anlayışının Yansımaları* (Doktora tezi, İstanbul, 2000); Bilal Doğan, *Hristiyanlıkta Asli Günah Doktrini (Pavlus-Pelagius Örneği)* (Doktora tezi, Bursa, 2008). İkinci bölümde ise, Türkçe kaynak yokluğundan dolayı yabancı dildeki kaynaklar kullanılmıştır. Bunlardan bazıları; James D. G. Dunn, *The Theology of Paul the Apostle* (Cambridge, 1998) ve *The Cambridge Companion to St. Paul* (ed., Cambridge, 2003); Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, *The New Jerome Biblical Commentary* (ed., USA, 1968); John Barton and John Muddiman, *The Oxford Bible Commentary* (ed., New York, 2001).

Araştırma, sadece Pavlus’un hayatı ve mektuplarıyla sınırlı tutulmuştur. Mektuplarla ilgili görüşler, elimizdeki kaynaklara göre genişçe verilmeye çalışılmıştır. Teolojik görüşler ise kısaca sonuç ve değerlendirme kısmında sunulmuştur. Ayrıca Pavlus’un mektuplarındaki feminist, retorik, Yahudi yaklaşım ve ahlak gibi unsurlarla ilgili araştırmalar, konunun genişliği ve zaman kısıtlılığı da göze alınarak çalışma dışında tutulmuştur.

II. Hristiyanlığın Kısa Tarihçesi

Günümüz dünyasında en çok mensubu bulunan, doğuşu yaklaşık 2000 yıl öncesine kadar uzanan, Yahudi toplumunda zuhur eden¹ ve oradan bir imparatorluk dini haline gelen, onlarca mezhep ve tarikata ayrılan Hristiyanlık, temel olarak İsa merkezli bir din olarak tanımlanmaktadır. Filistin’in Nasıra bölgesinde doğan ve Davut soyundan gelen İsa,² yaklaşık üç yıllık bir süre içerisinde “İsrail’in kaybolmuş koyunlarına”³

¹ Schimmel, Annemarie, *Dinler Tarihine Giriş*, Kırkambar Yay., İst. 1999, s. 159

² Romalılar’a mektup, 1:3-4

³ Matta, 15:24

gönderildiğini söyleyen, zamanın dolduğunu, Tanrı'nın egemenliğinin yaklaştığını ve dolayısıyla da insanları tövbeye çağırdığını⁴ belirten ve Tanrı'nın mesajını insanlara tebliğ eden bir peygamberdir. Ayrıca aynı şey kutsal kitaplar tarafından da desteklenmektedir.⁵ İsa Peygamberin getirmiş olduğu mesaj ise Yahudi dini ve inançlarının devamı, düzelticisi ve tamamlayıcısı niteliğindedir.⁶ Nitekim yapılan araştırmalara göre ilk Hristiyan cemaatinin İsa'yı bir peygamber olarak gördükleri ifade edilebilir.⁷ Büyük Müslüman alimlerden Biruni İsa'nın, mucizevi bir şekilde doğmuş olmasına rağmen tabiat kurallarına uygun olarak yaşadığını belirtmektedir.⁸

Yahudilik açısından da İsa, dindar ve zahid birisi olarak tanımlanmakta ve kabul edilmektedir. İsa, Roma imparatorluğunun idaresi altındaki Yahudi halkının ezikliğine üzüntü duymuş ve kardeşlerine rehberlik etmek üzere faaliyetlerde bulunmuştur. Bu bağlamda, Yahudiliğe göre İsa'nın tek görevi "Yahudi öğretisindeki ahlaki unsurların hayat planına çıkarılmasıdır."⁹

Tebliğinde de kendisine yardımcı olmaları sebebiyle, Yahudilerin on iki kabilesini simgeleyen on iki havari ile faaliyetlerini yürüten İsa Peygamber, M. S. 33 yılında çarmıha gerildiğinde¹⁰ henüz inananların sayısı az idi. Aynı yıl bir vizyon sonucu Hristiyan olan ve Ferisi mezhebine mensup bir Yahudi olan Pavlus,¹¹ Hristiyanlığın yüzünü ve çehresini değiştirerek Hristiyanlığın bütün uluslara¹² yayılması için çaba ve faaliyet gösterecektir.¹³ Bundan sonra İsa Peygamber, tarihi

⁴ Markos, 1:14-15

⁵ Parrinder, Geoffrey, *Jesus in The Qur'an*, Sheldon Press, London 1965, s. 16

⁶ Chadwick, Owen, *A History of Christianity*, Weinfeld&Nicolson, London, s. 10

⁷ Chadwick, Henry, "The Early Christian Community", *The Oxford Illustrated History of Christianity*, ed. John McManners, Oxford University Press, New York 1990, s. 21

⁸ Tümer, Günay, *Biruni'ye Göre Dinler ve İslam Dini*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 1991, s. 210

⁹ Adam, Baki, *Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Diğer Dinler*, Pınar Yay., İstanbul 2002, s. 38

¹⁰ Erbaş, Ali, *Hristiyanlık*, İnsan Yay., İstanbul 2004, s. 24

¹¹ Aydın, Mehmet, *Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2005, s. 96

¹² Resüllerin İşleri, 26:17-18

¹³ Zitelmann, Arnulf, *Dünya Dinleri*, Çev. Nafer Ermiş, İnkılap Kitabevi, İst. 2003, s. 140

kimliği, mesajı ve şahsiyeti ile değil, olağanüstü ve mucizelerle dolu, insanların kurtuluşunu sağlayan Mesih olarak tanımlanacak ve gerçek mesajı da, hayatı da, yeniden yorumlanacak ve değiştirilecektir.¹⁴ Bu bağlamda, araştırmacı Aytunç Altındal'ın "Öğretmen İsa'yı kendi tekeline alan Pavlus kilisesi, bundan sonra onu inanılmaz tanımlar labirentine sokarak sonsuza dek sürecek bir sürgüne göndermişlerdir" sözü çok manidardır.¹⁵ İsa Peygamberin havarilerinden Petrus, Yahudilere İsa'nın mesajını yayarken, Pavlus ise Grek-Roman dünyasında daha yoğun olarak faaliyetlerini sürdürmüştür.¹⁶ Artık İsa'nın getirdiği Hristiyanlığa Pavlus bambaşka bir boyut ve misyon kazandırmıştır. Hatta "Hristiyanlık" kelimesi bile İsa'ya veya onun dönemine ait olmayıp Pavlus'un "İlahi Oğul Rab Mesih" olarak geliştirmiş olduğu teolojiye itibar eden insanlara Antakya'da verilmiş olan bir isimdir.¹⁷ Bu detay göz önünde bulundurulduğunda da İsa ilk Hristiyan olmayıp vefatından sonra Hristiyanlaştırılmış birisi olarak karşımıza çıkacaktır.

Romalıları araştırmış olan Reginald H. Barrow Hristiyanlığın Roma'ya kadar uzayışını ve bir imparatorluk dini haline gelişini farklı bir şekilde değerlendirmektedir. İlk olarak o, Romalıların diğer dinlere karşı hoşgörülü olduğunu belirtmektedir. Fakat Yahudiler taassup ve ırkçılık yaparak imparatorluk içerisinde bir sorun haline gelmişlerdir. İmparatorluk, bu sorunu halletmek için Yahudileri vergi, din işleri gibi bazı ekonomik konulardan muaf tutmuş idi. Bütün bunlara rağmen durum değişmeyecektir. Bu sırada Hristiyanların çoğalmaya başlayışı ve Yahudilerin Hristiyanlığa geçmesi, imparatorluğun Yahudi sorununu çözmesine yaramıştır. İşte bu Yahudi sorununun gölgesinde Pavlus'un yaydığı Hristiyanlık önce bütün imparatorluğa yayılmış, sonra imparatorluğun dini haline gelmiştir.¹⁸

¹⁴ Schweitzer, Albert, *The Quest of The Historical Jesus*, ed. John Bowden, Fortress Press, Minneapolis 2001, s. 5-6

¹⁵ Altındal, Aytunç, *Üç İsa*, Çev. Sibel Özbudun, Alfa Yay., İstanbul 2004, s. 90

¹⁶ Chadwick, Henry, a.g.e., s. 24

¹⁷ Aydın, Mahmut, *Tahrihsel İsa, İman'ın Mesih'inden Tarihin İsa'sına*, Ankara Okulu Yay., Ankara 2002, s. 130

¹⁸ Barrow, Reginald H., *Romalılar*, (Çev. Ender Gürol), İz Yay., İstanbul 2006, s. 189-191

Ancak yeni dine kattığı misyonunun başarılı olabilmesi için Pavlus'un, o zaman yeryüzünün “merkezi” sayılan Roma'ya “müjdesini” ulaştırması gerekiyordu. Sonunda da oraya gidip öldürülünceye kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Nitekim Hristiyanlık, İmparator Konstantin zamanında (Milan Fermanı, 313), onun tarafından imparatorluğun resmi dini olarak kabul edilmiştir. Böylece “Pagan Roma İmparatorluğu”, “Hristiyan Roma İmparatorluğuna” dönüşmüştür¹⁹. Bu sıralarda teslis inancını savunmayan ve eleştiren Arius²⁰ gibi farklı sesler de çıkmış, fakat imparatorluğu güçlendirme ve genişletme niyetinde olan Konstantin bunları eleyerek Athanasius'un teolojisi kabul edilmiştir. Zira kilisenin ve Pavlusçu teolojinin gerektirdiği “itaatkarlık” ile Roma imparatorluğu, karşı çıkacak sesleri kontrol altına almayı başarmıştır.²¹ Artık Hristiyanlık sadece bir din değil, Roma imparatorlarının güç ile kontrol edemedikleri batı krallıklarının en büyük birleştiricisi, papanın en büyük güç olarak ²² kabul edildiği bir Roma-Hristiyan imparatorluğu haline gelmiştir.

Hristiyanlığın bir imparatorluk dini haline gelmesinden sonra, Hristiyan papa ve rahip sınıfının en önemli sorunlarından bazıları da Hristiyan inanç ve doktrinlerin belirlenmesi ve yerleştirilip uygulanmasıdır. Böyle kararların alındığı toplantılara konsiller adı verilmiş ve bu konsillerde alınan kararları beğenmeyen, doğru bulmayan gruplar ayrılmış ve böylece mezhepler ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, Hristiyanlığın en büyük mezhepleri Katoliklik, Ortodoksluk ve Protestanlıktır. En büyük mezhep olan Katoliklik, genelde Avrupa ve Latin Amerika'da çoğunluk arzeder ve bu mezhepte temel olarak Kilise²³ ve Papalık merkezi bir rol oynamaktadır. Ortodoksluk ise IV. yüzyıldan itibaren başlayan ve resmi olarak 1054²⁴ yılında ayrılan, bazı doktrinel

¹⁹ Keneth, Gragg, “Christianity; an overview”, *The Encyclopedia of Religion*, ed. Mircea Eliade, C. III, New York 1987, s. 348

²⁰ Armstrong, Karen, *Tanrı'nın Tarihi*, (Çev. Oktay özel), Hamide Koyukan, Kudret Emiroğlu, Ayraç Kitabevi Yay., İstanbul 2008, s. 179

²¹ Garaudy, Roger, *Batı Terörü*, Çev. Ayşe Meral, Pınar Yay., İstanbul 2007, s. 126

²² Tümer, Günay, Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak Yay., Ankara 2002, s. 269

²³ Besnard, Albert,-Clement, Olivier,-Mehl, Roger, *Hristiyan İlahiyati*, terc. Mehmet Aydın, Arı Basımevi, Konya 1983, s. 7

²⁴ Besnard, Albert, Clement, Olivier, Mehl, Roger, a.g.e, s. 55

sorunlardan dolayı ayrı bir mezhep haline gelen ve çoğunluk olarak Doğu Avrupa’da rastlanan bir mezheptir. Üçüncü büyük Hıristiyan mezhebi de Protestanlıktır. Luter’le başlamış olup XVI. yüzyılın reformlarının²⁵ bir sonucudur ve çoğunluk olarak Kuzey Amerika ve Batı Avrupa’da mensupları bulunmaktadır. Endüjlaslara yönelik yazmış olduğu doksan beş maddelik eleştirisini 1517 yılında Wittenberg Kilisesinin kapısına asan Luther, bir diğer ifadeyle Protestanlığın doğuşuna öncülük etmiş ve başlatmıştır.²⁶

“Eski Kıta” pagan Avrupa’sının Hıristiyan Avrupa’ya dönüşmesiyle sorunlar bitmemiş, bilakis daha fazla artmıştır. Haçlı seferleri²⁷, cadı avcılığı, reform dönemindeki binlerce insanın öldürülmesi, bilime karşı sert ve düşmanca tutum ve bilim adamlarının canlı canlı yakılması ve diğer birçok kara leke doğrudan kilisenin sert ve katı üslup ve otoritesiyle ilgilidir. Nitekim Rönesans’ın getirdiği pozitivizm ve dine karşı nefretin, kilisenin tutumuna karşılık olduğu da ifade edilebilir. Bu bağlamda, Papa VIII Boniface’nin 1302 yılındaki bir sözü durumu daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. Burada o; “İman tarafından tek bir kutsal, Katolik ve Apostolik Kilisesinin bulunduğu inanmaya ve bunu ilelebet savunmaya sevk edildik. Buna tüm kalbimizle inanıyoruz ve onu hiçbir koşul olmadan beyan ediyoruz. Onun dışında ne kurtuluşun ne de günahların affının olması mümkündür... Ayrıca, biz deklare ediyoruz, söylüyoruz, tanımlıyoruz ve ilan ediyoruz ki her yaratık için Roma Piskoposuna (Papaya) teslim olmak kurtuluş için mutlaka gereklidir.”²⁸ açıklamasında bulunmuştur.

²⁵ Besnard, Albert, Clement, Olivier, Mehl, Roger, a.g.e, s. 91

²⁶ Olgun, Hakan, *Sekülerliğin Teolojik Kurgusu Protestanlık*, İz Yay., İstanbul 2006, s. 23

²⁷ Bir Avrupalı araştırmacı Haçlı Seferleri ile ilgili bu tespitlerde bulunmaktadır; “Haçlı Seferleri bütün Avrupa’nın en ağır bir ayıp lekesi olarak karşımıza çıkar. Ve de, asil ve medeni Araplarla savaşları sırasında o necip ve ünlü şehri harabeye çevirirlerken o görgüsüz Batı şövalyelerinin, tüm cehaletlerine rağmen kendi içlerinde bulunması beklenen o en basit insani hasletten dahi mahrum oldukları görülmüştür....Kudüs’e genellikle binlerce küstah, tehlikeli, terbiyesiz, her an kavga çıkarmaya hazır kimselerden oluşan hacı grupları geliyor ve orada, yörenin efendileriymişcesine, hoşgörülü Araplar’ın sakin denetimi altındaki sokaklarda bağrışıyor, ellerinde flamalar olduğu halde davullar ve borularla dinsel törenler ve gösterilerde bulunuyorlardı.” Nomiku, H. A., *Haçlı Seferleri*, Yunancadan Çev. Kriton Dinçmen, İletişim Yay., İstanbul 1997, s. 19-21

²⁸ Hick, John, *İnançların Gökkuşağı, Dinsel Çoğulculuk Üzerine Eleştirel Diyaloglar*, Çev. Mahmut Aydın, Ankara Okulu Yay., Ankara 2002, s. 116

İsa Peygamberden sonra Pavlus'un inşa ettiği Hristiyanlık, misyonerlik aracılığıyla bütün dünyaya yayılmıştır. Ancak Fransız ihtilaliyle başlayan aydınlanma dönemi ve bunun bir sonucu olarak kurulan yeni laik, seküler dünya sistemi kilise ve papalık egemenliğine son vermiştir. Bu zamana kadar “Kilise dışında kurtuluş yoktur”²⁹ sloganıyla dünyayı misyonerleştirmeyi amaçlayan Hristiyanlık ve bilhassa Katolik ve Protestan mezhepleri yine Pavlus'un “Yahudileri kazanmak için Yahudilere Yahudi gibi davrandım...”³⁰ sözüne uygun olarak misyonlarla³¹ ulaşamadıkları bölgelere, kılıf uydurup “dinler arası diyalog” düşüncesini ortaya atmışlardır.

Bu kısa Hristiyanlık tarihinden gördüğümüz en net sonuç şudur ki; Hristiyanlık, devamlı mensup edinmeyi amaçlayan ve bunu da misyonerlik ile yapmaya çalışan bir dindir. Bunun da Pavlus'un bir düşüncesi olduğu yukarıda ifade edilmiştir. Zira İsa Peygamberin görevi sadece Yahudilere dönük idi. Burada bir çelişki var ve bu çelişki Hristiyan ilahiyatçıları arasında tartışıla-gelmiştir. Bunu daha iyi anlayabilmemiz için Peygamber İsa'nın tebliğ ettiği esasları ortaya koyarak Pavlus'un Hristiyanlığa katmış olduğu yeni görüşlerini aynı zamanda mektupları aracılığıyla da sunarak farkı ortaya koymaya çalışacağız.

III. İsa Peygamberin Tebliğ Ettiği Hristiyanlık

Hristiyanlıkta, genel olarak feminizm sahasında daha çok savunma yapan Elisabeth Schüssler Fiorenza, İsa ile ilgili şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: “İsa hareketi hakkında bahsetmek, birinci asrın Yahudi tarihi içinde yer alan bir Yahudi hareketinden bahsetmektir.”³²

²⁹ Güngör, Ali İsa, *Vatikan Misyon ve Diyalog*, Alperen Yay., Ankara 2002, s. 78

³⁰ I. Korintliler'e Mektup, 9:20

³¹ “Dinin incelenmesinde misyoner (“göndermek” anlamına gelen Latince missio'dan) ve misyoner olmayan dinler arasında ayırım yapmak mutad hale gelmiştir. Misyoner dinler, temel doktrinlerinin evrensel öneme sahip olduğunu kabul eder ve bu doktrinleri asıl inananlar grubunun dışında yayma girişiminde bulunur; misyoner olmayan dinlerin böyle bir evrensel perspektifi bulunmamaktadır.” Sharpe, Eric, *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, Çev. Ahmet Güç, Arasta Yay., Bursa 2000, s. 57

³² Fiorenza, Elisabeth Schüssler, *In Memory of Her, A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins*, The Crossroad Publishing Company, New York 1988, s. 107

İsa ile ilgili birçok tez ortaya atılmış, çokça araştırma yapılmış ve buna rağmen hala sır kalan birçok nokta vardır. Tartışılan bir tarihi şahsiyet ve peygamber olmasıyla birlikte, ona nispet edilen birçok söz ve uygulama kaynaklara geçmiştir. İsa'nın şahsiyeti ve teolojisi ile ilgili araştırmalar her zaman devam ede gelmiştir. Bu araştırmaların yurt dışında olduğu gibi Türkiye'de de son yıllarda ivme kazandığını gözlemlemekteyiz. Peki, İsa Peygamberin tebliğ ettiği Hıristiyanlık neydi? Pavlus'un teolojisinin ne olduğu ile ilgili net bir bilgi yoktur. Fakat araştırmacılar onun Zeytun dağında yapmış olduğu konuşmayı teolojik görüşlerinin özeti olarak kabul etmektedir. "Dağ vaazı" Matta ve Luka tarafından aktarılmıştır.³³ Bunlara dayanarak araştırmacılar genel olarak İsa'nın tebliğ etmiş olduğu teolojisinin ana hatlarını oluşturmuşlardır.

Hiç şüphesiz ki İsa Peygamberin en önemli ve temel mesajı tektanrıcılık, yani tevhid ve Allah'ın krallığıdır.³⁴ Yani tebliğ etmiş olduğu en önemli teolojik unsur monoteizmdir.³⁵ Dolayısıyla o insanlara, tek bir Tanrı'nın olduğunu ve varolan her şeyin de O'nun hükümrانlığı altında bulunduğunu tebliğ etmiştir. Bu bağlamda Hz. İsa Yahudilere, sonunun yaklaştığı o zamanda tövbe etmeye çağırmıştır. Kendisinin de kutsal yasayı tamamlamaya geldiğini ifade etmiştir.³⁶ Dolayısıyla araştırmacılar, İsa'nın bir eskatolojik³⁷ peygamber olduğu sonucuna varmışlardır.³⁸ Bu yüzden İsa insanları,

³³ İsa kalabalıkları görünce dağa çıktı. Oturunca öğrencileri yanına geldi. İsa konuşmaya başlayıp onlara şunları öğretti: Ne mutlu ruhta yoksul olanlara! Çünkü Göklerin Egemenliği onlarındır. Ne mutlu yaşlı olanlara! Çünkü onlar teselli edilecekler. Ne mutlu yumuşak huylu olanlara! Çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar. Ne mutlu doğruluğa acıkıp susayanlara! Çünkü onlar doyurulacaklar. Ne mutlu merhametli olanlara! Çünkü onlar merhamet bulacaklar. Ne mutlu yüreği temiz olanlara! Çünkü onlar Tanrı'yı görecekler. Ne mutlu barışı sağlayanlara! Çünkü onlara Tanrı oğulları denecek. Ne mutlu doğruluk uğruna zulüm görenlere! Çünkü Göklerin Egemenliği onlarındır."Benim yüzümden insanlar size sövüp zulmettikleri, yalan yere size karşı her türlü sözü söyledikleri zaman ne mutlu size! Sevinin, sevinçle coşun! Çünkü göklerdeki ödülünüz büyüktür. Sizden önce yaşayan peygamberlere de böyle zulmettiler." Matta, 5:1-12; aynı konuşma Luka, 6:20-26 bölümleri arasında da geçmektedir.

³⁴ Bultmann, Rudolf, *Jesus Christ and Mythology*, Charles Scribner's Sons, New York 1958, s. 11

³⁵ Doğan, a.g.Tez., s. 104

³⁶ Matta, 5:17

³⁷ "Eskatoloji: Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet son yargı günü ve dünyanın sonu hakkında ortak bir kanaate sahiptirler. Eskatoloji kelimesi, Yunanca Ta eschata kelimesinden gelmektedir ki bu da "son

şeytanın hakimiyetinden uzaklaşmaları ve hırsızlık, zina, yalan gibi kötülüklerden vazgeçmeleri konusunda uyarmıştır. Öyle ise, İsa'nın tebliğ etmiş olduğu öğretinin arkasında Tanrı'nın vahyinin olduğu ve bu teolojinin de Tek Tanrı merkezli olduğu ifade edilebilir.³⁹ Pavlus'un teolojisinin arkasında ve temelinde ise gerçek İsa'dan hiçbir iz bulunmayan Mesih İsa inancı bulunmaktadır. Yani Pavlus'un “Mesih'i”, bir “mit”ten öteye geçmemektedir.

Tebliğ ettiği teolojik görüşlerinden ziyade Hz. İsa'nın diğer önemli bir görevi ve özelliği Yahudi din adamlarının görevlerinden sağlamış oldukları rantı eleştirmek ve düzeltmektir. Zira Yahudi din adamları, Yahudiliği adeta kendi tekellerinde tutuyor ve toplumda bu görevlerini çıkar amaçlı olarak kullanıyorlardı. Bundan dolayı İsa, bunlara karşı çıkmış ve hayatının sonunu da, Yahudi din adamlarının kurmuş oldukları bu düzeni eleştirmesi ve yıkması getirmiştir.⁴⁰

şeyler” anlamına gelmektedir. Böylece Eskatolji kelimesi yeniden dirilmeyi, yargılamayı, cennet ve cehennemi ifade etmektedir.” Aydın, *Sözlük*, s. 210

³⁸ Aydın, *Tarihsel İsa*, s. 186

³⁹ Doğan, a.g.Tez., s. 104

⁴⁰ Matta, 21:12-16

BİRİNCİ BÖLÜM

PAVLUS'UN HAYATI

I. PAVLUS KİMDİR?

Hristiyanlığın genelinde olduğu gibi Pavlus denilince de, akla ve önümüze bir dizin yeni soru ve sorunlar gelmektedir. Hatta araştırmacılardan birisi Pavlus'u, "Roma vatandaşlığı olan bir Yunanlaşmış Yahudi" olarak tanımlamaktadır.⁴¹ İlkın Pavlus'un Hristiyanlıktaki yerini belirlemek çok zor bir şeydir. Kendisinin İsa'yı, mesajını ve tebliğ ettiğı Hristiyanlığı tanıyıp tanımadığı veya ne kadar bildiğı ayrı bir muamma ve soru noktasıdır. Yoksa Pavlus bazılarının dediğı gibi "şeytan'ın havarisi" midir?⁴² Doğup büyüdüğü Tarsus, dolayısıyla pagan kültürünün etkisi altında kalmış mıdır? Kendisinin Grek felsefesi ve Yahudilikle ilişkisi neydi? İşte bütün bu sorular Pavlus'un, yazılarının ve teolojisinin araştırılmasının nedenini ve önemini daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Günümüz Hristiyanlığının temel kurucusu olarak kabul edilen Pavlus hakkında asırlardır farklı sahalarda kitap ve makaleler kaleme alınmıştır. Pavlus'un kimliğini ortaya koymaya başladığımızda onunla ilgili birçok sorunun hala tartışıldığını ve henüz net bir şekilde cevaplanmadığını görüyoruz. Bu konuda kaynaklarda iki genel görüş zikredilmektedir. Birisi onun bir havari ve aziz olduğu, bu yüzden de kendisine hürmet gösterilmesi gerektiğı şeklinde iken,⁴³ diğeri bir görüşe göre Pavlus bir havari olmayıp İsa'nın vefatından sonra onun getirdiğı tüm ilahi mesajları adeta daha farklı bir şekilde sokmuş ve günümüz Hristiyanlığını sistematize etmiştir.⁴⁴ Onun hayatında yapıp ettikleri ve düşünceleri hakkında mektuplarından başka bir kaynak elimize ulaşmaması

⁴¹ Chadwick, Henry, a.g.e., s. 23

⁴² Anonymous, "Messenger of Satan, The Letter of Peter to James", *The Writings Of St. Paul, Annotated Text Criticism*, ed. Wayne A. Meeks, Norton&Company, New York 1972, s. 178

⁴³ Jewett, Robert, "Paul the Apostle", *The Encyclopedia of Religion*, ed. Mircea Eliade, II, New York 1987, 212

⁴⁴ Jewett, a.g.e., 213

ve belki de İsa'nın hayatta olduğu sürece onun tebliğine karşı çıkması, onun vefatından sonra da havarilerle bir olması gibi önemli hususlar, şahsiyeti hakkında biraz daha fazla şüphe meydana getiren noktalardan bazılarıdır. Ancak çalışmamızın devamında bizim mercek altına alacağımız konu, bu tartışmaların seyri ve ayrıntıları olmadığı için sadece Pavlus'un hayatı ve şahsiyeti hakkında herkes tarafından kabul edilen bir portrenin olmadığını belirtmek gerekmektedir.

Ancak Pavlus ile ilgili olarak tartışla gelen birçok konu içinden tartışılmaz olanı onun ilk Hristiyan teologu olmasıdır. Bir havari ve aziz kimliğinden ziyade Pavlus, ikinci bölümde inceleyeceğimiz mektuplarından da anlaşılacağı üzere sistematik bir teolog olarak karşımıza çıkmaktadır. Pavlus'u İsa'nın havarilerinden ayıran noktalar onun Filistin'de doğmamış olması, İsa hayatta iken kendisiyle görüşmemesi ve son olarak hayatını da teolojik görüşlerini de pagan halkları arasında paylaşmış olmasıdır. Bu bağlamda, zihnimizde beliren bir soru işareti olarak bir hususu hatırlamakta fayda vardır: Yeni Ahit'i oluşturan metinlerin çoğu neden Pavlus'un mektupları ve yazılarından oluşmuştur? Onun yazıları diğerlerinin yazılarına göre neden bu kadar ön plana çıkarılmıştır? Hristiyanlık tarihinde Konsillerin çok ciddi bir önem taşıdığı artık herkesçe bilinmektedir. Özellikle ilk konsillerde günümüz Hristiyanlığının iman esasları, doktrin ve sakramentleri tartışılmış ve bunlar üzerine genel akide tesis edilmiştir. İşte bu konsillerin ilki olan ve 325. yılında düzenlenen Nicea (İznik) Konsilinde havariler ve havari olmayanlar yanında birçok metin mevcut iken teslis inancının bir iman esası olarak kabul edilmesi ve bu inancın temellerinin de havari olmayan Pavlus'un mektuplarına dayanmış olması tabloyu biraz daha karmaşık hale getirmekte ve hala bir muamma olarak karşımızda bulunmaktadır.

Giriş kısmında da belirttiğimiz üzere Pavlus hakkında bir çok eser kaleme alınmış olup bu eserler günümüzde de Hristiyanlıkla ilgili yapılan araştırmaların merkezinde bulunmaktadır. Bu eserlerin çoğunda onun her yönü ve düşüncesi tartışılmış ve belki de sorgulanmıştır. İşte bu da bu işi biraz daha ilginç kılmaktadır. Çünkü Avrupa'dan ve Hristiyan dünyasından birçok okul ve akademisyen Pavlus'un mensup olduğu ırk ve soydan, mektuplarından ve ölümünden başlayarak onun dile getirdiği tüm düşüncelerini farklı bakış açılarından sorgulamışlardır. Başlık tarzında ifade etmek

gerekirse yakın dönemlere ait tüm araştırmalar bu ana temalar altında hazırlamıştır. Pavlus'un, Yeni Ahit'in büyük bir kısmını oluşturan mektupları, İsa ile görüşmemiş olması; zaman içinde Pavlus merkezli bir Hristiyanlığın oluşması, kendisinin ve getirmiş olduğu yeniliklerin havariler tarafından kabul edilmemesi ve teolojik görüşleridir. Bu temalar çerçevesinde daha somut bir soru sormak gerekmektedir: Acaba İsa'nın tebliğ etmiş olduğu Hristiyanlık ile Pavlus'un yeniden şekillendirerek ve daha farklı bir doktrin kazandırarak miras bıraktığı Hristiyanlık arasında nasıl bir benzerlik veya nasıl bir farklılık vardır? İsa döneminde tebliğ edilen Hristiyanlık ile İsa'dan sonraki süreçte şekillenen Hristiyanlık arasındaki temel fark burada ortaya çıkmaktadır.

Pavlus'un mektupları günümüzde alışlagelmiş tarzdan mektuplar değildir. Onun mektuplar yazmadaki temel hedef teolojik görüşlerini belirtmek ve muhatapların misyonu boyunca yüreklendirmek idi. İşte adeta mektuplarında serpiştirilmiş bu kendine has görüşleri zaman içinde Hristiyanlığın amentüsü haline gelmiş ve bu yüzden de günümüz Hristiyanlığının mimarı olarak nitelendirilmiştir. Ana hatları bu şekilde belirlenen bu tablo içinde yapılan araştırmalar da günden güne yeni boyutlara bürünmüştür. Pavlus'la ilgili tüm araştırmaların vazgeçilmez kaynağı ve temeli de onun "Mektuplar"ıdır ki bunların bir kısmı kendisi tarafından yazılmış, diğer kısmı ise onun adına başkaları tarafından kompoze edilmiştir.⁴⁵ Pavlus'un hayatı ve misyon yolculukları hakkında oldukça geniş bilgi ise Luka tarafından kaleme alınan "Elçilerin İşleri" bölümünde bulunmaktadır. Yeni Ahit yazarlarından biri olan Luka, Pavlus'un arkadaşı ve aynı zamanda da destekçisi olarak bilinmektedir. Özetle söylemek gerekirse Pavlus'un hayatı ve misyon yolculukları hakkında temel kaynak "Elçilerin İşleri" iken, teolojik görüşleri hakkında temel kaynak da onun "Mektuplar"ıdır. Fakat "Elçilerin İşleri" bölümünün objektifliği hakkında ciddi şüpheler bulunmaktadır. Luka'nın Yeni Ahit'te "Luka İncili" ve "Elçilerin İşleri" olmak üzere iki metni bulunmaktadır. Bunların birinde İsa'nın, diğerinde ise Pavlus'un hayatını ve faaliyetlerini yazdığı bilinmektedir. Ancak şurası çok ilginçtir ki, Luka İsa ile çağdaş olmasına rağmen İsa ile

⁴⁵ Sanders, E. P., *Paul and Palestinian Judaism*, Fortress Press, Philadelphia 1977, s. 431

görüşmemiş ve onunla da zaman geçirmemiştir.⁴⁶ Genel kabul gören bu görüşün yanında günümüz akademisyenlerinin desteklediği bir diğer görüşe göre Luka'ya ait olarak bilinen iki eser de aslında Luka'dan daha sonra yaşamış bir tarihçi tarafından kaleme alınmıştır.⁴⁷ Kaldı ki özellikle “Elçilerin İşleri” bölümünün yazarı Luka olsa bile, onun Pavlus'un arkadaşı olması dolayısıyla yine de verdiği bilgilerde objektif olduğu düşünülemez. Bunun en iyi göstergesi de, söz konusu bölümün yaklaşık 3/2'sinin Pavlus'tan ve onun misyon faaliyetlerinden bahsetmiş olmasıdır.

A. Pavlus'un Hristiyan Olmadan Önceki Hayatı

Pavlus'u daha iyi anlamanın yolu onun hayatını, ailesini ve doğup büyüdüğü çevreyi bilmekten geçmektedir. Çünkü her insan doğal olarak, mutlaka hayatını geçirdiği çevre ve kültürün etkisinde kalmaktadır. Diğer bir ifade ile kişi yaşadığı ortamın rengini almaktadır. Pavlus'un hayatı ile ilgili yapılan araştırmaların çoğu onun hayatını vizyon öncesi ve vizyon sonrası şeklinde iki bölüme ayırarak incelemektedir. Aslında bu ayırım da Pavlus'un mektuplarına dayandırılmaktadır. Pavlus'un yetiştiği çevre Tarsus şehrine aittir. Bu şehrin demografik yapısı hakkında pek bilgi bulunmamakla birlikte, tarihçiler şehri ekonomi ve kültür bakımından oldukça gelişmiş olarak tanımlamaktadırlar.⁴⁸ Bu şehrin nüfusu genelde putperestlerden ve Agnostiklerden oluşmakla beraber azınlıkta da olsa Yahudi ailelerin mevcudiyetinden de bahsedilmektedir.⁴⁹ Şehrin özelliklerinden biri de ilmi gelişmeler çerçevesinde felsefenin çok yaygın olduğudur. Bunun yanında şehirde birçok eğitim öğretim merkezinin olduğu da kaydedilmektedir.⁵⁰ Ayrıca ekonomik ve kültürel açıdan sanatın ve ticaretin oldukça yoğun yaşandığı bir şehir olarak da bilinmektedir. Pavlus'un

⁴⁶ Batuk, Cengiz, “Pavlus'u Düşünmek”, *Pavlus'u Düşünmek*, edt. Cengiz Batuk, Ankara Okulu Yay., Ankara 2006, s. 16

⁴⁷ Ramsay, William M., *St. Paul the Traveller and the Roman Citizen*, Aberdeen 1895, s. 19

⁴⁸ Gündüz, Şinasi, *Pavlus Hristiyanlığın Mimarı*, Ankara Okulu Yay., Ankara 2004, s. 87

⁴⁹ Aydın, Fuat, *Pavlus ve Din Anlayışının Yansımaları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, MUSBEİF, İst. 2000, s. 31; Ayrıca bkz.: Doğan, Bilal, *Hristiyanlıkta Asli Günah Doktrini (Pavlus-Pelagius Örneği)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, UÜSBEİF, Bursa 2008, s. 47

⁵⁰ Smyth, Patterson J., *The Story of St. Paul's Life And Letters*, Sampson Low, Marston&CO., London, s. 20

dünyaya geldiği ve çocukluğunu, gençliğini geçirdiği bu denli zengin ve renkli ortam işte Tarsus şehridir. Yahudi bir ailenin çocuğu olan Pavlus bu şehirde aynı zamanda Yahudi ve Roma vatandaşlığını da elde edebilmiştir ki, ileride yapacağı misyon yolculuklarında bu husus ona çok yardımcı olacaktır. Ancak bu Tarsus kültürü pagan inançların hakim olduğu bir kültür idi.⁵¹ Dolayısıyla Pavlus bu kültürü sadece tanımamış, aynı zamanda onun içinde yaşamıştır.

Pavlus'un kendisi ve misyonuyla ilgili diğer önemli bir unsur da, onu Roma vatandaşı oluşu ve ismi ile ilgilidir. Bir Yahudi olması sebebiyle onun ismi "Saul"dur. "Pavlus" ise isminin Yunanca şekli olur⁵². Mektuplarında ise o, "Paulos" ismini kullanmaktadır. Bunun yanında babasının kazanmış olduğu Roma vatandaşlığı ve onun getirdiği avantajlar Pavlus'un misyonunda çok önemli bir rol oynamıştır. Bu vatandaşlığı o, bir kalkan olarak kullanmış, yeri gelince ise Roma topraklarında kolay bir şekilde hareket etmek için vize olarak kullanmıştır. Bugünün dili ile ifade edilecek olursa Pavlus, çifte vatandaşlık ve üç isim kullanarak Yahudi-Helenistik putperest dünyaların ikisini de kullanarak İsa Peygamberin getirdiği Hristiyanlığa farklı bir ivme, boyut ve anlayış katarak sonraki nesillere aktarmıştır. Tabii ki, bunları yaparken de kendisinin İsa Mesih'in elçisi olarak, onun müjdesini yaymak üzere yaptığını ifade etmektedir.

Pavlus'un hayatı ile ilgili özellikle vurgulanması gereken bir nokta daha vardır ki, onun doğum tarihi ve kronolojisi ile ilgili elimizde her hangi bir veri veya resmi belge bulunmamaktadır. *Resullerin İşleri* 18:12-17 bölümlerinde anlatıldığı üzere, Pavlus Korint'te iken Romalı Ahaya Valisi L. A. Gallio ile görüşmüştür. Diğer bir tarihi belgeye göre de araştırmacılar, bu valinin M. S. 51-52 yıllarında bu bölgede görev yaptığını belirtmektedirler.⁵³ Bundan başka kaynağın olmayışı Pavlus'u tanımayı ve araştırmayı zorlaştırmaktadır. Ancak araştırmacılar benzer kaynaklara dayanarak Pavlus'un doğum yılının M. Ö. 7-5 ile M. S. 6-10 yılları arasındaki bir zaman kesimine

⁵¹ Sarıkçıoğlu, Ekrem, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2004, s. 316

⁵² Aydın, Fuat, a.g.e., s. 27

⁵³ Haacker, Klaus, "Paul's Life", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 20

tekabül ettiği tezi üzerinde durmaktadırlar.⁵⁴ Bunun yanı sıra Pavlus'un hayatı ile ilgili bize ışık tutacak diğer iki tarihi bilgi elimizde bulunmamaktadır. Bunlardan birisi Pavlus tarafından II. Korintliler, 11:32-33'te Şam'da Kral Aretas'ın Şam'dan kaçması olayının anlatılmasıdır. İkincisi de Resüllerin İşlerinde Luka tarafından anlatılan ve Pavlus'un hapisteyken Vali Feliks'in yerine Porkius Festus'un getirilmesi olayıdır.⁵⁵

Pavlus'un yetiştiği ortam ve ailesi hakkındaki bilgilerin bir kısmı *Resüllerin İşlerinde* yer almakla beraber, Pavlus da farklı mektuplarında soyu hakkında bilgi vermektedir. İşte bu kaynaklarda ailesinin *Bünyemin* kabilesinden olduğu ve muhtemelen Kudüs'ten bu bölgeye göçtüğü kaydedilir.⁵⁶ Ferisi mezhebine bağlı olduğunu kendisi söylemektedir.⁵⁷ Babasının da tüccar olduğu bilinir fakat annesi hakkında bahsetmemektedir. Hayatında evlenmediği de düşünülür. Zengin bir ailenin çocuğu olan Pavlus, babasından çadırcılığı öğrendiği ve bu mesleği belli bir süre yaptığı da Luka tarafından aktarılmaktadır.

Onun, Yunancayı çok küçük yaşta öğrendiği ve çok iyi bir şekilde bildiği söylenmektedir.⁵⁸ İlk eğitimini babasından almış ve iddialara göre Tarsus'ta hiçbir Grek okuluna gitmemiştir.⁵⁹ On üç yaşından yirmi yaşına kadar da eğitim almak üzere Kudüs'e, Gamaliel'in yanına gitmiştir.⁶⁰ Kendisinin anlattığına göre, ilimde yaşlılarına nazaran daha ileri bir noktaya ulaşabilmiştir.⁶¹ Bununla beraber onun Hristiyan olmadan önce eğitim görmek amacıyla Kudüs'e gitmediğini ileri süren araştırmacılar da

⁵⁴ Doğan, *a.g. m.*, s. 33

⁵⁵ Resüllerin İşleri, 24:27

⁵⁶ Smyth, *a.g.e.*, s. 21

⁵⁷ Resüllerin İşleri 21:39; 23:6-9; 26:5; Romalılara Mektup 11:1; Filiplilere Mektup 3:5; Aramice perishayya kelimesinden gelen ve "ayrılmış" anlamını içeren bu kelime, Yahudi şeriatına kendini vermiş dindar insanlar için kullanılmaktadır. bkz. Aydın, Mehmet, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Din Bilimleri Yay., Konya 200, s. 230, Ferisiler kaynak olarak Eski Ahit'in yanında Sözlü geleneği de kaynak olarak alırlardı. Kendilerinden yazılı olarak tarihçi Josephus ve Yeni Ahit'te bahsedilmektedir. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Gündüz, Şinasi, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yay., Ankara 1998, s. 129

⁵⁸ Deane, Anthony C., *St. Paul & His Letters*, Hodder And Stoughton LTD., Edinburgh 1942, s. 48

⁵⁹ Turan, Süleyman, *Misyonerliğin Kurucusu Pavlus*, İQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2006, s. 81

⁶⁰ Haacker, *a.g.e.*, s. 22

⁶¹ Galatyalılara Mektup 1:14

olmuştur. Bu iddiayı savunanlar arasında Mommsen, Bousset, Heitmüller ve Loisy gibi Yeni Ahit araştırmacıları ve otoriteleri bulunmaktadır.⁶² Bu bahsettiklerimizden daha şahsi ve özel bir iddiaya göre Pavlus eğitim süreci içinde hocasının kızına âşık olmuş, ancak hocası bu sevgiyi onaylamayınca Pavlus da bu olaydan etkilenerek Yahudi değerlerine karşı gelmiştir. Bu olaydan yola çıkarak, Pavlus'un evlilik ile ilgili görüşlerinde bu olayın etkili olduğu düşünülmektedir.⁶³ Ancak söylenenlerin hepsi nihayetinde birer iddia olmaktan ibarettir. Yalnız gerçek olan Pavlus'un eğitimi ile Yunanca bilmiş olmasıdır. Nitekim mektuplarını da Yunanca olarak yazan Pavlus, mektuplarında kullandığı sözcük, kavram ve deyimler de o günün Yunan dünyasına ait kullanımlardır.⁶⁴

Yine Luka'nın yazdığı iddia edilen *Resüllerin İşlerindeki* pasajlara göre Pavlus, aldığı eğitimden ve Yunan diline bu denli hâkim olmasından dolayı çok genç yaşlardan itibaren saygınlık kazanmış oldukça samimi bir dindardır. Hatta bu saygınlığının bir göstergesi olarak kendisi Yahudilerin önemli kurul ve meclislerinde söz sahibi olabilme konumuna gelmiştir.⁶⁵ Bu konuma sahip olduğu dönemlerde de genel itibarıyla heretik bir hareket olarak kabul edilen Hristiyanlara karşı farklı kampanyalar yürütmüştür. Dolayısıyla Hristiyan bir inanan olan İstefanos'un taşlanarak öldürülmesi olayındaki kararı verenler arasında, Pavlus'un da olduğu kaydedilir.⁶⁶ Ancak bu bilgiye biraz daha objektif olarak bakıldığında, o dönemde Yahudilerin her ne kadar toplumda belli bir yere sahip iseler de, Filistin Roma İmparatorluğu hâkimiyeti altında olduğu için, onların her hangi bir kimseyi, bu kimse heretik bir hareketin mensubu dahi olsa, öldürme veya öldürme kararını verme yetkisine sahip olmalarının pek mümkün görünmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu bilgiyi destekleyen her hangi bir resmi veriye de rastlanmıştır.⁶⁷ Görünen o ki, farklı iddialar aracılığıyla ortaya konulan birçok düşünce onun

⁶² Machen, Gresham J., *The Origin of Paul's Religion*, The Macmillan Company, New York 1921, s. 41

⁶³ Turan, Süleyman, *a.g.e.*, s. 82; Gündüz, Şinasi, *a.g.e.*, s. 35

⁶⁴ Aydın, *a.g.e.*, s. 39

⁶⁵ Aydın, Mahmut, "Hristiyanlık", *Yaşayan Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz, DİB Yay., Ankara 2007, s. 87

⁶⁶ *Resüllerin İşleri*, 8:1

⁶⁷ Haacker, *a.g.e.*, s. 23

kimliğinin objektif bir şekilde ortaya konulmasını farklı yönler çekmektedir. Pavlus'un Hristiyan olmadan önce Kudüs'e hiç gitmediği iddiasında da durum böyledir. Bütün bu açıklamalardan sonra Pavlus'un hayatında dönüm noktası teşkil edecek olaya yaklaşmış bulunuyoruz. Kaynaklarda Şam civarında bulunan Hristiyan grup ve cemaatlerin varlığından bahsedilir.⁶⁸ Aynı zamanda bu bölgedeki Hristiyanlara zulmedildiği bilgisi de mevcuttur.⁶⁹ Pavlus'un vizyon olayının da Kudüs'ten Şam'a geçerken vaki olduğu tezi araştırmacılar tarafından desteklenmekle beraber, bu olayın gerçekleştiği yerin coğrafi olarak tespiti ancak Pavlus'un ölümünden sonra belirlenebilmiştir.⁷⁰

Luka'ya göre ise, bu dönemlerde Pavlus Kudüs, civarında bulunmak üzere Şam'a giden yol üzerinde rastladığı tüm İsa taraftarlarını toplayıp Kudüs'e getirir ve onlara işkence yapmak için faaliyet gösterirdi.⁷¹ Söz konusu sefer İsa'nın ölümünden sonra gerçekleşmiş ve bu seferde Pavlus'a İsa'nın görünmesi ve onunla konuşması vaki olmuştur.⁷² Genel itibariyle bu olaya Hristiyan teologları ve Yeni Ahit araştırmacıları

⁶⁸ Noack, Bent, "Teste Paulo: İsa ve İlk Hristiyanlığa Temel Bir Şahit Olarak Pavlus", çev. Dursun Ali Aykıt, *Pavlus'u Düşünmek*, ed. Cengiz Batuk, Ankara Okulu Yay., Ankara 2006, s. 55

⁶⁹ Machen, Gresham J., a.g.e., s. 47

⁷⁰ Machen, Gresham J., a.g.e., s. 49

⁷¹ Resüllerin İşleri, 9:1-2; 26:9-13

⁷² Resüllerin İşleri, 9:3-9; 26: 14-18; "vizyon" olayında geçen konuşma ve ardındaki gelişmeler zinciri Luka'nın yazarı olduğu *Resüllerin İşleri*ndeki belirtilen bölümlerde uzun bir şekilde anlatılmıştır: "Saul ise Rab'bin öğrencilerine karşı hâlâ tehdit ve ölüm soluyordu. Baş kâhine gitti, Şam'daki havralara verilmek üzere mektuplar yazmasını istedi. Orada İsa'nın yolunda yürüyen kadın erkek, kimi bulsa tutuklayıp Kudüs'e getirmek niyetindeydi. Yol alıp Şam'a yaklaştığı sırada, birdenbire gökten gelen bir ışık çevresini aydınlattı. Yere yıkılan Saul, bir sesin kendisine, «Saul, Saul, neden bana zulmediyorsun?» dediğini işitti. Saul, «Ey efendim, sen kimsin?» dedi. «Ben, senin zulmettiğin İsa'yım» diye cevap geldi. «Haydi kalk ve kente gir, ne yapman gerektiği sana bildirilecek.» Saul'la birlikte yolculuk eden adamların dilleri tutuldu, oldukları yerde kalakaldılar. Sesi duydularsa da, kimseyi göremediler. Saul yerden kalktı, ama gözlerini açtığında hiçbir şey göremiyordu. Sonra kendisini elinden tutup Şam'a götürdüler. Üç gün boyunca gözleri görmeyen Saul hiçbir şey yiyip içmedi. Şam'da Hananya adında bir İsa öğrencisi vardı. Bir görünümde Rab ona, «Hananya!» diye seslendi. «Buradayım, Rab» dedi Hananya. Rab ona, «Kalk» dedi, «Doğru Sokak denilen sokağa git ve Yahuda'nın evinde Saul adında Tarsuslu birini ara. Şu anda orada dua ediyor. Görümünde yanına Hananya adlı birinin geldiğini ve gözlerini açmak için ellerini kendisinin üzerine koyduğunu görmüştür.» Hananya şöyle karşılık verdi:

tarafından *vizyon* adı verilmekte ve bu olay, Pavlus'un hayatında bir dönüm noktası olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda bazı ince detaylara değinmek gerekir. Zira Pavlus'un geçirdiği bu vizyon olayı çok önemli bir şeydir. İlk olarak şunun vurgulanması gerekir ki, Pavlus'un geçirdiği bu vizyon olayı anlatan herhangi bir belge yoktur. Bunu anlatan, yalnız olayı yaşadığı iddia eden Pavlus ve Resüllerin İşleri bölümünün yazarı Luka'dır. Fakat Luka'nın anlatışı Pavlus'un anlatışına nazaran daha sembolik ifadelerle doludur.

Vizyondan sonra Pavlus Şam'da belli bir süreyi geçmiş ve bu süre içinde İsa'nın öğrencisi olarak kabul edilen Hananya'nın anlattıklarını kabul etmiş ve vaftiz olmuştur.⁷³ Bu olaydan sonra, Tarsuslu Ferisi Pavlus, Hristiyanlığı kabul edip Aziz Pavlus olmuştur. Kendisini de, bundan sonra "Gentileler Havarisi" olarak tanımlamış ve bu isim altında misyon faaliyetlerine başlamıştır. Ancak kendisinin neden Gentile'lere yönelik havarilik yapmasının sonucuna nasıl vardığı ile ilgili herhangi bir veri ve bilginin olmadığı vurgulanmalıdır.⁷⁴

B. Pavlus'un Hristiyan Olduktan Sonraki Hayatı

Pavlus'un Hristiyan olmadan önceki hayatı, onun ilmi, kültürel ve dini birikimini anlamamız açısından önem arz etmektedir. Zira o, bundan böyle Mesih'ten "almış olduğu" görevi bu kendi birikimiyle harmanlayarak "çarmıh'ta ölen" İsa Mesih'i halklara anlatmaya çalışacaktır. Şam'da başlayan bu serüven Roma'da bitecek ve bütün dünyaya yeni ve farklı bir din kazandıracaktır. Ne yazık ki Resüllerin İşlerinin

«Rab, birçoklarının bu adam hakkında neler anlattıklarını duydum. Kudüs'te senin kutsallarına nice kötülük yapmış! Burada da senin adını anan herkesi tutuklamak için baş kâhinlerden yetki almıştır.» Rab ona, «Git!» dedi. «Bu adam, benim adımla diğer uluslara, krallara ve İsrail oğullarına duyurmak üzere seçilmiş bir aracımdır. Benim adım uğruna ne kadar sıkıntı çekmesi gerekeceğini ona göstereceğim.» Bunun üzerine Hananya gitti, eve girdi ve ellerini Saul'un üzerine koydu. «Saul kardeş» dedi, «sen buraya gelirken yolda sana görünen Rab, yani İsa, gözlerin açılsın ve Kutsal Ruh'la dolasın diye beni yolladı.» Hemen o anda Saul'un gözlerinden perde gibi bir şeyler düştü. Yeniden görmeye başlayan Saul kalktı, vaftiz oldu, sonra yemek yiyip kuvvet buldu

⁷³ Resüllerin İşleri, 9:10-19

⁷⁴ Hultgren, Arland J., "The Scriptural Foundation's for Paul's Mission to the Gentiles", *Paul and His Theology*, ed. Stanley E. Porter, Brill, Leiden 2006, s. 22

yazarından başka bunu bize aktaran kişi veya yazı yoktur. Dolayısıyla asırlardır devam eden tartışmalara da her gün bir yenisi eklenmekte ve konu uzayıp gitmektedir.

Şam yolundaki “vizyon” olayından sonra, Pavlus artık kendini İsa Mesih’in bir elçisi olarak kabul etmektedir.⁷⁵ Araştırmacılar vizyon olayının M. S. 32-38 yılları arasında gerçekleştiği tezi üzerinde durmaktadırlar.⁷⁶ Luka’nın dışında bu olayı bize aktaran olmadığı için vizyon hadisesini objektif bir şekilde değerlendirmek mümkün değildir. Bu yüzden Luka’da bu konuyla ilgili aktarılan bilgilere de ihtiyatla yaklaşmamız gerekecektir. Kaldı ki Pavlus bu olayı Galatyalılara göndermiş olduğu mektubunda anlattığı şekli ile Luka’nın Resüllerin İşleri’ndeki 9:19,30 pasajlarındaki olayının anlatıldığı şekil arasında çelişkili bir durum ortaya çıkmaktadır.⁷⁷ Genel itibariyle vizyon olayı şüpheli bir bakışla değerlendirilirken bu olayı farklı bir noktaya dayandıranlar da vardır. Buna göre Pavlus’un yaşadığı dönemde yaygın epileptik vakalara rastlandığı göz önünde bulundurularak bu olayın epilepsi hastalığından ileri gelen bir davranış olabileceğini iddia eden araştırmacılar da vardır.⁷⁸ Bu tezi Pavlus’un kendisi de desteklemektedir. Zira Galatyalılara Mektup’ta bir bedensel hastalığa yakalandığını kendisi ifade etmektedir.⁷⁹ Yani tam olarak bu yolculuğu esnasında, tek başına olduğu bir zamanda günümüz yaygın kabulüne göre *vizyon* dediğimiz olay gerçekleşmiş mi?, yoksa aslında böyle bir olay mevcut değil mi gibi sorulara kesin cevap vermemiz mümkün değildir. Galatyalılara yazmış olduğu mektubunda anlattığına göre, bu olayın hemen sonrasında Pavlus, Arabistan’a gitmiştir.⁸⁰ Orada bir müddet kaldıktan sonra Şam’a dönmüş ve üç yıl sonra da, Petrus ile görüşmek üzere Kudüs’e gitmiştir.⁸¹ Pavlus’un din değiştirmesi ile ilgili muhtelif teori ve tezler ortaya

⁷⁵ Aydın, Mahmut, a.g.e., s. 87

⁷⁶ Turan, Süleyman, a.g.e., s. 85

⁷⁷ Resüllerin İşlerinde, Luka vizyon olayını, İsa Mesih ile Pavlus arasında bir diyalog şeklinde anlatırken Galatyalılar’a mektubunda Pavlus, “Ama beni daha annemin rahmindeyken seçip lütfuyla çağıran Tanrı, uluslara müjdelemem için Oğlu’nu bana göstermeye razı olunca...” (Gal. 1:15-16) ifadelerini kullanmakta ve Luka’nın anlatmış olduğu diyaloga değinmemektedir.

⁷⁸ Gündüz, Şinasi, a.g.e., s. 43-44; Ayrıca Bakınız, Turan, a.g.e., s. 85-86

⁷⁹ Galatyalılara Mektup, 4:13-15

⁸⁰ Galatyalılara Mektup, 1:17

⁸¹ Galatyalılara Mektup, 1:18

konulmasına rağmen bu konuyla ilgili çalışma yapan tüm araştırmacıların ittifak ettiği nokta onun bu olaydan sonra kendisini “Gentilelerin elçisi” olarak tanıtmış olması ve Ostia’da başı kesilerek şehit edilinceye kadar ki kalan hayatını da bu doğrultuda harcadığıdır.⁸²

Pavlus’un hayatı ve teolojisi üzerinde, Türkiye’de en ciddi araştırmaları yapanların başında gelen Şinasi Gündüz ise olaya farklı bir boyuttan yaklaşmaktadır. Gündüz, Pavlus’un ciddi bir Eski Ahit eğitimi aldığını hatırlatarak, onun bu metinde adı geçen peygamberleri ve dolayısıyla hayatlarını da bilmesinin gayet doğal olduğunu belirtmektedir. Pavlus’un “daha annesinin karnındayken” peygamber olarak seçildiği konusunu Peygamber Yeremya’nın hikayesi ve sözleriyle uydurduğunu hatırlatan Gündüz,⁸³ Pavlus’un onlara özenmiş olabileceği ve dolayısıyla da, bu hikayeyi uydurmuş olabileceği hususunu akla getirmektedir.

Pavlus’un yeni bir döneme girdikten sonra yapması gereken ilk şey kendisinin bir havari olduğunu başta İsa Peygamberin on iki havarisine, sonra da bütün insanlara kabul ettirmektir. Ancak bunu gerçekleştirmek için bazı özelliklere sahip olması gerekiyordu. En önemlisi de İsa Peygamberle tanışmış ve görüşmüş olması gerekiyordu ki Pavlus’ta böyle bir özelliğin olması söz konusu değildi.⁸⁴ Bunun yanı sıra Pavlus, teolojik ve ideolojik anlamda da diğer havarilerden farklılık gösteriyordu. Zira başta İsa’nın kardeşi Yakup olmak üzere on iki havari Yahudilik dini içerisinde faaliyet gösteriyordu.⁸⁵ Oysa Pavlus bu mesajının, sadece Yahudilere değil, bütün uluslara ulaştırılması gerektiği yönünde faaliyet gösterilmesinden yanaydı. Nitekim onun hayatının bu ikinci döneminde temel vazife ve görevi de bu olacaktır.⁸⁶ Bu bağlamda İncillere baktığımızda İsa’nın gentileler’e yönelik bir faaliyetinin olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.⁸⁷ Günümüze daha yakın tabirle ifade edecek olursak İsa’yı “anlatmak”

⁸² Sarıkçıoğlu, a.g.e., s. 317

⁸³ Gündüz, a.g.e., s. 45

⁸⁴ Havariliğin özellikleriyle ilgili daha geniş bilgi için bkz. Aydın, Fuat, a.g. e., s. 82-84

⁸⁵ Sarıkçıoğlu, Ekrem, a.g.e., s. 317

⁸⁶ Batuk, Cengiz, a.g.e., s. 18

⁸⁷ Turan, Süleyman, “*Hristiyan Kilisesinin Evrensel Misyonunun Kökeni İsa Mı? Pavlus Mu?*”, Bilimname Düşünce Platformu Derg., Sayı VII, Kayseri 2005, s. 129

görevini üstlenen Pavlus'un teolojisinin temelinde evrensel mesajı gerçekleştirme isteği yatmaktadır. Ancak bu evrensel mesajın ilkeleri veya iman esasları İsa Peygamberinkinden ciddi farklılıklar göstermekteydi. En önemli fark da İsa Peygamberin tebliği veya mesajı monoteizm esasları üzerine temellendirilmiş iken, Pavlus'un kendi birikimleriyle harmanlayarak ve tüm dünyaya ulaştırmak istediği teolojisinde ise, İsa merkezli üç unsurdan oluşan bir Tanrı anlayışı, yani teslis esasları mevcuttur.⁸⁸ Ayrıca Pavlus bir yandan kendisini bir havari olarak kabul ettirmeye çalışırken, diğer yandan mektuplarında İsa'nın doğumu veya gençliğinde bahsetmemekle birlikte, ölümü ve yeniden dirilmesinden çokça söz etmektedir.⁸⁹ Yani Pavlus "yeni teolojisini" teslis ve aslı günah doktrini üzerine oturtmaktadır. Nitekim bunlar daha ileride detaylı olarak ele alınacaktır.

Pavlus üzerinde araştırmalar yapan Ronald D. Witherup olaya farklı açıdan yaklaşmaktadır. Ona göre İsa'yı tanıyan ve onun görüşlerini anlatan zamanının kişilerine iki ad verilmektedir. Bunların birisi "havari/Apostle" ve diğeri de "şakirt/disciple"dir. Bu bağlamda sadece on iki kişiye "havari" denilmektedir. Geri kalan kısmına ise "şakirt" denilmiştir. On iki havarinin isimleri ise Matta İncilinde geçmektedir.⁹⁰ Yahuda'nın hainliği sonunda havarilerin sayısı onbir'e düşmüş ve on iki sayının sembolik değerinin çok önemli olduğu Luka için on ikinci havarinin mutlaka bulunması gerekiyordu.⁹¹ İşte bu noktada Witherup'a göre, Pavlus'un Luka tarafından "havari" olarak tanıtılması doğal ve mantıklı olacaktır.⁹²

Vizyon'dan sonra birkaç gün Şam'da kalan Pavlus, yeni fikirlerini paylaşmak ve yaymak üzere havralara gidip insanlarla görüşüyordu.⁹³ Yine Luka'nın anlattığına göre Pavlus, Şam'daki Yahudilerin tuzaklarından kurtulmak için geri dönerek Kudüs yolunu

⁸⁸ Gündüz, Şinasi, "Pavlus'un Hristiyan Geleneğindeki Merkeziliği/Belirleyiciliği", *Pavlus'u Düşünmek*, ed. Cengiz Batuk, Ankara Okulu Yay., Ankara 2006, s. 37

⁸⁹ Noack, Bent, a.g.e., s. 53

⁹⁰ Matta, 10:2-4

⁹¹ Resüllerin İşleri, 1:23-26

⁹² Witherup, Ronald D., "Pavlus Hakkında On Soru On Cevap", Çev. Süleyman Turan, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Sayı IV, 2004, s. 248-249

⁹³ Resüllerin İşleri, 9: 20-23

tutmuştur.⁹⁴ Fakat Kudüs'teki insanlar kendisine inanmıyordu. Luka ve Pavlus arasında bu Kudüs yolculuğunu anlatmada yine ciddi farklılıklar görülmektedir. Pavlus Kudüs'te yaklaşık on beş gün kaldığını ve Petrus ile İsa'nın kardeşi Yakup'la görüştüktan sonra Suriye ve Kilikya bölgelerine gittiğini ifade etmektedir.⁹⁵ Luka olayı daha uzun ve ayrıntılı anlatmasına rağmen Pavlus'un anlattıklarıyla çelişkiler vardır. Mesela Arabistan'a gidip-gitmediği konusu veya Şam'da Pavlus'a karşı yapılan saldırılar ve onun Kudüs'e gidişi bunların sadece bir kaçıdır. Anlatımlara bakıldığında burada çelişkilerin olduğu gayet açıktır. Diğer bazı iddialara göre ise Pavlus, vizyon olayından sonra Tarsus'a dönmüş ve orada yaklaşık sekiz sene kadar kalmıştır. Hatta bu arada kendisinin bedensel bir hastalık geçirdiği ve aile mirasından de yoksun bırakıldığı söz konusudur.⁹⁶

Olayın devamında ise, Pavlus'un yanında önemli bir kişi daha yer alacak ve bir nevi havarilerin onu aralarına kabul etmeleri için aracılık yapacaktır. Bu kişinin adı da, Yusuf Barnaba'dır. Fakat Pavlus'un Barnaba ile beraberliği fazla sürmeyecek ve ikinci misyon seyahatinde ondan ayrılacaktır.⁹⁷ Bilindiği üzere Barnaba İncili içerdiği bilgilerden dolayı İznik Konsil'inden itibaren geçersiz sayılmış ve Yeni Ahit'e dahil edilmemiştir. Barnaba, kişiliği ve Pavlus ile ilişkileri açısından sürekli bir tartışma konusu olmuştur. Pavlus ile az süren bir yakınlık sonunda, Pavlus'un onu havari ettirmesi için bir araç olarak mı kullandığı sorusu akla gelmektedir. Luka'nın anlattığına göre, Pavlus'un Hristiyan olduktan sonraki Kudüs'e ilk gidişinde orada pek sevilmemiş ve Tarsus'a geri gönderilmiştir. Pavlus'un Tarsus'ta ne kadar kaldığı bilinmiyor ancak Luka'nın verdiği bilgilere göre belli bir müddet sonra, Barnaba onu geri almaya gitmiş ve Antakya kilisesinde hizmetlerine başlamıştır.⁹⁸ Birbirini takip eden misyon yolculuklarından sonra Pavlus ard arda başarılar elde etmiş ve vizyon olayından

⁹⁴ Resüllerin İşleri, 9: 23-26

⁹⁵ Galatyalılara Mektup, 1:18-19

⁹⁶ Stott, John R. W., *The Spirit, The Church, and The World, The Message of Acts*, İnterVarsity Press, İllinois 1990, s. 204

⁹⁷ Resüllerin İşleri, 15: 39

⁹⁸ Resüllerin İşleri, 11:25-26

yaklaşık on dört sene sonra Kudüs'te İsa'nın kardeşi Yakup ve diğer havarilerle görüşme fırsatını bulmuştur.⁹⁹

Pavlus'un teolojik hayatı ve misyonu açısından, Kudüs konsili çok özel bir anlam ve öneme sahiptir. Ancak bu konsile aynı zamanda havariler konsili dendiğine göre, ilk önce İsa'nın kaynaklarda adı geçen on iki havarisinden bahsetmek gerekmektedir. Bunlar İsa'nın kardeşi Yakup, Petrus, Yuhanna, Andrey, Filip, Bartalmay, Matta, Tomas, Alfay oğlu Yakup, Taday, Simon ve Yudas İskariyot'tur.¹⁰⁰ Kudüs konsiline ise bunlardan İsa'nın kardeşi Yakup, Petrus, Yuhanna, Pavlus ve Barnaba (Barnaba burada bir havari olarak değil, Pavlus'un yanında yer almaktadır) olmak üzere sadece beş kişinin katıldığı bilinmektedir.¹⁰¹ Kudüs konsilinin ayrıntılarını da sadece Luka'nın anlatımlarında bulmaktayız.¹⁰² Pavlus ise, Galatyalılara yazmış olduğu mektubunda bu konuya çok az değinmektedir. Her iki anlatıma göre, havariler Pavlus ve Barnaba'nın faaliyetlerini beğendiklerini ve onları bu konuda desteklediklerini belirtmişlerdir. Ancak araştırmacılar, böyle bir konsilin olmadığını belirtmekte ve *Resüllerin İşlerinde* anlatılan olayın, Pavlus'un Galatyalılara yazmış olduğu mektubun ilk iki cümlesinin ışığında tasarlandığını ifade etmektedirler.¹⁰³ Havariler konsilinin yapılp yapılmadığı konusundaki bütün tartışmalara rağmen Pavlus'un, daha fazla bir şevk ve sıklıkla faaliyetlerine devam ettiğini görüyoruz. Bu faaliyetler arasında üç önemli misyon yolculuğu ve bu yolculukları sırasında yazmış olduğu mektuplar yer almaktadır. Bu faaliyetlerinin sonunda ise, tutuklanıp Roma'ya götürülmüş ve öldürüleceği zamana kadar Roma'da tutuklu olarak ikamet etmiştir. Roma'daki tutuklamasının sonunda Ostia'da öldürülmüş olup ve mezarı da Roma'da bulunmaktadır.

⁹⁹ Galatyalılara Mektup, 2:1-2

¹⁰⁰ Gündüz, Şinasi, *Hristiyanlık*, İSAM Yay., İstanbul. 2006, s. 24

¹⁰¹ Gündüz, *Pavlus*, s. 60

¹⁰² Resüllerin İşleri, 15:1-21

¹⁰³ Gündüz, *Pavlus*, s. 61

II. MİSYONERLİK YOLCULUKLARI VE ÖLÜMÜ

Yukarıda da ifade edildiği üzere, gerçekleştirmiş olduğu misyon yolculuklarının Pavlus'un hayatında önemli bir yeri vardır. Pavlus'un yapmış olduğu bu yolculukların sayısı üç'tür. Fakat daha fazla misyon yolculuğu yapmış olabileceğine dair iddialar da mevcuttur.¹⁰⁴ Vizyon olayından sonra, Pavlus'un yaklaşık üç yıl kadar faaliyette bulunmadığı ifade edilmektedir. Kendisinin, bu olayı geçirdiği yaşının 33 olduğu kabul edilmek olursa, Pavlus'un ilk misyon yolculuğuna başladığı sırada yaklaşık 37 yaşında olduğu düşünülebilir. Kendisinin faaliyetlerinde mutlaka başarılı olması gerekiyordu çünkü havari olmanın şart ve özelliklerinden birisi de, misyon faaliyetlerinde başarılı olmaktır.¹⁰⁵ Bu noktada önemli olan Pavlus'u bu yolculukları yapmaya iten sebebin ne olduğu ve misyonunu gerçekleştirirken nasıl bir metot takip ettiğidir. Mektuplarında aslında bu görevi yerine getirmek için bizzat kendisinin seçildiğini ifade ediyor. Görev alanı ise gentilelerden oluşuyor. Böylece geriye sadece bu seçilmiş kimsenin yeni mesajlarını daha büyük kitlelere ulaştırmak kalıyordu. Arzu edilen başarıyı elde etmek için bazen tuzaklardan kurtulmayı başarabilen Pavlus yerine ve şartlara göre bu yolculuklarını gerçekleştirmek adına hem kara hem de deniz yollarını kullanmıştır. Araştırmacıların tahminlerine göre, Luka'nın *Resüllerin İşlerindeki* anlatımı doğru ise Pavlus'un takip ettiği yol yaklaşık on bin mil kadardır.¹⁰⁶ Pavlus'un gittiği yerlerde misyonunu ilk olarak havra ve sinagoglarda Yahudilere yönelik olarak yürütmesi dikkat çekicidir. Sefer için seçtiği bölgelerin büyük yerleşim yerleri olması başka bir nokta olarak dikkatimizi çekmektedir.¹⁰⁷ Roma, Selanik, Korint, Kolose, Efes, Girit, Galatya gibi büyük şehir ve bölgelerde kurmuş olduğu kiliselere gönderdiği mektuplar ayrıca yolculuk dışında mektup göndermek için de büyük şehirleri seçtiğini göstermektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Doğan, a.g.e, s. 38

¹⁰⁵ Aydın, a.g. e., s. 82

¹⁰⁶ Barton, Stephen C., "Paul as Missionary and Pastor", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 40

¹⁰⁷ Turan, Süleyman, "Pavlus'un Misyon Metotları", *Pavlus'u Düşünmek*, edt. Cengiz Batuk, Ankara Okulu Yay., Ankara 2006, s. 354

¹⁰⁸ Bullough, Sebastian, *Saint Paul And Apostolic Writings*, Burns Oates And Washbourne, London 1950, s. 7-12

Mektuplarındaki ifadelerine ve *Resüllerin İşleri*'ndeki bilgilere göre kendi cemaatini oluştururken ev ev dolaşmış ve daha çok kişiye ulaşmak için bir çok yolu denemiştir.¹⁰⁹ Yahudiler tarafından uygulanan baskıların bir parçası olarak önceden iyi bir Yahudi olarak bilinen Pavlus artık heretik harekete katılmış ve misyonlarında başarılı olmuş biri olarak sinagoga gitme ve orada görüşlerini insanlara tanıtmaya gibi bir imkânı da kaybetmiştir. Bu yüzden belki de bu yollara başvurması bir nevi mecburiyetten ileri gelmiştir. Yani açık ve hareket edebildiği alanlardan istifade ederek müjdeyi yaymaya ve cemaatlerini kurmaya çalışmıştır. Diğer taraftan, Pavlus'un kullandığı dil, hitabet ve retorik açısından çok etkili olduğu gayet net bir şekilde fark edilebilir. Burada küçük bir parantez açarak Pavlus'un çok etkili bir dil kullandığını ve bu yolla da insanlar üzerinde bugünkü tesirleri olduğu söylenebilir. Dolayısıyla "Pavlus'un Külliyyatını" araştıran birçok akademisyenin onun mektuplarını retorik açısından incelemiş olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla bu araştırmacılar Pavlus'un mektuplarını bir de belagat açısından incelemeye çalışmışlardır.¹¹⁰

Görüşlerini paylaşmak için hedef seçtiği bölgelerdeki insanlarla sürekli temasta bulunmasının da onun misyonunda başarılı olmasında katkısı olmuştur.¹¹¹ Zira o, bu bölgelerin ileride daha sistematik hale gelecek olan kiliselerinde görev yapan bir teolog veya bir papaz değil, bu kiliselerin kurucusudur. Dolayısıyla, gerek gönderdiği kişiler, gerekse yazmış olduğu mektuplar aracılığıyla bu kiliselerle bağıni koparmamıştır. Örneğin, Pavlus'un neredeyse tüm mektuplarında muhatabı konumunda olan söz konusu kilise cemaati veya şahıslara devamlı olarak kendilerine dua ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca, kendilerinden de, kendisine dua etmelerini istemekte ve bu yolla onlarla bir bağ kurmaktadır. Onun 13 mektubundan 9'unu kiliselere, yani kilise cemaatlerine göndermiş olduğu hatırlanacak olursa aslında onun çok sistematik ve iyi bir program üzerinde çalıştığı anlaşılır. Zira kilise cemaatlerinin sayısı günden güne daha çok artmakta, Pavlus'un taraftarı ve destekçisi de dolayısıyla çoğalmakta ve elbette

¹⁰⁹ Resüllerin İşleri, 20:20

¹¹⁰ Pavlus'un mektuplarının belagi açısından incelenmesi hakkında daha fazla bilgi için bkz. Witherington, Ben III, "Contemporary Perspectives on Paul", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 263-268

¹¹¹ Barton, a.g.e., s. 45-46

ki böyle bir kilisenin tüm cemaatinin etkisi bir toplumda daha belirgin bir şekilde görülmektedir.¹¹² Ayrıca, Pavlus'un misyon yolculukları, genel Hristiyanlık tarihi açısından da çok önemli bir konuma sahiptir. Zira araştırmacıların verdiği bilgilere göre, M. S. 60. yılına kadar Roma İmparatorluğu sınırları içerisindeki Hristiyanların sayısı 2000 civarındadır.¹¹³ Bugün Hristiyanlığın, dünyada en çok mensubu bulunan bir din olduğu göz önünde bulundurulursa Pavlus'un bu yolculuklarının önemi daha iyi anlaşılır.

Şimdi "gentileler havarisi" olarak kendini tanıtan Tarsuslu Pavlus'un, misyon yolculuklarını ve hayatının son günlerini geçirdiği Roma'daki faaliyetlerini daha yakından incelemeye çalışalım.

A. Birinci Misyon Yolculuğu

Şam vizyonundan sonra belli bir müddet pasif kalan Pavlus, Gentilelere Mesih'i anlatmak üzere "göreve çağırılacak" ve birinci misyon yolculuğunu gerçekleştirecektir. Resüllerin İşleri'nin yazarı olarak kabul edilen Luka, Pavlus'un birinci misyon yolculuğunu Res. İşlerinde 13:1-14:27 bölümleri arasında anlatmıştır. Yeni Hristiyan olmuş Pavlus için bu misyon yolculuğu çok önemlidir. Bu ilk yolculuğunda elde edeceği başarı onun havarilere dahil olması ve 12 havarinin karşısına çıktığında bir şeyler söyleyebilmesi noktasında yardımcı olacaktır. Dolayısıyla birinci misyon yolculuğu Pavlus için bir nevi sınav değerindedir. Burada dikkat çekici diğer bir nokta da Barnaba'nın Antakya kilisesinde çok etkili ve önemli bir konumda oluşudur. Luka'nın ifadelerine göre aslında Kutsal Ruh, seçme işlemini yaparken Pavlus'tan önce Barnaba'nın ismini zikretmiş ve çağırmıştır.¹¹⁴ Fakat ikinci yolculuğunda Pavlus, çok basit bir nedenden dolayı Barnaba ile ayrılmış ve Barnaba, Resüllerin İşlerinde başka hiçbir yerde zikredilmemektedir. Burada Pavlus'un Barnaba'yı hedeflerine ulaşmak için kullanmış olduğu kolayca anlaşılmaktadır.

¹¹² Bullough, a.g.e., s. 50-51

¹¹³ Turan, *Misyonerliğin Kurucusu Pavlus*, s. 95

¹¹⁴ Resüllerin İşleri, 13:2

Pavlus, vizyon olayından sonra yaklaşık sekiz yıl boyunca hiç faal olmamıştır. En azından bunun tersini ispatlayacak herhangi bir delil ortada yoktur. İşte tam bu sırada sahneye Barnaba isimli yeni bir kişi çıkacak ve Pavlus'u, Hristiyanların o zamanki merkezi olan Antakya'ya alacaktır. Bundan sonra Pavlus, bu yardımcı elden yararlanarak başarı basamaklarını birer birer tırmanacaktır. Peki gerçekte Barnaba kimdir? İlk olarak, kendisinin sosyal faaliyetleri açısından yüksek statüye sahip biri olduğu söylenebilir. Muhtemelen, Kıbrıs'ta topraklara sahip olan ve kendisini "yeni dinin" yayılmasına adanmış bir kişidir. James Stalker bunları göz önünde bulundurarak, Barnaba'yı, Pavlus'u keşfeden kişi olarak tanımlamaktadır.¹¹⁵ Stalker'e göre de Barnaba patron, Pavlus ise yardımcı konumundadır. Nitekim böyle bir tez kabul edilirse Barnaba'ya Zeus, Pavlus'a da Hermes denmesinin nedeni anlaşılabilecektir.

Bu yolculuğun tarihi ile ilgili olarak Luka herhangi bir tarih vermezken, araştırmacılar değişik tarihler üzerinde durmaktadır. Bütün tartışmalara rağmen, bu yolculuğun M. S. 46-50 yılları arasında gerçekleştirildiği söylenebilir.¹¹⁶ Bu sırada Pavlus, o dönemin büyük merkezlerinden olan Antakya'da bulunmakta¹¹⁷ ve yanında da diğer taraftar ve arkadaşları vardır. Antakya'daki kilisenin İsa zamanından kaldığını ve Pavlus'un oraya Barnaba tarafından çağrıldığını veya davet edildiğini söyleyebiliriz.¹¹⁸ Bu bağlamda Antakya, Hristiyan Kilisesi ve tarihi bakımından önemli bir yere sahiptir. Çünkü Luka'ya göre inananlara ilk olarak Antakya'da Hristiyan denilmiştir.¹¹⁹ Ayrıca Pavlus'un bu ilk misyon yolculuğunun yaklaşık üç yıl kadar sürdüğü söylenebilir.¹²⁰ Bunların yanında, bazı soru işaretlerinin ve karanlık noktaların olduğunu da belirtmemiz gerekir. William Ramsay bunlara ayrıntılı bir şekilde değinmekle beraber biz çalışmamız açısından önem arz eden iki soru işaretine yer vereceğiz. Bunların ilki Pavlus'un Hristiyan olduğu ve birinci misyon yolculuğunu gerçekleştirdiği zaman ile alakalıdır. Ramsay'a göre, Barnaba'nın Tarsus'a gidip Pavlus'u Antakya'ya getirdiği

¹¹⁵ Stalker, James, *The Life of St. Paul*, American Tract Society, London and Edinburgh 1912, s. 31

¹¹⁶ Turan, Süleyman, *Misyonerliğin Kurucusu Pavlus*, s. 96

¹¹⁷ Resüllerin İşleri, 13:1

¹¹⁸ Erbaş, a.g.e, s. 29

¹¹⁹ Resüllerin İşleri, 11:26

¹²⁰ Aydın, Fuat, a.g.e., s. 50

tarih, muhtemelen M. S. 43. yılıdır. Buna göre, Pavlus'un Hristiyan olduktan sonra bu tarihe kadar yaklaşık 8 yıllık bir zaman diliminde ne yaptığı ile ilgili herhangi bir bilginiz yoktur. Ayrıca Luka, *Resüllerin İşlerinde* de bu konu ile ilgili hiçbir şey aktarmamaktadır. Dolayısıyla, bu süre zarfında Pavlus ile ilgili hiçbir bilgi bulunmamakta ve burası bir karanlık nokta olarak kalmaktadır.¹²¹ Aynı olayla ilgili Ramsay, bir diğer soru işaretine dikkat çekmektedir. Buna göre Pavlus, Galatyalılar'a göndermiş olduğu mektubunda Tanrı tarafından elçi olarak atandığını ifade etmektedir.¹²² Ramsay bu noktada Luka'nın, Barnaba'nın hangi nedenlerle Pavlus'u alıp Antakya'ya getirdiğini açıklamadığını ifade etmektedir.¹²³ Bunun yanında, Ramsay'a göre Barnaba'nın Pavlus'u diğer havarilerle tanıştırdığını ve kendisini savunduğunu hatırlatarak, Pavlus'un Galatyalılara mektubunda elçi olarak atandığını söylemesi göz önünde bulundurulduğunda, bunun uygun ve mantıklı olmayacağını söyleyebiliriz. Bunların yanında, diğer birçok soru işaretini ortaya koyan Ramsay, Luka'nın anlatımlarında oldukça fazla çelişkinin olduğu sonucuna varmaktadır.

Luka'nın anlatımına göre, Antakya'da bulunan Pavlus ve diğer inananlara Kutsal Ruh, ayırdığı görev için Barnaba ve Pavlus'u çağırdığını söylemektedir. Bunun üzerine de ikisi yolculuğa çıkmışlardır.¹²⁴ Yanlarına Yuhanna'yı da alarak, Kıbrıs'a gidip oradaki faaliyetlerine başlamışlardır. Burada iki önemli nokta okuyucunun dikkatini çekmektedir. Birincisi Kıbrıs'ta bir Yahudi topluluğunun olması ve Pavlus'la Barnaba'nın faaliyetlerini havralarda sürdürmeleridir. İkincisi de Vali Sergius'un Pavlus'a yakınlığıyla tanıtılması ve inanma eğilimi gösterdiğinin anlatılmasıdır. Bu noktada bir büyücü anlamına gelen Baryeşu olan ve ismi Elimas olan bir Yahudi tarafından onun inanmasını engellenme çabası Pavlus'un gösterdiği mucize sayesinde bertaraf edilmiş ve böylece Vali inanmıştır.¹²⁵ Burada Pavlus'un faaliyetlerini anlatırken, Luka'nın olayları mucizelerle süslemesi çok ilginç bir yöntemdir.

¹²¹ Ramsay, a.g.e., s. 34

¹²² Galatyalılara Mektup, 1:2

¹²³ Ramsay, a.g.e., s. 34

¹²⁴ Resüllerin İşleri, 13:1-3

¹²⁵ Resüllerin İşleri, 13:4-12

Luka, Pavlus ve Barnaba'nın Kıbrıs'taki faaliyetlerini aktardıktan sonra devamında onların Antakya'ya geçtiklerini ifade etmekte ve oradaki faaliyetlerine yer vermektedir. Perge kentine geldiklerinde Yuhanna'nın ayrılıp Kudüs'e gittiğini, Pavlus ve Barnaba'nın Antakya'ya geçtiklerini aktarmaktadır.¹²⁶ Pavlus'un havradaki konuşmalarından etkilenen halkın büyük bir kısmı anlattıklarına inanıyordu. Luka, Pavlus'un havrada yapmış olduğu konuşmalarını oldukça ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Fakat Pavlus'un bu başarısını kıskanan Yahudiler, zenginlerin de yardımını alarak Pavlus ile Barnaba'yı şehirden uzaklaştırmışlar ve böylece ikisi oradan Konya'ya geçmişlerdir.¹²⁷ Arkalarında ise, Luka'nın anlattığına göre, bir inanan ve öğrenci grubu bırakmışlardır.

Pavlus'un misyon yolculuklarında gittiği her yerde tekrarlanan çok ilginç bir senaryo vardır. O, ilk olarak bir şehre gider ve misyonunu havralardan başlatır. Oradaki konuşmalarında çok başarılı olur ve halkın büyük bir kısım kendisine inandıktan sonra Yahudiler, Pavlus'a karşı planlar yaparak onu şehirden uzaklaştırırlar. Nitekim Pavlus'un Konya'daki faaliyetlerinin¹²⁸ hikayesi de bu yönde gelişir. Bu hikayenin önemli bir parçası da Pavlus'un ortaya koyduğu mucizelerdir. Konya'dan Listra'ya giden ikili yine faaliyetlerinde başarılı olurlar ve mucize gerçekleştirirler. Öyle ki halk onları Tanrı olarak görmeye başlar ve Barnaba'yı Zeus'a, Pavlus'u de Hermes'e benzetirler. Bilindiği üzere Zeus, Yunan Tanrılarının baş Tanrı'sıdır. Hermes de Zeus'un habercisi konumunda ve aynı zamanda da Tanrılarının en kurnazı ve hırslısı olarak tanımlanmaktadır. Kanaatimizce Kıbrıslıların Pavlus'u Hermes olarak çağırmalarının nedeni kendisinin iyi konuşmacı olmasındandır. Zira Yunan mitolojisinde yer alan Tanrı Hermes'in özelliklerinden birisi de hatip oluşu, yani çok güzel ve etkili konuşmasıdır.¹²⁹ Fakat Luka, Barnaba'yı hangi nedenlerden dolayı Zeus'a benzettiklerini anlatmamaktadır. Nitekim insanlar ikiliye büyük saygı ve ikramlarda bulunacakları zaman Yahudiler yine sahneye çıkarak halkı kışkırtır ve ikiliyi

¹²⁶ Resüllerin İşleri, 13:13-15

¹²⁷ Resüllerin İşleri, 13:16-52

¹²⁸ Resüllerin İşleri, 14:1-5

¹²⁹ *The Probert Encyclopaedia of Mythology*, <http://www.probertencyclopaedia.com.>, s. 146

taşılayarak öldürmek isterler. Bu tehlikeden dolayı ikili Derbe'ye geçerek yine faaliyetlerinde başarılı olmuş ve birçok kişi kendilerine inanmıştır.¹³⁰

Luka'ya göre Derbe'den sonra ikili bu sefer gittikleri yerlerden Antakya'ya gemi ile dönmüşlerdir. Luka, yaşadıklarını öğrencilere ve inananlara anlatarak Antakya'da bir süre kaldıklarını belirterek, Pavlus'un bu birinci misyon yolculuğunu bitirmektedir¹³¹. Bu misyon yolculuğu esnasında birçok kilisenin kurulduğu anlaşılır. Pavlus'un genel olarak iki teolojik unsur üzerinde durduğu düşünülmektedir. Bunlar, "kurtarıcı Mesih anlayışı" ve "kurtuluşun yasa aracılığıyla değil, Mesih aracılığıyla" olacağı hususlarıdır.¹³²

B. İkinci Misyon Yolculuğu

Pavlus'un gerçekleştirmiş olduğu birinci misyon yolculuğu, tüm tartışmalarla birlikte kendisini diğer havarilere ve Hristiyan otoritelerine kabul ettirmesi açısından çok önemlidir. Kendisinin ve Luka'nın anlattığı kadarıyla, bütün zorluklara rağmen yolculuk iyi ve olumlu geçmiştir. Bunun sonunda yapıldığı iddia edilen Kudüs Konsili de, bir anlamda Pavlus'un bu misyon yolculuğunun taçlandırıldığı konsil niteliğini taşımaktadır. Bu konsilden sonra Pavlus, Barnaba ile birlikte oradan uzaklaşarak ikinci misyon yolculuğuna başlayacaktır.

Havariler konsilinden büyük motivasyon elde eden Pavlus ve Barnaba, yanlarına Yahuda ile Silas'ı da alarak Antakya'ya dönecek ve belli bir müddet orada kaldıktan sonra ikinci misyon yolculuğuna çıkacaklardır.¹³³ Pavlus'un bu ikinci misyon yolculuğu, kendisinin ve Barnaba'nın ayrılmasıyla başlamaktadır. Buna göre Pavlus, kendilerini daha önce yarı yolda bırakmış olan Markos'u yanlarına götürmek istemiyordu. Luka'nın anlattığına göre, Barnaba bu konuda ısrar edince aralarında bir anlaşmazlık çıkmış ve Barnaba, yanına Markos'u da alıp Kıbrıs'a doğru yelken açmıştır. Böylece ikisi ayrılmış ve Pavlus, Silas'ı da yanına alarak Suriye ve

¹³⁰ Resüllerin İşleri, 14:8-22

¹³¹ Resüllerin İşleri, 14:23-28

¹³² Turan, a.g.e., s. 102

¹³³ Resüllerin İşleri, 15:22-35

Kilikya'daki misyonlarına başlamıştır.¹³⁴ Ancak, burada diğer bir sorunla karşılaşmaktayız. Zira Luka'nın ifadesine göre, Yahuda ile Silas Antakya'da belli bir süre kaldıktan sonra Kudüs'e dönmüşlerdir.¹³⁵ Buradaki, Pavlus'un Silas'ı seçip yola koyulduğu ifadesi de, Luka'nın daha önce vermiş olduğu bilgi ile çelişmektedir. Ayrıca, kendisine en çok yardım eden Barnaba ile çok basit bir nedenden dolayı ayrılmış olması, tatmin edici bir sebep olmamaktadır. Galatyalılar'a göndermiş olduğu mektubunda Pavlus, bu konuya da değinmekte, fakat Luka'nın zikretmiş olduğu sebepten daha farklı ve aynı zamanda daha mantıklı bir sebep aktarmaktadır. Buna göre, Petrus Antakya'ya geldiğinde Pavlus'u desteklemiş, fakat belli bir müddet sonra, Kudüs'ten gelen bazı insanlarla birlikte Petrus, Yahudilerle beraber zaman geçirmeye başlamıştır. Sonunda da Barnaba da Petrus gibi Gentile'lerden uzaklaşmıştır. Nitekim Pavlus, her ikisini de "iki yüzlülükle" suçlamaktadır. Pavlus'un mektuptaki konuşmalarından anlaşıldığı kadarıyla, böyle bir ayrılış ve tartışmanın nedeni Tanrısal hukuk ile alakalı olabilir.¹³⁶ Pavlus ve Luka'nın bu olayla ilgili aktardıklarından başka, Pavlus ve Barnaba'nın ayrılışıyla ilgili çeşitli teori ve fikirler de mevcuttur.¹³⁷ Zira Barnaba ikinci misyon yolculuğuna kadar, yani yaklaşık 11 sene boyunca Pavlus'un adeta sigortası ve kalkanı konumundaydı.

Pavlus'un ikinci misyon yolculuğuyla ilgili iki önemli hususun vurgulanması gerekmektedir. İlki, bu misyonda artık Pavlus kendi ayakları üzerinde durmaktadır. İkincisi de, misyon yolculuğun daha önce kurmuş olduğu kiliseleri ziyaret etmekle başlamasıdır. Bu bağlamda o, Antakya, Kilikya ve Suriye bölgelerinden başlayarak geniş bir coğrafyayı ziyaret edecek¹³⁸ ve aşağıda da anlatılacağı üzere Filipi, Selanik, Korint, Atina gibi şehirlerde de yeni kiliseler kuracaktır.¹³⁹

Yolculuklarına devam eden Pavlus ve Silas, Listra'da Pavlus'un iyi bir öğrencisi olan ve mektuplarda ismi sıkça geçen Timoteus'u de yanlarına alacaklardır. Ayrıca

¹³⁴ Resüllerin İşleri, 15:36-40

¹³⁵ Resüllerin İşleri, 15:33-34

¹³⁶ Galatyalılara Mektup, 2:11-21

¹³⁷ Gündüz, *Pavlus*, s. 66

¹³⁸ Stalker, a.g.e., s. 35

¹³⁹ Turan, a.g.e., s. 113

Luka, burada kendilerinin bu yolculuktaki amaçlarını da dile getirmektedir. Buna göre Pavlus, Silas ve Timoteus, kent kent dolaşarak Kudüs'teki havarilerin almış oldukları kararları inananlara iletiyorlardı.¹⁴⁰ Luka'ya göre, yolculukları esnasında kendileri, Kutsal Ruh tarafından yönlendiriyorlardı. Kutsal Ruh'un misyonlarını yönlendirmesi ve kontrol etmesi, *Resüllerin İşleri*'nde çok açık bir şekilde anlatılmaktadır. Buna göre Kutsal Ruh, kendilerinin Asya ilinde misyon faaliyetlerinde bulunmalarını istemediğinden onlar Troas'a, yani bugünkü Çanakkale'ye doğru yol almışlardır. Burada da, Pavlus'a bir adam görünmüş ve yardım etmeleri için onları Makedonya'ya davet etmiştir.¹⁴¹

Oradan Makedonya bölgesine geçen Pavlus ve yanındakiler, Neapolis, Filipi, Amfipolis, Apollonia, Selanik, Veria, Atina, Korint gibi şehirlere de giderek misyon faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir.¹⁴² Bu yolculukta en uzun süreyi Korint şehrinde geçirmişlerdir. Bilgi ve kültürün başkenti olan Atina'nın yanında Korint, ekonomik ve ticaret bakımından Yunanistan'ın bir diğer başkentiydi ve Pavlus burada yaklaşık on sekiz ay kalmıştır. Pavlus'un gezmiş olduğu bu coğrafyada yer alan şehirler, bugünkü Makedonya, Arnavutluk ve Yunanistan sınırları içerisinde yer alan şehirlerdir. Pavlus buralarda da mucizeler gerçekleştirmiş ve tekrar bir kente gittiğinde faaliyette bulunmuş ve başarılı olduktan sonra halk ve yöneticiler tarafından dövülüp o yerden kovulmuştur. Bu olayların, Pavlus'un gitmiş olduğu her şehirde tekrarlanmış olması dikkat çekici bir "rastlantı" olarak görünmektedir. Bu yolculuğunda, Pavlus ile ilgili vurgulanması gereken diğer bir nokta da, kendisinin Yahudilerin şikâyetleri üzerine Vali Gallio'nun önünde mahkemeye çıkması¹⁴³ ve ilk defa olarak hapse atılmış olmasıdır.¹⁴⁴ Bu olay, Pavlus'un hayatı ile ilgili adeta bir tarihi belge değerindedir. Bu olayın yanında, *Resüllerin İşleri*'nde yer alan Akvila ve Priskilla isimleri de bir delil niteliğindedir.

Makedonya bölgesinden ayrılan Pavlus, oradan Efes'e geçmiş ve Luka'nın anlattığına göre Efes'te birçok faaliyette bulunmuştur. Ayrıca o, kentte yaşanmış olan

¹⁴⁰ Resüllerin İşleri, 16:1-5

¹⁴¹ Resüllerin İşleri, 16:6-10

¹⁴² Resüllerin İşleri, 16:11-18:17

¹⁴³ Resüllerin İşleri, 18:12-17

¹⁴⁴ Resüllerin İşleri, 16:22-40

kargaşalardan ve Yahudi asıllı Hıristiyanların kendisine yardım etmelerinden bahsetmektedir. Sonradan Efes'ten Filistin'e geçen Pavlus, oradan da Kudüs'te kısa bir süreliğine bulunduktan sonra, yeniden Antakya'ya dönmüş ve böylece ikinci misyon yolculuğunu tamamlamıştır. Araştırmacılara göre, Pavlus'un ikinci misyon yolculuğu yaklaşık iki senelik bir sürede gerçekleşmiştir.¹⁴⁵ Birinci misyon yolculuğuna göre Pavlus, bu yolculukta daha geniş bir coğrafyayı gezmiş ve Adriyatik denizine yaklaşarak adeta Roma kapılarına dayanmıştır.

C. Pavlus'un Üçüncü Misyon Yolculuğu ve Hayatının Son Yılları

Pavlus, ikinci misyon yolculuğunu tamamladıktan sonra, Antakya'ya dönecek ve orada kısa bir süre geçirdikten sonra da üçüncü misyon yolculuğuna çıkacaktır. *Resüllerin İşleri*'nin yazarı Luka, Pavlus'un üçüncü misyon yolculuğunu 18. bölümünün son kısmına doğru anlatacaktır ve Pavlus'un Roma'daki faaliyetleriyle bitirecektir.

İlk olarak Galatya bölgesinden yolculuğu başlayan Pavlus, Frikya'da faaliyetlerde bulunduktan sonra, Apollos isimli bir Yahudi ile Efes'e geçmektedir. İlk önce Pavlus daha önce kurmuş olduğu kiliseleri de ziyaret etmiştir ki bu, aynı zamanda onun bu misyon yolculuğunu gerçekleştirmedeki amacını anlatmaktadır. Diğer bir amacı da, daha önce kurmuş olduğu kiliselerde çıkan kargaşa ve sahteciliklere karşı almak istediği önlemler ve vermekte olduğu yanıtlardan ibarettir.¹⁴⁶ Apollos'a gelince, onun Kutsal Yazılar'ı çok iyi bildiğini ve Priskilla ile Akvila'nın da yardımıyla Pavlus'un yaymakta olduğu teolojiiyi de çok iyi bir şekilde öğrenip birçok faaliyette bulunduğunu öğreniyoruz.¹⁴⁷

Luka'dan anlaşıldığı kadarıyla, Pavlus Efes'te uzun bir zaman geçirmiş ve önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Zira Efes çok önemli bir şehir olup orada yaşayan inananlar da Pavlus'un yaymakta olduğu müjdeyi değil, vaftizci Yahya'yı ve görüşlerini biliyor ve inanıyorlardı. Araştırmacılara göre, Pavlus'un zamanının Efes kenti yaklaşık

¹⁴⁵ Gündüz, *Pavlus*, s. 67

¹⁴⁶ Gündüz, *Pavlus*, s. 69

¹⁴⁷ *Resüllerin İşleri*, 18:23-28

200.000 gibi bir nüfusa sahip olup aynı zamanda da önemli bir ticaret merkeziydi.¹⁴⁸ Luka'nın anlattığına göre, Pavlus Efes'te çok başarılı olmuş ve bunun yanında da birçok olağanüstü hallerde bulunmuştur. Zira Efes'te bulunan cemaat Yahya'nın teolojisini biliyor ve uyguluyordu. Fakat Yahya ile Pavlus'un teolojileri arasında ciddi farkların olduğu açıktır. Ayrıca Pavlus'un burada yaklaşık iki yıl kadar faaliyetlerde bulunduğu ifade edilmektedir.¹⁴⁹

Efes'te belli bir başarıyı sağlayan Pavlus, Makedonya ve Ahaya'dan geçerek Kudüs'e gitmeye karar vermiş ve yardımcılarını görevlendirdikten sonra Asya ilinde bir süre daha kalmıştır.¹⁵⁰ Luka, Pavlus'un Efes'te olduğu sırada bir kargaşanın çıktığını ifade etmektedir. Buna göre faaliyetlerde bulunan Pavlus, Tanrı'ların heykellerini satan kuyumcuların işlerini sekteye uğrattığı gerekçesiyle bir kargaşa yaşanmıştır. Ayaklanan halk saldırılarda bulunmak istemiş, fakat belediye yazmanı durumu yatıştırmıştır.¹⁵¹ Kargaşa bittikten sonra, kendisi Makedonya'ya geçmiş ve oradan da Yunanistan'a doğru gitmiştir. Luka, Pavlus'un Yunanistan'da üç ay kaldığını kaydetmiştir.¹⁵² Yunanistan'dan da Suriye'ye gitmeye karar vermiş, fakat Yahudilerin kendisine kurdukları tuzağın haberini alınca Makedonya'ya geçerek, oradan Kudüs'e gitmeye karar vermiştir. Dolayısıyla bazı arkadaşlarla birlikte deniz yoluyla Troas'a gitmiştir. Oradan da Assos'a ve Midilli'ye, Sakız Adası ve Millet'e geçerek Kudüs'e gitmek için acele ettiği anlaşılmaktadır. Millet'te duraklayan Pavlus, Efes kilisesi önderlerini yanına çağırarak kendilerine son öğütlerini vermiş ve Kudüs'e yolculuğu öncesinde Efes kilisesi ihtiyarlarına veda etmiştir.¹⁵³ Onlarla veda ettikten sonra, Kudüs'e gitmek üzere yola çıkan Pavlus, deniz yoluyla birçok yere uğramış ve bazı faaliyetlerde bulunmuştur. Pavlus, Kudüs'e dönmek suretiyle üçüncü misyon yolculuğunu tamamlamıştır. Bu

¹⁴⁸ Turan, a.g.e., s. 115

¹⁴⁹ Resüllerin İşleri, 19:1-20; Bu bölümde Pavlus'un Efes'teki faaliyetlerinden ve sinagoglarda yapmış olduğu konuşmalar, teolojik görüşleri ve faaliyetlerinin Efes'teki inananlardaki etkileri yer almaktadır.

¹⁵⁰ Resüllerin İşleri, 19:21-22

¹⁵¹ Resüllerin İşleri, 19:23-41

¹⁵² Resüllerin İşleri, 20:1-3

¹⁵³ Resüllerin İşleri, 20:17-38

yolculuk sırasında bazı önemli teolojik unsurlar üzerinde durmuştur. Bunlar, putları bırakıp Tanrı'ya dönmek, Mesih'i anlatmak, Tanrı'yı bilmek ve İsa'nın geri dönüşüdür.

Pavlus'un Kudüs'e varmasıyla üçüncü misyon yolculuğu sona ermiş ve orada tutuklanarak bundan sonraki zamanı Roma'da geçirmiştir. Tutuklanması da sadece *Resüllerin İşleri*'nin yazarı Luka tarafından anlatılmaktadır. Buna göre Pavlus, yardım götürmek amacıyla gittiği Kudüs'e faaliyette bulunmak üzere arınma törenlerinde sinagoga girmiş, fakat Asya ilinden gelen bazı Yahudiler onu tanımış ve dolayısıyla da halkı kışkırtmışlardır. Bundan dolayı sinagogda kavga çıkmış ve Roma askerleri tabur komutanı durumu yatıştırmak üzere olay yerine gitmiş ve Pavlus'u tutuklayıp kaleye göndermiştir.¹⁵⁴ Ancak Pavlus kaleye girmeden önce komutandan izin alarak toplanan halka bir konuşma yapmıştır. Luka tarafından aktarılan bu konuşmada Yahudilere, vizyon olayı ve Mesih'in kendisine yüklemiş olduğu görevden bahsetmiştir.¹⁵⁵ Pavlus'un Kudüs'e varış tarihi M.S. Mayıs 57. yılına tekabül etmektedir¹⁵⁶.

Olayın devamında ise, komutan halkı kendisinden nefret ettiren bu adamı kamçılıyarak sorgulama emri vermiştir. Yetkililer tam da Pavlus'a vurmaya başlayacakken o, kendisinin bir Roma vatandaşı olduğunu söyleyerek bir Romalının mahkeme kararı olmadan cezalandırılmayacağını söylemiştir. Yetkililerden bunun haberini alan komutan, Pavlus'u Yüksek Kurul'un önünde çıkarmaya karar vermiştir. Görüldüğü üzere Pavlus kökenini ve vatandaşlığını yerine ve duruma göre kullanmıştır. Nitekim kaleye girmeden önce, halka konuşurken kendisinin Yahudi olduğunu ifade eder. Fakat cezalandırılacağı sırada kendisinin bir Roma vatandaşı olduğunu vurgulamıştır.

Yüksek Kurul'a çıkarılan Pavlus, zekice bir konuşma yaparak yarısı Saduki, yarısı Ferisi olan Kurul üyeleri arasında çatışma yaratır ve Kurul sonuç vermeden dağılır. Buna tepki gösteren yaklaşık kırk kadar Yahudi, Pavlus'u öldürmek üzere ant içer ve Yüksek Kurul üyelerini durumu araştırmak üzere Pavlus'u oraya çağırımlarını isterler. Planlarına göre Pavlus'u bir yerden diğer bir yere geçerken pusu kurarak

¹⁵⁴ Resüllerin İşleri, 21:27-36

¹⁵⁵ Resüllerin İşleri, 22:1-21

¹⁵⁶ Gündüz, *Pavlus*, s. 74

öldüreceklerdi. Ancak planları suya düşecek, çünkü Pavlus'un kız kardeşinin oğlu bunu öğrenip Pavlus ve komutana söyleyecektir.¹⁵⁷

Pavlus'un bir Romalı olduğunu öğrenen komutan, kendisini Yahudilerin öldürme planlarından kurtarmak için, birkaç yüz askerin eşliğinde Pavlus'u Sezariye'deki Vali Feliks'e gönderir. Feliks de Pavlus'u yargılamak üzere ilk olarak neyle suçlandığını öğrenmek için Yahudileri de çağırarak ve Feliks'in önünde Yahudiler ile Pavlus karşı karşıya gelecektir.¹⁵⁸ Feliks'in önünde Yahudilerin önde gelenleri, Başkahin Hananya ile Tertullus isimli bir hatip suçlamalarını yaptıktan sonra Pavlus suçlamalara yanıt verecektir. Burada dikkat çeken önemli bir nokta Pavlus'un, konuşmasını yaptığı sırada kelimeleri ustalıkla seçmesi ve hem Yahudiliğe hem de yeni "tarikata" riayet eder gibi bir görüntü sergilemiş olmasıdır.¹⁵⁹ Luka, Feliks'in Pavlus'a iyi davrandığını ifade eder, fakat Vali'nin görevi fazla sürmeyecek ve yerine Porkius Festus geçecektir.

Luka'nın anlattığına göre, Festus'un Yahudilerle ilişkisi daha sıcaktır. Buna göre Yahudiler Festus'tan, yargılanmak üzere Pavlus'u Kudüs'e getirilmesini istediler ve o sırada tuzak kurarak öldürmeyi planladılar. Fakat Pavlus, Kudüs'e götürülme olayına karşı çıkarak Festus'a, kendisinin bir Romalı olduğunu hatırlatarak sadece Sezar'dan yargılanmak istediğini ifade eder. Danışma Kuruluyla istişare ettikten sonra, Festus, davanın Sezar'a iletilmesine karar verecektir.¹⁶⁰

Olaylar henüz sıcakken, Vali Porkius Festus'un ziyaretine Yahudiliği ve törelerini iyi bilen Kral Agrippa ile Berniki gelecektir. Festus da Kral'a hadiseyi açıklar ve İmparatora, konu ile ilgili ne yazabileceği konusunda danışır. Bunun sonucunda ise, Agrippa'nın da isteği üzerine Pavlus bir daha savunma yapar.¹⁶¹ Savunmasında kendisinin daha önce Ferisi mezhebine bağlı, samimi bir Yahudi olduğunu ifade eder ve yeni çıkan İsa taraftarlarına karşı birçok şey düzenlediğini de vurgular. Bunların birinde

¹⁵⁷ Resüllerin İşleri, 23:1-22

¹⁵⁸ Resüllerin İşleri, 23:23-35

¹⁵⁹ Resüllerin İşleri, 24:1-22

¹⁶⁰ Resüllerin İşleri, 25:1-12

¹⁶¹ Resüllerin İşleri, 25:13-27

kendisine İsa Mesih'in görüldüğünü ve o zamandan beri Mesih'i anlattığını vurgular. Luka'nın anlattığına göre Pavlus'un bu savunması, Kral Agrippa tarafından normal bir şekilde karşılanır ve Festus'a, dava Sezar'a iletilmemiş olsaydı Pavlus'un serbest bırakabileceğini söylediği rivayet edilir.¹⁶²

Sonunda Pavlus'un Roma'ya gönderilmesine karar verilir ve Yulius isimli bir Yüzbaşının da eşliğiyle Pavlus, diğer bazı mahkumla birlikte yola çıkar. Zira Pavlus, Roma'ya gitmeyi daha önce de istemiştir. Bu gitme isteğinin diğer bir kanıtı da, kendisinin M. S. 56-57 yılında Roma'daki inananlara göndermiş olduğu mektuptur.¹⁶³ Olayları anlatırken, Luka birinci şahıs ekini kullanmaktadır. Dolayısıyla Luka'nın da bu yolculukta Pavlus'un yanında yer aldığı muhtemeldir.¹⁶⁴

Roma'ya deniz yoluyla gitmeye karar veren yetkililer, zor hava şartlarına rağmen bazı liman kentlerinden yol aldılar. Girit'e geldiklerinde Pavlus, denize açılmamaları konusunda Yüzbaşı'yı uyarır. Fakat komutanın sözlerine kulak veren Yüzbaşı, Pavlus'u dinlemez ve denizdeyken fırtınaya yakalanırlar. Luka'nın anlattığına göre, İyon denizinde yaklaşık on dört gün sürüklenerek kaldıkları anlaşılmaktadır. Karaya oturduklarında ise Malta'da olduklarını öğrendiler. Pavlus hem yolculuk sırasında hem de Malta'ya geldiklerinde mucize gerçekleştirmiştir.¹⁶⁵ Pavlus ve diğerleri Malta'da yaklaşık üç ay kaldıktan sonra Roma'ya doğru yola çıkarlar. Bazı yerlerde durakladıktan sonra, Roma'ya varırlar ve Luka'dan anlaşıldığı kadarıyla Pavlus'a, bir askerin gözetiminde yalnız başına Roma'da kalmasına izin verilir. Pavlus'un Roma'ya varış tarihi M. S. 60-61. yılına tekabül etmektedir.¹⁶⁶ Yaklaşık dört yıl kadar sürdüğü düşünülen bu üçüncü misyon yolculuğu Pavlus'un, Korintliler'e mektup ve Romalılar'a mektup gibi en önemli mektuplarını yazdığı misyon yolculuğudur. Ayrıca, tutuklu olarak Roma'da kaldığı sırada mektuplar yazdığını ve bu mektuplara da "hapishane mektupları" denildiği bilinmektedir.

¹⁶² Resüllerin İşleri, 26:1-32

¹⁶³ Jewett, *a.g.e.*, s. 219

¹⁶⁴ Resüllerin İşleri, 27:1-2

¹⁶⁵ Resüllerin İşleri, 27:3-28:10

¹⁶⁶ Gündüz, *Pavlus*, s. 78

Luka'nın rivayetine göre, Pavlus, Roma'ya vardktan sonra faaliyetlerine devam etmiştir. Roma'da bulunan Yahudi ileri gelenlerini toplayarak görüşlerini onlara aktarmış ve başarılı olmuştur. İşte tam bu noktada *Resüllerin İşleri* bitmektedir. Luka'nın, *Resüllerin İşleri*'ni bu şekilde bitirmesi, Pavlus'un hala hayatta olduğu ve faaliyetlerine devam ettiği anlamına gelmektedir. Fakat anlatımlar arasında çelişkilerin olduğu da açıktır. Mesela Luka, Pavlus'un kendi kiraladığı evde faaliyetlerini başarılı bir şekilde sürdürdüğünü ifade etmektedir.¹⁶⁷ Fakat bu sırada, Roma'da İmparator Nero dönemi yaşanmakta ve rivayetlere göre Nero, Pavlus'a işkencelerde bulunmuştur.

Resüllerin İşlerinden sonra, Pavlus ile ilgili en büyük kaynak şüphesiz "Pavlus'un İşleri" isimli Apokrif belgedir.¹⁶⁸ Bunun yanında, "Pavlus'un Şهادeti" isimli bir diğer Apokrif metin de Pavlus'un Roma'daki faaliyetleri hakkında bilgi verir. Fakat yine de onun son yılları ve ölümü ile ilgili net bir bilgi yoktur. Bazı araştırmacılara göre Pavlus, Roma'dayken iki defa mahkemeye çıkıp yargılanmıştır.¹⁶⁹ İkinci yargılanmanın sonunda da infaz kararı verilmiştir. Fakat Pavlus'un öldürölme tarihi ile ilgili net bir bilgi yoktur. Genel olarak Hristiyan araştırmacılar, M. S. 29 Haziran 67. yılı üzerinde dururlar.¹⁷⁰ Böylece Şam yolundaki "vizyon" ile başlayan macera Pavlus'un başı kesilerek öldürölldüğü Ostia'da bitecektir. Pavlus'un temelini attığı Hristiyanlık ise bugüne kadar sürecektir.

III. PAVLUS'UN MİRASI VE HİRİSTİYANLIKTAKİ YERİ

Pavlus ile ilgili herkesin ittifak ettiği bir nokta varsa o da kendisinin Hristiyanlık tarihinde çok önemli bir kiş i olduğudur. Zira İsa vefat ettiğinde, inananların sayısı bir elin parmakları kadardı. Araştırmacıların ifadesine göre, Pavlus'un dönüştürmesinden önce Hristiyanlık, Yahudilerden çok küçük bir grup tarafından kabul edilen adeta ismi bile olmayan bir inanç idi.¹⁷¹ Nitekim o ritimle devam etseydi, belki de yeni din sönüp gidecekti. İşte bu dönüm noktasında Pavlus ortaya çıkacak ve kısa bir

¹⁶⁷ Resüllerin İşleri, 28:30-31

¹⁶⁸ Turan, a.g.e., s. 123; Ayrıca Bkz. Gündüz, *Pavlus*, s. 82-83

¹⁶⁹ Ramsay, a.g.e., s. 188

¹⁷⁰ Gündüz, *Pavlus*, s. 85

¹⁷¹ Deane, a.g.e., s. 3

zaman sonra, bu sönmekte olan dini bir imparatorluk dini haline getirecektir. Bu başarının sırrı da geliştirdiği teoloji ve teolojisini yaymak için yapmış olduğu misyon yolculuklarıdır. Dolayısıyla kendisinin Hristiyanlıktaki konumu ve yeri çok önemlidir.

Pavlus'un Hristiyanlıktaki yeri ve önemli tartışılmazken, kendisinin anlatmış olduğu teolojinin İsa'ninkinden farklı olduğu konusundaki şüpheler giderek artmış ve bu konudaki araştırmalarının ekseriyetinde sonuç bu yönde olmuştur. Bu noktada araştırmacılar Pavlus'un teolojisini oluşturan unsurların hangi kültür veya dine ait olduğunu araştırmaya çalışmışlardır. Genel olarak yapılan araştırmalar Greko-Romen dünyasında yaygın olan paganizm, Yahudilik ve Gnostisizm üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda Pavlus'un teolojisindeki Gnostik unsurların çokluğu Bultman, Schoeps, Robinson, Armstrong gibi YA araştırmalarında otorite olarak kabul edilen araştırmacılar tarafından kabul edilmiş ve vurgulanmıştır.¹⁷² Gnostik¹⁷³ düşüncesinin temelinde yatan Platoncu unsurlar da dikkate alınarak araştırmacıların bir kısmı Pavlus'un felsefeden etkilenmiş olup olmadığını araştırmışlardır.¹⁷⁴ Burada Pavlus'un doğduğu Tarsus'un bir üniversite şehri olduğu ve felsefenin de çokça okutulduğunu da bir parantez açarak ilave etmek yararlı olacaktır. Burada vurgulanması gereken diğer bir çarpıcı unsur da gnostiklerin özellikleri arasında Eski Ahit'i ve Eski Ahit'in Tanrısını tanınamak da yer almasıdır.¹⁷⁵ Bu bağlamda Bultman, dördüncü İncil yazarı olan

¹⁷² Gündüz, *Pavlus*, s. 103

¹⁷³ Yunanca'dan gelen bu kelime "bilgi, hikmet, marifet" anlamına gelmektedir. "Tanrı, alem, insan ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerini kendine has kutsal esoterik (gizli) bilgi doktrini temeline dayalı olarak açıklamayı ilke edinen dini felsefi gelenek.....Gnostisizmin İran, Eski Yunan, Eski Mısır, Babil ya da Yahudilik kaynaklı olabileceği doğrultusunda bilim adamlarınca çeşitli teoriler ileri sürülmüştür.....Işık ve karanlık ya da iyilik ve kötülük arasındaki düalizm, maddi alemin (ve beden) kötülüğü, demiurg düşüncesi, ruhun ilahi aleme ait olup süflü yeryüzünde beden içerisinde hapishane hayatı sürdüğü, kurtuluş için dünyevi olan her şeyden uzaklaşmak ve bunun neticesinde gnosis'e ulaşmak gerektiği gibi hususlar gnostisizmin temel öğretileri arasındadır." Gündüz, *Sözlük*, s. 143

¹⁷⁴ Black, S. B., *Early Christianity*, Archibald Constable & CO Ltd, London 1908, s. 36-37

¹⁷⁵ Black, a.g.e., s. 69

Yuhanna'nın bir zamanlar Gnostik olduğu görüşünü savunmuş ve Yuhanna İncil'indeki Gnostik düşüncelerinin varlığının bu şekilde açıklanabileceğini savunmuştur.¹⁷⁶

Her ne kadar araştırmacılar Pavlus'un yaymış olduğu dinin, İsa'nın tebliğ etmiş din ile örtüşmediğini söylemişler ve Pavlus'u, İsa'nın mesajını bozan ve değiştiren kişi olarak suçlamışlarsa da¹⁷⁷ bugünkü Hristiyanlık ve Kilise ona minnettar kalmakta ve kendisini de adeta yüceltmektedirler. Zira Pavlus ve külliyatı, Yeni Ahit'in belki en önemli kısmı olup kilisenin oluşmasında tartışmasız bir rol oynamıştır. Devamlı olarak vurgulanacağı üzere Pavlus'un yazıları Hristiyanlığın en erken şahitleridir. En erken Hristiyan yazıları nitelendirilen bu yazılarında mesela İsa'nın yeniden dirilişi¹⁷⁸ ve son akşam yemeği¹⁷⁹ gibi önemli unsurlar ilk olarak onun bu yazılarında geçmektedir. Ayrıca bugünkü Hristiyan kilisesinin en önemli enstrümanı olan misyon ve misyonerliğin kökleri de Pavlus'a dayanmaktadır. Aynı zamanda, Hristiyanlığı Roma'ya kadar götüren ve yayan da Pavlus'tur.

Pavlus'un, tarihsel bakımından Hristiyanlıkta merkezi bir önem yanında, teolojik bakımdan da merkezi bir yere sahip olduğu söylenebilir. Zira yukarıda da ifade edildiği üzere bugünkü Hristiyanlığın dogmalarının büyük kısmı İsa'nın değil, Pavlus tarafından geliştirildiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, araştırmacılar arasında İsa ve Pavlus'un Hristiyanlık'taki vasıfları ve rolleri devamlı olarak tartışılmış, çeşitli iddia ve isimlendirmeler ortaya konmuştur.¹⁸⁰

Bir dinde önemli olan iki unsur vardır. Bunlar tarihsel gelişim, teoloji veya dogmatik sistemdir. Hristiyanlığın tarihsel gelişimi açısından Pavlus'un çok başarılı, dolayısıyla da belirleyici olduğu ifade edildi. Ayrıca teolojik bakımdan da mektuplarının ve teolojisinin belirleyici bir unsur olduğu da vurgulandı. Geriye kalan şey de merkezi figürdür. Buna göre, Pavlus'un teolojisinde merkezi figür Kurtarıcı

¹⁷⁶ Gündüz, Şinasi, "Pavlus Teolojisinde Gnostik Unsurlar", *Pavlus'u Düşünmek*, edt. Cengiz Batuk, Ankara Okulu Yay., Ankara 2006, s. 213

¹⁷⁷ Gündüz, *Pavlus*, s. 17

¹⁷⁸ I. Korintliler'e Mektup, 15:1-11

¹⁷⁹ I. Korintliler'e Mektup, 11:23-26

¹⁸⁰ Gündüz, *Pavlus*, s. 17-19

Mesih'tir. Fakat buradaki Mesih, tarihsel ve yaşamış olan Mesih değil, göklerde olan Kurtarıcı Mesih'tir. Zira Pavlus, bu figürü deyim yerindeyse sadece teolojisini ve misyonunu süsleme aracı olarak kullanmıştır. Dini yaşamında ise insanlardan kendisini örnek almalarını söylemektedir. Mesela mektuplarındaki 1 Kor. 4:16; Gal. 4:12; Flp. 3:17; 2 Sel. 3:7 cümlelerine inananların kendisini örnek almalarını istemektedir. Dolayısıyla bunlardan çıkarılacak sonuç da Pavlus'un, Hristiyanlıkta merkezi bir yere ve öneme sahip olduğudur.

Tarihsel ve teolojik öneminin yanında, Pavlus'tan gelen ve hala devam eden onun geride bırakmış olduğu mirası da önemlidir. Bu bağlamda Pavlus'un en önemli mirası, Yeni Ahit'te yer alan kendisinin halklara ve kiliselere göndermiş olduğu mektuplarıdır.¹⁸¹ Buna göre Hristiyanlar ve İncil'i okuyan herkes Pavlus'un hayatı ve mektuplarıyla karşılaşacak ve okuyacaktır. Zira Luka tarafından yazılan *Resüllerin İşleri*'nde anlatılmış olan Pavlus'un hayatı ve "Pavlus'un Külliyyatı" denilen mektuplar, aynı zamanda erken Hristiyan tarihinin birinci şahidi olup yeni dinin oluşan geleneğinin köşe taşlarını ve ilk basamaklarını ifade ediyorlar. İşte bu mektuplar, Pavlus'un mirasının en önemli unsurunu oluşturmaktadırlar.

Bu mektuplar, Hristiyan tarihi ve geleneği açısından önemli bir miras olduğu gibi, Pavlus'tan sonraki asırlara ve günümüzdeki Hristiyanlara da birçok konuda ışık tutmaktadır. Pavlus'tan sonra yaşayan ve Hristiyan İlahiyatı bakımından büyük önemi olan Klement, Origen, Pelagius, Luter gibi kilise önderleri bu mektupları okumuş, şerhini yapmış ve bu mektuplardan önemli teolojiler geliştirmiş hatta mezhepler kurmuşlardır. Hatta Hristiyanlığın önemli mezheplerinden olan Protestanlığın kurucusu olarak kabul edilen Martin Luther, Pavlus'un Romalılara göndermiş olduğu mektubunu şerh etmiştir. Aynı zamanda, Pavlus'un hayatına ve mektuplarına eleştirel gözle de bakılmıştır. Mesela Rudolf Bultman bunların başında gelmekte ve Pavlus'un yazılarını ciddi bir şekilde incelemektedir.¹⁸² Pavlus'un en önemli mirası olarak kabul edilen mektupları, tarihi ve teolojik öneminden başka edebi açıdan da çok önemlidirler. Zira bu

¹⁸¹ Morgan, Robert, "Paul's Enduring Legacy", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 242

¹⁸² Morgan, *a.g.e.*, s. 253

mektuplarda onun, çok sayıda yeni kelimeler kullanmasının yanında belagati ustalıklı kullandığı görülür.¹⁸³ Muhatabını etkileyen bu mektupların ayrıca edebi açıdan araştırılması gerekir.

Sonuç olarak, Hristiyanlığın ilk günlerinde çıkan ve onu bir imparatorluk dini haline getiren Pavlus'un çok önemli bir kişi ve teolog olduğu ifade edilebilir. Onun teolojisi ve misyonerlik vizyonu sayesinde, Hristiyanlık dünyanın dört tarafına yayılmış ve en çok mensubu bulunan din haline gelmiştir. Bunun yanında Pavlus, Hristiyan kutsal yazılarının ve teolojik geleneğin oluşmasında en çok katkısı bulunan kişidir. Hayat hikayesi, yazıları, misyonerlik vizyonuyla o, Hristiyanlara büyük bir miras bırakmıştır. İyi yönde mi, kötü yönde mi etkili olduğuna bakılmaksızın Pavlus'un, bugünkü Hristiyanlığın kurucusu, mimarı ve belirleyicisi olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

¹⁸³ Ryken, Leland, *The New Testament in Literary Criticism*, Frederick Ungar Publishing CO., New York 1984, s. 273

İKİNCİ BÖLÜM

PAVLUS'UN MEKTUPLARI

I. PAVLUS'UN KÜLLİYATINA GİRİŞ

Diğer ilahi dinlerde olduğu gibi, dünyanın en önemli dinlerden olan Hristiyanlıkta da kutsal yazılar ve metinler mevcuttur. 1546 yılında netleşen¹⁸⁴ ve Hristiyanların kutsal kitabı olarak kabul edilen İncil¹⁸⁵, Eski Ahit ve Yeni Ahit olmak üzere iki kısmından oluşmaktadır. Eski Ahit, aynı zamanda Yahudilerin de kutsal kitabı olup ağırlıklı olarak İsrail halkı, kutsal yasa ve peygamberlerin kıssaları içermektedir. Yeni Ahit ise İsa'nın hayatını konu alan dört sinoptik İncil olan Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncillerinden, Resüllerin faaliyetlerini içeren Resüllerin İşleri bölümü, havarilerin göndermiş oldukları yirmi bir mektup ve son bölüm olan vahiy bölümlerinden oluşmaktadır.

İncili oluşturan Yeni Ahit'in en önemli bölümlerinden ise "Pavlus'un Külliyyatı" olarak isimlendirilen mektuplardır. Zira bu mektuplar aynı zamanda en erken Hristiyan kutsal metinleri olup ilk Hristiyanlık için tarihi delil ve belge önemi taşımaktadırlar. Burada "İncil" kelimesinin yerine Pavlus, "müjde" kelimesini kullanmayı tercih ediyordur. Aslında sadece "müjde" kelimesi Pavlus'un teolojisini büyük ölçüde anlatmaya yetmektedir¹⁸⁶. Çünkü İsa'nın anlatmış olduğu "müjde" ile Pavlus'un "müjdesi" arasında çok derin bir fark vardır. Buna göre, ilk araştırılması gereken Hristiyan kutsal metin veya yazıları bu mektuplar olmalıdır. Zira bu mektuplar aracılığıyla Hristiyanlığın gelişim süreci anlaşılabilir. Fakat "Pavlus'un Külliyyatı" araştırmacılar için önemli olduğu kadar, o denli da zor ve tartışılırdır. Zira bir

¹⁸⁴ Doğan, *a.g.Tez*, s. 13

¹⁸⁵ Kuzgun, Şaban, *Dört İncil Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları Çelişkileri*, Ertem Matbaa, Ankara 2006, s. 117; Yunanca bir kelime olan "Euangelion" kelimesinden Türkçeye İncil olarak geçmiştir ve "iyi haber" veya "müjdeli haber" anlamına gelmektedir. Ancak İncil kelimesi sadece Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncilleri için kullanılır.

¹⁸⁶ Daha fazla bilgi için bkz. Dunn, James D. G., *The Theology of Paul the Apostle*, William B. Eerdmans Publishing Company, Cambridge 1998, s. 164

kısım araştırmacılar bu mektuplarının bazılarının Pavlus tarafından değil, ondan sonra yaşamış olan kişiler tarafından yazılmış olabileceğini iddia etmektedirler. Bu sebeple mektupların otantikliği ve güvenilirliği şüpheye düşmektedir. Dolayısıyla Pavlus'un yazarı olduğu iddia edilen mektuplar üzerinde asırlardır araştırmalar yapılmıştır. Peki, bu mektupların kaçısı Pavlus tarafından yazılmıştır? Kaçısı sonraki asırlarda Pavlus adına, onun mektubuymuş gibi yazılmıştır? Bu mektupların özellikleri ve farklılıkları nelerdir?

Belki de en başta sorulması gereken soru; Pavlus'a ait olan, o zamandan beri kalan ve yorulması gereken bir malzeme var mıdır? Varsa da bunların sayısı ne kadardır? İncil'de Pavlus'a ait olduğu iddia edilen on üç mektup yer almaktadır. Bunların yanında "İbraniler'e Mektup" de onun tarafından yazılmış olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Pavlus'un külliyatını oluşturan mektupların M. S. İkinci yüzyılın sonralarına doğru toplandığı ve kiliselerdeki litürji metinlerinde okutulmaya başlanmıştır.¹⁸⁷ Yani mektuplarının sayısının on üç olduğu söyleyenler de var, on dört olduğunu savunanlar da mevcuttur.¹⁸⁸ Katolik ve Ortodoks akademisyenleri tarafından Pavlus'un mektuplarının orijinalliğini genel olarak tartışmazken diğer Hristiyan mezhep ve tarikatlara mensup Yeni Ahit araştırmacıları tarafından bu mektuplar ciddi bir şekilde araştırılmış ve sorgulanmıştır.

Pavlus tarafından yazıldığı iddia edilen ve onun külliyatını oluşturan mektuplar ilk olarak orijinalliği açısından incelenebilir. İlk asırlar ve ortaçağda bu konu araştırılmamış ise de, daha sonraki yüzyıllarda Pavlus'a ithaf edilen mektupların ona ait olup olmadığı ciddi bir şekilde sorgulanmış ve "Pavlus'un Külliyatı"nda yer alan mektuplarının büyük kısmının kendisinden sonra, müritleri tarafından yazılmış olabileceği sonucuna varılmıştır¹⁸⁹. Pavlus'a atfedilen mektuplarının bir kısmının ondan yazılmadığını varsaydıktan sonra, kendisinin ne kadar mektup yazmış olduğu ve bu mektupların hangileri olduğu konusu da ayrı bir tartışma konusu olmuştur. Bu bağlamda

¹⁸⁷ Barrera, Julio Treballe, *The Jewish Bible And The Christian Bible; An Introduction To The History Of The Bible*, Transl. From Spanish by Wilfred g. E. Watson, Brill, Leiden 1998, s. 239

¹⁸⁸ Jakob, Xavier, *İncil Nedir Tarihi Gerçekler*, Ankara 1985, s. 61

¹⁸⁹ Ehrman, Bart D., *Misquoting Jesus The Story Behind Who Changed The Bible And Why*, Harper SanFrancisco, New York 2005, s. 22

Pavlus'a ait olduğu kesin olarak düşünölen mektuplar Galatyalılar'a mektup, Korintliler'e I ve II mektuplar ve Romalılar'a mektup olmak üzere dört mektuptur.¹⁹⁰ Kendisinin yazmış olduğu mektup sayısını 6-7'ye çıkaranlarla birlikte kesin bir bilgi yoktur. Pavlus'un mektupları, en erken M. S. 90 yılında toplanmış ve bu külliyat içerisinde I. ve II. Korintliler'e mektuplar, İbraniler'e mektup, Romalılar'a mektup, Galatyalılar'a mektup, Efesliler'e mektup ve Filemon'a mektupları yer almaktadır. Diğeri bir araştırmacı olan W. Schmithals'a göre ilk toplanan "Pavlus külliyatında", I. ve II. Kor., İbran., Flp., I. ve II. Sel. ve Romalılar'a mektup olmak üzere yedi mektup bulunmaktaydı.¹⁹¹ Bunun yanında, Pavlus'a ait olmayan ve kendisinden sonra yazıldığı iddia edilen mektuplar arasında Efesliler'e mektup, Koloseliler'e mektup, Timoteus'a birinci ve ikinci mektuplar ve Titus'a mektubu yer almaktadır.¹⁹² Ernest Best'e göre Romalılar'a mektup, Korintliler'e birinci ve ikinci mektuplar ve Galatyalılar'a mektupları, diğeri mektupların sahilliğini denetleme fonksiyonunu görüyorlar.¹⁹³

Bütün bunların yanında, araştırmacılar tarafından devamlı olarak dile getirilen diğeri bir soru da Pavlus'un neden İncil değil de mektuplar yazmış olduğu sorusudur. Matta, Markos, Luka ve Yuhanna gibi Pavlus, neden İncil değil de mektuplar yazmıştır? Bu konu hakkında ilk olarak Pavlus'un zamanında mektup göndermenin çok yaygın olduğu ve önemli bir iletişim aracı oluşunu vurgulanmalıdır. Öyle ki Greko-Romen dünyasında yaklaşık yirminin üzerinde mektup yazma biçiminin olduğu tarihi belgelere yer almaktadır.¹⁹⁴ Bunun yanında Pavlus'un, kurmuş olduğu kiliseleriyle iletişimini sürdürmek için mektuplar yazması gerekiyordu. Bazen yeni bir kilise ve topluluğa kendini tanıtmak için, bazen sormuş oldukları konularda cevap vermek veya çıkmış sorunlara yanıtlar vermek için, bazen da şahsi bir haber veya emirler vermek mektuplar yazması gerekiyordu. Bütün bu nedenler göz önünde bulundurulduğu zaman, ulaşım şartların kısıtlılığını ve zorluluğu da dikkat edildiğinde Pavlus'un neden İncil değil de

¹⁹⁰ Aydın, a.g. e., s. 13

¹⁹¹ Barrera, s. 239

¹⁹² Aydın, a.g. e., s. 24

¹⁹³ Best, Ernest, *The Letter of Paul to The Romans*, Cambridge University Press, Cambridge 1967, s. 4

¹⁹⁴ Witherup, a.g.e., s. 251

mektuplar yazdığı ve kiliselerle iletişimi bu mektuplar aracılığıyla yapmayı uygun gördüğü daha mantıklı gelmektedir.

Tabii olarak mektupların en dikkat çeken özelliği, taşımış oldukları önem ve bilgidir. Yani Pavlus'un kendi iç dünyasını, fikir ve düşüncelerini bu mektuplar aracılığıyla inananlara ve onun mektuplarını araştıran herkese aktarmış olmasıdır. Bütün bunlar da Pavlus'un teolojisini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Pavlus'un mektuplarının araştırmacılar tarafından en ince ayrıntısına kadar araştırıldığını ifade edebiliriz. Mektupların yazılış tarihlerini, tarihi olaylar, mektuplarda yer alan sözcükler ve ifadelerin analizi yapılmış ve Pavlus'un mektupları ve fikirleri aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Dolayısıyla Pavlus'un teolojisinden bahsedildiğinde onun, fikirlerini en kapsamlı ve sistemli olarak aktarmış olduğu Romalılar'a mektubudur. Bu teolojisinin merkezinde de Tanrı, Mesih, müjde, çarmıh, kurtuluş inancı ve ahlak gibi temel unsurlar bulunmaktadır.¹⁹⁵ Bu teolojik unsurlar da bir araya geldiğinde Pavlus'un "dinini" oluşturmakta ve bu "din" bugüne kadar sürmektedir. Fakat Hristiyan dini kapsamında gerçekleştirildiği kabul edilerek bu mektuplardan çıkan şeyin Pavlus'un dininin değil, teolojisinin olduğu kabul edilmiştir.

A. ROMALILAR'A MEKTUP

1. Mektup Hakkında

Pavlus'un Romalılara yazdığı mektup, aynı zamanda onun en uzun mektubu olup, Hristiyanlık ve Yeni Ahit araştırmacılarının en çok dikkatini çeken ve en fazla üzerinde durdukları metinlerin başında gelmektedir. Bilindiği üzere Pavlus, üç misyon yolculuğu yapmıştır ve mektubun yazılış tarihinden de anlaşılacağı gibi, bu mektubu son yolculuğunda yazmıştır. Pavlus, bu mektubunu Kudüs'e giderken, muhtemelen Korint'te yazmıştır.¹⁹⁶

¹⁹⁵ Porter, Stanley E., "Is There a Center to Paul's Theology? An Introduction to the Study of Paul and His Theology", *Paul and His Theology*, ed. Stanley E. Porter, Brill, Leiden 2006, s. 8-10

¹⁹⁶ Romalılar'a mektup

Mektup, aynı zamanda Yahudi-Hristiyan, Katolik-Protestan teolojileri kapsamında çok önemli bir yere sahip olup, her zaman bu mezhepler arasında araştırma ve tartışma konusu olmuştur.¹⁹⁷ Romalılara mektup, en çok araştırılan mektupların başında yer almaktadır. Hatta bazı Yeni Ahit araştırmacıları Pavlus'un bu mektubunun önemini belirtmek için, bu mektubunu "onun kendi doktrininin bir özeti" olarak tanımlamaktadırlar.¹⁹⁸ Burada Pavlus'un teolojisinin sistematik bir şekilde sunulduğunu görmek mümkündür. Bundan dolayı Frederic Godet, Pavlus'un Romalılar'a göndermiş olduğu bu mektup için "Hristiyan inancının katedrali" nitelemesini yapmıştır.¹⁹⁹

Yeni Ahit külliyatı içerisinde belki de en çok üzerinde durulan ve incelenen mektup bu olmuştur. Günümüzde bile sadece Romalılara mektubu üzerinde birçok doktora tezinin yapıldığını görmek mümkündür. Orygen, Thomas Aquinas, John Calvin²⁰⁰ gibi birçok Hristiyan otorite bu mektubun şerhini yapmışlardır. Martin Luther de bu mektup üzerinde çalışmasını yapmış ve Romalılar'a mektubu, Yeni Ahit'in en önemli belgesi olarak tanımlamıştır.²⁰¹ Onun ve J. Calvin'in reform hareketlerinde bile Romalılara mektubun rolü inkar edilemez.²⁰² İçerik olarak da en güzel ve en düzenli şekilde tertip edilmiş bir mektup olarak karşımıza çıkmaktadır. Romalılara mektubun yorumunu yapanlar arasında Pelagius da bulunmaktadır.²⁰³

Bu noktada Roma'da bulunan kilise hakkında da kısaca bilgi vermek gerekmektedir. Mektuptan anlaşıldığı kadarıyla Roma'da bulunan Hristiyan kilisesi oturmuş, sistemli bir kilisedir. Ancak buradaki kiliseyi fiziki bir yapı olarak değil,

¹⁹⁷ Hill, Craig C., "Romans", *The Oxford Bible Commentary*, ed. John Barton ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1083

¹⁹⁸ Fitzmyer, Joseph A., "The Letter To The Romans", *The New Jerome Biblical Commentary*, ed. Raymond E. Brown; Joseph A. Fitzmyer; Roland E. Murphy; Prentice-Hall, USA 1968, s. 830

¹⁹⁹ Mc Donald, William, *Kutsal Kitap Yorumu*, II, Yeni Yaşam Yay., İst. 2002, s. 155

²⁰⁰ Calvin, John, *Commentary on Romans*, Transl. And Ed. By the Rev. John Owen; Grand Rapids, Christian Classics Ethereal Library, 1999

²⁰¹ Luther, Martin, *Selections From His Writings*, Edited With an Introduction by John Dillenberger, Anchor Books, New York, s. 19

²⁰² Fitzmyer, a.g.e., s. 832

²⁰³ De Bruyn, Theodore, Translated With Introduction and Notes, *Pelagius's Commentary on St. Paul's Epistle to the Romans*, Clarendon Press, Oxford 1993, s. 35

Hristiyan inananlardan oluşan grup şeklinde anlamak gerekmektedir. Mektuptan anlaşıldığı kadarıyla hem Pavlus hem de imparatorluğun çeşitli bölgelerinde bulunan Hristiyan grup ve kiliseler bunun farkındadırlar (1:8). Zira Romalılara mektup, Korintli bir kilise mensubu olan Fibi ile bu kiliseye gönderilmiştir. Roma'daki Hristiyan cemaati de, muhtemelen Kudüs'ten Roma'ya giden Yahudi-Hristiyanlar tarafından kurulmuştur.²⁰⁴ Bunun yanında, Roma'da bulunan Hristiyan-Gentilelerin sayısı da çok artmaya başlamıştır. Çünkü Pavlus'un yaşadığı dönemde Roma dünyanın merkeziydi. Mektuptaki Yahudi-Hristiyan ilişkilerine yapılan vurgu bu bağlamda ele alındığı zaman bu husus daha kolay anlaşılacaktır. Öyle anlaşıyor ki, Claudius'un fermanının ardından Roma'da bulunan Sinagoglar kapatılmış ve Hristiyanlar ev kiliseleri şeklindeki bir örgütlenmeye gitmişlerdir.²⁰⁵ Mektupta Pavlus, Roma'da bulunan müminlerin isimlerinden hariç, beş tane ev kilisesinden söz etmekte ve onlara selam söylemektedir.²⁰⁶

2. Yazarı Hakkında

Romalılara mektup, Pavlus'un mektupları içerisinde yazarı tartışılmayan en ender mektuplardan birisidir. Mektubun yazarının kim olduğu, yazıldığı çağda tartışılmadığı gibi bugün de tartışılmamaktadır. Hatta Yeni Ahit ve özellikle Pavlus ile ilgili en başarılı ve en kapsamlı araştırmalarda bulunan akademisyen ve araştırmacılara göre Romalılara mektubun yazarının Pavlus olduğu konusunda hiç şüphe yoktur.²⁰⁷ Ayrıca mektubun sözcük ve muhtevassından da bunu anlamak mümkündür. Ancak 9-11 bölümleri ile tartışmalar söz konusudur. Bu bağlamda bazı Yeni Ahit araştırmacıları bu bölümlerinin sonradan eklenmiş olabileceği olasılığı üzerinde durmaktadırlar.²⁰⁸

²⁰⁴ Pilch, John J., "Romans" *The Collegeville Bible Commentary*, ed. Dianne Bergant and Robert J. Karris, The Liturgical Press, Collegeville, Minesota 1989, s. 1080

²⁰⁵ Jewett, Robert, "Romans", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 92

²⁰⁶ Romalılara Mektup, 16:1-16

²⁰⁷ Hill, a.g.e., s. 1084

²⁰⁸ Aydın, a.g.Tez., s. 22

Zira mektupta kullanılan teoloji ve sözcükler, Pavlus'un külliyyatının genelinde kullandığı teoloji ve sözcükler ile aynı olup mektubun onun tarafından yazıldığına dair güçlü bir ipucu vermektedir. İkinci olarak da Pavlus'un kendisi Roma'daki Hristiyanlara seslenirken "bazı yerlerde cesaretle yazdığı" (Rom. 15:15) gibi ifadeler kullanarak kendisinin bu mektubu yazdığını ifade etmektedir. Yani mektup okunduğu zaman, onun Pavlus tarafından yazılmış olduğunu anlamak mümkündür.

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

Romalılara mektup, 15:25-27'te belirtildiği üzere Pavlus, Makedonya ve Ahaya'daki inananların Kudüs'teki fakirler için yapmış oldukları bağışları getirmek için yola koyulmuştur. Pavlus'un bu mektubu, Kudüs'e son gidişinden hemen önce, Korint'te yazdığı belirtilir ve yazılış tarihi olarak M. S. 57-58 kışı aktarılır.²⁰⁹ Bunu kanıtlayan diğer bir husus da mektubun kendisinde yer almaktadır. Zira kent haznedarı ve Kuartus gibi isimlerden bahsetmektedir.²¹⁰

Luka, Resüllerin İşleri'nde Pavlus'un Kudüs'e yaptığı yolculuktan uzun uzun bahsetmektedir. Resullerin İşlerinden anlaşıldığı kadarıyla Pavlus, oraya giderken Efes-Makedonya-Yunanistan üzerinden deniz yoluyla gitmek üzereyken Yahudilerin bir komplosundan korkup karadan gitmeye karar vermiştir. Ancak bu esnada üç ay kadar Yunanistan'da kalmıştır (Res. İş., 20:2-3). Büyük bir ihtimalle Pavlus, mektubu üçüncü misyon yolculuğu sırasında yazmıştır. Zira bundan sonra Kudüs'e gelmiş, orada tutuklanıp Roma'ya gönderilmiş ve hayatının geri kalan kısmını öldürülünceye kadar Roma'da geçirmiştir.

Romalılar'a mektubun yazılış tarihi ile ilgili farklı tarih sunan Yeni Ahit araştırmacıları bulunmakla birlikte, takriben M. S. 50'lerde yazıldığı konusunda şüphe yoktur. Mektup, Korint yakınlarında bir kilisenin mensubu ve görevlisi olan Fibi (16:1-2) aracılığıyla gönderilmiştir. Fibi bir bayan isimdir ve mektuptan da anlaşılabacağı üzere Pavlus için, mektubun taşıyıcısı olacak kadar önemlidir. Bu bilgilerin yanı sıra,

²⁰⁹ Fitzmyer, a.g.e., s. 830

²¹⁰ Romalılara Mektup, 16:23-24

Pavlus'un yaptığı misyon seyahatleri ve gittiği yerler ile ilgili Resullerin İşlerinde yeterince bilgi verilmektedir.

4. Gönderildiği Yer

Mektuplar dikkatlice incelendiğinde, Pavlus'un Mesih inancını yayma konusunda başarılı olabilmek için Roma İmparatorluğunun en önemli şehirlerinde, yani metropollerde kilise ve cemaatler kurmaya özen gösterdiği anlaşılmaktadır. Filipi, Selanik, Korint, Efes gibi çağın gelişmiş şehirlerinde öğretisini yaydıktan sonra merkez olan Roma'ya da sesini duyurması gerekiyordu. Nitekim öyle de yapmıştır. Roma hariç diğer şehirlere gidip, oralarda öğretisini yaymak için çaba göstermiş ve gitmesi gereken en son ve en önemli yer olan Roma'ya gitmeyi de planlamıştır.

Şunu da belirtelim ki, Roma'daki Hristiyan cemaatin kurucusu Pavlus değildir. Zira bunu kendisi de belirtmektedir (Rom. 15:20). Bazı araştırmacılara göre, Roma'da yaşayan Hristiyan cemaatin kurucusu Petrus'tur.²¹¹

Pavlus, bu mektubunu "Tanrı'nın Roma'da bulunan, kutsal olmaya çağrılan bütün sevdiklerine"²¹² göndermiştir. Kaynaklarda belirtildiğine göre, M. S. I. asırda Roma'da sayıları hiç de azımsanmayacak kadar bir Hristiyan cemaati vardı (20.000-50.000).²¹³ Buna mektubunda Pavlus da işaret etmektedir.

5. Amaç

Bu mektubun yazılış ve Roma'ya gönderiliş amacını kavrayabilmek için o zamanın şartlarını, Roma'nın önemini ve Pavlus'un durum, konum ve misyonunu da çok iyi anlamak gerekmektedir. Bunlar göz önünde bulundurduğunda Romalılar'a mektubun neden bu kadar uzun, önemli ve özel olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Yukarıda da belirtildiği üzere o dönemde Roma dünyanın merkezi durumundaydı ve dolayısıyla ona yakışır bir mektup yazılması gerekiyordu.

Genel olarak Yeni Ahit ve özel olarak Pavlus külliyatı ile ilgili yapılan araştırmalarda Pavlus'un, Romalılara mektubunu yazarken amacının ne olduğunun

²¹¹ Fitzmyer, a.g.e., s. 831

²¹² Rom. 1:7

²¹³ Hill, a.g.e., s. 1084

sorgulanması gerekmektedir. Dolayısıyla bu konuda yapılan araştırmalardan üç temel amacı veya sebebini çıkarmak mümkündür:

- Pavlus İspanya'ya gitmeyi planladığını (15:23-24,28) ve oraya giderken de Roma'daki Hristiyan cemaatine uğrayacağını söylemektedir. Ancak oraya gitmeden önce Roma'da bulunan inananlara kendini tanıtmayı gerekiyordu. Dolayısıyla Romalılara mektubun yazılmasının ilk ve temel amaçlarından birisi Pavlus'un, bu mektup aracılığıyla Roma'da bulunan inanan gruplara ve kiliseye kendini tanıtmasıdır.

- Mektubun diğer ikinci önemli bir amacı vardı. Pavlus havari olmamasından dolayı bir meşruiyet sorunu yaşamaktaydı. Zira o, İsa'yı görmemişti ve bu yüzden havari olduğunu bir nevi kanıtlaması gerekiyordu. Bu mektubun muhataplarının bir kısmı Yahudi-Hristiyan ve bir kısmı da Gentile-Hristiyan olduğuna göre o, burada teolojisini mükemmel bir şekilde sunmuştu. Zira Edwin Cyril Blackman'a göre Pavlus'un formülü (1:14-16) tek müjde, tek kilise ve tek imparatorluktu.²¹⁴ Yani bu mektubun ikinci bir amacı da Pavlus'un, Roma'da bulunan bütün inananlara kendi teolojisini anlatması ve tanıtmasıdır. Nitekim Kudüs'e döndüğünde hala onun meşruiyeti sorgulanıyor ise, bu mektup orada sunacağı delillerin bir çeşididir. Eğer Pavlus Roma'da başarılı ve güçlü olursa Kudüs'te de öyle olacaktı.

- Mektubun üçüncü amacı olarak da diyebiliriz ki Pavlus, bu mektubu yazarken Roma'da yaşayan Yahudi-Hristiyan topluluğunu göz önünde bulundurmuş olmalıdır. Çünkü o, devamlı olarak bunların birbirleriyle barış içerisinde yaşamalarını telkin etmiştir

6. Ana Hatlar

1. Giriş ve ana konu (1:1-17)
2. İnsanın günahı (1:18-3:20)
3. Tanrı, Mesih'e inananları aklar ve yeni yaşam (3:21-8:39)
4. Tanrının İsrail için tasarısı (9:1-11:36)

²¹⁴ Blackman, Edwin Cyril, "The Letter Of Paul To The Romans", *The Interpreter's One-Volume Commentary On The Bible*, ed. Charles M. Laymon, Abingdon Press, Nashville and New York, s. 768

5. Doğru davranmak (12:1-15:13)
6. Ziyaret dileği ve son selamlar (15:14-16:24)

7. ÖN OLAYLAR VE KONULAR

Pavlus'un en önemli mektubu olan Romalılara mektup ile ilgili Yeni Ahit araştırmacılarının düşünce, fikir ve teorilerini sunduktan sonra şimdi de onun göndermiş olduğu bu mektupta yer alan önemli konuların ve kendi teolojisini daha iyi anlayabilmemiz bağlamında mektubun kendisine ve içerdiği konulara daha yakından bakmak gerekmektedir.

a. Giriş ve Ana Konu (1:1-17)

Pavlus, o zamanki dünyanın merkezinde yaşayan Romalılara mektubunda uzun, detaylı ve bilgi veren bir selamlama ile başlatmaktadır (1:1-7). İlk olarak Pavlus, Roma'da bulunan inananlara kendisini tanıtmakta ve kendisinin elçi olduğunu vurgulamaktadır (1:1). Selamlama kısmının hemen akabinde kendi teolojisinin en önemli unsurlarını açıklamaya başlamaktadır. İlk olarak İsa Mesih'in bedenen Davut'un soyundan geldiğini söylemekte, fakat kutsallık ruhu açısından Tanrı'nın oğlu olarak ilan edildiğini vurgulamaktadır (1:2-4). Bunu ifade ettikten sonra, Roma'da bulunan inananları selamlamaktadır (1:7).

Selamlamadan hemen sonra Pavlus, inandıkları için onlara teşekkür etmekte, dua etmekte ve onları görmek istediğini ifade etmektedir (1:8-12). Müjdeyi onlara anlatmak için gitmeyi amaçladığını (1:13) söylemektedir. Çünkü müjde hem Yahudi olanlar hem de Yahudi olmayan, yani gentileler içindir ve Pavlus için önemli olan inanmaktır (1:1-17).

b. İnsanın Günahı (1:18-3:20)

Pavlus Romalılara mektubunun bu kısmında, insanların Tanrı'yı unutup yerine başka şeylere taptıklarına değinmektedir ve muhtemelen burada kastettiği paganlardır (1:18-23). Fakat Tanrı'nın varlığı apaçık ortadadır ve her yerde görünmektedir. Ayrıca kudreti de yaratmış olduğu varlıklarla kanıtlanmaktadır (1:19-20). Onlar Tanrıyı bırakıp yaratılanları sevdiler ve böylece aşağılandılar (1:24), gerçeği bırakıp yalanı aldılar

(1:25), ahlaksız oldular ve karşı cinslerle ve hem cinslerle sapıklıklarda bulundular (1:26-27), dolayısıyla onların ruhları, bedenleri ve kalpleri bozulmuştur (1:28-32).

Pavlus, paganları anlattıktan sonra Tanrı'nın insanlar arasında ayırım yapmadığını, insan iyiyi veya kötüyü, neyi isterse onunla karşılaşacağını vurgulamıştır (2:1-11). Buna göre paganlar zaten kayıptadırlar, yasanın gereklerini de yerine getirmemektedirler. Ayrıca Pavlus'a göre yargı gününün Yargıcı İsa Mesih olacaktır (2:12-16).

Paganların kötü durumunu Roma'da bulunan Hristiyan topluluğuna anlattıktan hemen sonra Pavlus, yasa altında bulunan Yahudileri de ele almaktadır. Zira onlar, kendileri yasa altında yaşadıkları ve Tanrının övülmüş halkı oldukları için övünmektedirler. Buna rağmen yasaya karşı gelirler ve onun yasakladığı şeyleri yaparlar (2:17-24). Pavlus'a göre beden olarak Yahudi olmak, yasa altında olmak ve sünnetli olmak önemli değildir. Zira insanın kalbi iyi ve dürüst olmadıktan sonra bunun hiçbir önemi yoktur. Dolayısıyla ona göre sünnetli olmayanlar iyi kalpli ve imanlı ise yasa altında olan Yahudilerden farkı yoktur (2:25-29).

Mektubun devamında Pavlus, yine Yahudiler üzerinden örnek vererek Tanrıya yakın olanların Yahudi olanlar veya sünnetli olanlar değil, iyilik yapan ve iyi davranan herkes olduğunu belirtmektedir (3:1-8).

Pavlus, bunları vurguladıktan hemen sonra, teolojisinin en önemli unsurlarından biri olan "günah" konusunu açıklamaktadır. Buna göre bütün insanlar, ister Yahudi olsun ister olmasın "günah" ile imtihan edilmektedir (3:9-20) ve bunların tek bir kurtuluş yolu vardır ki bu İsa Mesih'e inanmaktır.

c. Tanrı, Mesih'e İnananları Aklar ve Yeni Yaşam (3:21-8:39)

Romalılara gönderdiği bu mektupta Pavlus, teolojisini daha da açıklamaya devam etmektedir. Zira ona göre insan "günah işlemiş ve Tanrı'nın yüceliğinden yoksun kalmıştır" (3:23). Bu günden kurtulmaları için de İsa Mesih'e inanmaları gerekir. Çünkü "Tanrı Mesih'i, kanıyla günahları bağışlatan ve imanla benimsenen kurban olarak sunmuştur" (3:25-26). Sonuç olarak bütün insanların kurtuluşu ancak İsa Mesih'te olabilmektedir (3:21-31).

Bunu daha iyi açıklamak için Pavlus, Yahudilerin atası sayılan peygamber İbrahim'in hikâyesini anlatmaktadır. Zira o sünnetli olduğu için değil imanı sayesinde aklanmıştır. Diğer taraftan Tanrının “seni birçok ulusun babası yaptım” şeklindeki sözleri sadece sünnetli olanların değil, iman eden herkesin kurtulacağı anlamına gelmektedir (4:1-24). Dolayısıyla Pavlus, insanların kurtuluşunu şöylele açıklamaktadır: “İsa suçlarımız için ölüme teslim edildi ve aklanmamız için diriltildi” (4:25).

Pavlus kurtuluşun sadece İsa Mesih'te olabileceğini vurguladıktan sonra, insanların Tanrıya olan inancının verdiği umut ve sevinci dile getirmektedir (5:11). Zira ona göre Tanrı, onların kurtuluşu için kendi oğlunu feda etmiştir.

Pavlus için çok önemli olan bu konu, daha da detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Zira ona göre insanlığın babası olan Adem'in günah işlemesiyle günah bütün dünyaya yayılmış ve bütün insanlık günah altında olmuştur (5:12-15). Bu durum İsa Mesih'e kadar devam etmiştir ve onunla günah ortadan kalkmıştır. Çünkü Pavlus'a göre kötülük bir insan ile egemenlik sürdüyse iyilik de bir insanla, yani İsa Mesih'le egemenlik sürecektir (5:16-21).

Ayrıca insanın günahın egemenliğinden kurtulması da Pavlus'a göre ancak Mesih'e inanç ve bağlılık ile olmaktadır. Bunun için insanın vaftiz olması (6:1-3), kendisini ona teslim ettiğine delalet eder ve nasıl ki Mesih ölümden dirilmişse, aynı şekilde insan da vaftizle günden kurtulmuş ve yeni bir yaşama girmiş olmaktadır (6:4-7). Dolayısıyla insanın İsa Mesih'e inanması onunla öldüğü (6:8), yine onunla dirildiği anlamına gelmektedir (6:9). Zira İsa ölümü yenmiştir ve Tanrının buyruğu ve kalbinde iyilik olduğu sürece ona göre günahın egemenliği söz konusu değildir (6:10-14). Ancak bu, Tanrı'nın buyruğu altında olanlar kurtulur da yasa altında olanlar kurtulamaz demek değildir. Pavlus'a göre insanların, ölüme götüren kötülüğe değil, aksine yaşama götüren doğruluğa köle olmaları gerekir. Doğruluğun yolu da İsa Mesih'tir (6:15-23).

Pavlus'a göre insanlar şimdiye kadar yasanın denetimi altında idiler. Şimdi ise Mesih'e iman edip yasadaki geçmeleri gerekmektedir. Çünkü yasanın karşısında öldüler ve özgür kıldılar (7:1-5). Dolayısıyla o, insanlar “yazılı yasanın yolunda değil, ruh'un yeni yolunda kulluk etsinler” (7:6) demektedir. Pavlus'a göre yasa elbette ki çok önemlidir. Çünkü yasa, insanlara iyi ve kötüyü ayırmaları konusunda belirgin rol oynar.

Fakat şimdi aynı durumdan söz etmek mümkün değildir (7:7-12). Zira Hristiyanlar, şimdi farklı şartlar altındadırlar ve yasa ne kadar insan için doğru ve faydalı olursa olsun, beden üzerinde olan günden kurtulmadıkça insan rahat olamaz (7:13-18). Çünkü insan “istediği şeyi yapmıyor, istemediği kötü şeyi yapıyor demektir” (7:19). Sonuç olarak diyebiliriz ki Pavlus için ortada bir problem vardır. Şöyle ki: İç varlıkta Tanrı’nın yasası, fakat beden üzerinde de başka bir yasa vardır (7:21-23). Pavlus’a göre bütün bu karışıklıkların tek çözümü de Mesih İsa’ya inanmakla mümkün olmaktadır (7:24-25).

Mektubun bu kısmında (8:1-4) Pavlus bir nevi inancını açıklamaktadır. Ona göre Tanrı kendi “öz oğlunu” gönderip insanları yasadan kurtarmıştır ve bundan sonra “İsa’da bağlı olanlar için artık cezalandırma”²¹⁵ yoktur.

Bunun için İsa’ya bağlı olan insanların hayatlarını ruh’a göre yaşamaları gerekmektedir (8:5-17). Benliğe teslim olanlar ona köle olur ve ona ait işler yaparlar, fakat Tanrı ve ruh’a tabi olanlar yine ona göre yaşarlar (8:5-8). Daha sonra Pavlus, Hristiyanların İsa’ya imanla yaşadıklarını ve ruhlarının doğru olduğunu, ölmüş idilerse bile ruhlarının doğru olduğunu vurgulamaktadır (8:9-11). Dolayısıyla ona göre Hristiyanlar arasında ruh aracılığıyla bir bağlılık vardır ve bu ruhla “Tanrının çocukları” konumunda olup onun mirasçılarıdır (8:12-17). Pavlus’a göre insanların Mesih’le birlikte acı çekmeleri de yücelikle karşılanacaktır (8:18).

Pavlus Romalılar’a gönderdiği mektubunun bu kısmında (8:20-21) klasik bir fikri hatırlatmaktadır ve bu da muhtemelen Yahudi toplumunda Mesih’le ilgili olan spekülasyonlardan ibarettir. Buna göre dünya insanla birlikte, Tanrı’nın onu yarattığı amacın dışındadır.²¹⁶ Bundan dolayı Hristiyan inananlar devamlı olarak kurtulma umudu içerisindeyler (8:22-25). Ancak bu umut bizim bildiğimiz umut değil, İsa Mesih’in başarısıdır.

Bu arada (8:26-28) ruh da insanlara aracılık etmektedir ve insan kendisini zayıf hissettiğinde ona yardımcı olmaktadır²¹⁷. Bunun yanında “bazı insanlar vardır ki bunlar

²¹⁵ Best, a.g.e., s. 87

²¹⁶ Blackman, a.g.e., s. 783

²¹⁷ Best, a.g.e., s. 100

Tanrıyı severler ve onun amaçları doğrultusunda yaşarlar” (8:28). (8:29-30) cümlelerinde yer alan ifadelerle göre Tanrı insanları tanımaktadır veya İncil’in ifadesiyle “bilmektedir” ve yine İncil’in ifadesiyle Tanrı onları yüceltmıştır.

Pavlus, Romalılara yazdığı bu mektubunun devamında, (8:31-39) teolojisini anlatmaya devam etmektedir. Zira ona göre Tanrı, insanlara olan sevgisinden dolayı çok sevdiği, kendi öz oğlunu insanlar için feda etmiştir. Fakat haç’a gerilen İsa ölmemiş ve babanın sağ tarafında oturmaktadır. Pavlus’a göre bütün bu fedakarlık “hikayesinin” tek nedeni ve açıklaması, Tanrı’nın insanlara olan sevgisidir.

d. Tanrının İsrail İçin Tasarısı (9:1-11:36)

Mektubun devamında Pavlus, kendisinin de mensubu olduğu İsrail milletinin üstünlüğüne, fakat bu üstünlüğün yanında da onların bazı problem ve sorumsuzluklarına değinmektedir. Pavlus’a göre onlar, Tanrı’nın kendilerine verdiği onca nimete rağmen yine de sorumsuz davranmaktadırlar. Bunu daha yakından görmeye çalışalım:

Roma’da bulunan İsraililerin farkında olarak Pavlus, onlarla ilgili görüşlerini belirtmeden önce İsrail halkı ve atalarını övmektedir (9:1-5). Pavlus, İsraililerin çok değerli ve önemli bir halk olduklarını anlatmak için, Tanrı’nın onlarla antlaşmalar yaptığını hatırlatmaktadır. Ancak, Pavlus’a göre, Hz. İbrahim’in soyundan gelen herkes Tanrı’nın çocuğu ve halkı değildir. Burada Pavlus Hz. İbrahim’in hikayesine değinmekte ve İshak’ın soyundan gelenlerin seçilmiş olduğunu söylemektedir (9:6-13). Fakat yine ona göre, seçilmiş olanlardan bile hatalarda bulunanlar vardır. Bu yüzden, seçilmiş olmalarına rağmen hata ve günah işleyenler de cezalandırılacaktır. Pavlus’a göre, Tanrı’nın İsraililer’e sevgisi bu yanlışlara ve günahkarlıklara rağmen devamlı olarak var olacaktır (9:1-21). Ona göre, Tanrı’nın bu sevgisini ve yüceliğini tanıtmaları için çağırdığı insanlar sadece Yahudiler değil, aynı zamanda da Gentilelerdir (9:25-29).

Böyle bir giriş yaptıktan sonra, Pavlus sözü İsraililerin imansızlığına getirmektedir. Ona göre İsrail yasayı yerine getirmemiştir. Dolayısıyla onların kurtuluşu için Pavlus, devamlı olarak dua ettiğini ifade etmektedir. Fakat ona göre İsraililer, yasanın sonu olan Mesih’e inanmadan bu kurtuluş gerçekleşmez (9:30-10:4). Bunun için kurtuluş sadece yasaya bağlı olanlar için değil, kalpten Mesih’e inanan herkes

içindir. Bunlar ister Yahudi ister Grek yani Gentileler'den olsun durum aynıdır (10:5-13). Çünkü Pavlus'a göre İsa Mesih'in gökten indirilişi, Tanrı'nın insanların kurtuluşu için sunulan bir armağanıdır. Dolayısıyla Pavlus'a göre, insanların bu gerçeği bilmesi için, tüm insan ve halklara müjdenin anlatılması gerekmektedir (10:14-21).

Pavlus, Mektubun devamında, İsraililerin durumunu daha iyi anlatmak için İlyas ile kendisi arasında bir paralellik kurmaktadır (11:1-6). Buna göre İsrail'in çoğu gerçeğe uzak olsa bile Tanrı kendisine bir grup insanı seçmiştir. Aynı şekilde İlyas gibi Pavlus'un da küçük bir grubu vardır. Sonuç olarak da İsrail'in çoğu değil, İlyas ile beraber olan o seçilmiş kişiler kazanmıştır (11:7-10). Her şeye rağmen İsraililer yine büsbütün kaybetmemiştir.

Mektubun devamında Pavlus, elçi olduğunu vurgulamakla birlikte yine sözü Yahudilere getirmektedir. Zira onların ataları seçilmiş olduğuna göre, torunları da seçilmiş olmalıdır. Nitekim mektupta yer alan "hamur", "kök" ve "dallar" kelimeleri onları ifade etmektedir (11:13-16). Bütün bunlarla birlikte İsraililerin imanının Pavlus için çok önemli olduğunu söylememiz mümkündür (11:17-21). Pavlus, burada Tanrı'nın "iyiliği" ve "sertliğinden" bahsederken, sanki Tanrı'nın insanın kurtuluşu için iki önemli unsurunun olduğunu vurgulamak istemektedir (11:22-24).

Yine aynı mektubun devamında Pavlus, Tanrı'nın bütün insanlığın kurtuluşu ve deyim yerindeyse İsraililerin restorasyonu "sırrını" açıklamaktadır. Mektupta yer alan ifadelerle göre en sonunda bütün İsrail de kurtulacaktır (11:25-26). Zira Pavlus'a göre, İsrailin söz dinlemezliği diğer ulusların kurtuluşuna, diğer ulusların kurtuluşu da İsrailin kurtulmasına sebep olacaktır (11:26-32). Pavlus, bunu vurguladıktan sonra Tanrı'ya övgülerde bulunmaktadır (11:33-36).

e. Doğru Davranmak (12:1-15:13)

Pavlus'un Romalılara göndermiş olduğu mektubun bu kısmında ise, biraz da Hristiyan etiği veya ahlakından bahsettiği anlaşılmaktadır. Zira onun teoloji ve etiğinin köşe taşlarından birisi de Tanrı'ya olan sorumluluktan dolayı kendini ona, yani Tanrı'ya sunmaktır (12:1-2). Ancak, insan kendini Tanrı'ya böyle sunarken paganlar ve

Yahudilerdeki kurban sunuluşu gibi ölü değil canlı olmalıdır. Zira Pavlus’a göre Hristiyanlıktaki iman, esas olarak ruhsaldır.

Pavlus’a göre, İsa Mesih’e inananların hepsi onun bedeninde birleştiklerinden dolayı bir bütün teşkil etmektedirler. Bunun için de, herkesin imanı seviyesince üzerine düşen görevi en iyi şekilde yapması gerekmektedir (12:3-8). Yeni Ahit araştırmacılarına göre, Pavlus’un 4-5 cümlelerinde kullanmış olduğu “beden” kelimesi mecaz anlamda kullanılmış olup kiliseyi ifade etmektedir.²¹⁸ Zira İsa’ya inanmakla insanlar, onda tek beden oluşurlar ve İsa’nın yeryüzündeki bedeni de Kilise olmaktadır.²¹⁹

Pavlus imanda birliği ve sorumluluğu vurguladıktan sonra, Hristiyan inananlarının taşıması gereken bazı özellikleri anlatmaya çalışmaktadır (12:9-21). Bu özelliklere göre bir Hristiyan’ın yardımsever, iyi, sevecen olması gerekmektedir. Sözlerini, sevgi motifini çok iyi anlatan şu ifadelerle bitirmektedir: “Kötülüğe yenilme, kötülüğü iyilikle yen” (12:21).

Pavlus, bir Hristiyan’da olması gereken özellikleri saydıktan sonra, sözü inananların yaşadıkları yerlerdeki yönetimlerle nasıl bir ilişki içerisinde olmaları gerektiğine getirmektedir. Buna göre Hristiyanların, bağlı oldukları yönetimlere vergilerini ödemeleri ve iyi bir vatandaş olmaları gerekir. Zira ona göre yönetimler Tanrı tarafından, onun amacına hizmet etmek için konulmuştur (3:1-7). Gündüz’e göre burada ifade edilmek istenen ve kastedilen şeyin “egemenlik” olduğudur.²²⁰ Yoksa Pavlus’un bu mektubu yazdığı zamanki Roma imparatorluğu koltuğunda, Hristiyanlara

²¹⁸ Blackman, a.g.e., s. 789

²¹⁹ “Kilise kelimesi, Yunanca toplantı anlamına gelen **Eklesia** kelimesinden alınmıştır. Fakat bu toplantı alelaide bir toplantı değildir. Eklesia kelimesi, İbraniceye, dini bir toplantıya daveti belirten Gahal kelimesi ile tercüme edilmiştir. Hz. İsa, kilise kelimesi yerine daha çok **Edta**, **Kenista**, **Kehala** gibi Aramice kelimeler kullanmıştır... Hristiyanlıkta Kilise, Hristiyan mü’minlerle canlılık kazanmaktadır. Çünkü mü’min, vaftizle kilisenin bir üyesi haline gelmektedir. Artık o ayinlerle, kültürle, sözlerle ve İncil’in misallerine ve kurallarına göre şekillenmesi gereken hareketlerin şahadeti ile kilisenin hayatına iştirak etmiş durumdadır... Katolikler kiliseyi, İsa’nın mistik bedeni, mü’minleri de onun uzuvları olarak görmektedirler.” Aydın, *Sözlük*, s. 386-397

²²⁰ Gündüz, Şinasi, *Dinsel Şiddet, Sevgi Söyleminden Şiddet Realitesine Hristiyanlık*, Etüt Yay., Samsun 2002, s. 97

en fazla baskı ve işkencelerde bulunan Nero'dur. Herhalde Pavlus, Nero'nun insanlara ve inananlara işkence etmesinde razı olduğu ve işkence altındaki insanların Nero'ya karşı gelmeleri Tanrı'ya karşı gelmek olduğunu kabul etmemelidir. Yine Pavlus'a göre, Hristiyan teolojisinin en önemli unsurlarından birisi olan sevgi, yasanın yerini tutmaktadır (13:8-10). Ona göre artık Hristiyanların kaybedecekleri ve boşuna harcayacakları zamanları yoktur. Çünkü Mesih'in gelişi yaklaşmıştır (13:11-14). Hristiyan inancına göre İsa Mesih, ilk defa Meryem'den doğduğu zaman dünyaya gelmiştir; ikinci gelişi de Tanrı'nın hükümranlığını ve krallığını yerleştirmek için olacaktır²²¹.

Rivayetlere göre, Roma'da bulunan inananlar arasında bazı değişik uygulamalar vardı. Pavlus da bunun farkında olduğundan dolayı, onlara bazı uyarılarda bulunmaktadır. 14:21'de de belirtildiği üzere, Roma'da bazı inananlar et ve şarabı kullanmıyor, bazı günleri daha üstün ve değerli görüyorlardı. Bu grubun kimler olduğu ile ilgili çeşitli görüş ve iddialar mevcut olmakla birlikte bunların Yahudiler olması muhtemeldir.

Yine burada Pavlus, insanları başkalarının inançlarını yargılama konusunda uyarmakta ve herkesin imanını ancak Tanrı'nın yargılayabileceğini ifade etmektedir (14:1-4). Ayrıca o, inananlar arasında yeme-içme, çeşitli günlerle ilgili sorunların ve değişik düşüncelerin mevcut olduğunu vurgulamaktadır (14:5-6). Bütün bu değişik görüş ve düşünceleri yatıştırmak için Pavlus, bütün inananların Tanrı için yaşadığını ve öldüğünü (14:7-9) ifade ederek, onları bir araya getirmeye çalışmaktadır. Ona göre, herkes bir gün Tanrı önünde hesap verecektir. Dolayısıyla herkesin yiyecek-içecek sorununu değil, inanç ve esenlik konusunu konuşması ve tartışması gerekmektedir. İnanan bir kişinin yemek için insanları yargılamak yerine doğruluk için düşünmesi ve çaba harcaması gerektiğini ifade etmektedir (14:10-23).

Pavlus bu konuları inananlarla paylaştıktan sonra, konuyu Hristiyanların sorumluluklarına getirmektedir. Buna göre onlar inanç bakımından daha zayıf olan inananlara, komşulara yardım etmeli, onları sevmeli ve İsa Mesih gibi daima sabırlı ve

²²¹ Best, a.g.e., s. 152

aynı düşüncede olmalıdır (5:1-6). Bütün bu güzel özelliklerle donatılan İsa Mesih, Yahudilere gelmiştir ve atalarına verilen müjdeyi de doğrulayacaktır (5:7-13).

f. Ziyaret Dileği ve Son Selamlar (15:14-16:24)

Pavlus, Yahudilere olan sözlerini bitirdikten sonra, Roma'da bulunan Gentile inananlarına seslenmektedir (15:14-17). Onlara seslenirken de, kendisinin Tanrı'nın seçtiği bir elçi olduğunu bir kere daha vurgulamaktadır. Bunu vurguladıktan sonra ise, kendisinin müjdeyi yaymak amacıyla Kudüs'ten İlerikim'a kadar yer alan coğrafyayı dolaştığını da eklemektedir (15:18-21). Özel olarak da, Mesih'in adının duyulmadığı yerleri, misyon için seçtiğini vurgulamaktadır (15:20).

Pavlus, Roma'da bulunan inananlara yapmış olduğu faaliyetleri anlattıktan sonra, biraz da gelecekteki planlarını ve gitmek istediği yerleri onlarla Paylaşmaktadır. İspanya'ya giderken Roma'ya uğramak ve onları ziyaret etmek istediğini ifade etmektedir. Çünkü daha önce de oraya gitmek istediğini ancak engellendiğini söylemektedir (15:22-24). Ayrıca, oraya gitmeden önce Makedonya ve Ahaya'daki inananların yapmış oldukları bağışları Kudüs'e ulaştırıp sonra İspanya'ya gitmeyi düşündüğünü belirtmektedir (15:25-29). Bunun yanında Pavlus Roma'daki inananlardan, Kudüs'te imansızlığa karşı başarılı olabilmesi için kendisine dua etmelerini istemektedir (15:30-33).

Pavlus, Romalılar'a göndermiş olduğu mektubun son kısmını ise, özel isteklere ve selamlara ayırmaktadır. İlk olarak Korint'in limanına yakın olan Kenhere kilisesinin mensubu olan Fibi'yi onlara mektubu ulaştırmak için gönderdiğini dile getirmektedir. Devamında ise, onu Roma'daki inananlara emanet ettiğini söylemektedir (16:1-2). Daha sonra Pavlus, Roma'da bulunan ve kendisine müjde'yi yaymada yardımcı olmuş bazı inananlara özel selamlar göndermektedir (16:3-16).

Pavlus, Roma'da bulunan inananlara selamları da gönderdikten sonra, ayrılık ve sapmalara uymamaları için onları uyarmaktadır (16:17-20). Yine bulunduğu yerde yanında bulunan, işlerinde yardımcı olan yakın arkadaşlarının selamlarını Roma'da bulunan inananlara da göndermektedir (16:21-24). Pavlus bunları ilettikten sonra, Tanrı ve İsa Mesih'i överek mektubunu bitirmektedir (16:25-27).

8. Sonuç

Romalılar'a göndermiş olduğu bu mektupta Pavlus, teolojisinin birkaç önemli unsurlarını Roma'da bulunan inananlara açıklamıştır. İlk olarak o, Tanrı'nın insanları selamete kavuşturmak için tasarlamış olduğu tasarısının açıklamaktadır (1:1-7). Bunun sonrasında ise yasa konusuna değinmekte ve kişini her ne kadar yasanın gerekliliklerini yapsa da onun kurtuluşuna yetmez. Bu konuyu 1:18-3:20 bölümleri arasında işleyen Pavlus, artık yasanın işe yaramayacağını vurgulamaktadır. Bunun yanında Yunan veya pagan dünyasının da karanlıkta olduğunu ve kurtuluş için hem Yahudilerin hem de insanlığın Mesih'e ihtiyaçları vardır. Yasanın zamanının da bittiğine göre kurtuluş imanla olmaktadır. Yani kurtuluş imanla aklanmayla olacak ve bu yasa ile değil Mesih aracılığıyla olacaktır (3:21-4:25). Görüldüğü üzere Pavlus mektubun bu kısmında kurtuluş teolojisini açıklamaktadır. İmanla kurtuluşun örneği olarak İbrahim peygamberden bahsetmektedir. Burada diğer bir husus da kurtuluşun yasada olduğu gibi yalnız Yahudiler için değil, Mesih'e inanan herkes için olacaktır. Mesih'in kurtuluş tasarısındaki önemini anlatmak için Pavlus, insanlığın atası olan Adem'den örnek vermektedir.²²² Ona göre nasıl ki Adem'in günahı bütün insanlık için günah sayıldıysa ve ölüme mahkum olmuşsa aynı şekilde Mesih ile kim aynı varlığı oluşturuyorsa, o da bu şekilde kurtulacaktır. Mektubun 5 ile 9 bölümleri arasında imanla aklanmanın ve Mesih'e imanının nasıl olacağını ayrıntılı olarak açıklamaktadır. Kişinin yasaya bağlı olduğunda adeta ölü olduğu ama imanla aklanma kişi yeni bir yaşama kavuşmaktadır. Bütün bu kurtuluş tasarısı da ancak Mesih'e inanmakla olduğunu vurgulamaktadır. İthal olduğu iddia edilen 9-11 bölümleri arasında ise İsrail halkının durumu ve kaderinin

²²² Witherup Pavlus'un İsa ile Adem arasındaki karşılaştırmayı şöyle bir şema ile ortaya koymaktadır:

<i>Adem</i>	<i>İsa Mesih</i>
İlk erkek ve insanoğlu	Son Adem
Maddi varlık	Ruhsal varlık
Dünyevi insanoğlu	Göksel insanoğlu
Onun dünyevi imajına dayanırız	Onun göksel imajına dayanırız
Dünyaya günah getirmiştir	Lütuf vasıtasıyla dünyaya kurtuluş getirmiştir
İtaatsizdi	İtaatkârdı
Dünyaya ölüm getirmiştir	Dünyaya yeniden hayat getirmiştir
Her şey ölecektir	Her şey yaşama kavuşacaktır; Witherup, a.g.m., s. 254-255

konusu ele alınmıştır. Sonuçta Pavlus bu konuya ilginç bir yanıt vererek Yahudilerin, diğer ulusların selametini kıskanarak bir gün mutlaka Tanrı'ya döneceklerini ifade etmektedir. Mektubun son bölümleri ise genel olarak Hristiyanların nasıl olmaları ve nasıl davranmaları gerektiği tavsiyelerden oluşmaktadır (10-16). Sonunda ise Roma'daki inananlara göndermiş olduğu bu mektubu dualarla kapatmaktadır.

B. 1. KORİNTLİLER'E MEKTUP

1. Mektup Hakkında

Mektubun isminden de anlaşılacağı üzere orta Yunanistan ile Mora Yarımadası arasında kurulmuş, deniz ve ticari yolların arasında olan Korint şehriden bahsedilmektedir.²²³ Atina'nın yaklaşık 90 km uzaklığında bulunan bu şehir ekonomik açısından gelişmiş bir şehirdir. Bununla beraber şehirde yaşayan insanların büyük bir kısmının fakir olduğunu öğreniyoruz.²²⁴ Pavlus'un yaşadığı çağda Korint, nüfusu yaklaşık 600.000 olan bir ticaret şehridir.

Pavlus, bu şehirde bulunmuş (Res. İşl. 18:1-18), uzun bir süre orada kalmış (Res. İşl. 18: 11'deki yazarının verdiği bilgiye göre bir buçuk yıl kalmıştır) ve misyon faaliyetlerinde bulunmuştur. Pavlus Korint'e, muhtemelen ikinci misyon yolculuğu sırasında Atina'dan gelmiş ve buradaki cemaati kurmuştur. Şunu da belirtmek gerekir ki Korint'te kaldığı zaman kadar Pavlus, başka hiçbir şehirde uzun süre kalmamıştır.

Korint'in büyük bir şehir olarak sağladığı avantajların yanında birtakım eksiklik ve zorlukları da vardı. Bilindiği üzere Korint şehri Atina ile birlikte Yunanistan'ın en önemli şehirlerindendi. Aynı zamanda da Paganların çok etkili olduğu bir şehirdi. Bu yüzden Pavlus'un burada faaliyette bulunması zordu. Bu yüzden muhtemelen o, misyonuna Yahudilerden başlamıştır. Zira Pavlus'un mektuplarda zikrettiği, onlara teşekkür ettiği ve övdüğü Akuilla ve Priskilla Yahudi asıllı olan insanlardır (Res. İş. 18:1-2). Bunu kanıtlayan bir tarihsel delil olamasa bile Luka, Res. İş. (18:18-20)'de buna değinmektedir ve 18. Bab'ı boyunca bunu anlatmaktadır.

²²³ 1. Korintliler'e Mektup, s. 1444

²²⁴ Jakob, a.g.e., s. 66

Muhtemelen M. S. 55 yılında Efes'teyken Korint kilisesinde ve oradaki Hristiyanlar arasında çekişmelerden haber (1. Kor. 1:11-13) ve raporlar alıp onlara mektup yazmıştır. Bunu duyar duymaz Pavlus yakın arkadaşı olan Timoteus'u durumu incelemeye göndermiştir. Bu sırada Efes'e, Korint'ten bir heyet gelmiştir. Pavlus, onlardan olan biteni anlar anlamaz, bu sebeple Timoteus'un dönmesini beklemeden 1. Kor. Mektubunu yazmıştır.²²⁵

Ayrıca (1. Kor. 5:9)'da geçen ifadeye bağlı olarak araştırmacılar, Pavlus'un bu raporlara cevap olarak yazmış olduğu bir mektuptan da bahsetmektedirler.²²⁶ Bu sebeple, araştırmacılar Pavlus ile Korint'liler arasında geçen mektupların sayısının ikiden fazla olduğunu düşünmektedirler.

2. Yazar Hakkında

Korintiler'e gönderilen birinci mektubun yazarı ile ilgili pek fazla tartışma bulunmamaktadır. Araştırmacılar tarafından bu mektubun yazarı Pavlus ve arkadaşı Sostenes (1.Kor. 1:1) olarak kabul edilmektedir. Zira Pavlus, bunu bizzat kendi mektubunda zikretmektedir.²²⁷ Mektupta ismi geçen Sostenes, muhtemelen Pavlus'un sekreteri konumundadır.²²⁸ Ancak mektupta görmek mümkün değildir. Çünkü Pavlus birinci şahıs olarak, yani "ben" şeklinde konuşmaktadır. Bütün tartışmalara rağmen I. Korintliler'e mektup, Pavlus'un yazmış olduğu mektuplardan kabul edilmekte ve bu mektup sahih mektuplar arasında yer almaktadır.

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

Mektubun yazılış tarihi ile ilgili, diğer mektupların çoğunda olduğu gibi, net bir tarih vermek mümkün olmamakla birlikte mektubun içinde birtakım ipuçları bulmak mümkündür. Çünkü Pavlus Pentikost'a kadar Efes'te kalacağını söyler (1.Kor. 16:8-9). Dolayısıyla bu mektubun Efes'te yazıldığı konusundaki kanıt olarak yukarıda geçen

²²⁵ Murphy-O'connor, Jerome, "1 And 2 Corinthians", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 76

²²⁶ Price, James L., "The First Letter Of Paul To The Corinthians", *The Interpreter's One-Volume Commentary On The Bible*, ed. Charles M. Laymon, Abingdon Press, Nashville and New York, s. 795

²²⁷ 1. Korintliler'e Mektup, s. 1445

²²⁸ Price, a.g.e., s. 796

Pavlus'un sözünü kullanmak mümkündür. Ayrıca Res. İş. (18: 1-7, 19: 1-10) Pavlus'un Korint'te geçirdiği zaman ile ilgili bilgi verilmektedir.

Mektubun yazıldığı yerin tespiti kadar yazıldığı tarih de önemlidir. Zira Pavlus'un külliyatı hem kilise ve Hristiyanlığın yayılışı ve örgütlenmesi hem de İncil ile ilgili çok önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar neticesinde net bir tarih verilmezken, yaklaşık tarih olarak M. S. 52-55²²⁹ yılları içerisinde yazılmış olabileceği kabul edilmektedir. Bu mektubu, Pavlus'un üçüncü misyon yolculuğu sırasında, yani yaklaşık olarak M. S. 57 yılında bu mektubu yazmış olduğunu savunanlar da mevcuttur.²³⁰

4. Gönderildiği Yer

Pavlus bu mektubu, Korint'te kurmuş olduğu Hristiyan kiliselerine ve Hristiyan grupları mensuplarına göndermiştir. Bu mektubun muhatabı belli bir grup değil, birden fazla grup ve kilisedir. Yukarıda da belirtildiği gibi Pavlus, ilk olarak Korint'e ikinci misyon yolculuğu sırasında uğramıştır.

Yine Luka'nın yazarı olduğu Resullerin İşlerine baktığımızda, Pavlus'un Korint'e geldiğinde Yahudi asıllı Akuilla ve Priskilla'nın yanında kalmıştır (Res. İş. 18:1-2). Korint kilisesinin Yahudi ve Hristiyanlar tarafından kurulduğu görüşü²³¹ de bu bağlamda düşünüldüğünde ağırlık kazanacaktır.

5. Amaç

Yukarıda belirtildiği gibi Pavlus Korint'te uzun bir süre bulunmuş, çıkan ihtilaf ve sorunlara ise bizzat müdahale etmiştir. Maamafih kilise içerisindeki ihtilafların haberleri gelmeye başladığında o artık Korint'te değildi. Dolayısıyla aldığı ilk haberle Timoteus'u Korint'e yollamıştır (4:17).

²²⁹ Barclay, John, "Corinthians, *The Oxford Bible Commentary*, ed. John Barton ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1109

²³⁰ Jakob, a.g.e., s. 67

²³¹ Getty, Mary Ann, "1 Corinthians", *The Collegeville Bible Commentary*, ed. Dianne Bergant and Robert J. Karris, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota 1989, s. 1100

Bütün bu verileri bir araya getirdiğimizde mektubun gönderiliş amacını daha kolay anlamak mümkün olacaktır. Şöyle ki Timoteus'un orada bulunması ve Pavlus tarafından yazılan bir mektup, ortamı yatıştırmaya yeterli olabilirdi. Araştırmacılar Pavlus'un bu mektubu göndermedeki amacının Korint'te görülen yolsuzluklarının eleştirilmesi ve kendilerinin sormuş oldukları sorulara cevap ve yanıtlar vermesidir.²³² Böylece Pavlus'un yerini bu sefer onun yazdığı mektup ve gönderdiği Timoteus tutabilecek ve Korint kiliseleri eskisi gibi, Pavlus'un onlara öğrettiği Mesih teolojisini tekrar sürdürebileceklerdi. Diğer bir görüşe göre de Korintliler Pavlus'a bir mektup yazarak kendisine birkaç soru sormuşlardır.²³³ Bu bağlamda bu mektup da onların yöneltmiş oldukları soruların bir nevi yanıtı ve cevabı işlevini görmektedir.²³⁴

6. Ön Olaylar ve Konular

1. Selam ve teşekkürler (1:1-9)
2. Korint kilisesindeki karışıklıklar (1:10-6:20)
 - A. Anlaşmazlıklar (1:10-4:21)
 - B. Cinsel ahlaksızlıklar ve toplum içerisindeki davalar (5:1-6:20)
3. Korintliler'in sorularına cevaplar (7:1-16:12)
 - A. Evlilik (7:1-40)
 - B. Putlara sunulan kurban eti (8:1-11:1)
 - C. Toplantılardaki düzen (11:2-14:40)
 - D. Diriliş (15:1-58)
4. Son tavsiyeler ve özel notlar (16:1-18)
5. Sonuç (16:18-24)

²³² Jakob, a.g.e., s. 67

²³³ 1. Kor. Mektup, 7:1

²³⁴ Jakob, a.g.e., s. 66

7. Ana Hatlar

Yukarıda da ifade edildiği gibi Pavlus'un Korintliler'e yazmış olduğu bu birinci mektup, onun Korint kilisesindeki inananlar arasında vuku bulan karışıklardan ve onlara vermiş olduğu yanıtlardan oluşan bir mektuptur. Şimdi de, bu konulara daha yakından bakmaya çalışalım:

a. Selam ve Teşekkürler (1:1-9)

İncillerde yer alan ve kendisine atfedilen diğer mektupların çoğunda olduğu gibi bu mektubu da Pavlus, arkadaşı Sostenes ile birlikte Korint'te bulunan inananlara selamlama ile başlatmaktadır (1:1-3). Mektupta adı geçen Sostenes ise, muhtemelen Pavlus'un sekreteri konumundadır.²³⁵ Pavlus, Korintliler'e İsa Mesih'e inandıklarından dolayı devamlı olarak dua ettiğini (1:4) ifade etmektedir. Aynı zamanda, onların bu imanı kendilerini pekiştirdiğini (1:5-9) de eklemektedir. Bunları ifade ettikten hemen sonra ise, Korintliler'e verdiği inayetler için daima Tanrı'ya da şükrettiğini de vurgulamaktadır.

b. Korint Kilisesindeki Karışıklıklar (1:10-6:20)

Pavlus, Korint kilisesindeki karışıklardan haberdar olmuş ve göndermiş olduğu bu mektubunda, bu karışıklıklara ve bunların problemlerine değinerek kendi görüşlerini ifade etmiştir.

ba. Anlaşmazlıklar (1:10-4:21)

Selamlamayı bitirdikten hemen sonra Pavlus, asıl anlatmak istediği konuya giriş yapmaktadır (1:10-12). Buna göre o, muhtemelen, Kloï denilen kadının kölesi²³⁶ vasıtasıyla Korint kilisesindeki anlaşmazlık ve bölünmelerden haberdar olmuştur. Mektuptan da anlaşıldığı kadarıyla Korint kilisesi mensupları arasında yaşanan bu bölünmenin sebebi, kendilerine ayrı önderler seçmeleridir. Pavlus onlara verdiği cevapta onların bölünmemeleri gerektiği ve her şeyin birleştiği noktanın İsa Mesih olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır (1:13-17).

²³⁵ Price, a.g.e., s. 796

²³⁶ Price, a.g.e., s. 797

Devamında (1:18-2:5) Pavlus, Hristiyanlığın önemli konularından biri olan çarmih meselesini ele almakta ve bununla ilgili düşüncelerini paylaşmaktadır. Buna göre çarmih Yahudiler için “yüzkarası” ve diğer uluslar için “saçmalık” (1:23) sayılsa da Hristiyanlar veya çarmih’a inananlar için kurtuluş, doğruluk ve kutsallık ifade etmektedir ve dolayısıyla övünülecek bir şeydir. Bu arada Pavlus, kendisinin Korint’e insanlara Mesih’i ve çarmih’a gerilişini anlatmaya gittiğini hatırlatmaktadır (2:1-5).

Bu bağlamda Pavlus için gerçek bilgelik, Yahudiler ve diğerlerinden farklı olarak, Tanrı’nın ruhu olan Kutsal Ruh’la açıklanmıştır (2:6-3:6). Pavlus’a göre, insanlar bunu anlayamaz. Mecazi bir dil kullanarak onlara yavaşça anlattığını ifade etmektedir ve aynı zamanda gerekli olan her şeyi yerine getirmelerini söylemektedir. Çünkü Tanrı, havarilerin her birine ayrı görevler vermiştir (3:1-5). Pavlus’a göre önemli olan onların verdiği emektir çünkü Tanrı’nın nezdinde önemli olan budur.

Bunları ifade ettikten hemen sonra Pavlus, havariler arasında çalışmayı ve işinde nelere dikkat ettiğini Korint kilisesi mensuplarına anlatmaya başlayacaktır (3:6-4:5). Buna göre bütün havariler Tanrı nezdinde aynıdır ama daha çok çalışan, daha çok sevilir (3:6-9). Mektuptan da anlaşıldığı kadarıyla Pavlus, yapmış olduğu faaliyetlerini Korintliler’e tanıtırken sanki biraz da sitemkâr davranmaktadır (3:10). Zira diğerleri de onun attığı temel üzerinde çalışmaktadır ama bu çalışmaların kimi altın, kimi gümüşdür ve herkesin yaptığı hizmete göre de mükafatlandırılacağını söylemektedir (3:11-17). Pavlus’a göre hiç kimse bilgiçlik taslayamaz çünkü bu Tanrı’nın huzurunda anlamsız kalır ve gerçek bilgelik insanları değil, Mesih’i övmektir (3:18-23).

Korint’te havariler hakkında yaşanan bu tartışmalara bir son vermek için Pavlus, bir havari’de olması gereken en önemli özelliğin güvenilir olmak olduğunu vurgulamaktadır ve Korint inananlarının kimin ne olduğunu en iyi şekilde yargılayacağını da eklemektedir (4:1-5). Bunun hemen sonrasında havarilerin çektiği zorluk ve işkenceleri de dile getirmektedir (4:6-13).

Bunları ifade ettikten sonra Pavlus bazı özel bilgilere de yer vermektedir. Mesela onlara Timoteus’u göndermekte olduğunu ve kendisinin de en yakın zamanda oraya gitmek istediğini söylemektedir. Ancak en önemlisi, onları kendisini örnek almaları hususunda uyarmasıdır (4:14-21).

bb. Cinsel Ahlaksızlıklar ve Toplum İçerisindeki Davalar (5:1-6:20)

Yukarıda da ifade edildiği gibi Pavlus'un Korintliler'e yazmış olduğu bu mektubu iki kısımda mütalaa etmek mümkündür. Birincisi Korint kilisesindeki sorunlar ve ikincisi ise, Pavlus'un bu sorunlara vermiş olduğu yanıtlardan ibarettir. Kilise içindeki anlaşmazlıkları dile getirdikten sonra o, şimdi başka bir soruna da değinmektedir. Bu sorun toplumda görülen bazı ahlaksızlıklar ve davalar konusudur.

Pavlus, mektubunun bu kısmını oradan duymuş olduğu bir ensest haberiyle açmaktadır ve bu olayın putperestler arasında değil, inananlar arasında olduğunu vurgulamaktadır. Burada o, bu davranışı yapan adamın yargılanması ve artık Hristiyan toplumundan uzaklaştırılıp şeytana teslim edilmesi gerektiğini söylemektedir. Hristiyanların bu konudaki duyarsızlıklarını da bir anlamda kınamaktadır (5:1-5).

Problemi bu şekilde ortaya koyduktan sonra Pavlus, Hristiyanların bu kötülüklerden arınmaları gerektiğini ve bu tür sapkınlık ve sorunlara karşı bir bütün halinde mücadele etmelerini telkin etmektedir (5:6-13). Pavlus, Hristiyanların yargılaması gereken insanların inanmayanlar değil, inananlar olduğunu belirttikten sonra bu konuda "kötü adamı aranızdan kovun" demektedir.

Ahlaksızlıkları dile getirdikten sonra Pavlus'un bir de inananlar arasında görülen davalarla ilgili ifadelerine rastlıyoruz (6:1-8). Pavlus'un bu konudaki görüşü şudur: Eğer inananlar arasında davalık bir şey varsa bunu kendi aralarında çözmeleri gerekir ve bunu hiçbir şekilde imansızlara taşımamaları gerekir çünkü bu düpedüz bir yenilgi anlamına gelmektedir. Bunu da ifade ettikten sonra Pavlus, tekrar Korint'teki inananların ahlaksızlıktan uzak olmaları gerektiğini söylemektedir. Zira Tanrı'nın egemenliğinin mirasçıları bunlardan korunan temiz inananların olacağını söylemektedir (6:9-11).

Mektubun devamında Pavlus, Hristiyanlar için önemli olan bir başka konuya da temas eder. Bu da Korint'teki bazı inananlar, evlilik dışı ilişkilerin ahlaksızlık olduğunu kabul etmemeleri hususudur.²³⁷ Pavlus ise bu hususta tam tersi bir kanaate sahiptir (6:12-20). Bunun ötesinde insanın bedeni de Tanrı'ya aittir ve inananların hepsi de

²³⁷ Price, a.g.e., s. 801

Mesih'in bedeninde birleşmiştir. Bu Pavlus'un önemli bir görüşüdür. Şöyle ki; inananların Mesih'te birleşmesi onları onun bedeninin bir parçası haline getirir ki Pavlus bunu ileride (12:27) kendisi ifade edecektir.

c. Korintliler'in Sorularına Cevaplar (7:1-16:12)

Belli başlı sorunları bu şekilde dile getirdikten sonra Pavlus, Korint kilisesi mensuplarına yanıtlarda bulunmaktadır. Ancak bu yanıtlara geçmeden önce diğer önemli bir noktaya da temas etmekte fayda vardır. Şöyle ki; Yeni Ahit araştırmacılarına göre 1. Kor. mektubunun 6:14-7:1 pasajı muhtemelen diğer bir mektubun mevcudiyetinden bahseder gibidir.²³⁸ Gerçekte de metne iyi bakıldığında bir kopukluğun varlığını görmek mümkündür. 7:1'de de Pavlus, onların ona yazmış olduğu bir mektuptan da bahsetmektedir. Bu açıklamalardan sonra şimdi Pavlus'un Korint kilisesi mensuplarına yazmış olduğu bu yanıtlara biraz daha yakından bakmaya çalışalım:

ca. Evlilik (7:1-40)

İlk olarak Pavlus, evlilik müessesesini oluşturan iki ana unsur olan karı ve kocanın birbirine karşı olan haklarından bahsetmektedir (7:1-7). Fuhuşun yasak olduğunu belirttikten sonra erkeğin bedeninin kadına, kadının bedeninin erkeğe ait olduğunu söyler ve haklara dikkat edilmesi gerektiğini vurgulayarak kendisinin yaptığı gibi hiç evlenmemenin de iyi olduğunu söylemektedir.

Evli olmayanlar ve dul kadınların evlenmeleri hususundaki kanaati ise bunların evlenmemesi yönündedir. Fakat kendilerini kontrol etme ve nefislerine hakim olmada bir sıkıntı yaşıyorlarsa evlenmeleri şeklindedir (7:8-9).

Pavlus'un ayrılma ve boşanma ile ilgili (7:10-16) fikri ve aynı zamanda da teolojik görüşü ve buyruğu da ayrılmama ve boşanmamadan yanadır. Eşlerin biri inanmıyorsa bile boşanma olmamalıdır.

²³⁸ Price, a.g.e., s. 800

Ayrıca onlara tek önemli olan şeyin Tanrı’da birleşme olduğunu da hatırlatmaktadır (7:17-25). Bunun için sünnetli olmak ya da olmamak, ne durumdaysa fark etmez. Önemli olan Tanrı’nın buyruklarını yerine getirmektir.

Muhtemelen Pavlus için İsa Mesih’in geri gelişi çok yakındır. Bunun için o evli olmayan veya nişanlı olup evlenmeyen insanlara evlenmemelerini tenbih etmektedir. Dolayısıyla insanların eşleriyle boşa vakit harcamak yerine kendilerini Tanrıya adanmalarının daha hayırlı olduğunu söylemektedir (7:25-40). Yine ona göre evli kadın evli kalmalı fakat dul kadının evlenmemesi gerekmektedir. Pavlus kendi düşüncesini: “nişanlıysa evlenen iyi eder, evlenmeyense daha iyi eder” (7:38) şeklinde formüle etmektedir.

cb. Putlara Sunulan Kurban Eti (8:1-11:1)

Evlilikle ilgili konulara dair görüşlerini ifade ettikten hemen sonra Pavlus, önemli bir konu olan putlara sunulan et ile ilgili düşüncelerini bu konu ile ilgili cevaplarını ortaya koymaktadır (8:1-13). Bu konuyu ele alırken de iki önemli kavram olan “bilgi” ve “sevgi” üzerinde durmakta ve konuyu bu bağlamda tartışmaya çalışmaktadır.

Putlara sunulan kurban eti konusuna Pavlus, ilk olarak putlar veya ilahlar meselesinin tahlili ile başlamakta ve tek bir Tanrı’nın olduğunu söylemektedir. Onun dışında hiçbir put veya ilah yoktur (8:4-6). Böyle bir şeyin putperestlikten kaldığına dikkat çeken Pavlus bu konuya ileride (10:19-20) daha fazla açıklık getirecektir. Yine de kilisede, muhtemelen elit kesime, tapınaklara gidip et yememelerini tenbih etmektedir. Zira ona göre imanı zayıf olanlar bunlardan etkilenip kötü yola düşebilir (8:7-13).

Putlara sunulan kurban etiyle ilgili görüşlerini ifade ettikten sonra Pavlus, havarilerin haklarından bahsetmeye çalışmaktadır (9:1-27). Başlangıçta bazı retorik sorular sorarak kendisinin de diğer havarilerin kullandıkları bazı hakları kullanma hakkı olduğunu söylemiş fakat o bu hakları kullanmamıştır. Bunu vurguladıktan sonra çok

önemli bir nokta olan “inkültürasyon’a” temas etmektedir²³⁹. Bugünkü Hristiyan misyonerleri anlamak için belki de Pavlus’un (9:19-23) bu pasajında yazmış olduğu stratejinin iyi anlaşılması gerekmektedir. Müjdeyi yaymak için o, Yahudi, Grek, köle, özgür demeden devamlı misyonunu yaymaya çalışmıştır. Modern bir terim ile bunu ifade etmek gerekirse “inkültürasyon” terimini kullanmamız gerekir. Son olarak da bu misyona herkesin katılması gerektiğini de vurgulamaktadır (9:24-27).

Mektubun devamında Pavlus, İsrail kavminden örnekler vermeye çalışır. Yahudi olma avantajını kullanarak “atalarımız” terimini kullanır ve Tanrı’nın onlara verdiği nimetleri zikrederek başlar (10:1-5). Nimetleri zikrettikten hemen sonra Pavlus bu sefer de İsraililerin bir kısmının Tanrı’ya karşı geldiklerini ve bunların hepsinin sonunun çok kötü olacağını hatırlatmaktadır (10:6-13).

Pavlus’a göre bütün bu yukarıda zikredenlerden örnek alınıp putperestlikten uzaklaşmak gerekir ve bir bedende, yani Mesih’te, birleşmeyi öğütler. Çünkü ona göre putperestler ve onların sundukları kurbanlar Tanrı’ya değil, cinlere gitmektedir (10:14-22). Dolayısıyla hem Rabbe hem de cinlere inanmak saçmalık olur. Ona göre bir Hristiyan yeryüzündeki her şeyi yiyebilir çünkü her şey Tanrı’nındır fakat kurban etini yememesi gerekir (10:23-30). Kısacası o inananlara her şeyi Tanrı’nın yüceliği için yapmalarını tenbih eder (10:31-11:1).

cc.Toplantılardaki Düzen (11:2-14:40)

Pavlus’un Korint’lilere göndermiş olduğu mektubun bu kısmında ise yine başka önemli bir konuya temas etmektedir. Bu da, muhtemelen, bazı kadınların ayinlere başı

²³⁹ Inkültürasyon (kültürlenme/İncil’i kültüre yerleştirme) kavramı “İncil’in, tohumun, İsa’nın, halihazırda bulunduğu, yeni bir kültüre, Kutsal Ruh’un yönlendirilmesiyle ekimi ve yeni, yerli bir kilisenin yapılmasıdır” olarak tarif edilmiştir. Aykıt, Dursun Ali, *Misyon ve İnciller; Misyonerliğin Tarihsel Kökeni*, Kesit Yay., İst. 2006, s. 93; Papa II. Jean Paul de inkültürasyonun fonksiyonunu şöyle tanımlamaktadır: “Kilise, inkültürasyon vasıtasıyla İncil’i çeşitli kültürlerde canlandırır ve aynı zamanda insanları kendi kültürleriyle kiliseye dahil eder. Kilise, bu insanlara kendi değerlerini aktarır ve aynı zamanda onlarda mevcut olan iyi unsurları alır ve onları içinden yeniler. Inkültürasyon vasıtasıyla Kilisenin ne olduğu, neyin işareti olduğu daha iyi anlaşılır ve bu suretle Kilise misyonunda daha etkili olur.” Adam, a.g.e., s. 109

açık olarak katılması hususudur. Mektupta yer alan ifadelere göre bu olay Pavlus'u hayli sinirlendirmiştir. Dolayısıyla o iki önemli noktaya temas etmektedir; hiyerarşik olarak kadının erkekten bağımsız olmadığı ve kadının başının açık olmasının ayıp olduğu ve doğru olmadığıdır (11:2-13).

Pavlus'u kızdıran diğer bir husus da inananların aralarında düzenledikleri toplantılardaki yemektir. Bunun için o inananlara, yemeklerde yeme-içmeye dikkat etmelerini ve birbirilerine haksızlık etmemelerini tavsiye etmektedir (11:17-23). Muhtemelen onların bu toplantıları, "fışh yemeğini" kutlama veya hatırlama amaçlı yapılan bir şeydir. Bundan sonra o, Rab'den öğrenmiş olduğu gibi onlara "fışh yemeğini" ve antlaşmayı anlatmaktadır (11:23-25). Pavlus'un burada vurguladığı diğer önemli bir nokta ise bu antlaşmayı bozanların Mesih'e karşı suç işledikleri hususudur. Dolayısıyla onların toplantılardaki yeme-içmeye çok dikkat etmeleri gerekiyordu (11:26-34).

Bunun ardından Pavlus, Korint kilisesindeki inananlara ruhsal armağanlardan bahsetmektedir. Ona göre ruhsal armağanlar insanlarda çeşitli şekillerde tezahür eder fakat bunların hepsinin kaynağı ruhtur (12:1-11). Pavlus'a göre ruh birdir ve değişmez, yani Tanrı'nın iyiliğini ve doğruluğunu tenbih eder. Dolayısıyla bütün Hristiyanlar aynı ruhtan vaftiz edilmiştir ve aynı bedenin parçaları olmuşlardır (12:12-31). Buna göre beden aynıdır, fakat üyeler farklı olduğu gibi onların görevleri de ayrıdır. Sonuç olarak da, Pavlus'a göre bütün inananlar İsa Mesih'in bedeninin üyeleridir.

Günümüz Hristiyanlığının en önemli motiflerinden birisi olan sevgi, hiç şüphesiz ki Pavlus tarafından da epeyce anlatılmış ve Pavlus, devamlı olarak sevgi motifi üzerine vurgu yapmıştır. Mektupta da aynı şeyi yapmış (13:1-13) ve sevgi için "işte kalıcı olan üç şey vardır: İman, umut, sevgi. Bunların en üstünü de sevgidir" demiştir (13:13). Fakat şunun da belirtilmesi gerekir ki bugünün Hristiyanlığında "sevgi", diğer birçok husus gibi Hristiyanlık vitrinini süsleme amaçlı kullanılan bir terim ve araçtır.

Pavlus teolojisinde ve anlayışında yine iki önemli konuya temas edilmesi gerekir. Bunlar diller ve peygamberliktir. Pavlus bu iki hususu Korint'te bulunan inananlarla paylaşmaktadır (14:1-33). Peygamberlik konusunda Pavlus herkesin

peygamber olabileceğini, dolayısıyla peygamberliği istemelerini söylemektedir (14:31). Diller konusunda ise peygamberlik veya misyonerlik yapan herkesin gittiği ülkeler ve konuştuğu insanların dillerini bilmeleri gerektiğini ve o dillerde konuşmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bilindiği gibi bu görüş, bugün bile misyonerlerin birebir uyguladığı görev ve özelliklerin başında gelmektedir.

Toplantılarda yer alan kadınlar ile ilgili Pavlus, suskun olmalarını ve soracak bir şeyleri varsa bile evde sormamalarını söylemektedir. Çünkü ona göre kadınların konuşması ayıptır (14:34-35). Sonuç olarak da Pavlus, bunların Tanrı'nın buyruğu olduğunu ifade etmektedir (14:36-40).

d. Diriliş (15:1-58)

Bunları ifade ettikten sonra Pavlus, mektubun bu kısmında diriliş ile ilgili teolojik görüşlerini Korint kilisesi mensuplarıyla paylaşmaktadır (15:58). İlk olarak bir giriş yaparak onların müjde aracılığıyla kurtuldukları ve İsa Mesih'in de onların günahlarının kefareti için ölüp dirildiğini, ardından da birçok kişiye görüldüğünü ifade etmektedir (15:1-11). Buna göre herkes dirilecektir çünkü Mesih de dirilmiştir. Eğer Mesih dirilmemiş ise bütün inananların imanının boşa gitmiş olacağını söylemektedir (15:12-19). Fakat Pavlus'a göre Mesih tekrar dirildi çünkü o, hayatı temsil etmektedir ve dolayısıyla bütün insanlar diriltecektir (15:20-28). Pavlus'a göre, nasıl ki ölüm bir adamla, yani Âdemle gelmiştir hayat da bir adamla, yani Mesihle gelecektir. Pavlus'a göre yukarıda anlatılanların hepsi gerçekleşecektir. Aksi takdirde her şey anlamsız kalmaktadır (15:29-34).

Dirilirken insan bedeninin nasıl olacağına ilişkin Pavlus'un görüşü şudur ki tohum aynı kalmakta, dolayısıyla diriliş de o tohumdan olacaktır (15:35-50). Bu olay, yani diriliş topraktan olan, göksel olan için de geçerli olmaktadır. Pavlus'a göre ilk Âdem yaşayan can olmuştur ve son Âdem de yaşam veren ruh olmuştur (15:45). Ölümün yasadan güçlendiğini söyleyen Pavlus, Mesih'in gelişi ile bu değişecek ve ölümün kaybetmiş olacağını vurgulamaktadır (15:50-58). Bu yüzden o, Korint'teki inananlardan sabırlı olmalarını ve inanmalarında dayanmalarını ve sabırlı olmaları konusunda kendilerini istemektedir.

e. Son Tavsiyeler ve Özel Notlar (16:1-18)

Diriliş ile ilgili görüşlerini de belirttikten sonra, Korintliler'e yazmış olduğu bu mektubunun sonlarına doğru gelirken bazı tavsiye ve dileklerde bulunmaktadır. İlk olarak o, Kudüs'teki fakirlere toplanılması beklenen yardımlar için Korintlilerden her hafta bağışta bulunmalarını istemektedir (16:1-4).

Bunları söyledikten hemen sonra Korint'e, onların yanına giderken uğramayı düşündüğü yerler ile ilgili planlarından bahsetmektedir (16:5-9). Hemen akabinde ise Timoteus, Apollos gibi kendisinin yanında çalışanlar ile ilgili kilise mensuplarına özel tavsiyeler ve uyarılarda bulunmaktadır (16:10-18).

8. Sonuç

Mektubu kapatırken ise bu mektubu kendisinin yazdığını belirtmekte ve onlara Asya ilindeki kiliselerin ve yanında bulunanların selamlarını iletmektedir (16:19-20). Aramice'de "efendimiz, gel" anlamına gelen bir bakımdan duayı zikrederek yukarıda anlattığımız "sevgi motifini açıklar şekilde" Mesih'i sevmeyenlere de lanet okuduktan sonra, Korint inananlarını selamlayıp mektubu kapatmaktadır (16:21-24).

Sonuç olarak Pavlus'a ait olduğu iddia edilen bu mektupta Pavlus, Korint'teki inananlara bazı teolojik görüşler açıklamış ve kendileriyle paylaşmıştır. İlk olarak o, diğer mektuplarında olduğu gibi selamlama ve şükranlarla mektubu başlatmaktadır. Selamlama kısmından sonra ise Korint kilisesinde çeşitli nedenlerle çıkan sorunlar dolayısıyla eleştirmelerde bulunmaktadır. Devamında ise teolojik görüşlerini anlatmaya başlayacak ve ilk olarak haç'ın ve Mesih'in anlamını açıklamaya başlayacaktır.²⁴⁰ Kurtuluş'un hikmet veya bilgi ile değil, İsa Mesih'in haçından geçtiğini ifade eder.²⁴¹ Bunun anlamını dünyevi hikmet veya bilgi ile değil, Kutsal Ruh'tan gelen ilahi hikmet ile anlaşılacağı vurgusunu yapmaktadır. Dolayısıyla ilk yapılması gereken şey İsa Mesih'e inanmaktır. Bu bağlamda kendilerinin görevi de İsa Mesih'i anlatmaktır (3:5-17). Pavlus, bu uğurda kendisinin iyi bir temel inşa ettiğini ve bu temel üzerinde de herkesin bir şeyler kattığını ve katması gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla

²⁴⁰ 1. Korintliler'e Mektup, 1:17-3:4

²⁴¹ Jakob, a.g.e., s. 67

kendilerinin de Mesih'in elçileri olduğunu ve bu uğurda birçok zorluklara maruz kaldıklarını fakat görevlerini yapmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bundan dolayı kendisini inananların pederi olarak tanıtır ve inananlara, kendisini örnek almaları konusunda uyarmaktadır (3:18-4:21). Bunu vurguladıktan sonra da sözü kötü davranışlara getirerek inananların İsa Mesih'e inanarak yeni bir hayata kavuştuklarını, dolayısıyla Hristiyan cemaati üyelerinin bu kötü davranışlardan uzak durmalarını tembihlemektedir (5:1-12). Daha sonra Hristiyanların aralarındaki tartışmalarını putperestlerin mahkemelerine götürmelerinin Hristiyan yaşam tarzına uygun olmadığını ifade etmektedir (6:1-11). Hemen akabinde sözü iffetsizliğe getirerek böyle bir şeyin Hristiyanlıkta yerin olmadığı ve inananların da bu kötü şeyden kaçınmaları gerektiğini vurgular (6:12-20). Mektubun iki kısmından oluştuğu ve birinci kısmının Korint'teki yolsuzluklarına ait olduğunu savunan araştırmacılara göre mektubun birinci kısmı burada bitmektedir.²⁴²

Korintliler'in sormuş oldukları iddia edilen sorulara gelince Pavlus ilk olarak evlilik konusu ile ilgili görüşlerini açıklar. Hristiyan cemaati mensuplarının evlenirken nelere dikkat etmeleri gerektiği ve bunda Hristiyan kurallarına riayet etmelerini söylemektedir (7:1-40). Akabinde ise putlara sunulan kurban eti konusuna değinerek görüşlerini sıralamaktadır (8:1-13). Kendisini de elçi olarak bu yolda birçok fedakarlıkta bulunduğunu ve birçok haklarından bile vazgeçtiğini ifade etmektedir (9:1-27). Bu doğrultuda inananlar inançlarına bağlı olmaları gerekmektedir. Aksi takdirde sonlarının iyi olacağını vurgular ve örnek olarak İsrail halkının geçmişte maruz kaldığı sınavlarını vermektedir (10:13). Bu yüzden de putperestliği benimsememeleri konusunda Korintliler'i uyarmaktadır (10:14-33). Devamında da toplantılardaki düzenden bahsetmekte ve bu toplantılarda düzenli olarak katılmalarını tembihler (11:2-16). Bunun için de son yemekten örnek vererek inananlarının da bu olaydan ders çıkarak ayinlerde katılmalarını ister (11:17-34). Kilisedeki birlikte ruhsal bazı armağanlardan ve bu armağanların en üstünü de sevgi olduğunu ifade eder (12:1-14). En sonunda İsa'nı dirilişinden insanların dirilişinin da mümkün olduğunu vurguladıktan sonra selamlamaları yaparak mektubu kapatır.

²⁴² Jakob, a.g.e., s. 69

C. 2. KORİNTLİLER'E MEKTUP

1. Mektup Hakkında

Pavlus Korintliler'e birinci mektubu gönderdikten sonra, Korint'te durum yine değişmiyor. Timoteus herhangi bir değişikliğin olmadığını haberini getirdikten sonra Pavlus, yeniden oraya gitmeye karar verir (2:1; 12:14; 13:1-2).²⁴³

Pavlus'un Korintliler'e gönderdiği birinci mektup ile ilgili pek tartışma yokken, onun gönderdiği ikinci mektup hakkında tartışmalar uzun zaman devam ede gelmiştir. Zira mektubun kendisi bir bütünlük arzetmemektedir. Bu durumla beraber, araştırmacıların çoğunun görüşüne göre mektup iki bölümden meydana gelmiş olup (1-9 arası birinci bölüm ve 10-13 ikinci bölüm veya mektup), muhtemelen bunlar farklı zamanlarda yazılmış²⁴⁴ ve diğer topluluklara gönderilirken birleştirilmiştir.

Çalışmamızda da mektubun irdelenmesi için iki bölümü ayrı ayrı değerlendireceğiz. Zira metin olarak aynı mektuba dahil edilmişlerse de muhteva olarak farklı konuları içeriyorlar. Pavlus, 1-9 bölümlerinde uzlaşmadan bahsederken 10-13 bölümlerinde bir nevi gaddarlaşıp inananları azarlamaktadır. Bundan çıkan sonuç da, bu iki zıt durumun bir mektubun içerisinde olamayacağıdır. Dolayısıyla 2. Kor. mektubu, iki ayrı mektubun bir kombinasyonu olduğu görüşü daha ağırlık kazanıyor. Bu iki mektubu A (1-9) ve B (10-13) mektupları olarak kabul eden araştırmacılar, B kısmının daha önce yazıldığı ve Titus aracılığıyla gönderildiği görüşünü savunmaktadırlar.²⁴⁵ Mektubun A kısmı ise daha sonra Pavlus Makedonya'da iken yazıldığı ifade edilmektedir.

2. Korintliler'e mektup hakkında yapılan tartışmalar ve görüşlerde ise büyük kilise babalarının bile farklı tutumlar takındığı görülebilir. İskenderiyeli Klement ve Tertullian gibi kilise babaları bu mektuptan alıntılarda bulunurken Romalı Klement alıntılarda bulunmamıştır.²⁴⁶

²⁴³ Price, a.g.e., s. 796

²⁴⁴ Murphy-O'connor, a.g.e., s. 84

²⁴⁵ Murphy-O'connor, a.g.e., s. 88

²⁴⁶ Macdonald, a.g.e., II, s. 359

2. Yazar Hakkında

Mektubun iki kısımdan oluştuğu ve her iki kısmın yazılış yeri ve tarihi ile ilgili tartışmalar devam ederken mektubun Pavlus tarafından yazıldığı konusundaki tartışmalar daha az olmaktadır. Demek oluyor ki “Korintliler’e ikinci mektup”, büyük olasılıkla Pavlus tarafından yazılmıştır. Nitekim İncil araştırmacılarının çoğu tarafından bu şekilde kabul edilmektedir.

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

Mektubun yazılış tarihi ile ilgili yapılan araştırmalar, bu mektubun Pavlus’un Makedonya’da bulunduğu sırada, M. S. 55-56 yılları arasında yazılmış olabileceğini kaydetmektedir.²⁴⁷ Hatta bir kısım araştırmacılar daha geç bir tarih vererek Korintliler’e ikinci mektubun M. S. 57 senesinin ortasında ya da sonbaharında yazılmış olduğu fikrini benimsemektedir.²⁴⁸ Yine de tarih noktasında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Mesela bir Hıristiyan teologu olan Harnack bu mektubun yazılış tarihi olarak M. S. 53 yılı üzerinde durmaktadır.²⁴⁹

4. Gönderildiği Yer

Pavlus için Korint’in çok önemli bir yer teşkil ettiği son derece açıktır. Fakat onun bu kiliseye bu kadar önem vermesine rağmen orada yine anlaşmazlıklar ve bölünmeler görülmüş ve bütün bu olaylar Pavlus’u, Korintliler’e iki mektup yazmaya sebep olmuştur. Mektubun adından da anlaşılacağı üzere Pavlus, bu mektubunu Korint kilisesi mensuplarına göndermektedir. Korint kilisesinde yaşanan olaylar Pavlus’u tedirgin etmekte ve onlara birinci mektubu gönderdikten sonraki bir tarihte Korint’e ikinci mektubunu da göndermiştir. Mektupla ilgili tüm tartışmalara rağmen, onun Korintliler’e göndermiş olduğu birinci mektup ile içerik bakımından paralellikler gösterdiği söylenebilir.

²⁴⁷ Macdonald, Margaret, “2 Corinthians”, *The Oxford Bible Commentary*, ed. John Barton ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1135

²⁴⁸ Jakob, a.g.e., s. 72

²⁴⁹ Macdonald, a.g.e., II, s. 360

5. Amaç

Mektubun gönderiliş amacı ile ilgili gerek birinci mektupta gerekse yukarıda ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Korint'te görülen çatışma ve anlaşmazlıkların haberini alan Pavlus, onlara mektubunda yanıt vermektedir. Korintliler'e gönderdiği bu ikinci mektubunda devam eden yanıtları birlikte düşünüldüğünde aynı sorunların hala sürmekte olduğu kanaatine varılabilir. Şimdi mektubu daha yakından ele alarak gönderiliş amacını anlamaya çalışalım:

6. Ön Olaylar ve Konular

1. Giriş (1:1-11)
2. Pavlus'un Korintliler'le münasebetleri (1:12-2:17)
3. Pavlus'un görevi (3:1-7:16)
4. Kudüs'teki fakirler için yardımlar (8:1-9:15)
5. Pavlus'un, kendi havariliğini savunuşu (10:1-13:1)
6. Sonuç (13:2-14)

7. Ana Hatlar

Pavlus'un Korintliler'e göndermiş olduğu bu ikinci mektupta yer alan en önemli konuları şimdi tek tek incelemeye başlayalım:

a. Giriş (1:1-11)

Pavlus, bütün mektuplarını selamlama ile başlatırken bu mektubunu da önce selamlama sonra da giriş ile başlatmaktadır. İlk olarak mektuba, kendisinin ve Timoteus'un Korintliler'e olan selamlarını ileterek başlamaktadır (1:1-2). Hemen sonra ise bir teselli kaynağı olarak nitelendirdiği Tanrıya şükür etmektedir (1:3-7). Mektuba iyice dikkat edilirse Pavlus'un, teselli kaynağı olarak Tanrı babayı ve İsa Mesih'i gördüğü anlaşılır. Bu şükretme faslından sonra ise Asya ilinde kendisi ve beraberindekilerin yaşamış oldukları eziyetlerden bahseder ve Tanrı'nın onları kurtardığını vurgular (1:8-11). Bu ifadelerden sonra ise, giriş kısmını sonlandırıp

Korintliler'e göndermiş olduğu bu ikinci mektubunda açıklamayı ve paylaşmayı düşündüğü konulara geçmektedir.

b. Pavlus'un Korintliler'le Münasebetleri (1:12-2:17)

Daha önce de belirtildiğı üzere, Korint şehri ve kilisesi Pavlus için çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Nitekim bunu kendisi de mektupta vurgulamaktadır. Bu yüzden o, mektupta işleyeceği konulara başlamadan önce Korintliler'e karşı kendisinin çok iyi davrandığını ve onlara yönelik tutumunun her zaman olumlu olduğunu hatırlatmakla söze başlar (1:12-14). Sonrasında ise, onlara yapmayı düşündüğü ikinci ziyaretten bahsetmektedir (1:15-1:24). Pavlus, Korint'e birkaç defa gitmeyi amaçladığını ifade etmektedir. Fakat onların imanına egemen olmak istememesinden dolayı Korint'e gitmediğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda onlara açıklamış olduğı imanı da hatırlatmaktadır. Ayrıca onlara, yapmayı düşündüğü ziyaretinden onu vazgeçirten şeyin onları kederlendirmek istemeyişinden kaynaklandığını da eklemektedir (2:1-4).

Pavlus, kendisine karşı birisinin söylediğı kötü bir şeyi de sadece kendisine değil, bütün inananlara da söylemiş gibi kabul etmektedir. Buna göre inananların, grup olarak o kişiyi cezalandırmaları gerekmektedir. Fakat cezalandırmalarında ölçülü olmaları gerektiğini de eklemektedir (2:5-11).

Pavlus Korintliler'e, müjdeyi yaymak üzere gezmiş olduğı yerlerden bahsetmeye devam etmektedir. Troas'a gittiğini söylemekte ve orada Mesih'i anlatmak için güzel fırsatlar yakalamasına rağmen Titus'un orada bulunmayışından dolayı Troas'tan çıkıp Makedonya'ya doğru yola çıktığını ifade etmektedir (2:12-13). Daha sonra ise, konuyu değiştirip Tanrı'ya şükürlerde bulunmaktadır (2:14-17). Korintliler'i, kendilerini Mesih'e adanmış insanlar olarak tanımlamakta ve yine Mesih'i içtenlikle yayan insanlar olarak tanımlamaktadır. Pavlus, onlara karşı hissettiğı bu yakınlığından ve inanmalarından dolayı Tanrı'ya şükretmektedir.

c. Pavlus'un Görevi (3:1-7:16)

Pavlus, kendi görevini ve misyonunu açıklamaya başlamadan önce, tavsiye içerikli mektupların yazılmasına gerek olmadığını söylemektedir. Zira ona göre,

Korint'teki inananlar mektubun ta kendisidir (3:1-3). Pavlus, mektubun bu kısmında yazılı yasanın geçersizliğini anlatmak için bazı benzetmelerde bulunmaktadır. Ona göre inananlar, yaşayan Tanrı'nın ruhuyla Mesih'in mektubu olmaktadır. Taş levhalarda yazılı olan yasa ise bunun karşısında geçersiz kalmıştır. Böylece, yeni antlaşma yazılı yasaya göre değil, Ruh'a dayalı bir antlaşmadır (3:4-6). Pavlus'a göre, yazılı yasa o kadar önemli olurken Ruh'a dayalı yasa çok daha önemlidir. Geçici yasaya göre kalıcı yasa çok daha önemli olmakta ve İsrail oğullarının sönmekte olan parlaklığı, ancak Mesih'le geri gelebilecektir (3:7-18). Bunlara göre Pavlus'un Korintliler'e söylemek istediği şey, Mesih'le gelen Ruh'a dayalı yasanın yazılı yasaya göre daha yüce ve geçerli olduğudur.

Bunu ifade ettikten sonra Pavlus, Korint'te bulunan inananlara, hizmetlerinde umutlarını yitirmemelerini öğütlemektedir (4:1-18). Buna göre onlar ne kadar zorlanır ve eziyet çekerlerse ruhları ve içleri İsa Mesih sayesinde devamlı olarak yenilecektir. Çünkü bu hayatla birlikte her şey geçicidir, fakat İsa Mesih'e inananlar sonsuz olanı tadacaklardır. Bu yüzden Pavlus, onlara umutlarını yitirmemelerini söylemektedir.

Yukarıda anlatmış olduğu teolojisinin unsurlarının bir kısmını da göz önünde bulundurarak Pavlus, inananların dünyada eziyet çektiklerini ve çıplak olduklarını ifade etmektedir. Pavlus'a göre onlar, bu eziyeti ve çıplaklığı kurtuluşa çevirmeleri ve bu çıplaklığı örtmeleri için, Tanrı tarafından bir güvence olarak verilmiş olan Ruh'a inanmaları gerekmektedir. Böylece hayat ölümü yenecek ve inananlar da kurtulacaklardır (5:1-5). Bunun için o, Korint kilisesi inananlarına, imana dayanarak yaşamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü Pavlus'a göre, Mesih'in önünde her şeyin hesabı verilecektir (5:6-10).

Pavlus, Korintliler'e, Tanrı'ya hizmet etmesinin sebebinin yukarıda anlatılanların farkında olmasından kaynaklandığını ifade etmektedir (5:11-13). Bunu daha da açmaya devam etmekte ve bütün bunları yapmasında tek nedenin Mesih'e olan sevgiden kaynaklandığını söylemektedir (5:14). Pavlus'a göre, İsa Mesih herkes için ölmüştür ve dolayısıyla da herkes onun için yaşamalıdır. Tanrı'nın "öz oğlunu" feda etmesinin sebebinin de, insanları kendisi ile barıştırmak olduğunu ifade etmektedir (5:15-6:2). Tanrı, günahı bilmeyen Mesih'i adeta insanlar için kurban etmiştir.

Dolayısıyla Mesih'e inananlar yeni yaratık olur ve Tanrıyla barışık olurlar. Yani, vaftiz dediğimiz olayla kişi kendisini Mesih'e teslim etmiş oluyor. Mesih'in de günahsız olduğunu varsayarsak, Pavlus'a göre vaftiz olan kişi günahsız olmaktadır. Bu noktada önemli olan bir husus, Pavlus'un, kendisinin her zaman Mesih'in elçisi oluşunu vurgulamasıdır. Bu barıştırma çağrısıyla o, aynı zamanda inananları kendi etrafında toplanmaları için çağrıda bulunuyor. Bunu daha iyi anlatabilmek için Pavlus, bu ifadelerinin hemen sonrasında da kendisinin elçilik görevini yaparken çektiği zorlukları anlatmaya başlayacaktır.

Mesih'i anlatmada yaşamış olduğu sıkıntı ve zorlukları Korintliler'e anlatan Pavlus, kendisinden sevgiyi esirgedikleri için bir nevi Korintliler'e sitem etmektedir (6:3-13). "Aldatanlar sayılıyorsak da dürüst kişileriz" (6:8) derken bu ifadesinden şöyle bir soru ortaya çıkıyor "Pavlus, acaba aldatan birisi olarak tanınır mıymış?" sorusu aklımıza gelmektedir.

Pavlus, çektiği sıkıntıları da ifade ettikten sonra, Korint kilisesi inananlarının dikkat etmeleri gerektiği ve imansızlarla birlikte aynı buyruğun altına girmemeleri konusunda onları uyarmaktadır. Çünkü ona göre iyi ile kötü, Mesih ile şeytan bir arada bulunmayacağına göre inanan ile inanmayan da bir arada bulunamaz ve bulunmamalıdır (6:14-7:1). Dolayısıyla Pavlus, inananları Tanrı'nın tapınağı olarak nitelemektedir.

Pavlus, bunları da vurguladıktan sonra kısa da olsa Korintliler'den bir istekte bulunmaktadır (7:2-4). Kendilerinden, onu ve yakındakileri sevmelerini ve güvenmelerini istemektedir. Çünkü kendisinin, Korintliler'i devamlı olarak sevdiğini ve onların iyiliği için çırpınmakta olduğunu ifade etmektedir.

Pavlus'un Makedonya'dayken çok baskı gördüğü anlaşılmaktadır. Fakat Titus'un yanlarına gitmesi ve Korintliler'den ona iyi haberler getirmesinin Pavlus'u sevindirdiği görülür (7:5-7). Pavlus, bir arada onlara kırıcı sözler içeren bir mektup gönderdiği için sanki pişmanlık duymaktadır. Fakat Titus'tan mektubun etkisini öğrenince ve onun Korintliler'i tövbeye yönelttiğini duyunca çok sevindiği anlaşılmaktadır (7:8-12). Korintliler'e güvenmiş olmasından dolayı, duyduğu mutluluğu bir daha vurgulamaktadır (7:13-16).

d. Kudüs'teki Fakirler İçin Yardımlar (8:1-9:15)

Pavlus, Kudüs'te yaşayan yoksul inananlara yardım etmeleri üzere, Korint kilisesi mensuplarının yardımlarını da istemek için öncelikle Makedonya'da bulunan inananların bağışlarını zikretmeye başlamaktadır (8:1-7). Orada yapılan bağışlardan bahsettikten sonra sözü Korintliler'e getirerek bir önceki yıl ilk bağışta bulunanların kendilerinin olduğunu hatırlatmaktadır (8:8-10). Az veya çok fark etmeksizin onların da bağışta bulunmalarının iyi ve faydalı bir iş olacağını vurgulayarak, Titus'un diğer bir arkadaşı da Korint'e bu iş için gideceğinin haberini de onlara aktarıyordur (8:11-17). Aynı zamanda oraya Titus ile birlikte gidecek insanların çok iyi karakterli inananlar olduklarını da onlara anlatmaktadır (8:18-24).

Pavlus Korintlilerden, Kudüs'teki yoksullar için yapılacak bağışları toplayacak olan memurlara yardımcı olmalarını ve cömert bir şekilde davranmalarını istemektedir (9:1-5). Onların bu bağışlar için hazır olduğu, hatta Makedonya'daki inananlara kendilerinden örnekler vererek Korintliler'den övünerek bahsettiğini söylemektedir. Bu ifadelerde bulunan Pavlus, bağışta bulunmaları için Korintliler'i teşvik etmektedir.

Zorlanarak ve istemeyerek değil, severek bağışta bulunmalarını istemekte ve "az eken az biçer" diyerek sanki onlardan fazla fazla bağışta bulunmalarını istemektedir. Ayrıca cömertliğin zenginlik olduğunu da vurgulamaktadır. Bağışta bulunduklarından dolayı dua edip Tanrı'ya şükrettiğini de eklemektedir. Bu ifadelerle Pavlus, yoksullara bağışta bulunmaları üzere Korintliler'e olan çağrısını bitirmektedir (9:6-15).

e. Pavlus'un, Kendi Havariliğini Savunuşu (10:1-13:1)

Mektupla ilgili olayları ve nedenlerini açıklarken de anlatıldığı üzere, Korint kilisesinde yaşanan tartışmalardan birisi de, her zaman tartışılmış olan Pavlus'un havarilik konusudur. Bu nedendir ki Pavlus, kendisinin havari olduğu konusunu birçok yerde açar ve bununla ilgili açıklama yapma zorunluluğu hisseder. Bu mektupta da aynı şeyi görmek mümkündür. Korint'te görülen bazı muhaliflere, Pavlus cevaplarda bulunmakta ve kendisinin Tanrısal güce sahip olan silahlarının olduğunu söylemektedir (10:1-8). Bu silahların da, Mesih'e olan inanç ve hizmetinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır (10:6). Ayrıca Korintliler'e, göndermiş olduğu mektupları onları korkutmak için değil, imanlarını geliştirmek için yazdığını da eklemektedir (10:9-11).

Aynı zamanda onlara imanı ulaştıran ilk kişinin kendisi olduğunu, bundan dolayı da övünmesi gerektiğini ifade etmektedir. Pavlus, yaydığı müjdeyle övünmeyi tercih ettiğini vurgulamaktadır (10:12-18).

Pavlus, Korint kilisesi mensuplarına kendisinin elçiliğinden bahsederken, onların yalancı ve sahte elçiler tarafından aldatılmalarından korktuğunu ifade etmektedir. Kendisinin iyi bir konuşmacı olmadığından dolayı, ayrıca onları kırıdıysa da onlardan kendisini hoş görmelerini istemektedir. Aynı zamanda Korintliler'in kendisi için çok önemli olduğunu vurgulamaktadır (11:1-6). Zira onlara hizmet etmek için elinden geleni yaptığını söylemektedir. Ayrıca kendileri için birçok fedakrlıkta bulunduğunu da eklemekte fakat bütün bunlara rağmen onların yine de sahte elçilere aldandıklarını söylemektedir. Pavlus, onlara bu hizmetleri yapmakla övündüğünü söylemekte ve diğerlerinin onları smrp köleleştirdiği gibi, kendisi öyle davranmak istemediğini söylemektedir (11:7-21).

Devamında Pavlus Korintliler'e, övünme konusunda diğerlerinin yaptığı gibi, o da yaptıklarıyla övünmeye ve onları anlatmaya başlamaktadır (11:22-33). Burada vurgulamamız gereken önemli bir detay ise Pavlus'un sahte elçiler dediği insanların Yahudi olduğudur (11:22). Sonrasında ise Pavlus, müjdeyi yayarken yaşamış olduğu bütün eziyetleri ve zorlukları onlara yazacaktır.

Bütün bunları açıkladıktan sonra o, güçsüz olduğunu ama Tanrı'dan ve Mesih'ten almış olduğu bilgi ve lütuf ile çok üstün olduğunu ve bununla övünmesi gerektiğini söylemektedir. Çünkü ona göre kendisi, diğerlerinden çok daha fazla şey görmüş ve işitmiştir (12:1-10). En sonunda da Korintliler'den özür dilemekte çünkü o bunları anlatmak istemediğini fakat diğer sahte elçilerden daha üstün olduğunu onlara göstermek için böyle konuştuğunu söylemektedir (12:11-13).

Mektubun bu kısmında ise, Pavlus Korint'lilere bir haber vermektedir. nc defa oraya gideceğini söylemekte fakat bu sefer hiç kimseye yk olmayacağını da eklemektedir (12:14-3:2). Ayrıca o, hiçbir zaman onları sömürmek istemediğini ve onlara gönderdiği insanların da böyle bir niyetlerinin olmadığını ve öyle de davranmadıklarını söylemektedir. Mektuptan Pavlus'un çok kırıldığını ve üzüldüğünü

anlayabiliriz ama o, Korint'lileri daha da fazla seveceğini de eklemektedir. Fakat buradan, bir kırılma ve üzülmeye olduğu çok bariz bir şekilde gözlemlenebilir.

8. Sonuç

Pavlus, aynı zamanda, Mesih'in kendisi aracılığıyla konuştuğunu iddia etmektedir. Onun gücü sayesinde inananlar için yaşayacağını da eklemektedir (13:3-4). İmanlarını sınamalarını ve bunda başarılı olmaları için Tanrı'ya dua ettiğini vurguladıktan sonra, Rabbin ona vermiş olduğu yetkiyi kullanmaması için onları bir nevi "tehdit etmektedir" (13:5-10).

Uyarıları yaptıktan sonra Pavlus, mektubuna son verirken uyarılarına dikkat etmelerini istemekte ve Korint'te bulunan inananlara, kendisi ve yanında bulunan diğer inananlar adına selamlar göndermektedir (3:11-14). Bu ifadelerle de, Korint kilisesi mensuplarına göndermiş olduğu bu ikinci mektubu bitirmektedir.

Sonuç olarak Pavlus'un Korintliler'e göndermiş olduğu bu ikinci mektubunda bazı konulara değindiğini ifade edilebilir. İlk olarak diğer mektuplarında olduğu gibi bu mektubu da selamlama ile başlatmaktadır. Ancak kendisinin üzgün olduğu göze çarpmakta çünkü mektuba başlar başlamaz çektiği elem ve sıkıntılardan bahseder (1:3-11). Bu bağlamda kendisinin Hristiyanlığı tanıtmaya amacıyla yaptığı seyahatlerinden bahseder ve bunu yaptığı sırada kendisinin Tanrı'nın sözüne söz katmadığını vurgular (2:12-17). Sonrasında ruh ile yasa, yani Tevrat ile kıyaslamalar yaparak yeni antlaşmanın üstünlüğünü ve yüceliğini ifade eder (2:18-4:18). Ruha ve yeni antlaşmaya inanan insanlara Tanrı tarafından mükafatlandırılacağını ifade eder ve bunun için insan her şeye tahammül edebilir. İşte bütün bunlar yüzünden Pavlus, Korintliler'i bir daha imanlarından vazgeçmemeleri konusunda uyarmaktadır (5:10-7:4). Sonra kendisinin Makedonya'daki Titus ile görüşmesinden bahsetmekte ve onun Korint'ten getirdiği iyi haberlerden duymuş olduğu sevincini belirterek mektubun birinci kısmı bitmiş olmaktadır.

Mektubun ikinci kısmında ise Mesih'in zengin olduğu halde kendileri için fakir olduğunu belirterek bağış yapmaları konusunda Korintliler'i uyarmakta ve bunun en iyi örneği olarak Makedonya'daki inananların çömertliğini zikretmektedir (8:1-9:15).

Bunun sonrasında ise Pavlus kendi yaptığı görev ve davranışların savunmasını yapmaktadır. Görünüşe göre Pavlus'u, Mesih'in değil de kendi görüşlerini savunduğu ve yaydığı konusunda suçlamalar olmuş ve o bunun savunmasını yapmaktadır (10:1-18). Burada bir parantez açarak Pavlus'a, kendi merkezli bir din oluşturmaya çalıştığı suçlamalarının o zamandan beri var olduğunu ifade edilebilir. Sonunda kendisinin de Korint'e, yanlarına gideceğinin haberini de kendilerine vererek son selamlamalarını da yaptıktan sonra Korintliler'e göndermiş olduğu bu ikinci mektubunu sonlandırmaktadır (11:1-13:10).

Ç. GALATYALILAR'A MEKTUP

1. Mektup Hakkında

Pavlus'un Galatyalılar'a mektubu, onun yıllar önce kurmuş olduğu kilise ve mensuplarına teolojisini en coşkulu şekilde anlattığı mektuplardan birisidir. Yeni Ahit'teki Pavlus külliyatını oluşturan mektuplar arasında önemli bir yer tutan bu mektubun şerhi, aynı zamanda önemli bir Hristiyan siması olan Martin Luther tarafından da yapılmıştır.²⁵⁰

Galatya'nın, bölge olarak bugünkü Türkiye sınırları dâhilinde olduğu söylenebilir. Muhtemelen, Pavlus, hayatında oraya iki kez gitmiştir (Gal. 4:13). Pavlus'un oradan uzaklaşmasından sonra, yine onun mektuptaki ifadesine göre tahrikçiler ortaya çıkmış ve mü'minleri, Yahudi bayramlarını ve adetlerini kutlama noktasında teşvik etmişlerdir (Gal. 4:10-11; 5:7-12; 6:12-13).

Bu mektupta Pavlus, inananları öğrettiklerini korumaları konusunda uyarmaktadır. Kendisinin onlara öğrettiği müjdeye tutunmaları konusunda Galatyalılar'ı teşvik etmektedir.²⁵¹ Ancak bu tarihlerde henüz Yeni Ahit'e dâhil olan İnciller kaleme alınmış değildir. Bu yüzden yazılışı bu döneme tekabül eden bu mektup hem genel itibariyle inananlar hem de bu dönem üzerinde yoğunlaşan araştırmacılar açısından ehemmiyet arz etmektedir.

²⁵⁰ Luther, a.g.e., s. 99

²⁵¹ Furnish, Victor Paul, "The Letter Of Paul To The Galatians", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, ed. Charles M. Laymon, II., Abingdon Press, New York 1971, s. 824

Ayrıca mektupta yasa konusunun çok işlendiğine dikkat edilirse bu mektubun, Musa yasasından, yani Yahudilikten kurtulmayı destekleyen Hristiyanlar için ne kadar önemli olduğu da ortadadır.

2. Yazar Hakkında

Pavlus, araştırmacıların çoğu tarafından Galatyalılar'a mektubun yazarı olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla Galatyalılar'a mektup, Pavlus tarafından yazıldığı kabul edilen mektuplar arasında yer almakta ve sahih bir mektup olarak kabul edilmektedir. Daha erken zamanlarda bu mektubun yazarı tartışılmış ise de, bu konuda fazla tartışma gereği duyulmamış, Pavlus bu mektubun yazarı olarak kabul edilmiştir. Bunun yanında İgnatius, Tertullian, Justin Martyr gibi büyük Kilise babaları tarafından da mektubun yazarı olarak kabul edilmiştir.²⁵²

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

Mektubun yazılış tarihi ile ilgili çeşitli tez ve tarihler ileri sürülmüştür.²⁵³ Bazı araştırmacılar bu mektubu, Pavlus külliyyatının ve dolayısıyla Yeni Ahit metinlerinin en eskisi olarak kabul ederken diğer bir kısım araştırmacılar ise, bu mektubun yazılış tarihi hususunda M. S. 49-58 gibi tahmini bir tarih üzerinde dururlar.²⁵⁴ Dinler tarihçisi Mircea Eliade'nin editörlüğünü yaptığı "The Encyclopedia of Religion" Pavlus maddesini yazan Robert Jewett'e göre Galatyalılar'a mektubun yazılış tarihi M. S. 53. yılıdır.²⁵⁵ Bunun yanında Pavlus'un bu mektubu M. S. 56-57 senesinde yazmış olabileceği tezini savunanların da olduğunu belirtmek gerekir.²⁵⁶

Konuyla ilgili bazı teorilere göre, Galatya bölgesi Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bölgenin M. Ö. 25 senesinden itibaren iki bölgeye ayrıldığı

²⁵² Mc Donald, William, *Kutsal Kitap Yorumu*, II, Yeni Yaşam Yay., İst. 2002, s. 439

²⁵³ Mc Donald, a.g.e., II, s. 440, Fitzmyer, Joseph. A., "The Letter To The Galatians", *The New Jerome Biblical Commentary*, ed. Raymond E. Brown; Joseph A. Fitzmyer; Roland E. Murphy, Prentice-Hall, USA 1968, s. 780

²⁵⁴ Stanton, C. N., "Galatians", *The Oxford Bible Commentary*, ed. John Barton ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1153

²⁵⁵ Jewett, a.g.e., s. 216

²⁵⁶ Jakob, a.g.e., s. 75

tarihçiler tarafından vurgulanmaktadır.²⁵⁷ Kuzey bölgenin en önemli şehirleri arasında Ankara, Sivrihisar ve Çorum iken Güney bölgesinin şehirleri arasında bugünkü Yalvaç ve Konya şehirleriydi. Pavlus zamanındaki “Galatya” terimi coğrafi yönden Kuzeyi temsil ederken politik olarak Roma eyaletini temsilen Güney olarak kullanılırdı.²⁵⁸ Eğer Pavlus bu mektubu Güney Galatya bölgesine yazmış ise, demek oluyor ki Pavlus bu mektubunu, onun birinci misyon yolculuğunda kurduğu kilise ve inanan gruplarına göndermiştir.²⁵⁹

4. Gönderildiği Yer

The New Jerome Biblical Commentary isimli kitabında “The Letter To The Galatians” maddesini yazan Yeni Ahit araştırmacısı Joseph A. Fitzmyer, Pavlus’un hitap ettiği bölge ve yerlere isimler taktığını söylemektedir. Ülke isimlerini zikretmekten ziyade, Roma eyaletlerinin isimlerini kullandığını ifade etmektedir. Makedonya ve Ahaya (1. Sel. 1:7-8), (Rom. 15: 26) ve Asya (Rom. 16:5) bunun örnekleridir. Dolayısıyla, “Galatyalılar’a Mektubu” bu bağlamda ele alacak olursak, burada bir bölge ve kiliselere gönderilen bir mektuptan bahsediyoruz demektir. Galatya bölgesi ile ilgili teoriler, bu bölgenin “siyasi” ve “coğrafi” konumuyla ilgili konular olup sonraki Yeni Ahit araştırmacıları tarafından çok tartışılmıştır. Fakat çoğunluğun görüşüne göre bu bölgenin, bugünkü Ankara civarında yer aldığı kabul edilir.²⁶⁰

5. Amaç

Diğer bazı mektuplarında olduğu gibi, Pavlus’un Galatyalılar’a göndermiş olduğu bu mektubun amacı da, onun yaymakta olduğu müjdeyi korumak ve kilise mensupları arasında yaşanan anlaşmazlıkları engellemektir. Pavlus bu mektubun gönderiliş amacının da mektubun 1:6-10 pasajlarında değinmekte ve gönderiliş amacını kendisi daha detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

²⁵⁷ Jakob, a.g.e., s. 74

²⁵⁸ Mc Donald, a.g.e., II, s. 440

²⁵⁹ Furnish, a.g.e., s. 825

²⁶⁰ Stanton, a.g.e., s. 1152

6. Ön Olaylar ve Konular

1. Selamlamalar (1:1-5)
2. Yazmanın sebebi (1:6-10)
3. Pavlus'un kendi havarilik otoritesinin savunuşu (1:11-2:10)
4. Yaydığı mesajının içeriğı (2:11-4:7)
5. Mesih'te özgürlük (4:8-6:10)
 - A. Özgürlüğün önemi (4:8-5:1)
 - B. Gerçek özgürlük (5:2-6:10)
6. Sonuç (6:11-18)

7. Ana Hatlar

Pavlus'un, Galatya bölgesi kiliselerine göndermiş olduğı bu mektup ile ilgili görüşleri ve verileri belirttikten sonra, şimdi de mektubun içeriğine dayanarak konulara daha yakından bakmaya çalışalım:

a. Selamlamalar (1:1-5)

Pavlus, mektubu yazmaya başlarken, önce kendisinin Mesih tarafından elçi olarak atandığını vurgulamaktadır. Bunun hemen sonrasında ise, Galatya bölgesi kiliselerini selamlamaktadır (1:1-3). Selamlamayı yaptıktan sonra, Mesih'in onların günahları için kendini feda ettiğini söylemekte ve Tanrı'ya şükürlerde bulunmaktadır (1:4-5).

b. Mektubu Yazma Sebebi (1:6-10)

Pavlus, selamlama kısmını bitirdikten sonra, şimdi de bu mektubu hangi amaçla yazmış olduğunu Galatyadakilerle paylaşmaktadır. İlk olarak o, Galatya'daki durum ile ilgili olarak bize ipucu vermektedir. Buna göre, Galatya'da bulunan inananlar başka bir müjdeyi anlatan insanlara inanmışlar ve kendisinin yaymış olduğı müjdeden de yüz çevirmişlerdir (1:6-7). Yaydığı müjdenin tek ve gerçek müjde olduğunu vurgulayan Pavlus, başka bir müjdeyi yaymaya çalışanlara da lanet okumaktadır. Ayrıca kendisinin yaydığı müjdenin de, Tanrı'nın müjdesi olduğunu söylemektedir (1:7-10).

c. Pavlus'un Kendi Havarilik Otoritesinin Savunuşu (1:11-2:10)

Mektubun amacını Galatyalılar'la paylaştıktan sonra Pavlus, şimdi de yaydığı müjde ile ilgili onlara bilgi sunmaktadır (1:11-16). Buna göre o, Hristiyan olmadan önce Hristiyanlara çok zulüm etmiştir. Fakat Mesih'in daha ana rahminde iken onu bir elçi olarak seçmesiyle şimdi de Tanrısal müjdeye hizmet etmekte olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, burada uluslara elçi olarak atandığını da vurgulamaktadır (1:16).

Yaydığı müjdenin Tanrısal bir müjde olduğunu vurguladıktan sonra, şimdi de Hristiyan olmakla birlikte yaymaya başladığı müjde ile ilgili gittiği yerleri ve bu yoldaki çabalarını anlatmaktadır (1:17-24). Önce Arabistan'a, sonra da Şam'a gittiğini ve daha sonra Kudüs'e Kefas'la birlikte yolculuk ettiğini ifade etmektedir. Kudüs'te de İsa'nın kardeşi olan Yakup ile tanıştığını yazmaktadır. Sonra ise, diğer uluslara müjdeyi yaymak için Kudüs'ten de uzaklaştığını ifade etmektedir (1:24).

Müjdeyi yaymaya devam ettikten epey bir süre sonra Pavlus, Titus ve Barnaba ile birlikte bir nevi kendini kabul ettirmek için Kudüs'te havarilerin önüne çıkmıştır (2:1-10). Pavlus'un olayı anlattığına göre bazı insanlar sorun çıkarmasına rağmen diğer havariler de Pavlus'un yaptığı işi desteklemişlerdir (2:9). Fakat birinci bölümde de anlatıldığı üzere Havari konsili ile ilgili fazlaca tartışmanın olmasına rağmen bu olayla ilgili herhangi bir belgenin günümüze ulaşmadığı da ortaya konulmuştur. Bu büyük havarilerden de Pavlus, Yakup, Kefas ve Yuhanna'nın isimlerini zikretmektedir ama ne var ki gelecekte Pavlus'un bunlarla arası açılacaktır. Hatta yakın arkadaşı olan Barnaba ile de tartışıp ayrılacaklardır.

d. Yaydığı Mesajının İçeriği (2:11-4:7)

Pavlus, kendisinin büyük havariler tarafından kabul edildiğini vurguladıktan hemen sonra, büyük havarilerden olan Kefas ve arkadaşı Barnaba ile tartışıp bozuştığını ifade etmektedir (2:11-14). Bunun sebebi olarak Pavlus Kefas veya Petrus'un, Gentileler'in merkezi olan Antakya'ya geldiğinde Gentileler'i bir yana bırakarak sadece sünnetlilerle yemek yediğini kaydeder ve bu davranışından dolayı ona karşı çıktığını ifade eder. Diğer Yahudilerin de öyle davrandığını vurgulayan Pavlus, en sonunda onlara Barnaba'nın bile katıldığını söyler ve görüş ayrılığı bu noktada

başlamaktadır (2:14). Luka'nın da Pavlus ile Barnaba'nın ayrılışını anlattığı söylenebilir fakat Luka başka bir nedenden dolayı ayrıldıklarını ifade etmektedir.²⁶¹ Dolayısıyla, anlatımlarda bir çelişkinin olduğu gayet açıktır.

Yukarıda dile getirdiği olaydan dolayı Petrus'a çıkıştığını söyleyen Pavlus, Galatya kiliselerine göndermiş olduğu mektubunun bu kısmında ise ona (Petrus'a), Barnaba'ya ve yanlarındaki Yahudilere söylediklerini kaydetmektedir (2:15-21). Bu kısa metinde Pavlus, Yahudilerin de diğer insanlar gibi günahlı doğduklarını ve aklanmaları için Mesih'e inanmaları gerektiğini kaydetmektedir. Kendisinin de yasayı bu nedenden dolayı terk ettiğini ve Mesih'te yaşadığını kaydetmektedir.

Petrus'a karşı çıkışını ve ona söylediklerini kaydeden Pavlus, Galatya'daki benzer kargaşa durumunu bildiği için onlara da Petrus'a seslendiği gibi seslenmektedir (3:1-5). Oradaki inananların da Mesih'e ve onun Çarmıh'a gerilişine inandıktan sonra tereddütlere kapıldıklarını anlaşılmaktadır. Bu yüzden Pavlus, onları da bir şekilde azarlamaktadır.

Bunları vurguladıktan sonra sözü inananların ve Samilerin atası olan İbrahim peygambere ve ona verilen vaade getirmektedir (3:6-18). Pavlus'a göre İbrahim Tanrı'ya olan inancıyla aklanmıştır ve Tanrı onun soyu sayesinde bütün ulusların kutsanacağı vaadini ona vermiştir (3:8). Yine Pavlus'a göre bu aklanma yasa aracılığı ile olmamış çünkü ona göre yasa vaadi kaldırmaz. Dolayısıyla aklanma İsa Mesih'le olmuştur. Burada bir parantez açarak diyebiliriz ki ne Hz. Musa ve ne de Hz. İsa bütün uluslara gönderildiklerini iddia etmişlerdir. Yani hem yasa (Tevrat) hem de müjde (İncil) evrensellik iddia etmemiştir. Fakat alemlere gönderildiğini söyleyen ve Hz. İbrahim'in soyundan gelen başka bir peygamber evrensellik iddiasında bulunmuştur. Bu peygamber de Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir.

Pavlus, yine yasa ile müjde arasındaki farkları ele almaya devam etmekte ve mektubun bu kısmında da yasanın işlevini anlatmaktadır (3:19-22). Bunun cevabını da şöyle vermektedir: “Yasa suçları ortaya çıkarmak için antlaşmaya eklendi. Vaadi alan ve İbrahim'in soyundan olan kişi (Mesih) gelene dek yürürlükte kalacaktı” (3:19). Fakat

²⁶¹ Resüllerin İşleri, 15:36-39

aklanma, Pavlus'a göre Mesih aracılığıyla olacaktır. Yasa, Mesih'in gelişine kadar onlar için öğretici bir unsur işlevi görecek ve onun gelişiyile geçersiz olacaktır (3:23-29). Fakat vaftizle, herkes Mesih'le aynı bedende birleşecektir. Pavlus'a göre, vaftiz olanlar Tanrı'nın çocukları olacaklardır. Dolayısıyla vaftiz yoluyla herkes Mesih'te birleşecek ve tek beden olacaklardır.

Ayrıca Pavlus, yasa altında iken kendilerinin köle gibi olduklarını ifade etmektedir. Fakat Mesih'in gelişiyile özgür oldular ve artık köle değil, çocukla birlikte Tanrı'nın oğulları olduklarını söylemektedir (4:1-7). Yani Tanrı, onları kölelikten kurtarmak için oğlunu göndermiş ve onunla beraber inananlar hem özgür olmuşlar hem de Tanrı'nın çocukları ve oğulları olmuşlardır.

e. Mesih'te Özgürlük (4:8-6:10)

Galatya kiliseleri mensuplarına yasanın geçersizliğini ve Mesih'e inanmanın bir kurtuluş yolu olduğunu anlatan Pavlus, mektubun bu kısmında ise, Mesih'teki özgürlük konusuna değinmektedir. Pavlus'un mektupta ele aldığı ve Galatya'lılarla paylaşmaya çalıştığı bu konulara şimdi daha yakından bakmaya çalışalım:

ea. Özgürlüğün Önemi (4:8-5:1)

Pavlus'un Galatyalıların inanışlarındaki karışıklıklarla ilgili söyleyecekleri devam etmektedir. Pavlus, eskiden boşuna tapmış oldukları ilahlara Mesih'i tanıdıktan sonra yeniden dönmeleri sebebiyle Galatya bölgesindeki kiliseleri ve kilise mensuplarını tenkit etmektedir (4:8-12).

Onların durumlarından endişe duyan Pavlus, eskiden inançlı olduklarını ve bedensel bir sorunu olduğu halde kendisini olduğu gibi kabul ettiklerini hatırlatmaktadır. Fakat kendilerinin şimdi değiştiklerini söylemektedir (4:13-20). Başkalarının onlara söyledikleri şeylerin iyi olmadıklarını vurgulamakta ve onların durumlarına şaşırıp kaygı duyduğunu da eklemektedir.

Yine Pavlus, kutsal yasa ile müjde arasındaki farkı ve müjdenin üstünlüğünü anlatmak için, bu sefer Tevrat'ta yer alan bir hikâyeyi zikretmektedir. Bu İbrahim peygamberin eşi Sara ile kölesi Hacer'in hikâyesidir. Kutsal yasayı köle olan Hacer'e,

müjdeyi de Sara'ya benzetir. Buna göre Hacer'den doğan köle, Sara'dan doğan ise vaattir ve özgürlüğü ifade eder ki bu İsa Mesih olmaktadır (4:21-30).

Pavlus yukarıda anlatmış olduğu hikayeye dayanarak, Galatyalılar'a, özgür kadının çocukları olduklarını söylemektedir. İsa Mesih'in de, onları özgür kılmaya geldiğini vurgulamaktadır (4:41-5:1).

eb. Gerçek Özgürlük (5:2-6:10)

Galatyalılar'a gerçek özgürlüğü anlatmadan önce Pavlus, onların içinde bulundukları kötü durumlarından bahsetmektedir. Onlara sünnet olmakla Mesih'ten ayrıldıklarını, dolayısıyla yasanın bütün şartlarını yerine getirmeleri gerektiğini söylemektedir. Bu durumlarından dolayı onlar Tanrı'dan ayrı düşmüşler, fakat Pavlus ve diğerleri imanla onu beklemektedirler (5:2-6). Onlara iyi yolda olduklarını fakat birilerinin onları o yoldan alıkoyduğunu söylemekte ve bu birilerin mutlaka bunun cezasını çeceklerini ifade etmektedir (5:7-10).

Ayrıca kendisinin de sünnete ve yasaya uymadığını belirtmektedir. Kendilerine de yasadaki örnek vererek birbirlerini sevmeleri gerektiğini, aksi takdirde yok olacaklarını söylemektedir (5:10-16).

Onların seçtikleri yolun kötü olduğunu ve kendisinin de neye inandığını belirttikten sonra Pavlus, hemen devamında Ruh'un denetiminde yaşamının üstünlüğünü anlatmaya başlamaktadır (5:16-26). Buna göre benlik ve ruh karşıt arzular olup benliğin işlerinin kötü, ruhun işlerinin ise sevgi, iyilik olduğunu söylemekte ve Ruh'un izinde yaşamaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Daha sonra ise Galatya'daki kiliselere mektubunun yukarıdaki kısımlarında da yaptığı gibi tenbihlerde bulunmaya devam etmektedir (6:1-10). Birbirlerini kollamaları ve yardımcı olmaları gerektiğini söylemektedir. İnsanın ne ekerse onu biçeceği görüşünü belirterek benlik ekenlerin kötülük, Ruh'a ekenlerin ise özgürlük ve sonsuzluk biçeceğini söyleyerek onlara Ruh'a dönmeleri için çağrıda bulunmaktadır.

8. Sonuç

Pavlus mektubun son kısmında yine sünnet meselesine dikkat çekerek yasa ile müjde arasındaki fark ve üstünlüğe değinmektedir (6:11-16). Buna göre bedenlerindeki gösterişe ve güzelliğe önem verenler yasaya girerler ve sünnet olurlar. Fakat yasa altında olan insanlar bile yasayı yerine getirmediklerini hatta onu çiğnediklerini söylemektedir. Oysa Pavlus için önemli olan tek şey, İsa'nın çarmıha gerilişi ve onun sayesinde mümkün olan yeni yaratılış ve yaşamdır.

Pavlus kendi tercihini ve görüşünü de dile getirdikten sonra, İsa'nın yolunda hizmet ettiğini ve bu doğrultuda çabaladığını ifade etmek için kendisinin Mesih'in yaralarını taşıdığını söylemektedir (6:17). Sonunda ise Galatya kiliselerine göndermiş olduğu bu mektubu bir dua ile sonlandırmaktadır (6:18).

Pavlus'un Galatyalılar'a göndermiş olduğu bu mektubun sonuna gelince onun bu mektupta bazı teolojik görüşlerini paylaştığını ifade edilebilir. Öncelikle mektubun genel olarak polemiklerden oluştuğunu ifade edebiliriz. Nitekim mektubu bir selamlama ile açtıktan hemen sonra müjdeden vazgeçtikleri için Galatyalıları uyarmakta ve azarlamaktadır (1:1-10). Bunun hemen sonrasında ise seçilmişlik konusuna değinerek kendisinin ezelden beri tanrı'nın müjdesini yaymak üzere seçilip görevlendirildiğini iddia etmektedir (1:11-24). Bunun hemen sonrasında ise vizyon olayını ve kendisinin göreve çağrılışını, Kudüs'teki havarilerden kendisinin kabul edilmesini ve Petrus'u azarlayışını anlatmaktadır (2:1-21). Ayrıca kendisinin de Yahudi olarak doğmasından değil, Mesih'e bu inanişından dolayı kurtulduğunu da eklemektedir. Mektubun devamı kısmında Pavlus iman'ın yasaya göre üstünlüğünü Galatyalılar'a izah etmektedir (3:1-14). Hatta Pavlus'a göre yasa insana kurtuluş getirmez, onun günahkar olduğunu ispatlar (3:15-22). Hatta daha da ileriye giderek yasanın Mesih'e giden yolda bir araç olduğunu ifade etmektedir (3:23-29). Pavlus, insanların Mesih'e iman ederek Tanrı'nın çocukları olduğunu, dolayısıyla putperestliğin hurafelerinden kurtuldukları ve nihayet olarak kurtuluşa erdiklerini söyler (4:1-11). Dolayısıyla onların yanlış öğretilere aldanıp kaymalarından kaygılı olmakta ve hissiyatını kendileriyle paylaşmaktadır (4:12-20). Bu bağlamda Hz. İbrahim'in eşi ve kölesi, Sara ve Hacer'den örnek vererek Tanrı'nın

vadinin önemini anlatmaktadır²⁶² (4:21-31). Bunun sonrasında ise Mesih'in önemini anlatarak, onun insanları yasadan kurtarmak için geldiğini ve bu kurtuluşun da yasa ile değil, Kutsal Ruh sayesinde olacağını vurgular (5:1-12). Bu doğrultuda, eğer insanlar yasa aracılığıyla değil de ruh aracılığıyla kurtuluşa kavuşmuş ve özgür olmuşlar ise o zaman ruh'un yönetimi altında yaşamaları gerektiğini ifade etmektedir (5:13-26). Fakat ruh'un yönetimi altında kalacak insanların bazı şeylere riayet etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Pavlus, Galatyalılar'a bazı nasihatlerde bulunmaktadır (6:1-10). Bu nasihatlerden sonra yine birkaç uyarıda bulunan Pavlus, son selamlamaları da yaparak Galatyalılar'a göndermiş olduğu bu mektubunu kapatmaktadır (6:11-18).

D. EFESLİLER'E MEKTUP

1.Mektup hakkında

Pavlus'un bu mektubu, "hapishane mektupları" olarak bilinen mektuplar arasında yer almaktadır. Onun Efes'lilere göndermiş olduğu bu mektup, Yeni Ahit'in en ilginç ve aynı zamanda maneviyat yönü yüksek olan mektuplarından biridir. Bir araştırmacının ifadesine göre Hristiyanlar, ruhsal bakımından sıkıntılı oldukları zamanlarda bu mektubu okuyup dua etmektedirler.²⁶³ Önemli bir şehir olan Efes şehri, M. Ö. 133 yılında bir Roma eyaleti olan Asya eyaletin başkenti olmuştur.²⁶⁴ Efes'in bir liman kenti olduğu ve bu şehirde de önemli bir Yahudi cemaatin olduğunu da öğreniyoruz. Ayrıca Resüllerin İşlerinden de anlaşıldığı kadarıyla Pavlus Efes şehrine ikinci ve üçüncü misyon yolculukları sırasında da uğramış ve bu şehirde misyon faaliyetlerinde de bulunmuştur.

2. Yazarı Hakkında

Yeni Ahit araştırmacıları arasında bu mektubun yazarı hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Bu mektup, Pavlus tarafından yazılmayan mektuplar listesinde yer

²⁶² Jakob, a.g.e, s. 76

²⁶³ Dunn, J. D. G., "Ephesians", Hill, Craig C., *The Oxford Bible Commentary*, ed. John Barton ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1165

²⁶⁴ Jakob, a.g.e., s. 77

almaktadır.²⁶⁵ Yapılan araştırmalar ve mektuplar arasındaki kıyaslamalar sonucunda bu mektubun Pavlus tarafından yazılmadığı konusunda ciddi ş p he ve görüşler bulunmaktadır.²⁶⁶ Pavlus’un hayatı ve k l liyatı hakkında araştırmalarda bulunan James D. G. Dunn, bu mektubun Pavlus’un ölümünden sonra onun bir müridi tarafından yazılmış olabileceği görüşünü savunmaktadır.²⁶⁷ Benzer görüşler sadece Dunn tarafından değil, birçok Yeni Ahit araştırmacısı tarafından da kabul edilmiştir.²⁶⁸

Diğer yandan, Efes’liler’e mektubun Pavlus tarafından yazıldığını iddia edenler ise genelde bunu savunma tepkisi ve heyecanı ile savunmaya çalışmaktadırlar. Bunların sunduğu en önemli kanıt ise erken kilise babalarının bu mektubu Pavlus’un mektubu olarak kabul etmelerinden ibarettir.²⁶⁹

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

Bu mektubun yazılış tarihi ve yazıldığı yer ile ilgili çeşitli teori ve tarih sunan Yeni Ahit araştırmacıları mevcuttur. Bu mektubun Pavlus tarafından yazıldığını iddia edenler onun Pavlus tarafından hapisshanedeyken²⁷⁰ (Efes. 4:1, 6:20) yazıldığı ve tarih olarak da M. S. 60 yıllarına tekabül ettiği görüşünü savunmaktadırlar.²⁷¹ Mektubun Pavlus tarafından yazıldığını iddia edenlerin bir kısmının onun bu mektubu Roma’daki tutukluluğu sırasında M. S. 62-63 yıllarında yazıldığını iddia ederler.²⁷² Araştırmacılar arasında da bu görüşü benimsemeyenlerin sayısı çoğunluktur.

²⁶⁵ Aydın, a.g.Tez., s. 24

²⁶⁶ Kobelski, Paul J., “The Letter To The Ephesians”, *The New Jerome Biblical Commentary*, ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, USA 1968, s. 833

²⁶⁷ Dunn, a.g.e., s. 1166

²⁶⁸ Furnish, Victor Paul, “The Letter of Paul to the Ephesians”, *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, ed. Charles M. Laymon, II., Abingdon Press, New York 1971, s. 835

²⁶⁹ Macdonald, a.g.e., II, s. 483

²⁷⁰ Efesliler’e Mektup, s. 1487

²⁷¹ Dunn, a.g.e., s. 1166

²⁷² Jakob, a.g.e., s. 78

Bunların haricinde farklı tarih belirtenlerin sayısı da az değildir. bu araştırmacılara göre ise, Efeslilere Mektup, Pavlus’un bir müridi tarafından M. S. 80 yıllarında yazılmıştır.²⁷³

4. Gönderildiği Yer

Erken dönemlerde bu mektubun isminin “in Ephesus” (Efes’te) olarak nitelendirildiğini görüyoruz. Fakat sonraki dönemlerde bu, “to the Ephesians” (Efesliler’e) şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu mektubun Asya’da Roma eyaletlerindeki birçok kiliseye gönderildiğini söyleyebiliriz.²⁷⁴ Mektubun içeriğine bakılacak olursa buradaki “in Ephesus”un (Efes’te), bir bölgeyi ifade ettiği anlaşılmaktadır. Böyle bir tez, ilk olarak XVII. yüzyılda Abp. J. Ussher tarafından ortaya atılmıştır.

5. Amaç

Mektubun içeriğine bakılacak olursa, onun genel olarak iki kısımdan oluştuğunu söylemek mümkündür. Birinci kısım Tanrı’nın lütfunu anlatmaktan ve şükürlerden oluşmaktadır (1:1-3:21). İkinci kısım (4:1-6:20) ise genel olarak ahlak ile ilgili ilke ve anlatımlardan ibarettir.²⁷⁵ Bunlardan da anlaşılacağı üzere, Pavlus’un bu mektubu yazmadaki amacı, uzun bir zaman geçirdiği Efes’teki inananlara kendi görüşlerini açıklamaktır.

Jakob’a göre ise bu mektubun amacı Efeslilerden gelen sorulara cevaplar vermek değildir. Aynı zamanda oradaki cemaat arasında yayılmış olan yanlış öğretilere de gönderilmiş değildir. Aksine bu mektup bir tamimi mektup olup Efes ve bölgedeki diğer tüm kiliselere gönderilmiş bir mektuptur.²⁷⁶

6. Ön Olaylar ve Konular

1. Giriş, dua ve şükürler (1:1-2:1)

²⁷³ Kobelski, a.g.e., s. 885

²⁷⁴ Kobelski, a.g.e., s. 883

²⁷⁵ Lincoln, Andrew T., “Ephesians”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 133

²⁷⁶ Jakob, a.g.e., s. 77

2. Kilisenin birliği (2:2-3:21)
3. Hıristiyan hayatı (4:1-6:20)
 - A. Hıristiyan ahlakının esasları (4:1-16)
 - B. Kişisel ahlak (4:17-5:20)
 - C. Hıristiyan ailesi ve Tanrı'ya inanç (5:21-6:20)
4. Sonuç (6:21-24)

7. Ana Hatlar

Pavlus'un Efeslilere göndermiş olduğu bu mektup ile ilgili verileri ve tartışmaları sunduktan sonra, şimdi de onun bu mektupta Efeslilere yazmış olduğu konuları daha yakından incelemeye çalışalım:

a. Giriş, Dua ve Şükürler (1:1-2:1)

Pavlus'un diğ er mektuplarında olduğu gibi, Efeslilere gönderdiği bu mektup da selamlama ile başlamaktadır (1:1-2). Selamlama kısmının hemen sonrasında ise, kendisinin de İsa Mesih'in elçisi olduğu vurgulanmaktadır.

Selamlama kısmından sonra Pavlus, Tanrı'nın, kendilerinin kurtuluşu için öz oğlu olan İsa Mesih'i göndermesini bir lütuf sayarak Tanrı'ya şükretmektedir (1:3-8). Pavlus'a göre, inananları kendi çocukları olarak sayan Tanrı, kendi oğlunu onlara bağışlamıştır. İsa Mesih'in kanı inananların kurtuluşu demektir. Aynı zamanda Mesih, her şeyin onda birleştiğı şeydir (1:9-10). Bazı Yeni Ahit araştırmacıları birleştirme olayını, Tanrı krallığına bağlamaktadırlar ve Pavlus'un bu sözünü şu şekilde açıklamaktadırlar.²⁷⁷ "Pavlus'a göre, her şey Tanrı tarafından planlanmış, Mesih'te seçilmiştir ve Ruh'ta mühürlenmiştir." Pavlus'a göre bu formül, kurtuluşun güvencesidir (1:11-14).

Pavlus, aynı zamanda Efeslilerin Tanrı'ya olan imanlarından dolayı, şükretmekte ve onlar için dua ettiğini ifade etmektedir (1:15-18). Mektubun devamında ise, Tanrı ve İsa Mesih'i yüceltmektedir (1:19-23).

²⁷⁷ Lincoln, a.g.e., s. 836

b. Kilisenin Birliği (2:1-3:21)

Aşağıda da anlaşılacağı üzere, Pavlus'un istediği şey, Efes'teki inananların ve kiliselerin birlik içinde olmalarıdır. Onlara göndermiş olduğu mektubun bu kısmında o, ilk olarak Efeslilerin ve diğer inananların önceden bulundukları durumu hatırlatmaktadır. Bir zamanlar onların benliğin tutkularına uyduklarından dolayı ölü olduklarını, fakat şimdi etkin olan ruha sahip olduklarını söylemektedir (2:1-3). Bu durumdan dolayı Tanrı, lütfuyla Mesih'i göndererek insanları kurtuluşa kavuşturmuştur. İnananların, artık Tanrı'nın yapıtı haline geldiklerini ifade eden Pavlus, bu nitelemeyi Tanrı'nın bir armağanı olarak görmektedir (2:4-10).

Galatyalılara bu lütfu anlatmak için, eski durumlarından örnek vererek "sünnetsiz" yani yasasız oldukları için yasaya bağlı olanlar tarafından aşağılandıklarını söylemektedir. Dolayısıyla onların eskiden Tanrı'sız olduklarını hatırlatır (2:11). Onları bu durumdan kurtaran kişi de Mesih'tir. Onun sayesinde yasa geçersiz kılınarak her iki toplum birleşmiş ve onun sayesinde kurtuluş mümkün olmuştur (2:13-18).

Bütün bunlardan dolayı, inananlardan bir kilise oluşturduklarını söylemekte ve bunun temel taşının Mesih ve temelinin de peygamberler olduğunu vurgulamaktadır (2:19-22). Kilise Tanrı için kutsal bir tapınaktır ve insanlar Ruh sayesinde Mesih'e, dolayısıyla Kiliseye katılmaktadırlar.

Gentilelerin de Yahudilerden farksız kılındığını ve İsa Mesih'e inananların kurtuluğunu vurgulayan Pavlus, bunu bir sır olarak nitelemekte ve bu sırrın ona Tanrı tarafından, kendilerine ulaştırmak için vahiy yoluyla iletildiğini ifade etmektedir (3:1-6). Bunun için, kendisinin elçi olduğunu söylemekte ve bu tasarının önceki kuşaklara bildirilmediğini ifade etmektedir. Kendisinin de bu sırı kavradığı gibi, inananlara da aynı şekilde anlattığını eklemektedir. Dolayısıyla, bu tasarı önceki kuşaklara bildirilmiştir (3:7-9). Pavlus bu sırrın bir elçisidir ve sırrı kavradığı şekilde değiştirmeden inananlara aktarmıştır. Önceki hayatına işaret ederek değersiz olduğunu söyler ama İsa Mesih, zenginliğiyle ona bütün uluslara bunu açıklama görevini vermiştir. Tanrı bu tasarısının şimdi (Pavlus'un zamanında) yayılmasını, kilise aracılığıyla bildirilmesi için cesaretle Mesih'e yaklaşmalarını istemektedir. Müjdeyi

yaymak uğrunda karşı karşıya kalacakları sıkıntılara aldırılmamaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Pavlus onların yüreklerinin sevgi ile dolması, imanlarının güçlenmesi ve Mesih'in sevgisini anlamaları için Tanrı Baba'ya dua ettiğini söylemektedir (3:14-19). Bu dilek ve duayı dile getirdikten sonra Pavlus, Tanrı'nın daha fazlasını da yapacak güçte olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanında, Kilise ve İsa Mesih'in isim ve öneminin bütün kuşaklar boyunca sürmesi için dua etmektedir (3:20-21). Yeni Ahit araştırmacılarına göre, paragrafın sonundaki "amin" kelimesi ile bu mektubun teoloji kısmı sona ermektedir.²⁷⁸ Mektubun bundan sonraki kısmı ise, ağırlık olarak Hristiyan ahlak ve etik prensiplerden oluşmaktadır.

c. Hristiyan Hayatı (4:1-6:20)

Pavlus'un mektubunun birinci bölümü, genel olarak daha çok teolojik unsurlar taşırken ikinci bölümde ise ağırlıklı olarak etik konulara değinmektedir. Bu kısımda, genel olarak Hristiyan toplumunun unsurlarını oluşturan evlilik ve aile gibi müesseselerin ahlaki boyutları ele alınmaktadır.

ca. Hristiyan Ahlakının Esasları (4:1-16)

İlk olarak kendisinin tutuklu olduğunu ifade etmekte ve inananlardan bu tutukluğunun sebebi olan müjdeye riayet etmelerini istemektedir (4:1-6). Onlara, birbirlerine hoşgörü ve sevgi ile davranmalarını ve bir bütün olarak kalmalarını tavsiye etmektedir. Tek bir ruh olduğu gibi, inananlar da birlik içinde olmalıdır.

Mektubun devamında, Mesih'in armağanlarından bahsedilmektedir (4:7-10). Mesih yeryüzüne inmiş ve sonra da her şeyi doldurmak için gökyüzüne yeniden çıkmıştır. Mesih, insanlara Tanrı'nın oğlu olduğunu anlatmak ve insanların onu tanımalarını sağlamak üzere elçiler tayin etmiştir. Dolayısıyla tüm Hristiyanlar gibi Efes'te bulunan inananlar da, bundan sonra artık insanların birbirlerini aldatan değil, tek beden olarak sevgi içerisinde kalmalarını istemektedir (4:11-16). Anlaşıldığı üzere Pavlus, mektubun bu kısmında Hristiyan ahlakının önemli unsurlarından biri olan

²⁷⁸ Furnish, a.g.e., s. 841

Kilisede birlik ve sevgi ile işleyen bir bedeni oluşturmayı ele almış ve bunu, Efes inananlarıyla da paylaşmıştır.

cb. Kişisel Ahlak (4:17-5:20)

Pavlus, genel ahlakı tanımladıktan sonra, mektubunun devamında da kişisel ahlak konusuna değinmektedir. Fakat öncelikle onları, eski düşünce ve ahlak bozukluklarından vazgeçmeleri konusunda uyarmaktadır (4:17-24). Buna göre, diğer uluslar ahlaki olarak bozukluklar içindedirler, ancak inananların bunlardan uzak durmaları gerekmektedir. Ayrıca eski yaşamlarındaki aldatıcı tutkularından kurtulup gerçek doğrulukla yaşamalıdır.

Bu uyarıyı yaptıktan sonra Pavlus, kişi bazındaki ahlaki güzellikleri Efes'lilerle paylaşmaya devam etmektedir (4:25-5:2). Onlara, aynı bedenin parçaları oldukları için, yalandan kurtulup gerçeğe sarılmalarını tavsiye etmektedir. İblis'e uymamalarını, hırsızlık etmemelerini, öfkelenmemelerini, kötü söz söylememelerini, kızgın olmamalarını, birbirlerine karşı şefkatle davranmalarını söylemektedir. Mesih'in yapmış olduğu gibi, sevgi merkezli bir hayat sürmeleri gerektiğini belirtmektedir.

Ahlaken kötü olan fuhuş, açgözlülük, kötü konuşmalar yapmayı bir yana, bunlar hakkında konuşmanın bile kötü olduğunu ve bunlardan kaçınılması gerektiğini söylemektedir. Çünkü bu kötü şeyler bir inanana yakışmayan davranışlardır (5:3-7). Bu kötü huyların yerine, onlara şükretmelerini öğütlemektedir. Hatta bu kötü davranışlarda bulunanlar veya bunlar hakkında konuşanlarla bile oturup kalkmamaları konusunda onları uyarmaktadır. Eski hayatlarında bu huyları uygularlardı ama onlar şimdi geride kalmıştır. Dolayısıyla, eski hayat ve zaman bir karanlıktır. Fakat inananlar, Mesih'e inanmalarıyla karanlığı terk edip ışığı tercih etmişlerdir ve ışığın çocukları olmuşlardır. Bu nedenle, ışığın çocukları gibi davranmaları ve aynı zamanda karanlığa ait her şeyi terk edip ışıktaki yürümeleri gerekmektedir (5:8-15).

Bütün bunlardan dolayı onlara, fırsatları değerlendirerek yaşamaya dikkat etmelerini ve kötülük değil, iyilik yaparak yaşamaları gerektiğini söylemektedir. Yaşadıkları günlerin kötü olduğunu hatırlatarak onlara, Rabbin hoşuna gidecek işleri yapmalarını tavsiye etmektedir (5:15-17). Birbirlerine ezgiler, ilahiler okuyarak,

Tanrı'ya şükrederek hayatlarını geçirmelerini Efes'lilere tavsiye etmekte ve hayatlarını şarapla değil, Ruh'la doldurmalarını istemektedir (5:18-20).

cc. Hristiyan Ailesi ve Tanrı'ya İnanç (5:21-6:20)

Pavlus, genel Hristiyan ahlakı hakkında Efes'lilere hitap ettikten sonra, kişisel ahlaktan bahsetmektedir. Daha sonra da önemli bir kurum olarak aile içi münasebet ve ahlak ile ilgili hususlara geçmektedir. Aile ahlakından bahsederken de karı koca münasebetlerinden başlamaktadır (5:21-33). Öncelikli olarak kadınlara hitap etmekte ve Tanrı'ya bağlı oldukları gibi erkeklerine de bağlı olmaları gerektiğini söylemektedir. Çünkü kadının başının erkek olduğunu vurgulamaktadır (5:21-24).

Kadınlara hitap ettikten sonra kocalara da bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Mesih, kilise için nasıl kendisini feda ettiyse erkek de kadını için öyle yapmalı ve onu korumalıdır. (5:25-33). İkisi tek bir beden olduğu için, erkek kadını kendisi gibi sevmelidir. Burada, Pavlus'un "bunun için adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak" (5:31) şeklindeki cümlesi oldukça dikkat çekicidir.

Pavlus, mektubun devamında veli-çocuk münasebetlerine değinmektedir (6:1-4). Çocuklardan anne babalarının sözünü dinlemeleri ve anne babanın da kendi çocuklarının öfkelerini uyandırmamaları konusunda onları uyarmaktadır. Fakat çocukların anne babalarını dinlemeleri gerektiğini özellikle vurgulamaktadır.

Veli-çocuk konusuna da temas ettikten sonra Pavlus, köle-efendi konusuyla devam etmektedir (6:5-9). İlk olarak kölelerin efendilere nasıl davranmaları gerektiği konusuna değinmektedir. Bu bağlamda köle efendisini, Mesih'in sözünü dinler gibi dinlemelidir. Efendinin verdiği görevleri de aynı titizlikle yerine getirmelidir. Sanki bu işi Rabbi için yapar, ona hizmet eder gibi, efendisine hizmet etmelidir.

Kölenin görevlerini söyledikten sonra efendisinin de üzerine düşen görevlerine değinen Pavlus, ondan kölesine karşı iyi davranması ve kölesini tehdit etmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Sonuç olarak, kölelerin de efendilerinin de Tanrı nezdinde aynı olduğunu ve bunları yargılayacak olanın gökte olduğunu hatırlatarak, efendilerden kölelerine iyi davranmalarını istemektedir.

Pavlus Hıristiyan müesseselerindeki ahlaki konularına değindikten sonra onların, yaşadıkları kötü zamanda kurtulmaları için iman ve göksel silahlarına sarılmalarını istemektedir (6:10-17). Şeytana karşı bu göksel silahları kuşanmaları ve şeytanın bütün kötülük oklarına karşı iman kalkanını kullanmaları gerekmektedir.

Pavlus, söylediklerine bağlı olarak diğer önemli bir unsura değinmektedir ki bu unsur duadır (6:18-20). Bütün inananlar için dua etmek kaçınılmaz ve mutlaka yapılması gereken önemli bir şeydir. Aynı zamanda Efesliler'den, müjdeyi yaymada başarılı olması için kendisine de dua etmelerini istemektedir. Mektupta yer alan ve ilginç olan diğer önemli bir husus da Pavlus'un kötülüğe karşı "kurtuluş miğferini ve Ruh'un kılıcını" kuşanmaları gerektiği konusundaki ifadeleridir.²⁷⁹

8. Sonuç (6:21-24)

Pavlus, Efesliler'e göndermiş olduğu bu mektupta, ilk olarak kendi teolojisini onlarla paylaşmış ve hemen sonra da ikinci bölümde genel olarak Hıristiyan ahlaki konusunu işlemiştir. Mektubun sonunda son selamlamalarını yapmıştır (6:21-24).

Mektubunu bitirmeden önce ise Efes'teki inananlara, kendi durumunu anlatmak ve onlara bu konu ile ilgili haber vermek üzere Thihikos'u Efes'lilere gönderdiğini söylemektedir (6:21-22). Thihikos'un görevi, hem Pavlus'un durumunu onlara anlatmak hem de onları inanmada yüreklendirmektir. Bunları vurguladıktan sonra, onlara dua etmekte ve selamlarını yollamaktadır (6:23-24).

Her ne kadar bu mektubun Pavlus tarafından yazılıp yazılmadığı konusunda şüpheler ve tartışmalar varsa bu mektup İncillerde ona ait bir mektup olarak geçmektedir ve içinde de bazı görüşler barındırmaktadır. Diğer mektuplarında yaptığı gibi bu mektubu da selamlama ile açmakta fakat selamlama diğer mektuplara nazaran kısadır. Sonra da kendilerinin kurtuluş planını hazırlayan ve bunun için de kendi öz oğlunu onlara bağışlayan Tanrı'ya şükürlerde bulunmaktadır. Seçilmiş olduklarını ifade ederek kendilerinin kurtuluşu için ruh'un bir güvence olduğunu da ayrıca ifade etmektedir (1:3-14). Bu planda İsa Mesih'in yerinin çok önemli olduğunu belirterek kendilerinin de Mesih'e inanmalarından dolayı devamlı olarak dua ettiğini de ekler.

²⁷⁹ Efesliler'e Mektup, 6:17

Burada da kilisenin, İsa Mesih'in bedeninin olduğunu da ifade etmektedir (1:15-23). Ayrıca kendilerinin de daha önce günahkar olduklarını fakat Mesih'e inanarak Tanrı onları İsa'da diriltip göksel yerlerde oturttuğunu ve dolayısıyla da ölümden yaşama geçtiklerini vurgulamaktadır (2:1-10). Bu yüzden eskiden pagan ve Yahudi olarak ayrılmış olan insanlar İsa'da birleşmiş ve barıştırılmıştır. Artık onlar iki ayrı topluluk değil, tanrı'nın yeni topluluğu olduğunu ifade ediyordur (2:11-22). Bu yüzden bu sır Pavlus'a açıklanmış ve kendisinin görevinin de bu sırrı anlatma ve açıklamanın olduğunu belirtmektedir (3:1-13). Mektubun bu kısmında Pavlus Efesliler'e, Mesih'in sevgisinin derinliğini ve büyüklüğünü ifade ederek bu sevgiyi anlama ve kavraması için Tanrı'ya dua etmekte ve şükretmektedir (3:14-21). Bunları ifade ettikten sonra, Pavlus Efesliler'e bazı pratik bilgileri vermekte ve kendilerine de nasihatlerde bulunmaktadır.²⁸⁰ Cemaat içerisinde birbirlerine karşı nasıl davranmaları gerektiğini öğretir ve Mesih'in önderliğinde de tek beden olarak birlikte kalmalarını tembihlemektedir (4:1-16). Bunun için de Hristiyanların, eskiden olduğu gibi kötü bir hayat değil, daha temiz, dürüst ve dikkatli bir hayat sürerek önceki hayatlarının aldaticılığına aldanmayarak iyi bir hayat yaşamaları konusunda kendileri uyarmaktadır (4:17-32). Tanrı'yı örnek almalarını ve bu doğrultuda iyi bir hayat yaşamalarını istemektedir. Kötü olan her şeyden vazgeçmelerini çünkü kötü şeyler artık kendilerine yakışmadığını belirtmektedir (5:1-7). Artık inananlar olarak eskiden yapmış oldukları birçok kötü şeyden vazgeçmeleri konusunda Efesliler'i uzun uzun uyarmaktadır (5:8-20). Toplumdaki ilişkilerin nasıl olması gerektiğini onlarla paylaştıktan sonra Pavlus, mektubun bu kısmında da aile içi konular hakkındaki görüşlerini açıklamakta ve eşler arasındaki ilişkilerin Hristiyanlık esasları ve dürüstlük üzerinde kurulu olması gerektiğini ifade etmektedir (5:22-33). Bunun hemen sonrasında ise aile ilişkilerine, köle efendi ilişkilerine de değinerek görüşlerini Efesliler'e açıklamaktadır (6:1-9). Nihayet Hristiyan hayat tarzının kötü hayat tarzına bir nevi savaş gibi olduğunu ekleyerek Hristiyanları Tanrı'nın sağlamış olduğu iman ve dua gibi ruhsal silahları kuşanmaları konusunda tembihlemektedir (6:10-20). Bunları ifade ettikten sonra da son

²⁸⁰ Jakob, a.g.e., s. 79

selamlamalar ve duaları da yapmakta ve Efesli inananlarına göndermiş olduğu bu mektubunu sonlandırmaktadır (6:21-24).

E. FİLİPİLİLER'E MEKTUP

1. Mektup Hakkında

Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Filipi, Egnatia yolu üzerinde bir şehir olup Makedonya bölgesinde yer aldığı belirtilir. Bu şehirdeki Kiliseyi Pavlus, Avrupa'da müjdeyi yaymak için çok önemli bir yer olarak kullanmıştır.²⁸¹ Belki bunun nedenlerinden birisi de Filipi halkının yaklaşık yarısının kendilerini Roma'lı olarak kabul edip tanıtmasından kaynaklanmaktadır.²⁸² Pavlus, ikinci misyon yolculuğu sırasında bu şehirde bir Hristiyan cemaati kurmuştur.

Bu mektupta da görüldüğü üzere, Pavlus Filipililer'e teşekkür etmektedir. Bunun nedeni de bu kilisenin maddi olarak defalarca yardımlarda bulunmuş olmasıdır.²⁸³ Genel olarak mektup, neşeli sözlerden, Filipililer'e dua ve teşekkürlerden oluşmaktadır. Bunun nedeninin Pavlus'un, onlarla iyi olan diyalog ve münasebetlerinden kaynaklandığını söylemek mümkündür²⁸⁴. Mektupta yer alan Epafroditus ise Pavlus'un Roma'da tutuklu olarak bulunduğu sırada Filipililerden kendisine yardımcı olması için gönderilmiştir. Orada hastalanmış ve Filipiye dönmek istemiş ve Pavlus kendisine Filipliler için bir mektup yazıp vermiştir.²⁸⁵

2. Yazar Hakkında

Filipililer'e mektubun yazarı ile ilgili geçmişte tartışmalar olmuşsa da, günümüzde böyle bir tartışma artık mevcut değil ve bu konuya bir nevi nokta konulmuştur. Yani, bütün otoriteler tarafından Pavlus, bu mektubun yazarı olarak kabul

²⁸¹ Byrne, Brendan, "The Letter To The Philippians", *The New Jerome Biblical Commentary*, ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, USA 1968, s. 791

²⁸² Jakob, a.g.e., s. 80

²⁸³ Mac Donald, a.g.e., II, s. 559

²⁸⁴ Hooker, Morna, "Philippians", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 105

²⁸⁵ Jakob, a.g.e., s.80

edilmektedir.²⁸⁶ İgnatius, İskenderiyeli Klement, Tertullian gibi büyük Kilise babaları tarafından da, Filipliler'e mektubun yazarı olarak Pavlus kabul edilmiştir. Ayrıca mektupta yer alan bazı ipuçlarına göre de mektubun Pavlus tarafından, Roma'da tutuklu olarak bulunduğu sırada yazıldığını gösteriyordur.

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

Filipliler'e mektubu muhtemelen Efes'teyken yazdığı söylenir ve bu onun hapisanede yazdığı mektuplardan birisi olarak kabul edilmektedir.²⁸⁷ Ancak yazılış tarihi ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Kaynaklarda geçen bilgilere göre mektup, M. S. 60-61 yıllarında yazılmış olabileceği iddia edilir.²⁸⁸ Mektubun Roma'da yazıldığı konusunda tartışma olmazken yazılış tarihi ile ilgili farklı iddialar mevcuttur. M. S. 62-63 yıllarında yazıldığını iddia edenlerin sayısı hayli fazladır.²⁸⁹ Bunun yanı sıra mektubun, Pavlus tarafından hayatının son yıllarında Roma'da yazıldığı yönünde görüşlerin de mevcut olduğu ifade edilebilir²⁹⁰.

4. Gönderildiği Yer

Mektubun isminden de anlaşılacağı üzere, Pavlus bu mektubunu Filipi'deki inananlara göndermiştir. Buradaki Filipi Kilisesi isminin, bir bölge anlamında değil, bir Kilise olarak anlaşılması gerekir. Pavlus'un Filipi şehrine gittiğini ve orada birkaç gün geçirdiğini *Resüllerin İşleri*'ndeki pasajlarından anlıyoruz (16: 12). Kendisinin de Filipi'de saygı ve sevgi ile karşılaştığını anlıyoruz ve mektuptan da anlaşıldığı kadarıyla aralarında samimi ve sıcak bir ilişki vardır. Ayrıca, Pavlus'un kendilerini yakından tanıdığını da mektubun kendisinden anlamaktayız.

²⁸⁶Mac Donald, a.g.e., II, s. 561

²⁸⁷Mac Donald, a.g.e., II, s. 561

²⁸⁸ Murray, Robert, "Philippians", *The Oxford Bible Commentary*, ed. John Barton ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1179

²⁸⁹ Jakob, a.g.e., s. 80

²⁹⁰Keck, Leander E., "The Letter of Paul to The Philippians", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, ed. Charles M. Laymon, II., Abingdon Press, New York 1971, s. 845

5. Amaç

Pavlus'un Filipliler'e göndermiş olduğu bu mektubun bazı amaçları bulunmaktadır. İlk amacı Filipliler'e kendi durumunu, yani hapiste olduğunu anlatmaktır (1:12-26). İkinci amaç ise Epafroditus'u onlara geri göndermesidir. Epafroditus, muhtemelen, Filipliler tarafından Pavlus'a gönderilmiş birisidir. Yani onları temsil eden bir görevi vardı fakat o hastalanınca onlara geri göndermiştir.²⁹¹

6. Ön Olaylar ve Konular

1. Selamlar, teşekkür ve dua (1:1-11)
2. Pavlus'un durumu (1:12-26)
3. Yüreklendirici sözler (1:27-2:18)
4. Timoteus ve Epafroditus'un görevi (2:19-30)
5. Yasaya değil, Mesih'e inanmak (3:1-4:1)
6. Son öğütler ve teşekkürler (4:2-23)

7. Ana Hatlar

Pavlus'un, Filipliler'e göndermiş olduğu bu mektubun ana konularını belirttikten sonra, şimdi de mektubun içeriğine dayanarak bu konulara daha yakından bakmaya ve incelemeye çalışalım:

a. Selamlar, Teşekkür ve Dua (1:1-11)

Pavlus, her zaman olduğu gibi, Filipliler'e göndermiş olduğu bu mektubu da selamlama ile başlatmaktadır (1:1-2). Kendisi ve Timoteus adına Filipideki bütün inananlar ve görevlileri selamlamakta ve onlara Tanrı'dan esenlik dilemektedir.

Onları selamladıktan sonra ise, yine Filipliler'e olan teşekkürlerini dile getirmektedir (1:2-11). İlk olarak Pavlus, müjdeyi yaymadaki işbirliğinden dolayı Filipliler'e her zaman iyi dileklerde bulunduğunu vurgulamaktadır. Bunun için de, Tanrı'ya şükrettiğini ifade etmektedir (1:3-5). Onları devamlı olarak kalbinde taşıdığını

²⁹¹ Hooker, a.g.e., s. 106

söylemekte ve kendileri adına dualarda bulunmaktadır (1:6-11). Mesih'in gününde saf ve kusursuz olmaları için kendilerine dua etmektedir.

b. Pavlus'un Durumu (1:12-26)

Mektubun giriş kısmını tamamlayan Pavlus, Filipliler'e biraz da kendi durumundan bahsetmeye başlamaktadır (1:12-26). Artık tutuklu olduğu yerdeki insanların, kendisinin Mesih uğruna tutuklu olduğunu öğrenince, müjdeyi daha bir sevinçle yaydıklarını ifade etmekte ve daha cesur davrandıklarını vurgulamaktadır (1:12-17). Ötekilerin ise sahte olduklarını ifade eden Pavlus, sonuç olarak Mesih'in tanıtılması ve anlatılmasından memnun olduğunu ifade etmektedir (1:18).

Kendi durumunu Filipliler'e anlattıktan sonra, biraz da kendisi bu durum ile ilgili düşüncelerini dile getirmektedir. Pavlus için ölmek de yaşamak da önemlidir çünkü Mesih için her şeyi yerine getirdiğini söylemektedir (1:19-26). Ölürse Mesih'in yanına gideceğinden memnun olacağını söylemektedir. Fakat yaşarsa da yine iyi olacaktır çünkü müjdeyi yayma görevini sürdürmesi gerekmektedir. Yine de hayatta kalmasının onlar için daha iyi olacağını ve dolayısıyla onların yanına gideceğini ifade etmektedir. O zaman da Mesih'in onu daha çok seveceğini söylemektedir.

c. Yüreklendirici Sözler (1:27-2:18)

Kendi durumunu anlattıktan sonra, Filipliler'e dönerek oraya gittiğinde onları ayakta dimdik, Mesih'in imanıyla görmek istediğini ifade etmektedir. Onlara tek beden halinde, Mesih'e inanır olarak bulmak istediğini belirtmektedir. Bu yolda, zorluklara da katlanmalarını istemekte çünkü zorlukların da Mesih'e iman bir parçası olduğunu vurgulamaktadır (1:27-30).

Bu konuda öğütlerine devam eden Pavlus, Hristiyanlar arasında birliğin oluşturulmasını istemektedir. Filipliler'i de, sadece kendisini değil, kardeşini de düşünmeleri konusunda öğütler vermektedir (2:1-4). Bencil değil, alçak gönüllülükle ve kardeşini kendinden üstün sayarak davranmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun için de, İsa Mesih'i örnek almalarını istemektedir (2:5).

Mesih'i örnek almalarını isterken de, Mesih'in hikayesinden örnek vermeye çalışmaktadır (2:6-11). Şöyle ki; Pavlus'a göre, Mesih Tanrı'yla eşit olmasına rağmen

kendini alçaltarak kendisini insanlar için feda ederek çarmıha gerilmeyi bile göze almıştır. Yeni Ahit araştırmacılarına göre, Pavlus bunu, bir ilahi olarak ifade etmiştir. Fakat XIX. yüzyılda araştırmacılar bu ilahiyi, Pavlus'un bir müridi tarafından eklendiğini düşünerek İncil'den çıkarmışlardır.²⁹²

Pavlus onlardan, yukarıdaki söylediklerini özellikle kendisi aralarında bulunmadığı zamanda yerine getirmelerini istemektedir (2:12-13). Onlardan bu zor ve kötü zamanda çok iyi ve titiz davranmalarını, saf bir kuşak olmalarını istemektedir (2:14-16). Kendisinin onların imanlarını için adak bile olabileceğini ve bunu seve seve yapacağını da ifade etmektedir (2:17-18).

d. Timoteus ve Epafroditus'un Görevi (2:19-30)

Filipliler'e öğütler veren Pavlus, şimdi de onların durumunu yakından öğrenebilmek için onlara Timoteus ve Epafroditus'u gönderdiğini kendilerine haber vermektedir. Aynı zamanda, bu ikisinin yapacağı görevlerini de, Filipliler'e yazmış olduğu bu mektubunda zikretmektedir (2:19-30).

İlk olarak onlara, Timoteus'tan bahsetmekte ve diğerlerinin kendi işlerine bakarken onun Tanrı'ya hizmette kendini kanıtlamış olduğunu söyleyerek Timoteus'u onlara gönderdiğini ifade etmektedir. Ardından da kendisinin Filipi'ye, onların yanına gideceğini söylemektedir (2:19-24).

Timoteus'un gönderilişini ve yapacağı görevi kendilerine haber verdikten sonra, Pavlus, Filipliler'e Epafroditus'tan da bahsetmektedir (2:25-30). Kendisinin hasta olduğundan dolayı onlara geri gönderdiğini söylemektedir. Çünkü kendisinin durumunun çok kötü olduğunu vurgulamakta, ayrıca Filipliler'i çok özlediğini de eklemektedir. Bunun için Pavlus, kendisini geri gönderdiğini söylemektedir. Filipi'ye dönünce de, onu iyi karşılamaları ve onurlandırmaları konusunda Filipliler'i uyarmaktadır. Zira Pavlus'a göre, Epafroditus Mesih'i anlatma konusunda çok büyük hizmetlerde bulunmuş ve Pavlus'a birçok konuda yardımcı olmuştur.

²⁹² Daha geniş bilgiler için bkz.: Keck, a.g.e., s. 850

e. Yasaya Değil, Mesih'e İnanmak (3:1-4:1)

Timoteus ve Epafroditus ile ilgili haberler veren Pavlus, yeniden öğütlerine devam etmektedir (3:1). İlk olarak Filipliler'i sahte elçi ve öğretilere karşı uyarmakta ve bu sahte elçilere de "köpekler" diye hitap etmektedir (3:2-4). Bu sahte öğretileri yayanların kendilerinin sünnetli olduklarını sanıyorlar, fakat Pavlus kendisinden örnekler vererek onlardan daha Yahudi olduğunu söylemektedir. Ona göre gerçek sünnetlilik Tanrı'nın ruhu aracılığıyla tapınmak olduğunu ifade etmektedir (3:5-7). Fakat kendisi, İsa Mesih uğruna bütün kazanç sayılan şeylerden vazgeçerek sadece İsa Mesih'e iman ederek kazanılan şeyin en büyük kazanç olduğunu vurgulamaktadır. Bu iman sayesinde de, ölümden dirilişe erişmek istediğini ifade etmektedir (3:7-11).

Bu yüzden, inananlara bu yolda devam etmeleri için çağrıda bulunmakta ve Tanrı'nın, Mesih aracılığıyla yapmış olduğu bu göksel çağrıyla kazanmak için koşturmalarını istemektedir (3:12-16). Onun için, Filipliler'e kendisini takip etmeleri ve örnek almaları çağrısında bulunmaktadır (3:17-21). Mesih'in çarmıhını kabul etmeyenlerin sonunun çok kötü ve bir yıkım olacağını belirtmektedir. Oysa inananların vatanının gök olduğunu vurgular ve Tanrı'nın, inananlarını bedenlerini kendi yüce bedenine benzer olarak gücüyle çevireceğini söylemektedir.

f. Son Öğütler ve Teşekkürler (4:2-23)

Öğütlerine devam eden Pavlus, Filipi'deki kiliseye hitap etmekte ve oradaki inananlardan, inançlarında dimdik ayakta kalmalarını istemektedir (4:1). Mektupta yer alan Evodiya ve Sintih (4:2) adını taşıyan insanlarla ilgili herhangi bilgi yoktur. Aynı zamanda, mektupta geçen Klement ismi ile ilgili Korintliler'e mektup yazan I. Klement olduğu düşünülmekte fakat Pavlus'un müridi olan başka bir Klement de olabileceği tahmin edilmektedir.²⁹³ Filipliler'e seslenirken, Pavlus iki önemli nokta üzerinde durmaktadır. Bu noktaların ilki kurtuluş ve diğeri de İsa Mesih'in geri dönüşüdür. Kurtuluş ile ilgili daha önce konuşan Pavlus, mektubunun bu kısmında ise Filipliler'e iyi ve doğru davranmalarını istemektedir. Çünkü Mesih'in dönüşünün yakın olduğunu

²⁹³ Keck, a.g.e., s. 855

söylemektedir. Dolayısıyla, kendisinden duyduklarını ve öğrendiklerini uygulamalarını istemektedir (4:4-9).

Öğütler kısmını bitiren Pavlus, daha sonra kendilerine olan minnettarlığını ve teşekkürlerini sunmaktadır. Ayrıca kendisine yakın oldukları için onlara teşekkür etmektedir (4:10-13). Müjdeyi yaymaya başladığında ilk olarak onlardan yardım aldığını ve Selanik'te iken bile onların, birçok defa yardımına koştuklarını ifade etmektedir (4:14-16). Ayrıca kendisinin yardım ve armağan istemediğini vurgulamaktadır. Fakat yine de onların Epafroditus aracılığıyla kendisine göndermiş oldukları hediyelerin, onu maddi bakımdan rahatlattığını ve Tanrı'nın, bunun mükâfatını kendilerine vereceğini söylemektedir. Tanrı'ya bütün bunlardan dolayı da şükürlerde bulunmaktadır (4:17-20).

Filipliler'e olan teşekkürlerini sunduktan sonra Pavlus, mektubu kapatırken onlara son selamlarını iletmektedir (4:21-23). Yanında bulunan tüm arkadaşlar adına da, Filipi'de bulunan inananlara selamlarını göndermekte ve onlara göndermiş olduğu bu mektubu da kapatmaktadır.

8. Sonuç

Pavlus'un Filipi'lilere göndermiş olduğu bu mektubun sonuna gelirken kendisinin bazı teolojik unsurlara burada yer verdiği gözlemlenebilir. Diğer mektuplarında da yaptığı gibi bu mektubu da selamlama ile başlatmakta ve hemen akabinde ise kendilerinin müjdenin yayılmasındaki iyi örnek ve işbirliklerinden dolayı Tanrı'ya devamlı olarak dua ettiğini ve şükrettiğini ifade ediyordur (1:1-11). Bunun hemen sonrasında ise kendi durumundan bahsederek başına gelenlerin müjdenin daha da fazla yayılmasına neden olduğunu belirtmektedir. Kendisinin aslında bu dünyadan göçmek istediğini fakat müjdenin yayılması için kalması gerektiğini de ifade etmektedir (1:12-30). Bunun için onların da bu yolda bir şeyler yapmaları gerektiğini ve kendilerini alçak gönüllü olmaları için davet etmiştir çünkü İsa Mesih de öyle yapmıştır. İsa'nın tanrı özüne sahip olduğu halde alçak gönüllülükle haç'a gerilmeyi bile göze aldığını vurgulayarak Filipililerden İsa'yı örnek almalarını istemektedir (2:1-18). Mesih gibi onlar da bu ıstırapları göze alarak kendilerinin de kurtulacağını ifade etmektedir. Bunları ifade ettikten sonra Filipililer'e bu yolda örnek teşkil edecek iki kişi olan

Timoteus ve Epafroditus'tan bahsederek kendilerini övmekte ve bir görev için yanlarına göndermiş olduğunu da dile getirmektedir (2:19-30). Devamında ise Filipileri, kötü ve yanlış öğretileri yayan insanlardan sakınmaları konusunda uyarmakta ve kendisinin bu sahte öğretileri yayan Yahudilerden daha Yahudi olduğunu ifade ederek kendisinin sahip olduğu her şeyi Mesih'i ve müjdeyi yaymak için feda ettiğini söylemekte çünkü ona göre tek gerçek doğruluk budur (3:1-11). Dolayısıyla kendilerinin de Pavlus'u örnek almalarını istemektedir (3:12-21). Bunun sonrasında ise Filipililer'e bazı son öğütlerde bulunarak yapmış oldukları yardımlar ve bağışlar için kendilerine teşekkür etmekte ve onlara minnettar olduğunu ifade ettikten sonra, son selamlamaları da yaparak Filipiler'e göndermiş olduğu bu mektubunu sonlandırmaktadır (4:1-23).

F. KOLOSELİLER'E MEKTUP

1. Mektup Hakkında

Kolose şehri, küçük Asya'da bulunan Efes şehrinin yakınında yer alan bir şehirdir. Efes'ten Suriye'ye giden yol üzerinde kurulduğu iddia edilen bu şehrin eski çağlarda çok önemli ve büyük bir şehir olduğunu öğreniyoruz.²⁹⁴ M. S. 60 yılında geçirdiği bir depremde sonra şehrin nüfusu ve önemi azalmaya başlamıştır. Ayrıca şehirde Yahudilerin çok az bir nüfusa sahip oldukları da ifade edilebilir. Bu konu ile ilgili diğer önemli bir bilgi de Pavlus'un, bu şehre hiç gitmediği araştırmacılar tarafından kaydedilmiş olmasıdır.²⁹⁵

Ayrıca Kolosedeki Hristiyan Kilise veya topluluğun Pavlus tarafından kurulmadığı söylenmektedir. Pavlus'un kendisi de onları görmediği ifade edilmektedir. Jakob'a göre ise cemaat Pavlus'un öğrencilerinden Epafra tarafından kurulmuştur.²⁹⁶

2. Yazar Hakkında

Her şeyden önce Koloseliler'e mektubun yazarı ile ilgili elimizde kesin bir bilgi mevcut değildir.²⁹⁷ Bunu araştırmacıların çoğu kabul etmektedir. Yine bu

²⁹⁴ Jakob, a.g.e., s. 82

²⁹⁵ Furnish, Victor Paul, "The Letter of Paul to The Colossians", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, ed. Charles M. Laymon, c. II., Abingdon Press, New York 1971, s. 856

²⁹⁶ Jakob, a.g.e., s. 82

araştırmacılara göre bu mektuptaki Kristoloji, Eskatoloji ve kullandığı sözcükler, Pavlus'un diğer mektuplarında dile getirdiği teoloji ile farklılıklar göstermektedir.²⁹⁸ Bu mektupla ilgili çalışmalar, daha çok teolojik ve sözcük alanlarında gelişmiştir. Teolojik alandaki bu mektupta yer alan farklılıklar aşağıda anlatılmaya çalışılacaktır. Kullanılan kelimeler ile ilgili iddiayı ise, “*The New Jerome Biblical Commentary*” isimli kitabın “The Letter To The Colossians” maddesini yazan Maurya P. Horgan şöyle dile getirmektedir; “Yeni Ahit’teki Pavlus külliyatı içerisinde 28 sözcük yeni olup başka hiçbir mektubunda geçmemektedir. 10 kelime sadece Efesliler’e mektupta geçmekte ve Pavlus külliyatındaki Koloseliler’e mektup ve Efesliler’e mektupta geçen 15 kelime veya terim başka hiçbir mektupta yer almamaktadır.”²⁹⁹ Koloseliler’e mektubun yazarının Pavlus olmadığı konusu en sağlıklı bir şekilde Schenk (1987) ve Furnish (1992) tarafından ortaya konulmuştur.³⁰⁰

Diğer taraftan, Koloseliler’e mektubun yazarının Pavlus olduğunu savunan İgnatius, Justin Martyr, İskenderiyeli Klement, Tertullian ve Origen gibi erken kilise babaları bu mektuptan alıntılarda bulunmuş ve mektuptaki Mesih öğretisinin Yuhanna ve Filipliler’le örtüştüğünü iddia etmiş ve bunu delil olarak sunmuşlardır.³⁰¹

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

Yukarıda da anlatıldığı üzere, Koloseliler’e mektubun yazarı ile ilgili çeşitli tartışmalar mevcuttur. Dolayısıyla mektubun yazılış tarihi ile ilgili verilebilecek bilgiler de doğal olarak farklı ve tartışılır niteliktedir. Daha ağır basan görüş ise, bu mektubun Pavlus’un bir müridi tarafından M. S. 65-90 yılları arasında yazılmış olabileceği şeklindedir³⁰². Fakat yine de, farklı görüş ve iddiaların mevcut olduğu da bilinmelidir. Mektubun Pavlus tarafından yazıldığını iddia edenler ise bu mektubun hapisane

²⁹⁷ Murphy-O’connor, Jerome, “Colossians”, *The Oxford Bible Commentary*, ed. John Barton ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1191

²⁹⁸ Murphy-O’connor, “Colossians”, a.g.e., s. 1191

²⁹⁹ Horgan, Maurya P., “The Letter To The Colossians”, *The New Jerome Biblical Commentary*, ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, USA 1968, s. 876

³⁰⁰ Murphy-O’connor, “Colossians”, s. 1191

³⁰¹ Mc Donald, a.g.e., III, s. 17-18

³⁰² Furnish, a.g.e., s. 858

mektupları arasında yer aldığını söylerler ve mektubun M. S. 62-63 yıllarında yazıldığını savunuyorlar.³⁰³

4. Gönderildiği Yer

Her şeye rağmen Pavlus'a ait olduğu söyleyen bu mektup, isminden de anlaşılacağı üzere Kolose'deki kiliseye gönderilmiştir. Mektubun yazarı ile ilgili tartışmalar sürerken mektubun Koloseliler'e gönderildiği hususunda hiçbir tartışma ve tereddüt yoktur. Pavlus ile Kolose kilisesi arasındaki diyalogun en önemli unsuru ve ismi Epafras'tır. Ona mektubun konularını incelerken ayrıca değinilecektir

5. Amaç

Mektubun gönderiliş amaçlarının en başında, yazarın Koloseliler'e bazı konular hakkında vermiş olduğu cevaplar ve öğütler gelmektedir. Bu yanıt ve öğütler, mektubun içerisinde daha net ve açık olarak görülecektir. Ayrıca Pavlus, mektupta kendisinin içinde bulunduğu durumu da anlatmaktadır. Dolayısıyla, mektubun amaçlarından birisi de bu olabilir. Diğer bir amaç da, Pavlus'un, "Filimon'a Mektup'ta" daha iyi tanıyacağımız Onesimus ile ilgili bilgi vermesidir.³⁰⁴ Ayrıca sahte öğretilere karşı bu mektubun yazıldığını savunanların da mevcudiyeti eklenebilir.³⁰⁵

6. Ana Hatlar

1. Koloseliler'e selamlar ve dualar (1:1-14)
2. Mesih'in ve Pavlus'un görevi (1:15-2:5)
3. Yanlış öğretilere karşı uyarılar (2:6-23)
4. Hristiyan'ca hayat için öğütler (3:1-4:6)
5. Son selamlar (4:7-18)

³⁰³ Jakob, a.g.e., s. 83

³⁰⁴ Stuckenbruck, Loren T., "Colossians and Philemon", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 116-117

³⁰⁵ Jakob, a.g.e., s. 83

7. Ön Olaylar ve Konular

Mektuba girmeden önce onunla ilgili birçok tartışma dile getirildiğini ifade edelim. Şimdi mektubun içeriğine bakarak hem Pavlus'un Koloseliler'e yazmış olduğu konuları inceleyelim, hem de tartışmaların ışığında mektubun Pavlus'a aidiyeti konusunda nasıl bir sonuca varacağımıza bakalım:

a. Koloseliler'e Selamlar ve Dualar (1:1-14)

Diğer mektuplarda da yaptığı gibi Pavlus, Koloseliler'e göndermiş olduğu bu mektuba da selamlamalarla başlamaktadır (1:1-2). İlk olarak, kendisinin İsa Mesih tarafından elçi olarak atandığını vurgulamaktadır. Daha sonra ise, kendisi ve Timoteus'tan Kolosedeki inananlara selamlar göndermektedir.

Selamlama kısmından sonra Koloseliler'e, inançlarından dolayı duyduğu mutluluğu dile getirmektedir. Ardından onlar adına duymuş olduğu güzel gelişmeler için Tanrı'ya şükrettiğini de vurgulamaktadır (1:3-8). Ayrıca, müjdeyi Epafra aracılığıyla onlara ulaştırdığını söylemekte ve kendisini de övmektedir. Aynı zamanda Pavlus, Epafra'tan Koloseliler adına iyi haberler aldığını da ifade etmektedir (1:8).

Koloseliler ile ilgili iyi haberler alan Pavlus, onların imanına sevinmiştir ve onlar için devamlı olarak dua ettiğini vurgulamaktadır (1:9-14). Ayrıca, onların imanının daha da güçlenmesi ve müjde yolunda sabırlı olmalarını tavsiye etmektedir. Aynı zamanda baba Tanrı'ya inanmaları için dua ettiğini de söylemektedir. Zira baba Tanrı, oğlu İsa Mesih aracılığıyla onları karanlığın hükümlerinden kurtarmıştır.

b. Mesih'in ve Pavlus'un Görevi (1:15-2:5)

Koloseliler'in imanına sevinen ve yine onlar için dua eden Pavlus, onların İsa Mesih aracılığıyla kurtulduklarını ifade etmektedir. Mektubun sonraki kısmında ise, Mesih ile ilgili teolojisini açıklamaktadır (1:15-20). İlk doğanın Mesih'in olduğu, her şeyin onun için yaratıldığını, kilisenin başının onun olduğunu, her şeyden önce var olduğunu ve her şeyin onda var olduğunu vurgulamaktadır. En önemlisi ise, çarmıhta akıtılan kanın yerde ve gökte olan her şeyi barıştırdığını ve esenliğe kavuşturduğunu ifade etmesidir.

Koloseliler'e Mesih'i anlatan Pavlus, mektubun devamında da onlara, Mesih'in asıl görevini anlatmaktadır (1:21-23). Kendilerinin daha önce günahkâr olduklarını söylemekte fakat İsa Mesih'in öz bedeninin ölümü ile onları Tanrıyla barıştırdığını eklemektedir. Bundan dolayı artık Mesih'e inananlar, Pavlus'un gözünde kusursuz ve lekesizdir. Pavlus, bunları ifade ettikten sonra da, kendisinin bu müjdenin hizmetkârı olduğunu vurgulamaktadır.

Kendisinin bu müjdenin hizmetkârı olduğunu ifade ettikten sonra, devamında kendi görevini anlatmaktadır (1:24-29). Öncelikle onların imanına sevindiğini anlatmak üzere onlar için çektiği sıkıntılara sevindiğini dile getirmektedir. Sonrasında ise, kendi görevine sözünü getirmektedir. Görevinin "Tanrı'nın sözünü, yani geçmiş çağlardan ve kuşaklardan gizlenmiş, ama şimdi O'nun kutsallarına açıklanmış olan sırrı eksiksiz duyurmak" olduğunu söylemektedir (1:25-26). Tanrı, bu sırrını insanlara ve uluslara duyurmak istediği için Mesih'i göndermiştir. Pavlus'un buradaki görevi bu sırrı tanıtmak ve açıklamaktır.

Görevini Koloseliler'e tanıttıktan ve açıkladıktan sonra, onlara tıpkı Laodikya'dakiler gibi onu hiç görmeyenler için neleri yapmış olduğunu açıklamanın kendisi açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Mesih'i tanısınlar, sahte öğreticilerden korunsunlar diye kendisini onlara tanıtmanın önemli olduğunu söylemekte ve bedenen de olmasa ruhen aralarında olduğunu vurgulamaktadır (2:1-5).

c. Yanlış Öğretilere Karşı Uyarılar (2:6-23)

Yukarıda anlattıklarına dayanarak, kendilerinden Mesih'e inanmalarını istemekte ve onda şükranla yaşamalarını istemektedir (2:6-7). Onlardan boş şeylere ve felsefeye dikkat etmelerini ve sadece Mesih'e inanmalarını ve dayanmalarını talep etmektedir (2:8-10). Zira ona göre Mesih yazılı yasayı ve sünneti kaldırmıştır. Ona inananlar da, vaftizle onla dalmış ve yeni bir yaşama kavuşmuşlardır (2:11-15).

Bir yandan sadece Mesih'e inanmaları konusunda Koloseliler'e öğüt veren Pavlus, diğer yandan da onlardan yanlış öğretilere kapılmamalarını istemektedir (2:16-23). Yanlış öğretiler derken de Yahudilikte Şabat günü, bayramlar gibi şeyleri kastetmektedir. Metinde yer alan "Baş" kelimesi, Mesih anlamında kullanılmış ve

Pavlus'a göre, Mesih'e tutunmayan hiç kimsenin inananları yargılamayacağını ifade etmektedir. Bu yüzden, Pavlus'a göre, Mesih'e inanan herkesin bu kurallara uymasına gerek yoktur ve bunlar anlamsızdır.

d. Hıristiyan'ca Hayat ile İlgili Öğütler (3:1-4:6)

Bu konuyu Koloseliler'le paylaşırken Pavlus, ilk olarak inananların Mesih aracılığıyla kurtulduklarını, onunla birlikte öldüklerini ve yine onunla birlikte dirilip yeni bir yaşama kavuştuklarını ifade etmektedir (3:1-4). Zira onların Mesih'le birlikte öldüklerini ve bunun için gökteki değerlerini düşünmelerini istemektedir. Bu yüzden onlardan bedensel ve dünyasal arzularını öldürmelerini istemektedir (3:5-8). Geçmişte kötülüklerle iç içe yaşadıklarını ama şimdi onlardan vazgeçmeleri gerektiğini söylemektedir.

Koloseliler'e öğütler vermeye devam eden Pavlus, onlardan ahlaken kötü olan şeylerden vazgeçmelerini istemektedir. Dolayısıyla ırk, millet ayırımı yapmadan Mesih'e inanmalarını arzu etmemektedir, çünkü ona göre Mesih her şeydir (3:9-11). Kötü davranışların aksine Pavlus, Kolosedeki inananlardan iyilik, alçakgönüllülük, sabır gibi güzel davranışları benimsemelerini öğütlemektedir (3:12-13). Pavlus, onlardan önemli bir unsur olan sevgiyi giymelerini talep etmektedir (3:14). Ayrıca onlara, içlerine Mesih'in zenginliğini taşımalarını, ilahiler söylemelerini, devamlı şükretmelerini ve her şeyi Rab İsa adıyla yapmalarını istemektedir (3:15-17).

Daha sonra kadın ve kocalara, birbirlerine iyi davranmaları konusunda Kolose'li inananlara öğütler vermektedir (3:18-19). Yine çocuklara, anne ve babalarına hürmet etmelerini ve velilere de çocuklarını incitmemelerini öğütlemektedir (3:20-21). Aynı zamanda, kölelere efendilerine iyi davranmalarını ve bunu da saf yürekten gelerek yapmalarını istemektedir. Çünkü bu davranışlarının mükâfatını, Rab'den alacaklarını söylemektedir. Efendilere de kölelerine iyi davranmaları konusunda tavsiyelerde bulunmakta ve kendilerinin de gökte bir efendilerinin olduğunu hatırlatmaktadır (3:22-4:1).

Bir taraftan Kolosedeki inananlara öğütler verirken, diğer taraftan onlardan dua etmelerini istemekte ve kendilerine duanın faydalarından bahsetmektedir (4:2-4).

Koloseliler'e, devamlı olarak dua edip şükretmelerini söyleyen Pavlus, onlardan kendisi için de müjdeyi yaymada başarılı olmak üzere dua etmelerini istemektedir. Dua etmekten başka, Koloseliler'den iyi sözlü olmalarını istemektedir. En önemlisi de, onlardan kendileri gibi Hristiyan olmayanlara konuşurken bile sözlerinin lütufla dolu olması konusunda kendilerine uyarılarda bulunmaktadır (4:5-6). Bu uyarılardan sonra da, son selamlarına geçip Koloseliler'e göndermiş olduğu bu mektubu kapatmaktadır.

e. Son Selamlar (4:7-18)

Pavlus daha önce görmemiş olan Koloseliler, onun bir müridi olan Epafras aracılığıyla müjde ile tanışmışlardır. Bu yüzden, Pavlus'un onlara gönderdiği bu mektupta kendi teolojisini ve diğer Hristiyan ahlaki unsurlarını kendilerine tanıtmaya çalışmaktadır. Kendisinin Koloseliler'le bu görüşlerini paylaşmanın yanı sıra, onlara kendi misyonunu da anlatmaktadır. Mektubun sonuna gelirken de, öncelikle kendilerine hem mektubu iletmek üzere, hem de onlara kendisini anlatması için Thihikos'u ve Onisimos'u yanlarına göndermiş olduğunu vurgulamaktadır (4:7-9).

Mektubuna son verirken de, selamlama kısmına gelen Pavlus, Kolose'deki inananlara hapishane arkadaşlarından ve ona yardımcı olan diğer inananlardan selamlar göndermektedir (4:10-14). Müjdeyi yaymada emekleri geçen ve Pavlus'un arkadaşları olan Aristarhus, Markos, Yustus, Epafras, Luka ve Dimas tarafından onlara selam söylemektedir. Koloseliler'den hariç, Pavlus, Laodikya'daki inananlara da selam söylemektedir ve mektubun Kolose'deki inananlara okunduktan sonra Laodikya'da da okunması yönünde kendilerinden ricada bulunmaktadır. Arhippus'a selam söyleyerek üstlenmiş olduğu görevi tamamlamış olup olmadığı konusunda kendisine haber vermelerini istemektedir (4:15-17).

Sonunda da, bu mektubu yazanın Pavlus olduğunu ve mektubu kendi eliyle yazdığını ifade etmektedir. Kendisinin de hapiste olduğunu ifade edip Koloseliler'e göndermiş olduğu bu mektubu sonlandırmaktadır (4:18).

8. Sonuç

Mektubun sonuna gelirken Pavlus'un Koloseliler'e yazdığı iddia edilen bu mektubunda bazı görüşlerine yer verdiğini ifade edebiliriz. Kısa bir selamladan sonra

Pavlus Koloselilerin imanlarından dolayı Tanrı'ya şükretmekte ve imanlarının daha derin olması için Tanrı'ya dua etmektedir (1:1-14). Bunu ifade ettikten sonra da Hıristiyanlığın en temel ve önemli inançlarından birisi olan Mesih inancı ile ilgili teolojisini açıklamaktadır. Buna göre İsa Mesih ilk yaratılan olandır, her şey onda yaratılmış, kilisenin başıdır, çarmıhta akıtılan kanının her şeyin barıştırıcılığına vesile olmuş ve her şeyin temeli ve başı o olmaktadır (1:15-23). Bundan hemen sonra ise kendisinin ezelden beri olan bu sırrı açıklamak için yapmış olduğu çabalarını Koloseliler'e açıklamaktadır (1:24-29). Fakat kendileri ve Laodikya'lıların yayılmakta olan yanıltıcı söz ve öğretilere aldanmalarından endişe ettiğini ifade etmektedir (2:1-5). Akabinde ise aldanmamaları konusunda kendileri uyarmakta ve Mesih'e inanmalarını istemektedir. Zira Mesih insan ve meleklerin başı ve reisi olmakta, ayrıca Tanrı olduğu için insanların kefareti için ödeyip onları kurtuluşa erdirdiğini ifade eder (2:6-15). Bunun için yanlış öğretilere kapılmamaları gerekmektedir (2:16-23). Burada yanlış öğretiler derken Yahudilikteki şabat günü ve diğer kutsal günlerini kastetmektedir. Zira İsa'ya imanla insanlar yeni bir hayata kavuşmuş ve artık insanlar dünyevi şeyleri değil, göksel ve ruhsal şeyleri aramalıdır (3:1-4). Buna dayanarak Koloselilere öğütler veren Pavlus, ilk olarak Hıristiyan hayat tarzında şehvet, ihtiras, zina gibi kötü şeylerin yerinin olmadığını, tam tersine Hıristiyan'ca hayatın sevgi ve güzelliklerle dolu olması gerektiğini tembihlemektedir (3:5-17). Kısacası Pavlus Koloselilerden, Hıristiyan'ca hayat için Mesih'in sözlerini duymaları ve uygulamalarını öğütlemektedir. Mektubun devamında ise toplum ve aile içerisindeki ilişkilerin nasıl olması gerektiği ile ilgili görüşlerini ifade etmekte ve inananların kendilerini devamlı olarak duaya vermelerini istemektedir (3:18-4:6). Öğütleri de yaptıktan sonra uzun bir selamlamaya yer vermektedir (4:7-18). Selamlamaları da yaptıktan sonra Koloseliler'e göndermiş olduğu bu mektubunu sonlandırmaktadır.

G. 1. SELANİKLİLER'E MEKTUP

1. Mektup Hakkında

Selanik şehri bugünkü Yunanistan sınırları içerisinde yer alan bir liman kenti olup tarih boyunca önemli olaylara şahit olan bir şehirdir. Bu şehrin büyük İskender'in

generallerinden Kassander tarafından M. Ö. 316 yılında kurulduğu ifade edilir.³⁰⁶ Pavlus'un yaşadığı dönemde, Selanik şehri Roma imparatorluğu sınırları içerisindeki Makedonya eyaletinin başkentidir.

Şehrin ekonomik ve stratejik öneminden dolayı, Selanik'te çok sayıda Yahudi'nin yaşadığı belirtilir. Res. İşl. 17:1-2'de geçtiğine göre, Pavlus Selanik'e gitmiş, Yahudilerle diyaloglarda bulunmuş ve sinagoglarda konuşmalar yapmıştır. M. S. 50 yıllarında Pavlus, II. Misyon yolculuğu sırasında Silvanus ve Timoteus'la birlikte Selanik'e uğramıştır.³⁰⁷ Fakat orada, Yahudilerin kendisine karşı düzenledikleri kışkırtma ve saldırılardan dolayı uzun süre kalmamıştır. Selanik'ten ayrıldıktan sonra, yeni Hristiyanlar zorluklarla karşılaşmıştır. Bunun haberini alan Pavlus, durumu öğrenmek üzere Timoteus'u Selanik'e göndermiştir. Timoteus'un kendisine getirdiği iyi haberlerden hemen sonra ise, Selanikliler'e Korint'ten mektup göndermiştir.

Ayrıca, söylenmesi gereken diğer önemli bir şey de, mektubun bütünlüğü ile ilgili tartışmaların mevcudiyetidir. Şöyle ki, mektup muhtemelen bir bütünlük içerisinde olmayıp farklı kısımlardan oluşmaktadır. Bu şüpheler Eckart, W. Schmithals, Schenke gibi araştırmacılar tarafından ortaya atılmış ve mektubun, iki ayrı mektubun bir kombinasyonu olduğu savunulmuştur.³⁰⁸

2. Yazar Hakkında

Mektubun bütünlüğü ile ilgili olduğu gibi, mektubun yazarı ile ilgili de tarih boyunca ciddi tartışmalar devam etmiştir. Bir yandan mektubun Pavlus tarafından yazılmadığını iddia edenlerle birlikte, diğer yandan Selanikliler'e gönderilmiş bu mektubun Pavlus tarafından yazıldığını kabul edenler ise, 3:17'de geçen ifadeyi delil olarak kullanmışlardır. Ağır basan ve araştırmacıların çoğu tarafından kabul edilen görüş ise bu mektubun Pavlus tarafından yazılmış olduğu görüşüdür.

³⁰⁶ Esler, Philip F., "1 Thessalonians", *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1199

³⁰⁷ Collins, Raymond F., "The First Letter To The Thessalonians", *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown; Joseph A. Fitzmyer; Roland E. Murphy, Prentice-Hall, Usa 1968, s. 772

³⁰⁸ Collins, a.g.e., s. 773

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

Yukarıda da belirtildiği üzere Pavlus'un, Selanik'ten ayrıldıktan sonra oradaki müminler zorluklarla karşılaşmışlar ve bunun haberi de Pavlus'a ulaşmıştır. Luka, Resüllerin İşleri'nde bu olayları, ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Pavlus, durumu incelemesi üzere hemen Timoteus'u Selanik'e göndermiştir. Timoteus'un geri dönüp ve Pavlus'a olayla ilgili rapor sunduktan hemen sonra ise, o sıralarda bulunduğu Korint'ten mektubu göndermiştir.

Mektubun yazılış yeri ile ilgili hususa gelince, mektubun Korint'te yazıldığı kaydedilmektedir.³⁰⁹ Muhtemelen, mektubun M. S. 50-51 yıllarında yazıldığı belirtilmektedir. M. S. 51-52 yıllarında yazıldığını da savunanların olduğunu belirtmek gerekir.³¹⁰ Bazı araştırmacılara göre de, 1. Sel. mektubun, Hristiyan kutsal metinlerinin en erken olduğu görüşünü savunmaktadırlar.³¹¹ Yeni Ahit araştırmalarınca bu mektup, Pavlus'un yazmış olduğu, dolayısıyla da Yeni Ahit'in en erken mektubudur. En erken mektubun "Galatyalılar'a mektup" olduğunu söyleyenler olmakla birlikte, burada önemli olan diğer bir nokta, bu mektubun da Pavlus tarafından yazılmış olmasıdır.

4. Gönderildiği Yer

Pavlus, bu mektubunu Selanik şehrindeki Hristiyan kilisesine ve orada bulunan inananlara göndermiştir. Adından da mektubun içindeki konulardan da anlaşılacağı üzere, bu mektubun Selanikliler'e gönderilmiş olduğu gayet açıktır. Pavlus'u Selanik'e gitmek için Filipi şehrinden geçmiş ve Selanik'teki sinagoglarda üç hafta boyunca dersler vererek ve konuşmalar yaparak ilk Hristiyan cemaatini kurmuştur.³¹² Ayrıca, aynı konular Luka'nın yazarı olduğu *Resüllerin İşleri*'nde (17:1-9) de geçmektedir.

³⁰⁹ Collins, a.g.e., s. 773

³¹⁰ Jakob, a.g.e., s. 85

³¹¹ Esler, a.g.e., s. 1199

³¹² Keck, Leander E., "The First Letter Of Paul To The Thessalonians", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, II., Abingdon Press, New York 1971, s. 865

5. Amaç

Selanik Hristiyan cemaati veya kilisesini kurduktan sonra Pavlus, oradan uzaklaşmıştır. Fakat kısa süre sonra oradan sıkıntı haberleri gelmeye başlayınca onları yatıştırmak için, Timoteus'u Selanikliler'e göndermiştir. Timoteus'un geri dönüşünden hemen sonra ise, kendilerine bu mektubu göndermiştir. Amacı da kurmuş olduğu bu yeni cemaati teselli etmek ve onları yüreklendirmektir. Diğer bir görüşe göre de Selanikliler Pavlus'a, Timoteus aracılığıyla bazı sorular göndermişler ve mektubun gönderiliş amacı olarak hem onları yüreklendirmek hem de yöneltmiş oldukları bu soruların cevaplarını göndermektir.³¹³

6. Ana Hatlar

1. Selanikliler için dua ve şükranlar (1:1-10)
2. Pavlus'un Selanik'teki etkinlikleri (2:1-16)
3. Pavlus'un endişeleri ve Selanik'te durumlar (2:17-3:13)
4. Tanrıyı hoşnut etmek (4:1-12)
5. Mesih'in ikinci gelişi (4:13-5:11)
6. Son öğütler (5:12-28)

7. Ön Olaylar ve Konular

Pavlus, Selaniklilere gönderdiği bu ilk mektubu ile ilgili tartışma ve verileri ortaya koyduktan sonra, şimdi de mektubun içeriğine bakarak ve ara satırları inceleyerek mektubu anlamaya çalışalım:

a. Selanikliler İçin Dua ve Şükranlar (1:1-10)

Pavlus, mektuba her zamanki gibi selamlama ile başlatmakta ve kendisinin de bahsettiği üzere yanında da Silvanus ve Timoteus bulunmaktadır (1:1). Yine aynı cümleden anlıyoruz ki, bu mektubun muhatabı da Selanik Kilisesi ve inananlarıdır. İsa Mesih'e olan bağlılıklarından dolayı Pavlus, diğer kiliselere kendilerinden devamlı olarak bahsetmekte ve onlara dua ettiğini ifade etmektedir (1:2-3).

³¹³ Jakob, a.g.e., s. 85

Mektubun devamında ise, Pavlus'u ve Rabb'i örnek aldıkları ve Makedonya ve Ahaya'daki inananlara örnek oldukları için Selanik kilisesine teşekkürlerde bulunmaktadır (1:4-10).

b. Pavlus'un Selanik'teki Etkinlikleri (2:1-16)

Şükranları sunduktan sonra Pavlus, Selanik kilisesi mensuplarına Selanik'teyken yaptığı faaliyetlerinden bahsetmektedir (2:1-8). Devamında ise, kendilerinin şükretmeleri gerektiğini söylemektedir. Çünkü Yahudiye'deki Hristiyanlar nasıl eziyet gördüyse Selanik'tekiler de kendi vatandaşlarından aynı şekilde eziyet görmüşler ve zorluklara maruz kalmışlardır (2:9-16).

c. Pavlus'un Endişeleri ve Selanik'te Durumlar (2:17-3:13)

Daha sonra Pavlus, Selanik'e gitmek istediğini (2:18) fakat gidemediğini ifade etmektedir. Ayrıca Pavlus, kendileri için endişelendiğini söylemektedir. Dolayısıyla arkadaşı olan Timoteus'u yanlarına gönderdiğini belirtmektedir (3:1-5). Timoteus de Selanik'ten iyi haberler getirmiş (3:6) ve Pavlus bu duruma çok sevinip onları yüz yüze görmeyi istediğini söylemiştir (3:10). Mektubun bu kısmında Pavlus, teolojisinin önemli bir unsurunu dile getirmekte ve Mesih'in Rabb olduğunu ve geri geleceğini söylemektedir (3:13).

1. Tanrı'yı Hoşnut Etmek (4:1-12)

Selanikliler'e göndermiş olduğu birinci mektubunun bu kısmında, Pavlus inananlara, Tanrı'yı hoşnut etmeleri gerektiğini hatırlatmaktadır (4:1-2). Zira Tanrı'yı hoşnut etmek için, kutsal olmaları ve fuhuştan kaçmaları gerekmektedir (4:3). İyi eş olmaları (4:4-5), kardeşini aldatmamaları (4:6) konusunda kendilerine öğütlerde bulunmaktadır. Mektubun bu kısmında yine Pavlus, kendi teolojisinin en önemli motiflerinden birisi olan sevgi konusuna değinmektedir. İnananların çevrelerinde yer alan her şeye, sevgi ile bakmaları gerektiğini vurgulamaktadır (4:9-12).

2. Mesih'in İkinci Gelişi (4:13-5:11)

Daha önce de bahsedildiği üzere, Yeni Ahit'i oluşturan yazılar içerisinde Pavlus'a nispet edilen mektupların hepsinin, yapılan modern araştırmalar sonucunda

ona ait olmadığı ortaya çıkmıştır. Pavlus'un Selaniklilere göndermiş olduğu bu mektup, orijinalliği tartışılmayan ender mektuplardandır. Bu yüzden Pavlus ve teolojisinin anlaşılabilmesi için, bu mektupların çok iyi ve dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Pavlus, 1 Selaniklilere mektubunun bu kısmında, teolojisinin en önemli noktalarından birisini dile getirmektedir. Bu unsur da, İsa'nın yeryüzüne geri gelişi veya Hristiyan teologlarının ve Yeni Ahit araştırmacıların isimlendirdiği "*Parusia*"³¹⁴ terimidir.

Pavlus, Selanik Kilisesi mensuplarına İsa Mesih'in geri geleceğine inandıklarını ve umduklarını hatırlatmaktadır (4:13-14). Zira aynı cümleden anlaşıldığı kadarıyla "yaşama gözlerini kapayanlar" da vardır. Bunların da, paganlar olduğu ifade edilmektedir.³¹⁵ Mesih geri dönünceye kadar "ezik" kalacaklardır (4:15). Fakat Mesih geldiği ve emir verdiği zaman (4:16) her şey mükemmel olacaktır (4:17).

Mesih'in geri geliş zamanı ile ilgili ise, Pavlus belli bir tarih vermemiştir. Fakat her an gelebileceğini ima etmiş ve bu konu ile ilgili benzetmelerde bulunmuştur (5:1-4). Fakat o zamana kadar uyanık olmaları gerektiğini, (5:6) iman ve sevgi ile donatılarak umutla beklemelerini söylemiştir (5:9). Pavlus, devamında ise, bu mektubun en önemli cümlesini Selaniklilerle paylaşmıştır: "Mesih bizler için öldü" (5:10) demiş ve inananların bu bilinci taşıyıp bu inançla kalmalarını istemiştir (5:11).

8. Sonuç

Mektubu kapatmadan önce Pavlus, Selanik Kilise mensuplarına son öğütlerini vermiştir. Onlardan önderleri saymalarını (5:12), aralarında barış içerisinde

³¹⁴ "Bu kelime, mevcut olmak ve gelmek anlamlarına gelen Yunanca bir kelimeden gelmektedir. Helenistik dönemde Parousie kelimesi gizli bir Tanrısallığın tezahürünü belirtmek için kullanılmıştır....Yeni Ahitte parousie kelimesi, Mesih'in dönüşü anlamında fazla kullanılmamıştır....Aziz Paul, bu Mesih bekleyişi tasavurlarının, en iyi tanığıdır. Çünkü o iman, Mesih bekleyişi ile karakterize etmektedir. fakat daha sonra çabucak ateşli Mesih bekleyişini teskin etmek zorunda kalmıştır. İsa'nın, Mesih'in geleceği gün hakkındaki bigisizliğini açıklamasından (Matta 24:36) ilham alan Paul, Hristiyanları sükunet içinde yaşamaya davet etmiştir." Aydın, Mehmet, *a.g.e.*, s. 595-596

³¹⁵ Keck, *a.g.e.*, s. 871

yaşamalarını (5:13), diğerlerine destek olmalarını (5:14), herkese karşı iyi davranmalarını (5:15), birbirlerini sevmelerini (5:16), dua ve şükür etmelerini (5:17-18), ruhu söndürmemelerini ve peygamberlerin sözlerini küçümsememelerini (5:19-20), iyiye tutunup kötüden kaçınmalarını (5:21-22) istemiştir.

Son olarak Pavlus, Selaniklilere gönderdiği bu mektubu, diğer mektuplarının çoğunda yaptığı gibi dualarla bitirmiştir. Ayrıca Selanik kilisesi inananlarından, kendileri için dua etmelerini istemiştir.

Pavlus'un Selanikliler'e gönderdiği bu birinci mektubun incelenmesini yaptıktan sonra, şimdi de kısa bir şekilde onun bu mektupta temas ettiği teolojik görüşlerine bir göz atalım. Her mektubunda yaptığı gibi o, bu mektubu de kısa bir selamlama ile başlatmaktadır. Hemen akabinde onlara imanlarından dolayı teşekkür ediyor ve imanlarının diğer kiliselere de örnek olduğu için kendilerini övmekte ve Tanrı'ya da şükretmektedir (1:2-10). Daha sonra ise kendisinin Selanik'teyken yapmış olduğu hizmetlerden bahsetmekte ve bu hizmetlerden hiçbir kazanç elde etmediğini, bilakis müjdeyi yaymak için birçok fedakarlıkta bulunduğunu ifade etmektedir (2:1-12). Sonrasında İsa Mesih'e inandıkları ve Yahudiyedeki kiliseleri örnek aldıkları için sevinçli olmalarını söylemekte ve yanlarına bir ziyarete bulunmak için can attığını ifade etmekte ve kendilerini yakından görmesi için Timoteus'u gönderdiğini söylemektedir (2:13-3:5). Timoteus'un dönüp kendileriyle ilgili iyi haberler getirmesiyle Pavlus büyük bir sevinç duyduğunu belirtir ve imanlarını pekiştirmesi için Tanrı'ya dua etmektedir (3:6-13). Mektubunu iki kısımdan oluştuğunu savunanlara göre birinci bölüm burada sona ermektedir.³¹⁶

Pavlus'un Selanikliler'e gönderdiği bu birinci mektubun ikinci bölümünde ise daha çok teolojik görüşlere yer vermektedir. İlk olarak kendilerinin kötü şeylerden kaçınmalarını ve sevgi ile geçinmelerini öğütler (4:1-12). Bunun sonrasında ise Mesih'in dirilişi konusuna değinmektedir. İsa'nın ölüp dirildiğine inanmayı Hristiyanlığın en temel inançlarından biri olarak nitelendiren Pavlus, Selanikliler'e kederlenmemelerini söyler çünkü bu imanlarından dolayı kendileri sonsuza dek kalacaklardır (4:13-18). Ayrıca Mesih'in gelişinin bir an meselesi olduğunu ve her an

³¹⁶ Jakob, a.g.e., s. 86

gelebileceğini ifade ederek buna hazırlıklı olmalarını söylemektedir (5:1-11). Yani, bu sırada ona layık bir hayat sürmelerini öğütlemektedir. Bunları ifade ettikten sonra ise kendilerini iyi işler yapmaları ve devamlı olarak dua etmeleri konusunda öğütlemekte ve son selamlamaları da yaptıktan sonra Selaniklere göndermiş olduğu bu birinci mektubunu kapatmaktadır (5:12-28).

H. 2. SELANİKLİLER'E MEKTUP

1.Mektup Hakkında

Bu mektup ile ilgili belki de söylenmesi gereken ilk şey, bu mektubun yazarının belli olmadığı ve bu konuda tarih boyunca devamlı tartışmaların bulunduğu hususudur. Aşağıda bu husus, daha detaylı olarak ele alınacaktır.

Mektupla ilgili diğer önemli bir bilgi de, geleneksel görüşe göre, Pavlus'un Selanikliler'e göndermiş olduğu birinci mektupta temas ettiği “zamanın sonu ve Hıristiyanların tembelliği” konularında bir gelişme olmayıp aksine problemlerin daha büyümüş olması sorunudur.³¹⁷ Ayrıca vurgulanması gereken diğer bir husus da, Selanikliler'e gönderilen birinci mektup ile ikinci mektup arasında, ele alınan konular itibarıyla benzerliklerin bulunmasıdır.³¹⁸ Yapı olarak (giriş, selamlama, şükür gibi mektubun kısımları) Pavlus'un diğer mektuplarına benzediğini söylenebilir. Fakat mektubun yazarının Pavlus'un bir müridi olduğu hususu göz önünde bulundurulduğunda değişikliklerin olması doğaldır.

2. Selanikliler'e mektubun Pavlus'a ait olmadığını savunan Yeni Ahit araştırmacıların görüşüne göre, bu mektup, birinci mektubun bir taklidi gibidir.³¹⁹ Zira mektuplar birbiriyle karşılaştırıldığında sadece 2.Sel. 2:1-12 kısmının birinci mektup ile paralelliğinin bulunmadığı ifade edilebilir.

³¹⁷ Keck, Leander E., “The First Letter Of Paul To The Thessalonians”, *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, C. II., Abingdon Press, New York 1971, s. 875

³¹⁸ Mitchell, Margaret M., “1 And 2 Thessalonians”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 58

³¹⁹ Esler, Philip F., “2 Thessalonians”, *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1213

Diğer taraftan, bu mektubun Pavlus tarafından yazıldığını iddia edenler ise Pavlus'u, birinci mektuba benzeyen bir ikinci mektubu yazmaya ne itmiş olabileceğini temellendirmeye veya buna bir delil bulmaya çalışmışlardır. Buna göre birinci mektubundan sonra kıyamet dönünün yaklaştığı fikri yayılmış ve şehirdeki hayatı altüst etmiştir. Gelişen bu olaylara karşı da Pavlus'un bu mektubu yazdığı iddia edilmiştir. Bu görüşü savunanlara göre ise Pavlus'un Selanikliler'e göndermiş olduğu bu ikinci mektubu, birinci mektuptan birkaç hafta sonra gönderdiğini ifade etmektedirler.³²⁰

2. Yazar Hakkında

Adından da anlaşılacağı üzere, Selaniklilere gönderilmiş bu mektup, 2. yüzyıl başlarında Pavlus'un bir mektubu olarak sayılmıştır. Birçok Yeni Ahit araştırmacısına göre, bu mektup Pavlus'a ait gösterilmiş olmakla birlikte başka bir kişi tarafından yazılmış olduğu kabul edilmektedir.³²¹ Bu konu ile ilgili çeşitli tezler ortaya atılmıştır. Zira bu mektubun M. S. 50-100 yılları arasında yazılmış olabileceğini savunan çok sayıda araştırmacı bulunmaktadır.

Öte yandan, bu mektubun Pavlus tarafından yazıldığını kabul eden araştırmacılar da bulunmaktadır. Mektubun, Pavlus tarafından yazıldığını kabul eden Yeni Ahit araştırmacıları arasında Best, Jewett, Barclay gibi Yeni Ahit profesörlerini sayabiliriz.³²² Bütün bunlara rağmen bu mektubun orijinalliğinin tartışılır olduğu söylenebilir.

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

Selanikliler'e ikinci mektubun yazarının Pavlus olmadığı konusundaki görüşler daha ağır bastığı ifade edilmiştir. Bu mektubun Pavlus tarafından yazıldığına dair güçlü argümanlar olmadığına göre, mektubun Pavlus tarafından yazılmadığı sonucuna varmak mümkün olmaktadır. Mektup İncillerde yer aldığına göre yine de, onun araştırılması gerekmektedir. Bu mektubun kimin tarafından ve nerede yazıldığına dair net bir bilgi

³²⁰ Jakob, a.g.e., s. 86

³²¹ Giblin, Charles Homer, "The Second Letter To The Thessalonians", *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, Usa 1968, s. 871

³²² Esler, a.g.e., s. 1213

olmamasına rağmen, mektubun yazılış tarihi ile ilgili tahminler farklıdır. Mektubun yazılış tarihinin M. S. 50-100 ve M. S. 75-90 yılları olduğu hususu üzerinde duran araştırmacının sayısı hayli fazladır.³²³

4. Gönderildiği Yer

Selanikliler'e ikinci mektubun yazarı ve içeriği ile ilgili tartışmalar sürerken, mektubun kime gönderildiği konusunda herhangi bir tartışma yoktur. Çünkü mektubun adından da anlaşılacağı üzere bu mektup, Selanik'teki inananlara gönderilmiştir. Selanikliler'e birinci mektupta olduğu gibi, bu mektup ta Selanik Kilisesi ve bu Kiliseye inananlara gönderilmiştir.

5. Amaç

Mektuba iyice incelendiğinde, onun birinci mektupla benzer konular içerdiği görülmektedir. Muhtemelen, Pavlus göndermiş olduğu birinci mektuptan beklediğini alamayınca bu ikinci mektubu göndermiştir.

6. Ana Hatlar

1. Selamlar (1:1-2)
2. Yüreklendirme ve İsa Mesih'in gelişi (1:3-2:12)
3. Dayanmaları ve geçinmek için çalışmalarını öğüt (2:13-3:15)
4. Selamlar (3:16-17)

7. Ön Olaylar ve Konular

Pavlus'un Selanikliler'e gönderdiği bu ikinci mektup, birçok tartışma mevcut olmasına rağmen birinci mektup ile en azından konular bazında bazı paralellikler göstermektedir. Şimdi, Selanikliler'e mektubun bu konularını ve mektubun içeriğini daha yakından incelemeye çalışalım:

³²³ Keck, a.g.e., s. 876

a. Selamlar (1:1-2)

Yeni Ahit araştırmacıları mektubun yazarının her ne kadar Pavlus olmadığını söylüyorlarsa da bu mektup İncillerde yer aldığına göre biz konuları incelerken mektubun yazarının Pavlus olduğunu kabul etmek zorundayız.

Selanikliler’e yazmış olduğu ikinci mektubunu Pavlus, tıpkı birinci mektubunda olduğu gibi selamlama ile başlatır ve ilginç olan diğerk bir nokta da, onun başlangıçta aynı cümleyi kullanmış olmasıdır (1:1). Mektup Pavlus tarafından gönderilmiştir ve mektuptan anlaşıldığı kadarıyla o esnada kendisinin yanında Silvanus ve Timoteus bulunmakta idi. Mektubun muhatabı ise birinci mektupta olduğu gibi yine Selanik kilisesi ve inananları idi. Hemen sonra ise, Rab Tanrı ve İsa Mesih adına onlara lütuf ve esenlik temennilerinde bulunmaktadır (1:12).

b. Yüreklendirme ve İsa Mesih’in Geliş (1:3-2:12)

Mektubu açarken, yazar Selanik kilisesine teşekkürlerde bulunmaktadır. Devamlı olarak büyüyen imanlarıyla diğerk kiliseler arasında Selanikliler’le övündüğünü dile getirmektedir (1:3-4). Onların imanının mükâfatı da yazara göre, İsa Mesih’in, melekleriyle birlikte gökten ineceği günde Tanrı tarafından verileceğini söylemektedir. Tanrı, adalete uygun olanı yapacak ve inananlara yakışır şekilde, inanmayanlara da yine hak ettikleri şekilde mükâfat ve ceza vereceğini bildirmektedir. Ayrıca, inananların yüceltileceklerinin, inanmayanların da mahvolacaklarını ifade etmektedir (1:5-10).

Pavlus, yukarıda söylediklerine binaen, Tanrı’nın onlara lütfedip Mesih’in adının onlarda yükselmesi için ve imanlarına dair her çırpınışlarını, kendilerinin her dileğini kabul etmesi için dua ettiğini de belirtmektedir (1:11-12).

Devamında yazar, durum tespiti yaparak Selanikliler’e, Rab’in gününün geldiğini söyleyen ve haber verenlere aldanmamalarını söylemektedir (2:1-2). Çünkü o zamanın gelmesi için, bazı olayların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu olması gereken olaylara da, mektubun ileri kısmında daha yakından bakmaya çalışılacaktır. Yazarın bahsettiği bu olaylar da, “dinden dönüş” ve “yasa tanımaz adamın ortaya çıkışı” olaylarıdır (2:3-4). Hristiyan inancına göre, bu olaylar gerçekleşince İsa Mesih’in

gelişini hazırlayacak olan ve “*armagedon*”³²⁴ adını verdikleri çok büyük bir savaştan bahsedilmektedir.³²⁵ İsa’nın üçüncü gelişini hazırlayacak bu savaşın sonunda bin yıllık sürecek Tanrı Krallığı’na yerini bırakacaktır.³²⁶ Böyle bir inanış, genel olarak “Evanjelist”³²⁷ dediğimiz Hristiyan-Protestan mezhebinin bazı kiliselerinde de mevcuttur.

Sonra ise, yasa tanımaz adamla ilgili bilgi vermeye devam etmektedir (2:5-12). Selanik’te, kendilerinin yanında iken bu konu hakkında bahsettiğini de dile getirmektedir. Pavlus, yasa tanınmaz gücün yine hala etkin olduğunu ama engellendiğini, bu yüzden de yasa tanınmaz adamın gelmediğini iddia etmektedir. Şeytanın etkinliğiyle yasa tanımaz adamın aldatıcı güçlere sahip olacağını, bu yüzden de ona inanan veya uyan insanların hala olduğunu ifade eden yazar, yasa tanımaz adamın İsa’nın görkemli gelişiyi onun tarafından öldürüleceğini söylemektedir.

c. Dayanmaları ve Geçinmek İçin Çalışmalarını Öğütler (2:13-3:15)

Bunları ifade ettikten sonra yazar, Selanikliler’e ilk önce teşekkür ve dualarda bulunmaktadır. Dayanmaları için de, kendilerine öğütlerde bulunmaktadır (2:13-17). İlk olarak, onların Tanrı tarafından İsa Mesih’in yüceliğine kavuşmaları için seçildiklerini ve bunun için de Tanrı’ya borçlu olduklarını ifade etmektedir. Sonra da, onlara dayanmaları konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Ayrıca, Tanrı’nın kendileri yüreklendirmesi konusunda dua etmektedir.

Selanikliler’e dua ederken, aynı zamanda kendilerinin de ona dua etmelerini istemekte ve yaydığı müjdenin hızla yayılması için dua etmelerini talep etmektedir (3:1-

³²⁴ “Yeni Ahit’in Vahiy (Revelation) kitabına göre, iyilikle kötülük arasında vuku bulacak olan son ve nihai savaşın yeri; bu savaşa verilen ad. Armageddon savaşı, yüce Tanrı’nın büyük gününde “bütün dünya ve yeryüzü krallarının” katılacağı bir savaş olacaktır.” Gündüz, *Sözlük*, s. 41

³²⁵ Keck, a.g.e., s. 878

³²⁶ Kurt, R. Kağan, *Evanjelizm; Dünya İmparatorluğu ve Türkiye*, Birharf Yay., İstanbul 2006, s. 38

³²⁷ “Reform döneminde kurulmuş olan kiliselere verilen isimdir. Kısacası, Protestan kiliselerin diğer bir adıdır. XVI. yüzyılda Martin Luther’in başlattığı “İnsanın amelle değil, imanla kurtulabileceği” tezine ağırlık veren kiliseler, Protestan kiliselerini doğurmuştur. Protestan kiliselerine Evanjelik kiliseler, Reforme kiliseler, adı verilmiştir”. Aydın, *Sözlük*, s. 217

5). Ayrıca kötü ve ahlaksız insanlardan kurtulmaları konusunda dua etmelerini, Rab'e dayanmalarını ve buyurdıklarını yapmalarını da istemektedir.

Mektubun devamında yazar Selaniklilerden, Pavlus'un yaymış olduğu öğretiye uymayanlardan uzak durmalarını istemekte ve bunun için onları uyarmaktadır (3:6). Kendisinin Selanik'teyken nasıl davrandığından örnekler vererek bunlara aykırı davrananlarla ilişkilerini kesmelerini istemektedir. Fakat yine de o insanları düşman olarak görmemelerini, bir kardeş olarak uyarmalarını arzu etmektedir (3:7-15).

8. Sonuç

Selanikliler'e göndermiş olduğu bu ikinci mektuptaki uyarılar kısmını bitiren Pavlus, mektubunu, Selanik Kilisesi ve inananlarına göndermiş olduğu son selamlamalarla kapatmaktadır (3:16-17). İlk olarak, Tanrı'nın onlara esenlik vermesini ve onlarla birlikte olmasını dilemektedir. Daha sonra ise, bu mektubu yazanın Pavlus olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca "böyle yazarım" diyerek bunu her mektubunun özel işareti olarak saymakta ve Selanikliler'e göndermiş olduğu bu ikinci mektubunu sonlandırmaktadır.

Bu mektubun Pavlus tarafından yazılıp yazılmadığı tartışmalarını bir yana bırakarak mektupta yer alan bazı teolojik görüşler var ve bunlar tespit edilmelidir. Diğer mektuplarında da olduğu gibi bu mektup da kısa bir selamlama ile başlamaktadır (1:1-2). Sonrasında ise Selaniklerin imanlarını için Tanrı'yı şükrettiğini ifade etmekte ve çekmiş oldukları sıkıntılardan dolayı yargı gününde mesut olacaklarını da eklemektedir (1:3-13). Bunları da ifade ettikten sonra Selanikliler'i, sahte görüş ve fikirler yayan insanlardan sakınmalarını söylemektedir (2:1-12). Dolayısıyla çağrılmış oldukları bu müjde'de sabır etmeleri ve dayanmalarını öğütlemektedir (2:13-17). Bütün bu uyarıları ve öğütleri de yaptıktan sonra Pavlus Selanikliler'e, müjdenin yayılmasında başarılı olması için dua etmelerini istemekte ve aralarındaki bazı insanların boş gezdikleri haberini aldığını ifade ederek Selanikliler'e, zamanlarını dolu dolu geçirmelerini ve kendi emekleriyle geçinmeleri konusunda öğütlerde bulunmaktadır (3:1-15). En sonunda ise bazı selamlamalarda bulunarak Selanikliler'e göndermiş olduğu bu ikinci mektubunu kapatmaktadır (3:16-17).

I. 1. TİMOTEOUS'A MEKTUP

1. Mektup Hakkında

Genel olarak Pavlus, yazdığı mektuplarını kilise veya inanan gruplara göndermiştir. Fakat onun külliyatında üç mektup vardır ki, bu mektupları Pavlus, kilise veya inanan gruplara değil şahıslara göndermiştir. Bunlar 1. Timoteus, 2. Timoteus ve Titus'a gönderdiği mektuplardır. Paul Anton (1661-1730) isimli bir Alman araştırmacı, bu mektuplara "Pastoral mektuplar" adını vermiştir.³²⁸

İddialara göre Timoteus, Pavlus'un ikinci misyon yolculuğu sırasında Listra'da Hırsitiyan olmuş ve cemaatin iyi tanıklığı üzerinde Pavlus kendisini yanına almıştır.³²⁹ Bundan sonra ise Pavlus'a, yapacağı misyon yolculukları sırasında arkadaşlık ve yardımcılık yapmıştır. En sonunda ise Efes'teki cemaatin başkanlık görevini üstlenmiş ve bu münasebetle Pavlus kendisine iki mektup göndermiştir.

Pavlus, genel olarak mektuplarını bir bölgenin kiliselerine veya topluluklara göndermiştir. Bu üç mektuptan, ikisini Timoteus'a göndermiştir. Zira Pavlus Timoteus'u çok sevmekte ve birçok önemli işini ona yaptırmaktadır. Timoteus de Hıristiyan topluluğun önderi olduğundan dolayı, mektubun muhtevasında daha çok kilise ile ilgili tavsiyeler ve teolojisi ağır basmaktadır.

Pavlus'un, Timoteus'a yazmış olduğu birinci mektup, onun Makedonya'da iken Efes'te bulunan Timoteus'a genel olarak tavsiyelerinden oluşmaktadır. Bu mektup, bir topluluk veya kiliseden ziyade, bir kişiye gönderilmiş olan bir mektuptur. Pavlus, Makedonya'dan Efes'e dönmek ister ve o dönünceye kadar Timoteus'tan inananlara örnek olmasını ve kiliseye sahip çıkmasını, onu sahte öğreticilerden korumasını talep eder ve bunun için ona tavsiyelerde bulunur.³³⁰

³²⁸ Hultgren, Arland J., "The Pastoral Epistles", *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 141

³²⁹ Jakob, a.g.e., s. 87

³³⁰ Hultgren, a.g.e., s. 149

2. Yazar Hakkında

Bu üç mektubun yazarının Pavlus olup olmadığı konusunda devamlı tartışmalar mevcut olmuştur. Pavlus'u, bu mektupların yazarı olarak kabul edenler olduğu gibi, onu kabul etmeyenler de vardır. Fakat ikinci grupta yer alanların sayısı daha fazladır.

James D. G. Dunn'in editörlüğünü yaptığı *The Cambridge Companion To St. Paul* isimli kitapta, The Pastoral Epistles konusunu işleyen Arland J. Hultgren'e göre Pavlus'un, bu mektupların yazarı olarak kabul edilmesi ve zikredilmeye başlaması İrenaeus (130-200), İskenderiyeli Klement (150-215) ve Tertullian (160-225) tarafından II. yüzyılda gerçekleşmiştir.³³¹

Modern İncil eleştirenleri, Pavlus'un Pastoral mektuplarının yazarı olduğu konusunu ciddi bir şekilde sorgulamışlardır. Ekseriyet olarak da, bu mektupların yazarı olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Yani Pavlus, bu mektupların yazarı değil denilmiştir. Öte yandan, Hristiyan teologları da dinlerine olan savunma refleksi ve inanmanın getirdiği heyecanla bu görüşleri kabul etmemişlerdir. Fakat akademik anlamda metin, mektubun bütünlülüğü ve içerdiği teoloji bakımından yapılan araştırmaların neticesine bakacak olursak bu mektubun yazarının Pavlus olduğunu söylemek oldukça zor görünmektedir.³³²

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

1. Timoteus'a mektubun yazılış tarihi ile ilgili veriler ve ortaya atılan teoriler değişiktir. İlk olarak, mektubun içeriğinden hareketle herhangi bir ipucu bulmak mümkün değildir. Zira Pavlus burada sadece nasihatlerde bulunmuştur.

Mektubun içerisinde, mektubun yazılış tarihi ve yazıldığı yer ile ilgili herhangi bir veri bulunmadığına göre bu sefer Hristiyan araştırmacıları ve teologların yorumlarına bakmamız gerekmektedir. Ancak onların verdikleri örnek ve veriler de yer yer eksik, çelişkili ve tutarsızdır. Bir örnek verecek olursak; görüşlerinde yanlı olduğunu her fırsatta anladığımız William MaC Donald, *Kutsal Kitap Yorumu*'nda

³³¹ Hultgren, Arland J., "The Pastoral Epistles", a.g.e., s. 142

³³² Neyrey, Jerome H., "The Pastoral Epistles", *The Collegeville Bible Commentary*, Ed. Dianne Bergant And Robert J. Karris, The Liturgical Press, Collegeville, Minesota 1989, s. 1198

aynen şöyle demektedir: “Eğer Pavlus İ. S. 61. yılında hapisten çıktıysa, gezilerini de dikkate alırsak, mektubun 64-66 yıllarında ve büyük olasılıkla da Yunanistan’dan yazılmış olması gerekir”.³³³ Bu ifadeleri biraz daha açacak olursak; bazı araştırmacılara göre Pavlus, Roma’daki hapisanede iki yıl ceza gördükten sonra bırakıldığını ifade edebiliriz. Bu sırada Pavlus, işine devam etmesi için başka bir yere gitmiştir. Sonra yine tutuklanmış ve ikinci bir defa olarak hapse atılmıştır. Orada (Roma, Ostia) da, şehit olmuştur. Yani, bu mektupların yazarının Pavlus olduğunu savunan araştırmacılara göre, Pavlus Roma’da iki defa hapse atılmıştır.³³⁴ Bu mektupları da ikinci defa hapse atılmadan önce yazmıştır.

Bu mektubun, Pavlus tarafından yazıldığını kabul eden Hristiyan araştırmacılara göre Pavlus’un, mektupta (1:3-4) geçen ifadeye göre mektubu, Makedonya’da M. S. 63-65 yılları arasında yazmış olduğu görüşünü savunmaktadırlar.³³⁵

Genel olarak, Pastoral mektuplar adı verilen ve özel olarak 1. Timoteus’a mektubun Pavlus tarafından yazılmadığı tezini kabul eden ve savunan akademisyenler çoğunluktadır. XVIII. veya XIX. yüzyıllardan itibaren hemen hemen çoğu araştırmacı bu tezi savunmuştur. Onların bu tezi savunmadaki en önemli argümanları da, Pavlus’un bu mektuptaki Kilise anlayışının ve kullandığı sözcüklerin, onun külliyatını oluşturan diğer mektuplardan farklı oluşudur.³³⁶

4. Gönderildiği Yer

Mektubun adından da anlaşılacağı üzere, bu mektup Timoteus’a gönderilmiştir. Muhtemelen Pavlus, birinci misyon mektubunda onunla tanışmış ve ikinci misyon yolculuğunda da o Pavlus’a yardımcılık yapmıştır.³³⁷ Pavlus, mektuplardan anladığımız kadarıyla Timoteus’a çok güvenmekte, değişik misyon ve yolculuklarda onu yanına almakta veya ona görevler vermekte idi. Bu sırada Timoteus’un da Efes kilise ve

³³³ Mc Donald, a.g.e., III, s. 148

³³⁴ Titus, Eric Lane, “The First Letter Of Paul To Timothy”, *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, Abingdon Press, New York 1971, s. 883

³³⁵ Jakob, a.g.e., s. 88

³³⁶ Neyrey, a.g.e., s. 1198

³³⁷ 1. Timoteus’a Mektup, s. 1516

cemaatin başkanlığı yapmakta ve dolayısıyla da bu mektubun Efes'te bulunan Timoteus'a gönderildiği ifade edilebilir.

A- Amaç

Pavlus, bu mektubunu, yakın arkadaş ve emektaş olarak saydığı Timoteus'a yazmıştır. Timoteus'a ve Titus'a gönderilen mektuplar kilise veya cemaatlere gönderilen mektuplar olmayıp şahıslara gönderilen mektuplardır. Mektubun amacı olarak, ona vermiş olduğu görev ve uyarılar sayılabilir. Bu görev, öğüt ve uyarıları mektupta açık ve net bir şekilde görmek ve tespit etmek mümkündür.

5. Ana Hatlar

1. Mektub'a Giriş ve Yanlış Öğretilere Karşı Uyarı (1:1-11)
2. Gerçeğin Bilinmesi (1:12-2:15)
3. Hristiyan Yöneticilerinin Özellikleri (3:1-13)
4. Gerçek İnanç (3:14-4:16)
5. Gerçek Hristiyanların Görevleri (5:1-6:10)
6. Son Öğütler (6:11-21)

6. Ön Olaylar ve Konular

Genel olarak "Pastoral Mektuplar" ve özel olarak 1 Timoteus'a mektup ile ilgili Yeni Ahit araştırmacıları tarafından yapılan tartışmaları, yukarıda belirtilmeye çalışılmıştır. Fakat bütün bunlara rağmen bu mektuplar, Hristiyanların Kutsal Kitabı'nda yer aldıkları için, Pavlus'un yazmış olduğu bir metin olarak kabul edilmek durumundadır. Nitekim 1. Timoteus'a mektubunu da öyle kabul edip yukarıda belirttiğimiz ana hatları ve konuları tek tek ele almaya çalışalım.

a. Mektub'a Giriş ve Yanlış Öğretilere Karşı Uyarı (1:1-11)

Mektubun hemen başında Pavlus, Timoteus'a göndermiş olduğu bu mektubunun yazarı olduğunu vurgulamakta ve kendisini aynı zamanda, İsa Mesih'in elçisi (1:1) olarak takdim etmektedir. Aynı cümlelerin devamında da, mektubun muhatabı olan Timoteus'un ismi geçmektedir. Yine aynı cümleden anlıyoruz ki Pavlus, Timoteus'a

olan sevgisinden dolayı ona “öz oğlum” şeklinde hitap etmektedir. Buradaki “öz oğlum” ifadesini Pavlus, “Rabb’e sadık” (1 Kor. 4:17) manasında kullanmaktadır.

Mektubun devamında (1:3-7) ise, Pavlus Timoteus’a, Efes’te kalmasını söylediğini hatırlatmaktadır. Zira Efes ve Kilisesi, Pavlus için çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Timoteus’un Efes’teki görevinin ne olduğunun cevabını da, yine mektupta görmekteyiz: “Bazı kişilerin farklı öğretiler yaymasını” (1:3) engellemek amacıyla Efes’te görevlendirilmiş bulunmaktadır. “Öğretiler” terimi ile ilgili olarak araştırmacılar, Pavlus’un, onu Yahudilik, Hristiyanlık, Gnostisizm veya Marsionizm ile ilgili kullanmış olabileceğini düşünmektedirler.³³⁸ Fakat bize göre “öğretiler” diye ifade edilen şeyin, Yahudi Hristiyanlığı olması güçlü bir ihtimaldir. Zira daha aşağıda (1:7) Pavlus, bu kişilerin “kutsal yasa” öğretmeni olmak istediklerini söylemektedir. Aynı zamanda, bu ifade de yukarıdaki teoriyi doğrular niteliktedir. Sonuç olarak da, Pavlus’un bu mektupta bahsettiği Timoteus’un görevi bir nevi Pavlus’un orada yaymış olduğu inancı muhafaza etmektir.

Mektubun devamında (1:8-11) Pavlus, yasa ile ilgili bilgi vermeye devam etmektedir. Aynı zamanda yasanın “sağlam öğretiye karşıt olan başka ne varsa onlar için konulduğunu” (1:10) vurgulamaktadır. Kısacası Pavlus Timoteus’a, Efes’te inananlar arasında böyle tartışmaları engelleme ve inananları kutsal yasa taraftarlarının “tehlikesinden” kurtarma görevini vermektedir.

b. Gerçeğin Bilinmesi (1:12-2:15)

1 Tim. mektubun bu kısmında Pavlus, Rab olan İsa Mesih’e onu affettiği ve hizmetine aldığı için şükretmektedir (1:12 ve 1:17). Genel olarak Tanrı’ya, ona verdiği nimetleri için şükretmekte fakat bu defa onu affedip merhamet ettiği için Tanrı’ya da şükürlerde bulunmaktadır. Bunun hemen sonrasında da, Timoteus’a doğru öğretiyi öğretirken ona bir nevi kılavuzluk yapması için bu yazıyı yazdığını söylemektedir. Zira temiz vicdandan vazgeçen ve uzaklaşan insanlar da vardır. Tıpkı Himeneos ve İskender gibi kişilerin, doğru öğretiden saptıkları gibi (1:18-20).

³³⁸ Titus, Eric Lane, “The First Letter Of Paul To Timothy”, s . 885

Mektubun devamında Pavlus, daha doğrusu bu mektubun yazarı, önemli bir noktaya da temas etmektedir. Hristiyan kilisesinde yer alan herkesin dua etmeye öğütlemektedir (2:1-2). Çünkü Tanrı, bütün insanların kurtuluşunu istemekte (2:4) ve bunun için de, İsa Mesih'in kurtarıcı olduğunu söylemektedir. İsa Mesih de, kendisini elçi olarak atadığını ifade etmektedir (2:7).

Daha aşağıda (2:8-15) da, kadın ve erkeklerin görevlerini ve doğru öğretiyi yaşarken ve öğretirken nelere dikkat etmeleri gerektiğini açıklamaktadır. Özellikle kadınlar üzerinde durulmakta çünkü ilk aldanıp günah işleyen kadın olmuştur. Bu yüzden kadının eşine saygılı olup nazik ve ince bir şekilde doğru öğretiyi yaşayıp anlatması gerekmektedir.

Mektubun geneline bakılacak olursa Pavlus'u, kendi teolojisini, Mesih'in elçisi olduğunu ve kurtuluş doktrinini açıkladığı ifade edilebilir. Fakat satır aralıklarına dikkatlice bakılacak olursa, diğer başka önemli bir şeyi görülecektir. Buna göre, Pavlus'un yaşadığı dönemde Hristiyanlar, sadece kendi aralarında örgütlenmiş bir yapıya sahiplerdi. Yani, şehir yöneticisi gibi yüksek mevki ve görevleri Hristiyanlar, ancak ikinci asırdan itibaren elde etmeye başlamışlardır. Eğer böyle bir teori doğru ise, 1 Timoteus'a mektubun en erken II. yüzyılda yazıldığını söyleyebiliriz.

c. Hristiyan Yöneticilerinin Özellikleri (3:1-13)

1 Tim. mektubun bu kısmında (3:1-13) yazar, genel olarak kilise önderlerinin ve yöneticilerin özellikleri ve görevleri üzerinde durmaktadır. Güvenilir, iyi karakterli, şarap düşkünü olmayan, yalnızca bir eşi olan ve çocuklarını seven kişilerin, kilise önderi ve gözetmen olabileceğini vurgulamaktadır.

d. Gerçek İnanç (3:14-4:16)

Kilise önderlerinin görevlerini belirttikten hemen sonra yazar, bir nevi mektubun gönderiliş amacını açıklamaktadır. Buna göre o, bu görevleri kendisi anlatmaya gideceğini söylemektedir. Fakat gitmezse veya gecikirse, bu mektup Timoteus için bir kılavuz olacaktır (3:14-16).

Bütün bunlara rağmen, doğru öğretiden uzaklaşan insanların olduğunu da mektuptan anlamaktayız. Pavlus burada, sapkınların söylediklerine de değinmektedir.

Fakat Tanrı'ya olan dua ve şükranla her şeyin düzelip iyi ve kutsal olabileceğini ifade etmektedir (4:1-5). Sahtekârların söylediklerinin karşılığı olarak, Timoteus'un iyi bir şekilde yapması ve yerine getirmesi gereken şeylerini de zikretmektedir. Buna göre Timoteus (4:6-16), hem insanlara örnek olmak suretiyle, hem de sözlü olarak anlatmak suretiyle onlara, "Kutsal Yazıları" okutarak Pavlus oraya gidene kadar durumu kontrol altına tutması gerekmektedir.

e. Gerçek Hristiyanların Görevleri (5:1-6:10)

Mektubun bu kısmında yazar, yaşlı-genç, erkek-kadınlar arasındaki münasebetlerin nasıl olması gerektiğine, yaşlılara gösterilmesi gereken saygıya değinmektedir (5:1-2). Daha sonra da, kilisede dul kadına nasıl davranılması gerektiğini anlatmaktadır (5:3-16). Burada detaylara girmeyerek Hristiyanlarca dul kadınının yaşının altmış'tan³³⁹ daha fazla olması gerektiği kabul edilmektedir ve o bir defa evlenmiş olmalıdır.

Daha aşağıda da, Timoteus'a, yaşlılara saygılı olmasını ve hiçbir yerde ve hiçbir kişi için yanlış davranmamasını vurgulamaktadır (5:17-22). Mektubun devamında da, şarap (5:23) ile ilgili bir öğütten sonra belki insanların karakteriyle ilgili günah (5:24) örneğinden sanki Timoteus'un yanında yer alan inananlara ders vermektedir.

Mektubun devamında yazar (6:2-10), iyi ve sahte öğretmenlerden ve onların özelliklerinden bahsetmektedir. Zengin olmak arzusuyla Mesih İsa adına öğretilerde bulunan sahte öğreticileri anlatmaktadır, onların dünyalarını ve psikolojilerini dile getirmektedir.

7. Sonuç

Sahte öğreticileri anlattıktan sonra yazar, sözünü doğru öğreticiyi anlatacak inananlara getirmektedir (6:11-16). Ona, zorluklar altında olsa bile doğru yoldan sapmamasını öğütlemektedir. Zengin olan insanların da zenginlikleriyle gurur duymamalarını (6:17), iyilik etmelerini (6:18) öğütlemektedir.

³³⁹ Titus, a.g.e., s. 887

Mektubu kapatırken yazar, Timoteus’a, doğru inançtan ayrılmamasını (6:20) ve bilgiyi önemseyerek sapıtan öğreticilerden (6:21) olmamasını tavsiye etmektedir. Bunları ifade ettikten sonra da, Timoteus’a göndermiş olduğu bu birinci mektubunu bir dua ile sonlandırmaktadır.

Efes cemaatinin başındaki Timoteus’a göndermiş olduğu bu mektubunda Pavlus, genel olarak kendisine öğütler vermekte ve aynı zamanda da bazı teolojik görüşlerini de açıklamaktadır. Kısa bir selamlama kısmından sonra Pavlus Timoteus’u, sahte ve yalan öğretilere karşı dikkatli olmasını söylemekte ve bu yanlış öğretileri yayan insanların Tevrat’tan bahsettiklerini söylemektedir. Aslında yasa ve Tevrat’ın özünde iyi bir şey olduğunu söyleyen Pavlus, işlevinin yanlış ve günahları saymak olduğunu ifade ediyordur (1:3-11). Akabinde ise kendisini güçlendiren ve bütün eksiklere rağmen onu seçen Tanrı’ya şükretmektedir (1:12-17). Bunlar ifade ettikten sonra ise Timoteus’a gelmekte ve bu buyruğu kendisine emanet ettiğini, iyi ve doğru savaşı sürdürmesi için bu doğru buyruğu kullanmasını tembihlemektedir (1:18-20). Timoteus’a yönelik öğütlerini sıralayan Pavlus kendilerinin, ilk olarak dua etmelerini, birbirlerine karşı iyi davranmalarını, erkek ve kadınların görevlerini ve ne yapmaları gerektiği konusunda kendilerini öğütleme (2:1-15). Bundan sonra ise bir kilise önderi vasıflarının nasıl olması gerektiğini, önderin ve aynı zamanda kilise görevlilerinin de nelere dikkat etmeleri gerektiğini uzun ve ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır (3:1-13). Mektubun bu kısmında Timoteus’a önce kilise ve İsa ile ilgili büyük sırdan³⁴⁰ bahsetmekte ve hemen akabinde de sahte ve yalan öğretilere karşı dikkat olmaları konusunda kendisini uyarmaktadır (3:14-4:5). Buna karşın Timoteus’a bazı görevler düşmektedir. Şöyle ki; kendisi bir yandan bu öğretilere karşı çıkıp insanlara hakikati anlatırken diğer yandan da toplumunda iyi bir örnek oluşturmalıdır (4:6-5:16). Sadece Timoteus değil, toplumun reisleri de doğru, iyi ve örnek insanlar olmalıdır (5:17-6:2). Mektubun devamında Pavlus, yine nitelikli yöneticinin görevleri ve vasıfları üzerinde durarak bu konuya çok önem verdiğini göstermektedir (6:3-11). Bu bağlamda da kendisine, iyi ve doğru yoldan ayrılmaması ve vazgeçmemesi konusunda öğütler vermektedir (6:12-16). Mektubun sonrasına doğru gelirken Pavlus zenginler ile ilgili nasihatler vererek zenginlikleriyle

³⁴⁰ Jakob, a.g.e., s. 89

gurur duymamaları gerektiği, aksine paylaşmaya meyilli olmaları gerektiğini ifade etmektedir (6:17-19). Sonunda bir selamlama ile Timoteus’a göndermiş olduğu bu mektubu kapatmaktadır.

İ. 2. TİMOTEOUS’A MEKTUP

1. Ana Hatlar

1. Selam ve uyarılar (1:1-18)
2. Timoteus’a teşvik ve öğretim (2:1-3:9)
3. Pavlus’u örnek almak (3:10-4:8)
4. Özel bilgilendirme ve selamlar (4:9-4:22)

2. Ön Olaylar ve Konular

Yukarıda da ifade edildiği üzere Pavlus, üç adet “Pastoral mektup” göndermiştir. Bunların birini Titus isimli inanana ve diğer iki tanesini de Timoteus isimli şahsa göndermiştir. Bundan bir önceki mektupta, Timoteus’a gönderilen birinci mektup ele alınmıştır. Şu anda işlediğimiz bu mektup, ona gönderilen ikinci mektuptur. Şimdi mektubu incelemeye çalışalım:

a. Selam ve Uyarılar (1:1-18)

Diğer mektupların çoğunda yaptığı gibi Pavlus, 2. Timoteus’a mektubunu da selamlama ile başlatmaktadır (1:1). Ayrıca, bu mektubu gönderen kişinin kendisi olduğunu da ifade etmektedir. Ardından da, mektubun alıcısı ve muhatabı konumundaki kişinin Timoteus olduğunu hemen belirtmektedir (1:2).

Bunun hemen sonrasında da, Pavlus’un mektuplarının bir kısmında da gördüğümüz gibi şükür vardır (1:3-8). Burada dikkati çeken önemli bir nokta da, mektupta yer alan Timoteus’un büyükannesi Lois ve annesi Evniki’nin isimleridir (1:5). Bu isimlerin mektupta yer almaları bir yandan mektubun orijinalliği hakkında bize önemli ipuçları verirken, diğer yandan da mektubun yazılış tarihi ile ilgili bizi daha derin bir şekilde düşünmeye sevk etmektedir. Zira burada üç kuşak gibi uzun bir

süreden bahsedilmektedir. Dolayısıyla, Yeni Ahit araştırmacılarının önemli bir kesimine göre bu mektup, Pavlus'tan sonraki bir tarihte yazılmıştır.³⁴¹

2 Timoteus'a mektubun devamında, yazar Timoteus'a, muhtemelen, Hristiyan olarak doğup büyümesinin Tanrı'nın bir armağanı (1:6) olduğunu hatırlatarak bu yolda yürümesini ve korkaklık göstermemesi konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Bunu yaparken de, Pavlus'tan işittiği ve gördüğü şeyleri örnek alması gerektiğini vurgulamaktadır (1:8-14). Böylece o, Pavlus'un yolunda olacak ve Pavlus'un yolundan geçen Figelos, Hermogenis gibilerin yolunda olmayacaktır (1:15-18).

b. Timoteus'a Teşvik ve Öğretme (2:1-3:9)

2 Timoteus'a mektubun devamında yazar, Timoteus'a olan öğütlerine devam etmektedir. Kendilerinden, Pavlus'tan gördüklerine inanmasını ve sağlam bir şekilde insanlara duyurmasını istemektedir (2:1-7). Yazar devamında, Timoteus'un bu yolda olmasının temel nedenini de açıklamaktadır. Buna göre, bunun nedeni de İsa Mesih'in ta kendisidir (2:8-13). Anlaşıldığı kadarıyla Pavlus, burada kendi teolojisini açıklamaktadır. Şöyle ki İsa, Davud'un soyundan olup ölümden dirilmiş ve insanların kurtuluşunu ancak o sağlayabilmiştir. Yine bunun devamında yazar Timoteus'a, doğru öğretiyi yaymanın zor bir iş olduğunu ve birçok zorluğa katlanacağını hatırlatmaktadır (2:14-20). Fakat bütün bunlara rağmen fedakarlık edip hayatını temiz bir şekilde bu yola adanması ve insanları İblis'in tuzağından kurtarması gerektiğini söylemektedir (2:20-26). Zira son günler hep zor ve çetin olarak geçecek ama inananların fani, kısa şeylerin arkasında hayatlarını heba etmemeleri gerekmektedir. Nitekim Yannis ve Yambris isimli iki Yahudi, Musa'ya karşı böyle davranmışlar ama sonları hiç iyi olmamıştı (3:1-9).

c. Pavlus'u Örnek Almak (3:10-4:8)

Yazar, doğru yolu yaşama ve anlatma işinin zorluğunu anlattıktan sonra, bu yolda en iyi örneğin Pavlus olduğu konusunu burada dile getirmektedir. Pavlus'a göre

³⁴¹ Drury, Clare, "The Pastoral Epistles", *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1229

Timoteus, Pavlus'un çektiği zorluklarını çok iyi ve yakından bildiğinden kendisini örnek alması gerekmektedir (3:10-17).

Bunun hemen sonrasında yazar, Timoteus'a, her ne pahasına olursa olsun işine devam etmesini öğütlemekte ve bu yolda karşılaşacağı zorluklara göğüs germesini istemektedir (4:1-8). Zira Pavlus'un kendisi, bu fedakarlık ve azmin en iyi ve güzel örneğidir. Ölümü yakın olmasına rağmen (4:6) o, görevini yaptığı için mutlu olduğunu belirtmekte ve hizmet etmenin mükafatını alacağına da emindir (4:8).

3. Sonuç ve Selamlar

2. Timoteus'a mektubun son kısmında yazar, bazı özel bilgilere de yer vermektedir. Kendisini bazı insanların terk ettiğinden ve diğerlerini de görevlerle yanından gönderdiğinden ve böylece yalnız bırakıldığından sanki şikayet etmektedir (4:9-15). Muhtemelen, Roma'daki mahkemeden de bahsetmektedir (4:16). Anlaşıldığı kararıyla inananlar Pavlus'u, terk etmiş ve kendisini sadece Rabb terk etmemiştir (4:17-18).

Mektubun sonu da, selamlama ile bitmektedir (4:19-22). İnananlara selam söylemekte (4:19) ve göreve gönderdiği insanları da zikretmektedir (4:20). Timoteus'u yanına çağırmakta (4:21) ve yanında bulunan inananların da kendisine selamlarını söyleyip, göndermiş olduğu mektubuna son vermektedir.

Pavlus'un Timoteus'a göndermiş olduğu bu ikinci mektubunda, ilk mektupta da olduğu gibi öğütlerde bulunur ve aynı zamanda kendi teolojik görüşlerini de katmaktadır. Kısa bir selamlama kısmından sonra Pavlus Timoteus'a, Tanrı tarafından kendisine ihsan edilen nimetleri hatırlatmakta ve kendi durumu hakkında da bilgi vermektedir.³⁴² Hemen sonrasında ise kendisinin de sıkıntılar çektiğini fakat dayanması gerektiğini hatırlatmaktadır (2:1-13). Bu konuları insanlarla paylaşmasını söylemekte ve insanlar arasında kötülerin olduğunu da hatırlatarak onlara da yumuşak davranmasını istemektedir. Böylece onlar da şeytanın tuzağından kurtulabilirler (2:14-26). Son zamanlar olduğu için herkesin sıkıntılarla karşılaşacağını ifade ederek Mesih'e

³⁴² Jakob, a.g.e., s. 90

inananların zorluklarla karşılaşınca imanların daha da derinleşeceğini belirtmektedir.³⁴³ Bütün bunları ifade ettikten sonra Timoteus'a kendisine sadık kalmasını söylemekte ve bu konu ile ilgili bazı öğütler vermektedir (3:10-4:5). Kendisinin de hayatının son günlerini yaşamakta olduğunu ve bunun mükafatını Mesih'ten beklediğini ifade etmektedir (4:6-8). Son olarak Timoteus'a bazı nasihatler vererek, son selamlamaları da yaptıktan sonra Timoteus'a göndermiş olduğu bu ikinci mektubunu sonlandırmaktadır (4:9-22).

J. TİTUS'A MEKTUP

1. Ana Hatlar

1. Giriş (1:1-4)
2. Yönetenin nitelikleri ve görevleri (1:5-16)
3. Titus'un görevleri (2:1-3:11)
4. Öğüt ve selamlar (3:12-15)

2. Ön Olaylar ve Konular

Yukarıda da belirtildiği üzere, Pavlus'un Titus'a göndermiş olduğu bu mektubu dört temel alt başlığa veya konuya ayırmak mümkündür. Şimdi Pavlus'un veya mektubun yazarının mektupta yer verdiği konulara bakalım.

a. Giriş (1:1-4)

Bu mektubun girişine bakacak olursak, ilk aklımıza gelecek şey de bu mektubun, bir gönderen tarafının olduğu bir de mektubu alan taraf veya mektubun muhatabı konumunda olan kişilerin olduğudur. İlk olarak göndereni ele almaya çalışalım: Pavlus, mektubu gönderirken, mektubu gönderen kişinin kendisi olduğunu ifade etmektedir. Daha sonra ise, kendisine de iki önemli vasıf giydirip ve Titus'a hitap etmektedir. Pavlus'un bu iki vasfı da, kendisinin "Tanrı'nın kulu" ve "Mesih'in elçisi" (1:1) olmasıdır. Bundan sonraki cümlelerde (1:2-3) de kendisinin elçi olduğunu ve ayrıca kendi görevinin önemini vurgulamaya çalışmaktadır.

³⁴³ Jakob, a.g.e., s. 90

Öte yandan, mektubun muhatabı konumunda olan Titus, Pavlus için çok değerli bir kişidir. Pavlus'un kendi teolojisini yayma safhasında Titus, ailesi ile birlikte ona her anlamda yardımcı olmuştur. Pavlus'un verdiği görevleri yerine getirmiş ve Girit'te Pavlus için önemli bir dayanak noktası olmuştur. Bu yüzden mektupta Pavlus, ona "öz oğlum" (1:4) diye hitap etmektedir ve kendisine olan sevgisini belli etmektedir.

b. Yönetenin Nitelikleri ve Görevleri (1:5-16)

Girişten hemen sonra yazar, Titus'a görevini belirtmekte ve bu kısım boyunca iki önemli konuya da değinmektedir. Birinci konuda yöneticinin vasıflarını belirtmekte (1:5-9) ve ikinci konuda da yalancı öğreticilerin vasıflarını ve niteliklerini (1:9-16) belirtmektedir. Diğer önemli bir şey de, Titus'un görevinin bir Yunan adası olan Girit'te (1:5) olmasıdır.

Mektubu daha yakından incelemeye başladığımızda, görüyoruz ki yazar, bir öğreticide olması gereken nitelikleri Titus'a belirtmektedir. Buna göre, doğru öğreticinin; eleştirilecek yönü olmayan, yalnızca bir eşi olan, doğru ve imanlı çocukları olan, tez öfkelenmeyen, şarap düşkünü olmayan, zorba olmayan ve haksız kazancı sevmeyen, konuksever, iyiliksever, sağduyulu, adil, pak ve kendini denetleyebilecek vasıfları olan birisi olmalıdır. Yani sağlam karakterli, imanlı ve doğru, dürüst insana işaret etmektedir.

İyi öğreticinin vasıf ve niteliklerini belirttikten sonra yazar, bu sefer de iyi gibi görünen aslında kötü olan öğreticilere veya sahte öğreticilere sözü getirmektedir. Hemen anlaşılacağı üzere, Yahudilikten Hristiyanlığa geçenleri kastetmektedir. Zira "sünnet yanlıları" (1:10) derken, onları kastetmekte ve onların bir tehlike olduğunu vurgulamaktadır. Onları çok iyi ve ayrıntılı bir şekilde tasvir etmektedir.

"*The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*" isimli kitabın "The Letter Of Paul To Titus" maddesini yazan Eric Lane Titus'a göre, Titus'a mektupta (1:12) zikredilen "peygamber", M.S. VI. asırda yaşamış olan Giritli Epimenides'tir. Eğer böyle bir teori doğru ise mektubun, Pavlus adına başka bir kişi tarafından yazılmış olduğu tezi de doğru olacaktır.

c. Titus'un Görevleri (2:1-3:11)

Bütün bunlardan sonra yazar, Titus'un yapması gereken göreve değinmekte ve onun görevinin "sağlam öğretiye uygun" olan şeyleri uygulamak ve insanları ona davet etmek olduğunu belirtmektedir. Girit insanların yanlış ve zayıf karakterlerine karşın, Titus ve kilisenin mensubu olan herkes sağlam karakterli olup doğru öğreti doğrultusunda hareket etmelidir. Titus'a mektubun 2:1 ile 2:10 arasındaki kısımda ise, Titus'u bir öğretmen³⁴⁴ olarak görürüz ve bu pasajlarda onun insanlara ne öğretmesi gerektiği hususunda yer almaktadır.

Bundan sonraki kısımda ise, insanların kurtuluşu ile ilgili bilgi verip onların ahlaklı bir şekilde yaşamalarını öğütlemektedir. Kurtarıcı olan İsa Mesihin, insanlar için kendisini feda ettiğini belirtirken burada "kurtuluş teolojisini" anlamamız mümkündür. Bunları vurguladıktan hemen sonraki cümlede ise, Titus'un yetkisi ile ilgili kısım (2:15) geçmektedir. Zira Pavlus, ona tam yetki vermekte ve bu misyonunda hiçbir şeyden çekinmemesi gerektiğini söylemektedir. Bu bağlamda konuya bakacak olursak Pavlus, ilk olarak kendisinin İsa Mesih'in elçisi olduğunu vurguladıktan (1:1) hemen sonra Titus'u işleri düzene koymak için geriye bıraktığını söylemektedir (1:5). Dolayısıyla, burada (2:15) da ona tam yetki vermektedir.

Yazar, Titus'a, yapması gereken görevlerini saymaya devam etmektedir. 3:1 ile 3-8 kısımları boyunca Kilise mensuplarının yaşadıkları bölgenin yönetim ve yöneticilerine karşı iyi ve saygılı davranmalarını istemektedir. Zira bir zamanlar onlar da diğerleri gibi idi, ama "kurtarıcı" onları bu durumlarından kurtarmış ve bunu da insanlara olan sevgisi ve merhameti ile yapmıştır. Bu satırlarda da, Hristiyan teolojisinin en güçlü motiflerinden biri olan sevgi motifini (3:4) görmekteyiz.

Bunun devamında geçen (3:8) bu sözün güvenilir olduğu hususu ile ilgili bazı Yeni Ahit araştırmacıları bunun muhtemelen bir vaftizci Hristiyan formülü olduğunu düşünmektedirler.³⁴⁵ Yine burada, Titus'un yetkisi ile ilgili bir durum söz konusu olmaktadır. Zira yukarıda anlatmış olduğumuz kadarıyla Titus, görevinde tam yetki sahibi olmuş ise de burada onun, yetkisinde ısrarlı olması istenmektedir. Bu buyruğu, mektubun ilerleyen kısmında anlatmaya devam etmektedir (3:9-11). Sonuç olarak da

³⁴⁴ Titus, a.g.e., s. 893

³⁴⁵ Titus, a.g.e., s. 893

onlarla ilişkiyi kesmesini söylemekte ve onların günahkar olduklarını da vurgulamaktadır.

3. Sonuç

Mektubu bitirmeden önce Pavlus, birkaç isimden bahsetmektedir. Tihikos ile ilgili pek bir şey bilinmemesine rağmen onun adı 2. Timoteus'a (4:12) mektupta da geçmektedir. Muhtemelen Pavlus'un elçisi konumundadır. Artemas ile ilgili ise hiçbir bilgi yoktur. Pavlus'un, mektupta zikretmiş olduğu Nikopolis şehri, muhtemelen, Yunanistan'ın Adriyatik denizi kıyısı taraflarında bulunan bir şehirdir.³⁴⁶ Ayrıca Apollos ve hukukçu Zenas'ın, Titus tarafından yolcu edileceğini öğreniyoruz. Sonuç olarak bütün bu öğütlerden sonra Pavlus, son selam ve duaları yaparak Timoteus'a göndermiş olduğu bu ikinci mektubunu kapatmaktadır.

Pavlus'un Titus'a göndermiş olduğu bu mektubunda bazı teolojik unsurlarına değinmektedir. Bir selamlama (1:1-4) ile başlayan bu mektup daha sonra cemaatin teşkilatlandırılmasıyla devam etmektedir.³⁴⁷ İlk olarak kendisini bir görev ile görevlendirdiğini ifade etmekte ve cemaatinin teşkilatlandırılması için her kentte bir yönetici tayin etmesini istemektedir. Yöneticilerin vasıflarına da değinen Pavlus, onların iyi vasıflı ve örnek insanlar olmalarını istemektedir (1:5-16). Hemen sonrasında ise Titus'a, öncelikle kendisinin örnek insan olmasını sonra insanlara ve cemaat mensuplarına birbirlerine karşı nasıl davranmaları gerektiği konusunda öğütler vermesini istemektedir (2:1-15). Öğütlerine devam eden Pavlus Titus'a, kutsal ruh'a uygun yaşamaları ve hayatlarını düzeltmeleri konusunda inananlara tembihlerde bulunmasını istemektedir (3:1-11). Bunları da ifade ettikten sonra birkaç isteklerde de bulunup son selamlamaları da yaptıktan sonra Titus'a göndermiş olduğu bu mektubunu kapatmaktadır (3:12-15).

³⁴⁶ Titus, a.g.e., s. 893

³⁴⁷ Jakob, a.g.e., s. 90

K. FİLİMON'A MEKTUP

1. Mektup Hakkında

Filimona mektup, Pavlus külliyyatının kısa ve kişisel mektupları arasında yer almakta olup metin olarak da kısa bir mektuptur. Bu mektup, muhtemelen, Efes'te iken Pavlus tarafından Hristiyan yapılan bir inanana gönderilmiştir.³⁴⁸ Mektupta yer alan Afiya ve Arhippus isimleri, muhtemelen Filimon'un eşi ve oğludur. Bir görüşe göre de, Filimon'un evi aynı zamanda kilise olarak ta kullanılmaktadır.³⁴⁹

Muhteva olarak da, bu mektup Pavlus'un, Filemon'a olan bazı ricalarından oluşmaktadır. Şöyle ki Onesimos, Filemon'un kölesi olup hapisteyken Pavlus'a yardımcılık ve hizmetçilik yapmıştır. Hristiyan olmuş ve sahibinin yanına dönünce Pavlus, Onesimos'un sahibi olan Filemon'dan kendisine iyi davranmasını istemiştir. Diğer vurgulanması gereken bir şey de Onesimos'un Filemon'un değil, Arhippus'un kölesi olduğu hususudur.

Mektubun okunmasından çıkacak ilk kesin anlam, yukarıda anlatıldığı gibidir. Fakat Pavlus'un bu mektupla anlatmak istediği şey, daha derin bir anlam içermektedir. Ancak ona değinmeden önce Filimon'un Pavlus'un nezdindeki yerini anlamamız ve belirtmemiz gerekmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere Filimon, Pavlus tarafından dönüştürülmüş olup Kolose'deki kilisenin önderlerindendir.³⁵⁰ Zira Pavlus ona “emektaşım” diye hitap etmektedir. Arka planı anladıktan sonra, mektubun gerçek anlamını iki temel noktada anlamak mümkündür.

İlk olarak, bu mektupla Pavlus'un, bir havari olarak nasıl “emir verdiğinin” çarpıcı bir örneğini görüyoruz. “*Sana herhangi bir haksızlık etmişse ya da bir borcu varsa, bunu benim hesabıma say*” (1:18) derken aslında bir emir vermektedir. Zira Filimon'un onu kırmayacağını bilmekte ama Pavlus burada dil sanatıyla “rica ederken”

³⁴⁸ Fitzmyer, Joseph. A., “The Letter To Philemon”, *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown; Joseph A. Fitzmyer; Roland E. Murphy, Prentice-Hall, Usa 1968, s. 869

³⁴⁹ Wansink, Graig S., “Philemon”, *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001, s. 1233

³⁵⁰ Filimon'a Mektup, S. 1531

aslında “emretmektedir”. Kısacası Pavlus, mektubunda retorik sanatını güzel ve profesyonel bir şekilde kullanmaktadır.

İkinci olarak da, Pavlus Filimon’a, normal diğer Hıristiyanlara nasıl davranması gerektiğini de öğretmektedir. İnananların çoğunun fakir ve köle olan bir toplumda bir kilise önderi ve hür bir kişi olan Filimon’a onlarla kardeşçe, ayrıca inananların da birbirlerine öyle davranmalarını tavsiye etmektedir.

Son olarak vurgulanması gereken başka bir şey de, Filimona mektup ile Koloseliler’e mektubu arasında bir ilişkinin olduğudur. Araştırmacılar bu konu üzerinde de durmuşlar fakat bu konu Koloseliler’e mektubunda ele alındığında ayrıca burada üzerinde durulmayacaktır.

2. Yazarı Hakkında

Araştırmaların ekseriyeti tarafından, bu mektubun yazarının Pavlus olduğu kabul edilmektedir.³⁵¹ Bunun en önemli kanıtı, büyük kilise babalarının Filimon’dan alıntılarda bulunmalarıdır.³⁵² Pavlus’un kendisi de, bu mektubu yazdığını belirtmektedir. Zira mektubun içerisindeki 1-2., 8-9., 19. cümlelerde kendi ismini zikretmekte ve mektubun diğer kısmında da devamlı olarak birinci şahısla konuşmaktadır. Ayrıca Koloseliler’e mektupta (4:17) geçen cümle ile bunu desteklemektedir.

3. Yazılış Tarihi ve Yazıldığı Yer

Hemen belirtmek gerekir ki Pavlus bu mektubu Filemon’a hapisteyken yazmıştır. Zira Pavlus bunu, kısa bir mektup olmasına rağmen defalarca zikretmektedir. Yeni Ahit araştırmacılarının tespitlerine göre, Pavlus toplam yedi defa hapse atılmıştır.³⁵³ Bu hapislerin bir kısmının hapisane, diğer bir kısmının ev hapsi şeklinde olduğunu vurgulamışlardır. Dolayısıyla Pavlus’un bu mektubu yazdığı zaman nerede olduğunun bilinmesi zordur. Çünkü kendisi, bunu hiçbir mektubunda zikretmemektedir. Yer ile ilgili herhangi bir veri olmadığından dolayı, mektubun ne zaman yazıldığını

³⁵¹ Mac Donald, a.g.e., 255

³⁵² Mac Donald, a.g.e., s. 256

³⁵³ Wansink, a.g.e., s. 1233

kestirmek de hemen hemen imkânsızdır. Zira elimizde, bu konu ile ilgili herhangi bir delil bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu bahisle ilgili çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Bunların ilkinde göre Pavlus'un, Filimon'a bu mektubu Roma'da hapisteyken yazdığı teorisi'dir. Buna dayanarak, mektubun M. S. 59-62 yılları arasında yazıldığını söyleyebiliriz. M. S. 62-63 yılları arasında bir tarih verenlerin de olduğunu belirtmemiz gerekir.³⁵⁴

İkinci teori ise bizce daha doğru olmaktadır. Zira Pavlus'un bu mektubunda anahtar isimlerinden birisi de köle Onesimos'tur. Köle Onesimos'un hapis cezasının Roma'da olamayacağını düşünerek mektubun, Pavlus tarafından Efes'teyken M. S. 54-56³⁵⁵ yılları arasında yazılmış olduğu fikri daha mantıklı gözükmektedir.

4. Gönderildiği Yer

Yukarıda da anlatıldığı üzere Pavlus, bu mektubunu Kolose'de yaşayan ve oradaki kilisenin önderlerinden olan Filimon'a göndermiştir. Mektupta da belirtildiği üzere (1:2), Filimon'un evi aynı zamanda da kilise olarak kullanılmaktadır. Bu konu hakkında herhangi bir tartışma ve şüphe yoktur. Zira mektubun gönderildiği şahsın Filimon, dolayısıyla yerin de Kolose olduğu hususu ile ilgili kanıtlar çoktur.

Ayrıca mektupta yer alan Afiya ve Arhippus'un isimlerinin, yani evdeki inananların zikredilmesi mektubun özel ve şahsi bir mektup olduğunun kanıtıdır.³⁵⁶ Bu mektup, Pavlus ile onların bir haberleşme aracı olup aynı zamanda mektupta yer alan Onesimos hikâyesi Filemon'un ve inananların aralarında nasıl davranmaları gerektiğinin bir örneğidir.

5. Amaç

Yukarıda, mektupla ilgili birçok veri sunmaya çalışılmıştır. Fakat mektubun amacını anlayabilmek için Onesimos ile ilgili bir noktaya açıklık getirmek gerekmektedir. İlk olarak şunu vurgulamamız gerekir ki, araştırmacılara göre Onesimos,

³⁵⁴ Jakob, a.g.e., s. 91

³⁵⁵ Furnish, Victor Paul, "The Letter Of Paul To Philemon", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, C. II., Abingdon Press, New York 1971, s. 894

³⁵⁶ Stuckenbruck, a.g.e., s. 126

Filimon'un değil oğlunun, yani Arhippus'un kolesidir. Fakat Pavlus, mektubu Arhippus'a değil babasına, yani Filimon'a göndermiştir. Burada akla gelen bir soru işareti vardır: Pavlus'un Filimon'a mektup göndermesinin amacı acaba ne olabilir? Zira Onesimos onun kolesi değildir.

Bütün bunlardan çıkaracağımız sonuç şudur; Pavlus bu mektup aracılığıyla Kolose'de bulunan Hristiyan topluluğuna Filimon'un şahsına hitap ederek hem iletişim kurmuş hem de inananların aralarındaki münasebetleri nasıl kurmaları gerektiğini onlara göstermiştir.

6. Ana Hatlar

1. Selamlar (1:1-3)
2. Teşekkür ve dua (1:4-7)
3. Pavlus'un Onesimos için Filimon'a ricaları (1:8-21)
4. Son selamlar (1:22-25)

7. n Olaylar ve Konular

Mektubun konularına başlamadan önce, Onesimos ile ilgili verileri kontrol etmek gerekmektedir. Onesimos, Filimon'un oğlu olan Arhippus'un kolesidir. Yeni Ahit araştırmacılarına göre Onesimos, Filimon'a bir konuda zarar ettirmiştir. Mektupta yer alan *“bir zamanlar sana yararsızdı”* (1:11) kelimesi, bizce buna işaret etmektedir. Kısacası, Pavlus hapse düşünce Onesimos'u orada bulmuş ve Hristiyanlığa dnştrmştir. Onesimos de, Kolose'ye dönerken Pavlus, Filimona mektubunu kendisine vermiş ve Onesimos, Filemon'a mektubu ulaştırmıştır.

Mektubun bu n olayını belirttikten sonra, Filimon'a mektubun konularına geçebiliriz. “Ana hatlar” başlığı altında yazmış olduğumuz dört madde mektubun konularını belirtmektedir. Dolayısıyla, bu konulara aşağıda ayrıntılı olarak değinecektir.

a. Selamlar (1:1-3)

Selamların olduğu bu ilk kısımda biz, iki ana şahsiyeti zikredebiliriz. İlkinde, mektubun göndereni konumunda olan Pavlus ve yardımcısı konumunda olan Timoteus

yer almaktadır. Diğerinde ise, mektubun muhatabı olan Filimon, Afiya, Arhippus ve Filimon'un evinde olan inananlar topluluğudur.

İlk olarak Pavlus, Filimon'a "emektaşım" (1:1) diye seslenmekte ve bununla hem karşındakini etkilemekte hem de kendisine değer verdiğini göstermektedir. Daha ilk satırdan Pavlus'un, dili nasıl bir ustalıkla kullandığı gayet açık bir şekilde belli olmaktadır.

Yine mektupta belirtildiği üzere Pavlus, bu mektubu hapisten göndermiştir. Mektupta yer alan "*Mesih İsa uğruna tutuklu olan ben*" ifadesi ilginçtir. Araştırmacılar bunu, Pavlus'un Mesih'e ve davasına olan düşkünlüğünün ve bağlılığının bir ifadesi olarak anlamışlardır.³⁵⁷ Yukarıda da bahsedildiği üzere, mektubun hangi hapisneden yazıldığı zikredilmemektedir. Dolayısıyla, Yeni Ahit araştırmacıları tarafından da, bu konu ile ilgili herhangi bir karara varılmamıştır. Bu selamlama kısmı açısından önemli olan başka bir nokta da Pavlus'un, Filimon'un evindeki inananları zikretmesidir. Tabi ki Filimon, Afiya ve Arhippus, Kolose'deki kilisenin mensuplarıdır fakat sanki Pavlus'un kafasında sadece Filimon'un evindeki inananlar vardır.

Mektubun diğer şahsiyetleri ise, yukarıda bahsedildiği üzere mektubun muhatapları olan Filimon, Afiya, Arhippus ve diğer inananlardır. Yeni Ahit araştırmacılarına göre Filimon, Kolose'deki Hristiyan kilisesinin mensup ve liderlerindendir. Mektupta geçen Afiya ismi ise, muhtemelen Filimon'un eşidir.³⁵⁸ Fakat bununla ilgili herhangi bir delil yoktur. Böyle bir fikir, sadece bir tahmin olmaktadır. Arhippus da muhtemelen onların oğullarıdır fakat yine de bu konu ile ilgili delil olmadığı için bu sadece bir tahminden ibaret kalmaktadır.

b. Teşekkür ve Dua (1:4-7)

Pavlus'un külliyatı hakkında araştırmalarda bulunan hemen hemen her araştırmacı, Pavlus'un retoriğine hayran kalmış ve onu bir diplomat olarak nitelemişlerdir. Filemona mektubunda da, bu bariz bir şekilde görülmektedir. Zira o,

³⁵⁷ Havener, İvan, "Philemon", *The Collegeville Bible Commentary*, Ed. Dianne Bergant And Robert J. Karris, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota 1989, s. 1169

³⁵⁸ Mac Donald, a.g.e., s. 258

havarilik otoritesini kaba ve doğrudan emirlerle değil, nazik ve diplomatik bir dille rica olarak dile getirmektedir. Retoriği mükemmel bir şekilde kullanması Pavlus'un başarılarından birisidir.

Hemen her mektubunda Pavlus, bir paragrafı teşekkür ve duaya ayırmakta ve bunu düzenli olarak kullanmaktadır. Burada da, Filimon'un güzel örnek olmasından dolayı Tanrı'ya şükretmektedir ve ona devamlı dualarda bulunduğunu söylemektedir (1:4-5). Yine Pavlus, Filimon'un Hristiyanlığa sevgi ile hizmet etmesine çok sevinmekte ve ona "kardeşim" diye hitap etmektedir. Yani Pavlus Filimon'u, kendisinin ve Timoteus'un İsa Mesih hakkındaki inancı ve tasavvuruna yakın görmekte ve onu "emektaşım, kardeşim" gibi sözlerle taltif etmekte ve doğru yolda olduğunu örtülü bir dille vurgulamaktadır.

c. Pavlus'un Onesimos için Filimon'a Ricaları (1:8-21)

Genel olarak bu kısımda Pavlus'un, Onesimos için Filimon'a yaptığı ricalar yer almaktadır. Ama burada değinmemiz gereken bazı önemli ve manalı şeyler vardır. Zira Pavlus bu mektubunda bize havarilik otoritesini nasıl kullandığının güzel bir örneğini göstermektedir. 8-9 ayetlerinde Pavlus, Filimon'a havari olduğunu hatırlatarak isterse emredebileceğini söylemekte ancak o rica etmeyi yeğlemektedir. Bunu daha açık bir dille ifade edecek olursak "benim dediğim mutlaka olacak ama ben kalp kırmayı istemem" demektedir. Öte yandan güzel bir retorik ve diplomatik bir üslupla karşıdakinin kalbini kazanmaktadır. Hemen ardından da Onesimos'un Hristiyan olduğunu (1:10-11) ve Pavlus için önemli birisi olduğunu eklemektedir (1:12).

Bundan hemen sonra Onesimos'un ona yardımcı olduğunu ve yardımına da yine ihtiyacı olduğunu ama nazik bir dille Filimon'dan izin istediğini dile getirir (1:13-14). Aslında Onesimos'un bir süre uzak olması, Filimon için temelli kazanç olduğu manasına gelir (1:15-16). Bu konuda araştırmacılar Filimon için iki kere bir kazanç olduğu anlamına geldiğini söylemektedirler. Zira Onesimos ona hem beden olarak dönüyordu hem de ruh olarak, yani bir Hristiyan olarak dönüyordu.³⁵⁹ Burada Pavlus diğer önemli bir konuya daha değinmektedir ve bu konu "Hristiyan kardeşliğidir".

³⁵⁹ Havener, a.g.e., s. 1171

Pavlus, Onesimos'un Hıristiyan oluşunun onu dinde eşit ve kardeş yaptığını vurgulamakta ve bunun için Filimon'dan Onesimos'u affetmesini istemektedir (1:17-18).

Bunları vurgulayıp, isteğini (emrini) de dile getirdikten sonra Pavlus, bunu teyit etmek için mektubu kendi eliyle yazdığını vurgulamaktadır (1:19). Sonrasında ise nazik bir dille "ricasının" yerine getirilmesi için yine uyarıda bulunarak (1:21) Onesimos için Filimon'a olan rica kısmını tamamlamaktadır.

8. Sonuç Son Selamlar

Pavlus, Filimon'a yazdığı bu mektubun son selamlamalarına geçmeden önce son bir ricada daha bulunmaktadır. Zira, inananların dualarıyla (1:22) hapisten kurtulacağını ummakta ve hapisten çıktığında Kolose'de bulunan inananlara bir ziyarette bulunacağını ima ederek Filimon'dan ona kalabileceği bir yer ayarlamasını istemektedir.

Bunu yazdıktan sonra Pavlus, son selamlamalara geçmektedir. Beraberinde tutuklu bulunduğu Epafra, Markos, Aristarhos, Dimas ve Luka'nın selamlarını (1:23-24) Filimon'a ilettikten sonra bir dua (1:25) ile mektubunu bitirmektedir.

Böylece, Pavlus'un külliyatında yer alan ve kısa bir mektup olan Filimon'a mektubun önemli konularını anlamaya, anlatmaya ve değerlendirmeye çalıştık. Metin olarak kısa bir mektup olan Filemon'a mektubu Yeni Ahit araştırmacıları nezdinde, mektubun kendisinde kullanılan retorik açısından çok önemlidir. Yeni Ahit araştırmacısı ve bir İncil eleştirmeni olan Ernest Renan'ın, bu mektup hakkındaki görüşünü aktararak mektubu bitiriyoruz. O, Filimon'a mektubu "*mektup yazma sanatının küçük bir başyapıtı örneği*" olarak tasvir etmektedir.³⁶⁰

Bu mektupta yer alan konular ve teolojik görüşlere gelinde ise diğer mektuplarda olduğu gibi bu mektup de selamlama ile başlamaktadır (1:1-3). Hemen sonrasında ise Filemon'un imanından dolayı memnun olduğunu ve bunun ile ilgili Tanrı'ya şükürlerde bulunduğunu ifade etmektedir (4:7). Akabinde ise asıl konuya gelerek Filemon'dan, eski bir köle olan ve Hıristiyan olmuş Onesimos'u kabul etmesini, iyi karşılanmasını ve

³⁶⁰ Mac Donald, a.g.e., s. 255

ona iyi davranmasını talep etmektedir (8:22). En sonunda ise bir selamlama ise Filemon'a göndermiş olduğu bu mektubu kapatmaktadır (23-25).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tez boyunca da görüldüğü üzere Pavlus, Hristiyanlık dininin her safhasına damgasını vurmuş bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkisinin olumlu veya olumsuz yönde olduğuna bakılmaksızın o, Hristiyanlığın bugünkü haline ve boyutuna gelmesinde en kilit ve tartışmasız rolü oynamıştır. O, İsa peygamberin getirmiş olduğu mesajı alarak ve bu mesajın özünü değiştirerek önce Yahudiliğin dışına çıkmış, sonra da onu bir imparatorluk ve medeniyet dini haline getirmiştir. Bu bağlamda Tarsus’lu Pavlus’un, Hristiyanlığın kurucusu ve mimarı olduğu rahat bir şekilde ifade edilebilir.

Bütün bu “devrim”leri yaparken de üç önemli safha, unsur veya bölüm çok önemli olmuştur. Bunların birisi Pavlus’un hayatı ve misyonlarıdır. Tezin birinci bölümünde incelemiş olduğumuz Pavlus’un hayatı ve misyon yolculuklarında onun doğduğu yer, aldığı eğitim, ismi, vatandaşlığı, gezdiği şehirler, yaptığı misyon yolculukları kendisinin oluşturmakta olduğu öğretilerinde yardımcı unsurlar oluşmuştur. Bu bağlamda, Hristiyanlığın doğuşu ve gelişim sürecinin başlamasında Pavlus yukarıda dile getirdiğimiz unsurlarla yakından ilintilidir. Zira Hristiyanlık ile ilgili tüm gelişmelerinin fikir babası ve uygulayıcısı bizzat Pavlus’un kendisidir.

İkinci en önemli unsur ise, tezimizin ana hatlarını oluşturan ve ikinci bölümde ayrıntılı bir şekilde incelemiş olduğumuz Pavlus’un mektuplarıdır. Hristiyanlığın kutsal kitap külliyesi içerisinde yer alan ve “Pavlus’un külliyesi” olarak bilinen bu mektuplar, birçok açıdan büyük önem taşımakta. Öncelikle bu mektuplar, M. S. 50- 63 yılları arasında yazılmış olup aynı zamanda en erken Hristiyan kutsal metinleridir. Pavlus, kendi yazılarını ve yaymış olduğu öğretilerini genel olarak “müjde” kelimesiyle ifade etmektedir. Pavlus’un mektuplarında “müjde” kelimesi 48 defa geçmektedir.³⁶¹ Dolayısıyla tarihi önem taşımakta ve ilk dönem Hristiyanlığının şahitliğini yapmaktadırlar. İsa’nın vefatından sonraki ilk dönemde Hristiyanlığın durumunu, hangi

³⁶¹ Stanton, Graham N., “Paul’s Gospel”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 173

bölgelerde yayılmış olduğunu, kiliselerin oluşum sürecini ancak bu mektuplar sayesinde anlayabiliriz.

Bu mektupların diğer bir önemi de Pavlus ve teolojisini bize ulaştıran tek ve en orijinal vasıtalar olmalarıdır. Zira Pavlus'un teolojisini ve yaymış olduğu Hristiyanlığı, en iyi şekilde yazmış olduğu bu mektuplar ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu mektuplar, Hristiyanlık teolojisi açısından çok önemli olup, bütün araştırmacıların başvurduğu metinlerdir. Ancak bu mektupların sahlılığı ve orijinalliliği konusunda ciddi şüpheler bulunmaktadır. Zira Pavlus'un ölümünden sonra, kendisi adına yazılan birçok mektubun mevcudiyeti Hristiyan olan ve olmayan bütün araştırmacılar ve din adamları tarafından kabul edilmiştir. Bu yüzden İncil'de yer alan ve Pavlus'a atfedilen mektupların tek sorunu hangilerinin gerçekte Pavlus tarafından yazıldığı ve hangilerinin onun ölümünden sonra başkaları tarafından kompoze edildiği konusudur.

Üçüncü ve en önemli unsur ise, diğer ikisi ile ilintili olan ve aynı zamanda onların da sonucu olan Pavlus'un teolojisidir. Zira bu teoloji, Pavlus tarafından hayatta iken oluşturulmuş ve mektupları aracılığıyla İncil'e girmiştir. Bu bağlamda, Pavlus'un ilk Hristiyan teologu olduğunu söylemek isabetli olacaktır.³⁶² Böylece Hristiyan teolojisinin temelini ve özünü oluşturmuştur. Yeni Ahit araştırmacıları tarafından yapılan araştırmalara göre Pavlus'un teolojisinin en önemli unsurlarından bazıları şunlardır:

Tanrı anlayışı: Pavlus'un Tanrı anlayışı, teolojisinin önemli bir yerini oluşturmakta ve Pavlus, mektuplarında bu konuya değinmektedir. Onun mektuplarında Tanrı kelimesi yaklaşık olarak 550 defa geçmekte fakat Pavlus'un teolojisi İsa merkezli olduğu için onun Tanrı ile ilgili görüşlerini net olarak ortaya koymak mümkün değildir. Fakat mektuplarda yer alan bazı ifadelerden yola çıkarak bir fikir edinilebilmektedir. Zira onun mektuplarında Tanrı, "baba Tanrı'dır". Mesih de "Tanrı'nın oğlu" dur. Yani Tanrı'yı Mesih'e referansta bulunarak, Mesih'i de Tanrı'ya referans'ta bulunarak tanımlamaktadır.³⁶³ Diğer üçüncü bir unsur ise "kutsal ruh'tur". Yani "Tanrı" oğlunu

³⁶² Dunn, *Theology of Paul*, s. 2

³⁶³ Hurtado, L. W., "Paul's Christology", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 187

gönderen baba, Mesih çarmih'ta ölen oğul ve insanların İsa bedeninde vaftiz edildikleri “kutsal ruh” Pavlus’a göre önemlidir.³⁶⁴ Mesih ve kutsal ruh’un Tanrı oldukları ile ilgili net bir ifade bulunmazken teslis kavramı ilk olarak, Pavlus’tan çok etkilenmiş olan ve onu “en kutsal havari”³⁶⁵ olarak tanımlayan Tertullian tarafından kullanılmaya başlanmış ve 325 yılındaki İznik konsilinde bir Hristiyan inanç dogması olarak kabul edilmiştir.³⁶⁶ Ayrıca araştırmacılar, Romalılar’a mektuptaki sekizinci bölümde yer alan ruh ve oğlun fonksiyonlarının Pavlus’un, üç unsurlu bir Tanrı anlayışına sahip olduğunu kanıtlamaya yettiğini ifade etmektedirler.³⁶⁷

Mesih veya Mesihçilik: Pavlus’un teolojisinde Mesih ve Mesihçilik merkezi bir rol oynamakta olup hemen hemen onun bütün teolojisi bu dogma üzerinde kurulmuştur. Bu bağlamda, John Hick’in yaptığı Hristiyanlık tanımı oldukça dikkat çekicidir. O şöyle demektedir; “Geleneksel teolojimiz bize İsa Mesih’in (daha kesin olarak oğul Tanrı, kutsal teslisin ikinci şahsı) Tanrı’nın inkarnasyonu olduğunu ve dünyanın günahlarına kefarete olarak çarmih’ta öldüğünü ve böylece kurtuluşu mümkün kıldığını ve dünyanın sonuna kadar bunu ilan/tebliğ etmek için Kiliseyi kurduğunu ve Hristiyanların da İsa bedeninin üyeleri olarak Kutsal Ruh tarafından iskan edildiklerini ve komünyon ayininde haftadan haftaya manevi olarak beslendiklerini söylemektedir”.³⁶⁸ Mesih inancı, hemen bütün büyük dinlerde olan bir inançtır. Fakat Pavlus’un teolojisindeki Mesih, tanrısal bir öze sahiptir ve Tanrı’nı inkarnasyonudur.³⁶⁹ Aynı zamanda Mesih, ilk doğan olandır. Pavlus’a göre günah, Adem’den beri bütün insanlığa hakimiyet kurmuştur, fakat Mesih’in çarmih’ta ölmesiyle insanlar da günah’ın bu hakimiyetinden kurtulmuşlardır. Mesih’in dirilişi yeni hayatı temsil etmekte ve

³⁶⁴ Aydın, a.g.Tez. s. 94

³⁶⁵ Roetzel, Calvin J., “Paul in the Second Century”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 236

³⁶⁶ Bayrakdar, Mehmet, *Bir Hristiyan Dogması Teslis*, Ankara Okulu Yay. Ankara 2007, s. 207

³⁶⁷ Fay, Ron C., “Was Paul a Trinitarian? A Look at Romans 8”, *Paul and His Theology*, ed. Stanley E. Porter, Brill, Leiden 2006, s. 342

³⁶⁸ Hick, a.g.e., s. 51

³⁶⁹ Tarakçı, Muhammet, *St. Thomas Aquinas*, İz Yay., İstanbul 2006, s. 163

insanların İsa Mesih'e inandıkları için onunla birlikte yeni bir yaşama kavuştuklarını ifade etmektedir.³⁷⁰

Asli Günah inancı: Pavlus'un teolojisini oluşturan önemli unsurlardan birisi de günah anlayışıdır. Kutsal kitabın geneline baktığımızda “günah'tan” Yaratılış bölümünde³⁷¹ ve çoğunluk olarak (yaklaşık 64 yerde) Pavlus'un mektuplarında bahsedilmektedir. Bu bağlamda Pavlus'un asli günah anlayışı Tevrat'ta anlatılanla paralellik göstermektedir. Adem ile Havva cennette yasak meyveyi yemeleri sonucu günah işlemiş olup bu günah da kalıtsal olarak Adem neslinden olanlara, yani bütün insanlara geçmiştir. Pavlus, mektuplarında insanları günahın hâkimiyetinden bahsetmekte ve bunun kurtuluşunun da imanla aklanma ve İsa Mesih'e inanmakla olduğunu ifade etmektedir.³⁷² Bu yüzden her doğan insan günahkar olarak doğmakta ama vaftizle bu günden kurtulmaktadır. Zira vaftizle insanlar Mesih'te birleşmekte ve dolayısıyla da kurtulmaktadır. İşte, bu asli günah inancını Hristiyanlığa sokan Pavlus olmuştur.³⁷³ İsa'nın çarmıh'ta ölümü da günahkar bedenin ölümünü, dirilişi de yeni hayatı temsil etmektedir.³⁷⁴

Kurtuluş teolojisi: Pavlus'un teolojisinin diğer önemli bir unsuru da şüphesiz kurtuluş teolojisidir. Hristiyanlığın doğduğu Yahudi toplumunda kurtuluş, Tanrı'nın dilemesiyle olmaktadır. Günlük ve dini hayatı düzenleyen ve kişinin kurtuluşuna adeta kılavuzluk yapan yasadır. Hristiyanlıkta ise kurtuluş İsa Mesih'e inanmakla mümkün olmaktadır. Pavlus'a göre inananlar, vaftizle ve kilise'ye katılmakla İsa'da birleşmekte ve böylece kurtulmaktadır. Bu bağlamda düşünülecek olursa yasa, kurtuluş için bir engel olmaktadır.³⁷⁵ İnsanların kurtuluşu da İsa Mesih'in çarmıh'a gerilmesiyle olmuştur. Bu yüzden çarmıh teolojisi Pavlus ve Hristiyanlık için çok önemlidir. Kendisinin de Mesih ile çarmıhta öldüğünü belirterek³⁷⁶ çarmıhın önemini

³⁷⁰ Aydın, a.g.Tez, s. 95

³⁷¹ Yaratılış, 3:1-24

³⁷² Dunn, *Theology of Paul*, s. 114

³⁷³ Doğan, a.g.Tez., s. 135

³⁷⁴ Dunn, *Theology of Paul*, s. 486

³⁷⁵ Aydın, a.g.Tez., s. 120

³⁷⁶ Galatyalılar'a mektup, 6:14

anlatmaktadır. Dolayısıyla Hristiyanlıkta, Mesih'in çarmıhta duyduğu acıları paylaşmak diye bir anlayış vardır. Onunla acılar paylaşılmaz ise Mesih'in acılarının tamamlanmadığına inanılmaktadır.³⁷⁷

Yasa anlayışı: Pavlus, mektuplarında yasa konusuna birçok yerde değinmekte ve yasa ile ilgili önemli değerlendirmelerde bulunmaktadır. Romalılar'a Mektup, I. Korintliler'e Mektup, Galatyalılar'a Mektuplarında çoğunluk olarak ve diğer mektuplarında da bu konuya yer ayırmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği üzere İsa'nın gelişinden sonra yasa, kurtuluş için sadece bir engeldir. Bu noktada vurgulanması gereken diğer önemli bir şey de, Pavlus'un teolojisinde yasanın aksine Ruh çok belirgin rol oynamaktadır. Araştırmacılar farkı şöyle açıklamaktadır; "Ruh'un misyonu ölümünkinden, gerçek olan mahkum edildiğinden ve kalıcı hizmet bir kenara atılmış olandan daha muhteşem ve güzeldir".³⁷⁸ Pavlus'a göre yasa hayat değil, ölüm getirmekte ve günaha daha fazla girilmesine neden olmaktadır.³⁷⁹

Kilise: Kilise, Pavlus'un teolojisi ve hayatında çok önem verdiği bir unsur ve müessese olup kendi teolojisinde kilit bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu kavram Pavlus'un mektuplarında sıkça geçmektedir. İsa'nın adına buluşulan insan gruplarına kilise denilmiştir.³⁸⁰ Pavlus'un mektuplarında kilise, hem "kilise" hem de "Tanrı'nın kilisesi" olarak kullanılmaktadır. İlki normal kilise anlamında kullanılırken ikincisi eskatolojik bir anlamda kullanılarak Tanrı'nın krallığının yakın olduğu ima edilmekte, dolayısıyla onu bekleyen gruplara da kilise denilmektedir.³⁸¹ Bütün bunlara rağmen Pavlus'un mektuplarındaki kiliseye tam olarak bir yer veya fonksiyon atfetmek zordur. Mesela Korintliler'e birinci mektubunda Pavlus inananlara, kilise'de beraber, yarışır şekilde değil işbirliği şeklinde ve birbirine rakip olarak değil, birbirlerinden öğrenerek,

³⁷⁷ Dunn, *Theology of Paul*, s. 486

³⁷⁸ Kruse, Colin G., "Paul, the Law and the Spirit", *Paul and His Theology*, ed. Stanley E. Porter, Brill, Leiden 2006, s. 111

³⁷⁹ Aydın, a.g.Tez., s. 111

³⁸⁰ Dunn, *Theology of Paul*, s. 537

³⁸¹ Aydın, a.g.Tez., s. 143

gelişerek yaşamalarını tavsiye etmektedir.³⁸² Hatta bir görüşe göre bu üç şey haçı da temsil etmektedir. Mektuplarının bazı bölümlerinde ise Kilise kelimesi metafor olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda kilisenin ahlaki boyutu da olup, inananların ahlak açısından pekiştirdikleri yer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ahlak anlayışı: Pavlus'un mektuplarında sıkça gördüğümüz unsurlardan birisi de onun, ahlak ile ilgili değerlendirmeleri ve görüşleridir. Araştırmacılar, Pavlus'un ahlakının temelini bulma konusunda farklı fikir ve görüşler beyan etmelerine rağmen genel görüşe göre Pavlus ahlakının temelini, Mesih'in ölümü ve dirilişinin oluşturduğu ifade edilebilir.³⁸³ Burada dikkat edilmesi gereken diğer önemli bir unsur da Pavlus'un kıyameti beklediği hususudur. Bu bağlamda Pavlus'un ahlakını düzenleyen ve temellendiren unsurlardan birisi de sonun yakın olduğu ve Mesih'in gelişinin an meselesi olduğu konusudur. Pavlus'un faaliyet coğrafyasına baktığımız zaman birçok din, kültür ve halkın varlığı kendisine ahlak ile ilgili pek çok sorunun sorulmasına neden olmuştur. Bu yüzden Pavlus'un, mektuplarında birçok ahlaki konuya temas ettiğini görüyoruz. Ayrıca araştırmacılar Pavlus'un, mektuplarında temas etmiş olduğu bir kısım ahlaki konuların köklerinde Yahudi unsurunun ve Eski Ahit'in bulunduğu sonucuna varmışlardır.³⁸⁴ Bu detay, Pavlus'un Romalılara ve Korintliler'e göndermiş olduğu mektuplarında açıkça görülebilir. Vicdan ve imanla aklanma da Pavlus'un temel olarak aldığı ve dikkat ettiği unsurlar arasında yer almaktadır. Bütün bunların ışığında o, iyi ve kötü davranışları ayırmış ve kendince bir ahlak anlayışı oluşturarak, İncil aracılığıyla sonraki nesillere aktarmıştır.

Eskatolojik anlayış: Pavlus'un külliyatında eskatolojik anlayış oldukça fazla yer almaktadır. Eskatoloji kelimesi, "son şeyler ile ilgili bilgi" anlamına gelmekte olup Pavlus'un mektuplarında bu unsur açık bir şekilde görülebilir. Pavlus'un Eskatoloji

³⁸² Jonson, Luke Timothy, "Paul's Ecclesiology", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 204

³⁸³ Aydın, a.g.Tez., s. 152

³⁸⁴ Rosner, Brian, "Paul's Ethics", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003, s. 215

anlayışı, Tanrı'nın Mesih aracılığıyla tasarlamış olduğu kurtarıcı plan ile ilgilidir.³⁸⁵ Yine bu kavram ile alakalı Mesih'in ikinci gelişi (parousia), yargı günü ve Tanrı'nın krallığı gibi kavramlar bulunmakta olup bütün bunlar Pavlus'un eskatolojik anlayışını tamamlarlar. Bu görüşe göre İsa Mesih'in ikinci gelişinin zamanına yakın dünya kötü insanlarla dolacak, bunun üzerine Mesih yeryüzüne gelecek ve Tanrı krallığını kuracaktır. Rivayetlere göre Tanrı'nın krallığı 1000 yıl sürecektir. Mesih'in gelişi ile kötülük güçleri yenilmiş olacak ve bunun arkasından da yargı günü yaşanacaktır. Pavlus'a göre Mesih'in gelişinde hayatta olanlar ölüm giysilerinden kurtularak ölümsüz olacaklardır.³⁸⁶ Pavlus, Mesih'in dönüşünün çok yakın olacağını düşünmüş ve insanların hazır olmalarını istemiştir. Bu geri geliş gerçekleştiği esnada kendisinin de hayatta olacağını da düşünmekteydi³⁸⁷. Hatta mektuplarında insanlara zamanın daraldığını, bu yüzden de dünyalık işler ve evlilikten bile vazgeçmelerini istemiştir.³⁸⁸

Yukarıda da kısaca belirtildiği üzere Pavlus, gerek hayattayken yapmış olduğu faaliyetleriyle, gerek yazmış olduğu mektuplarıyla ve bu mektupların içerdiği teoloji ile yaşadığı zamana damgasını vurmuştur. Hatta bütün Hristiyanlığa damgasını vurmuş ve onu bir imparatorluk ve medeniyet dini haline getirmiştir. İsa'nın getirmiş olduğu Hristiyanlıktan başka bir Hristiyanlık bina etmiş olmasına rağmen o iki bin yıl önce, sönmekte olan bir dini dünyanın en büyük dini haline getirmiştir.

³⁸⁵ Aydın, a.g.Tez., s. 170

³⁸⁶ Gündüz, Şinasi, *Küresel Sorunlar ve Din*, Ankara Okulu Yay., Ankara 2005, s. 40

³⁸⁷ Gündüz, *Küresel Sorunlar*, s. 38

³⁸⁸ I. Korintliler'e Mektup, 7:29-31

BİBLİYOGRAFYA

- Adam, Baki, *Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Diğer Dinler*, Pınar Yayınları, İstanbul 2002
- Altındal, Aytunç, *Üç İsa*, Çev. Sibel Özbudun, Alfa Yayınları, İstanbul 2004
- Anonymous, “Messenger of Satan, The Letter of Peter to James”, *The Writings Of St. Paul, Annotated Text Criticism*, ed. Wayne A. Meeks, Norton&Company, New York 1972
- Armstrong, Karen, *Tanrı'nın Tarihi*, Çev. Oktay özel, Hamide Koyukan, Kudret Emiroğlu, Ayraç Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008
- Aydın, Mahmut, *Tahrihsel İsa, İman'ın Mesih'inden Tarihin İsa'sına*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2002
- Aydın, Mahmut, “Hristiyanlık”, *Yaşayan Dünya Dinleri*, Ed. Şinasi Gündüz, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007
- Aydın, Mehmet, *Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2005,
- Aydın, Mehmet, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2005
- Aydın, Fuat, *Pavlus Ve Din Anlayışının Yansımaları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, MÜSBEİF, İstanbul 2000
- Aykıt, Dursun Ali, *Misyon ve İnciller; Misyonerliğin Tarihsel Kökeni*, Kesit Yayınları, İstanbul 2006
- Barclay, John, “Corinthians, *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001
- Barrera, Julio Trebolle, *The Jewish Bible And The Christian Bible; An Introduction To The History Of The Bible*, Transl. From Spanish by Wilfred g. E. Watson, Brill, Leiden 1998

- Barrow, Reginald H., *Romalılar*, Çev. Ender Gürol, İz Yayıncılık, İstanbul 2006
- Barton, Stephen C., “Paul As Missionary And Pastor”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Batuk, Cengiz, “Pavlus’u Düşünmek”, *Pavlus’u Düşünmek*, Edt. Cengiz Batuk, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2006
- Bayrakdar, Mehmet, *Bir Hristiyan Dogması Teslis*, Ankara Okulu Yay. Ank. 2007
- Besnard, Albert, Clement, Olivier, Mehl, Roger, *Hristiyan İlahiyati*, terc. Mehmet Aydın, ARI Basımevi, Konya 1983
- Best, Ernest, *The Letter Of Paul To The Romans*, Cambridge University Press, Cambridge 1967
- Black, S. B., *Early Christianity*, Archibald Constable&CO Ltd, London 1908
- Blackman, Edwin Cyril, “The Letter Of Paul To The Romans”, *The Interpreter’s One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, Abingdon Press, Nashville And New York
- Bullough, Sebastian, *Saint Paul And Apostolic Writings*, Burns Oates And Washbourne, London 1950
- Bultmann, Rudolf, *Jesus Christ and Mythology*, Charles Scribner’s Sons, New York 1958
- Byrne, Brendan, “The Letter To The Philippians”, *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, Usa 1968
- Calvin, John, *Commentary On Romans*, Transl. And Ed. By The Rev. John Owen, Grand Rapids, Christian Classics Ethereal Library, 1999

- Chadwick, Henry, "The Early Christian Community", *The Oxford Illustrated History of Christianity*, ed. John McManners, Oxford University Press, New York 1990,
- Chadwick, Owen, *A History of Christianity*, Weinfeld&Nicolson, London
- Collins, Raymond F., "The First Letter To The Thessalonians", *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, Usa 1968
- De Bruyn, Theodore, Translated With İntroduction And Notes, *Pelagius's Commentary On St. Paul's Epistle To The Romans*, Clarendon Press, Oxford 1993
- Deane, Anthony C., *St. Paul & His Letters*, Hodder And Stoughton Ltd., Edinburgh 1942
- Doğan, Bilal, *Hıristiyanlıkta Asli Günah Doktrini (Pavlus-Pelagius Örneği)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, UÜSBEİF, Bursa 2008
- Drury, Clare, "The Pastoral Epistles", *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001
- Dunn, James D. G., "Ephesians", Hill, Craig C., *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton and John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001
- Dunn, James D. G., *The Theology of Paul the Apostle*, William B. Eerdmans Publishing Company, Cambridge 1998
- Ehrman, Bart D., *Misquoting Jesus The Story Behind Who Changed The Bible And Why*, Harper SanFrancisco, New York 2005
- Erbaş, Ali, *Hıristiyanlık*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004
- Esler, Philip F., "1 Thessalonians", *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001

- Esler, Philip F., "2 Thessalonians", *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001
- Fay, Ron C., "Was Paul a Trinitarian? A Look at Romans 8", *Paul and His Theology*, ed. Stanley E. Porter, Brill, Leiden 2006
- Fiorenza, Elisabeth Schüssler, *In Memory of Her, A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins*, The Crossroad Publishing Company, New York 1988
- Fitzmyer, Joseph A., "The Letter To The Romans", *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, Usa 1968
- Fitzmyer, Joseph. A., "The Letter To Philemon", *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall
- Fitzmyer, Joseph. A., "The Letter To The Galatians", *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, Usa 1968
- Furnish, Victor Paul, "The Letter Of Paul To Philemon", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, Abingdon Press
- Furnish, Victor Paul, "The Letter Of Paul To The Colossians", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, C. II., Abingdon Press, New York 1971
- Furnish, Victor Paul, "The Letter Of Paul To The Ephesians", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, C. II., Abingdon Press, New York 1971
- Furnish, Victor Paul, "The Letter Of Paul To The Galatians", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, Abingdon Press, New York 1971

- Garaudy, Roger, *Batı Terörü*, Çev. Ayşe Meral, Pınar Yayınları, İstanbul 2007
- Getty, Mary Ann, “1 Corinthians”, *The Collegeville Bible Commentary*, Ed. Dianne Bergant And Robert J. Karris, The Liturgical Press, Collegeville, Minesota 1989
- Giblin, Charles Homer, “The Second Letter To The Thessalonians”, *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, Usa 1968
- , *Dinsel Şiddet, Sevgi Söyleminden Şiddet Realitesine Hristiyanlık*, Etüt Yayınları, Samsun 2002
- , *Küresel Sorunlar ve Din*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005
- , “Pavlus’un Hristiyan Geleneğindeki Merkeziliği/ Belirleyiciliği”, *Pavlus’u Düşünmek*, Edt. Cengiz Batuk, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2006
- , *Pavlus Hristiyanlığın Mimarı*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004
- , *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara 1998
- Gündüz, *Hristiyanlık*, İSAM Yayınları, İstanbul 2006
- Gündüz, Şinasi, “Pavlus Teolojisinde Gnostik Unsurlar”, *Pavlus’u Düşünmek*, edt. Cengiz Batuk, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2006
- Güngör, Ali İsra, *Vatikan Misyon ve Diyalog*, Alperen Yayınları, Ankara 2002
- Haacker, Klaus, “Paul’s Life”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Havener, İvan, “Philemon”, *The Collegeville Bible Commentary*, Ed. Dianne Bergant And Robert J. Karris, The Liturgical Press, Collegeville, Minesota 1989
- Hick, John, *İnançların Gökkuşağı, Dinsel Çoğulculuk Üzerine Eleştirel Diyaloglar*, Çev. Mahmut Aydın, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2002

- Hill, Craig C., "Romans", *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001
- Hooker, Morna "Philippians", *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Horgan, Maurya P., "The Letter To The Colossians", *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, Usa 1968
- Hultgren, Arland J., "The Pastoral Epistles", *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Hultgren, Arland J., "The Scriptural Foundation's for Paul's Mission to the Gentiles", *Paul and His Theology*, ed. Stanley E. Porter, Brill, Leiden 2006
- Hurtado, L. W., "Paul's Christology", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Jakob, Xavier, *İncil Nedir Tarihi Gerçekler*, Ankara 1985
- Jewett, Robert, "Paul The Apostle", *The Encyclopedia Of Religion*, Ed. Mircea Eliade, C. II., New York 1987
- Jewett, Robert, "Romans", *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Jonson, Luke Timothy, "Paul's Ecclesiology", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Keck, Leander E., "The First Letter Of Paul To The Thessalonians", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, C. II., Abingdon Press, New York 1971
- Keck, Leander E., "The Letter Of Paul To The Philippians", *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, C. II., Abingdon Press, New York 1971

- Keck, Leander E., “The Second Letter Of Paul To The Thessalonians”, *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, C. II., Abingdon Press, New York 1971
- Keneth, Gragg, “Christianity; an overview”, *The Encyclopedia of Religion*, ed. Mircea Eliade, C. III, New York 1987
- Kobelski, Paul J., “The Letter To The Ephesians”, *The New Jerome Biblical Commentary*, Ed. Raymond E. Brown, Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, Prentice-Hall, Usa 1968
- Kruse, Colin G., “Paul, the Law and the Spirit”, *Paul and His Theology*, ed. Stanley E. Porter, Brill, Leiden 2006
- Kurt, R. Kağan, *Evanjelizm; Dünya İmparatorluğu ve Türkiye*, Birharf Yayınları, İstanbul 2006
- Kutsal Kitap, Kitabı Mukaddes Şirketi, Derya Baskı, 3. Basım, İstanbul 2003
- Kuzgun, Şaban, *Dört İncil Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları Çelişkileri*, Ertem Matbaa, Ankara 2006
- Lincoln, Andrew T., “Ephesians”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Luka, “Resüllerin İşleri”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Luther, Martin, *Selections From His Writings*, Edited With An Introduction By John Dillenberger, Anchor Books, New York
- Macdonald, Margaret, “2 Corinthians”, *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press
- Machen, Gresham J., *The Origin Of Paul’s Religion*, The Macmillan Company, New York 1921
- Mc Donald, William, *Kutsal Kitap Yorumu*, C. I-V, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2002

- Mitchell, Margaret M., “1 And 2 Thessalonians”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Morgan, Robert, “Paul’s Enduring Legacy”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Murphy-O’connor, Jerome, “Colossians”, *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001
- Murphy-O’connor, Jerome, “1 And 2 Corinthians”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Murray, Robert, “Philippians”, *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001
- Neyrey, Jerome H., “The Pastoral Epistles”, *The Collegeville Bible Commentary*, Ed. Dianne Bergant And Robert J. Karris, The Liturgical Press, Collegeville, Minesota 1989
- Noack, Bent, “Teste Paulo: İsa Ve İlk Hıristiyanlığa Temel Bir Şahit Olarak Pavlus”, Çev. Dursun Ali Aykıt, *Pavlus’u Düşünmek*, Edt. Cengiz Batuk, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2006
- Nomiku, H. A., *Haçlı Seferleri*, Yunancadan Çev. Kriton Dinçmen, İletişim Yayınları, İstanbul 1997
- Olgun, Hakan, *Sekülerliğin Teolojik Kurgusu Protestanlık*, İz Yayıncılık, İstanbul 2006
- Parrinder, Geoffrey, *Jesus in The Qur’an*, Sheldon Press, London 1965
- Pavlus, “Filimon’a Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Efesliler’e Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Filipliler’e Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003

- Pavlus, “Galatyalılar’a Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Koloseliler’e Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Korintliler’e I. Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Korintliler’e II. Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Romalıları’a Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Selanikliler’e I. Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Selanikliler’e II. Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Timoteus’a I. Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Timoteus’a II. Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pavlus, “Titus’a Mektup”, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Pilch, John J., “Romans” *The Collegeville Bible Commentary*, Ed. Dianne Bergant And Robert J. Karris, The Liturgical Press, Collegeville, Minesota 1989
- Porter, Stanley E., “Is There a Center to Paul’s Theology? An Introduction to the Study of Paul and His Theology”, ed. Stanley E. Porter, *Paul and His Theology*, Brill, Leiden 2006

- Price, James L., "The First Letter Of Paul To The Corinthians", *The Interpreter's One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, Abingdon Press, Nashville And New York
- Ramsay, William M., *St. Paul The Traveller And The Roman Citizen*, Aberdeen 1895
- Roetzel, Calvin J., "Paul in the Second Century", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Rosner, Brian, "Paul's Ethics", *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Ryken, Leland, *The New Testament In Literary Criticism*, Frederick Ungar Publishing Company, New York 1984
- Sanders, E. P., *Paul and Palestinian Judaism*, Fortress Press, Philadelphia 1977
- Sarıkcıoğlu, Ekrem, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2004
- Schimmel, Annemarie, *Dinler Tarihine Giriş*, Kırkambar Yayınları, İstanbul 1999
- Schweitzer, Albert, *The Quest of The Historical Jesus*, ed. John Bowden, Fortress Press, Minneapolis 2001
- Schweitzer, Albert, *Paul And His Interpreters A Critical History*, Adam And Charles Black, London 1912
- Sharpe, Eric, *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, Çev. Ahmet Güç, Arasta Yayınları, Bursa 2000
- Smyth, Patterson J., *The Story Of St. Paul's Life And Letters*, Sampson Low, Marston&Co., London
- Stalker, James, *The Life Of St. Paul*, American Tract Society, London And Edinburgh 1912
- Stanton, C. N., "Galatians", *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001

- Stanton, Graham N., “Paul’s Gospel”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Stott, John R. W., *The Spirit, The Church, and The World, The Message of Acts*, InterVarsity Press, Illinois 1990
- Stuckenbruck, Loren T., “Colossians And Philemon”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, Ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Tarakçı, Muhammet, *St. Thomas Aquinas*, İz Yayıncılık, İstanbul 2006
- The Probert Encyclopaedia of Mythology*, <http://www.probertencyclopaedia.com>.,
- Titus, Eric Lane, “The First Letter Of Paul To Timothy”, *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, Abingdon Press, New York 1971
- Titus, Eric Lane, “The Letter Of Paul To Titus”, *The Interpreters One-Volume Commentary On The Bible*, Ed. Charles M. Laymon, Abingdon Press, New York 1971
- Turan, Süleyman, *Misyonerliğin Kurucusu Pavlus*, İQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2006
- Turan, Süleyman, “*Hristiyan Kilisesinin Evrensel Misyonunun Kökeni İsa Mı? Pavlus Mu?*”, *Bilimname Düşünce Platformu Dergisi*, Sayı VII, Kayseri 2005
- Turan, Süleyman, “Pavlus’un Misyon Metotları”, *Pavlus’u Düşünmek*, Edt. Cengiz Batuk, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2006
- Tümer, Günay, *Biruni’ye Göre Dinler ve İslam Dini*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991
- Tümer, Günay, Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, OCAK Yayınları, Ankara 2002
- Wansink, Graig S., “Philemon”, *The Oxford Bible Commentary*, Ed. John Barton Ve John Muddiman, Oxford University Press, New York 2001

- Witherington, Ben III, “Contemporary Perspectives on Paul”, *The Cambridge Companion To St. Paul*, ed. James D. G. Dunn, Cambridge University Press 2003
- Witherup, Ronald D., “*Pavlus Hakkında On Soru On Cevap*”, Çev. Süleyman Turan, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Sayı IV, 2004
- Zitelmann, Arnulf, *Dünya Dinleri*, Çev. Nafer Ermiş, İnkilap Kitabevi, İstanbul 2003

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı : Arnavutluk, 1983

Öğr.Gördüğü Kurumlar	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise	1998	2002	“Hafız Ali Korça” Medresesi
Lisans	2003	2007	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans	2007		Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Medeni Durum : Evli

Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi: : İngilizce, Arapça, İtalyanca

Eduart CAKA

Tarih-İmza
Adı Soyadı